

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ОБЛІКУ, СТАТИСТИКИ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ В УКРАЇНІ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
студентської конференції**

29—31 жовтня 2002 р., м. Київ

Київ КНЕУ 2002

Проблеми адаптації обліку, статистики, аналізу та аудиту в Україні до міжнародних стандартів: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції. 29—31 жовт. 2002 р., м. Київ. — К.: КНЕУ, 2002. — 239 с.

ISBN 966-574-410-0

Редакційна колегія: Єфіменко В.І. — декан обліково-економічного факультету, проф., к.е.н.; Коцупатрий М.М. — декан факультету аграрного менеджменту, проф., к.е.н.; Кужельний М.В. — завідувач кафедри обліку в промисловості, проф., д.е.н.; Літник В.Г. — завідувач кафедри обліку та аудиту в сільському господарстві, проф., д.е.н.; Моторин Р.М. — завідувач кафедри статистики, проф., д.е.н.; Савченко В.Я. — завідувач кафедри аудиту, проф., к.е.н.; Чумаченко М.Г. — завідувач кафедри обліку в кредитних та бюджетних установах та економічного аналізу, проф., д.е.н.

Члени редколегії: Джога Р.Т. — доцент кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу, к.е.н.; Нєбилцова О.В. — доцент кафедри обліку в промисловості, к.е.н.; Бондар М.І. — доцент кафедри обліку і аудиту в сільському господарстві, к.е.н.; Чумакова І.Ю. — доцент кафедри аудиту, к.е.н.; Зотов В.І. — доцент кафедри аудиту, к.е.н.; Озеран А.В. — ст.викл. кафедри обліку в промисловості, к.е.н.; Бикова Н.Л. — ст.викл. кафедри обліку в промисловості, к.е.н.; Кузьмінська О.Е. — доцент кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу, к.е.н.; Свірко С.В. — доцент кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу, к.е.н.; Трохименко Л.М. — доцент кафедри обліку та аудиту в сільському господарстві, к.е.н.; Приходько А.В. — доцент кафедри обліку та аудиту в сільському господарстві, к.е.н.; Козак Г.Я. — доцент кафедри обліку та аудиту в сільському господарстві, начальник асоціації «Укрсортонасінняовощ», к.е.н.; Парасій-Вергуненко І.М. — доцент кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу, к.е.н.; Калабухова С.В. — доцент кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу, к.е.н.; Головач А.В. — професор кафедри статистики, д.е.н.; Єріна А.М. — професор кафедри статистики, д.е.н.; Шустіков А.А. — доцент кафедри статистики, к.е.н.; Пальян З.О. — доцент кафедри статистики, к.е.н.; Леонова В.В. — заступник голови з наукової роботи Наукового студентського товариства Київського національного економічного університету, студентка V курсу, факультет міжнародної економіки та менеджменту; Потопальська Г.Г. — голова Наукового студентського товариства обліково-економічного факультету, студентка V курсу; Федько О.О. — голова Наукового студентського товариства факультету аграрного менеджменту, студент II курсу.

З М І С Т

Привітання учасникам Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції

Секція “Облік і аудит в промисловості”

Білявська Є.В. Застосування процедур аналізу фінансового стану при здійсненні контролю фінансово-господарської діяльності підприємств

Булка М. А. Мацола М. В. Особливості побудови бухгалтерського Балансу, в Україні як важливої складової системи обліку і звітності, в умовах переходу на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку

Власенко Н. В. Взаємозв'язок бухгалтерського і податкового обліку.

Гикавчук А.В. Деякі питання складу і класифікації прямих витрат

Городецька О.О. Аудит фінансової звітності в умовах санації підприємства

Глушкова Н.Н. Проблемы, связанные с формированием и изменением акционерного капитала и правами акционеров

Горбанский С.В. Проблемы адаптации требований международных стандартов в отношении аудита учетных оценок

Гресько В.О. Проблеми внутрішнього контролю в Україні

Жижкин А.В. Учет финансовых инвестиций

Завгородній І.В. Облік і аудит підприємницької діяльності

Капля В. І. Проблеми трансформації фінансової звітності українських підприємств до міжнародних стандартів

Клименко А.Б. О признании и оценке нематериальных активов в учете и анализе

Косенко О. В. Проблемные аспекты калькулирования продукции в предприятиях общественного питания

Карась К. С. Аудит інтелектуальної власності

Калашнікова О.Ю. Прямі матеріальні та трудові витрати: проблеми обліку та шляхи удосконалення

Кудрицький Б.В. Методика визначення аудиторського ризику

Ломонос М.В. Методичні основи аудиту нематеріальних активів

Мартыновская О.Ю. Проблемы развития системно-ориентированного аудита в Украине

Морозова А.В. Проблеми зближення бухгалтерського та податкового обліку

Опря Є.А. Особливості та переваги єдиного податку в малому підприємстві

Осмятченко В.О. Окремі аспекти техніко-економічних факторів та резервів зниження собівартості

Потопальська Г.Г. Фінансова звітність як об'єкт державного фінансового контролю

Смаляная С.В. Влияние инструментов учетной политики на управленческие решения пользователей в условиях перехода к национальным стандартам

Туник В. А. Проблемы классификации доходов и расходов от страховых и нестраховых операций и подходы к изменению порядка их отражения в финансовой отчетности

Чернобровина В. В. Аудит як форма фінансового контролю

Хмелева Н.В. Отнесение рекламных расходов к составу валовых

Чхало Н.О. Облік вексельних операцій в системі розрахунків на підприємстві

Клиш Т. А., Метельская И. Ю., Рясных Т. В. Тенденции развития аудита в условиях реформирования системы бухгалтерского учёта

Лариков В. Ю. Целесообразность использования элементов нормативного метода учёта и калькулирования себестоимости ремонтных работ на предприятиях тяжелого машиностроения

Секція “Облік і аудит в кредитних і бюджетних установах”

Березна К.А. Аналіз процедури проведення автокредитування фізичних осіб

Воронина Н.Е. Анализ взаимоотношений коммерческих банков и ссудозаемщиков

Ерыш В.К., Кулягина А.Н. Некоторые аспекты совершенствования организации учета субаренды имущества в бюджетных организациях

Климентюк О.М. Програма внутрішнього аудиту експортно-імпорتنих операцій в банку

Косюра О.В. Гармонізація методів оцінки запасів бюджетних установ до міжнародної практики

Мельничук М.В. Рейтинова оцінка діяльності комерційного банку

Онишко О.В. Організація системи обліку операцій з цінними паперами комерційного банку як основа ефективного аналітичного процесу

Розумик О.В. Програма внутрішнього аудиту операцій комерційних банків з векселями

Шабанова А. О. Розвиток екологічного страхування в системі стандартів бухгалтерського обліку

Шевчик І.Р. Управління банківськими ризиками в умовах ринку

Шевчук Ю. М. Видатки на грошове забезпечення військовослужбовців – специфічний об'єкт обліку в бюджетних установах

Яценко А.В. Проблемы оценки финансовых инвестиций в бухгалтерском учёте

Секція “Облік і аудит в сільському господарстві”

Бойко Н.А. Методы судебно-бухгалтерской экспертизы

Бондар О.В. Облік процесу реалізації в сільськогосподарських підприємствах

Власенко Є.М. Шляхи вдосконалення розрахунку собівартості сільськогосподарської продукції

Видюх Н.М. Облік промисловості переробки птиці

Гончаренко О.М. Удосконалення обліку і аудиту праці і її оплати в Матусівському ДПЗ

Койдан Н. С., Гривко Д. І. Бухгалтерський та податковий облік амортизації нематеріальних активів

Копелець Т.О. Проблеми вдосконалення обліку та розрахунків з дебіторами

Коцупатрий О.О. Облік витрат на утримання і експлуатацію будівельних машин і механізмів

Криворотько І. Теоретичні та методологічні основи обліку та контролю собівартості продукції тваринництва

Саказли О.Ф. Контроль якості аудиту як засіб отримання та забезпечення довіри сільськогосподарських підприємств-клієнтів

Смоляров Ю.Г. Адаптація бухгалтерських програм до умов сільськогосподарського виробництва

Федько Ю. Калькуляція собівартості продукції садівництва та її вдосконалення

Яценко Т. В. Использование креативного учета

Секція “Економічний аналіз”

Бовкун О.В. Аналіз та прогнозування нарахування, надходжень та сплати орендної плати від здачі в оренду нерухомого майна (за матеріалами ВАТ “Дніпровський металургійний комбінат ім. Дзержинського)

Володін Д.С. Деякі аспекти використання факторної моделі Альтмана (на прикладі заводу “Електропобутприлад” ВО “Чернівцілегмаш”)

Гриппа О.В. Розробка інформаційної бази для аналізу використання робочого часу

Дробот Н. В. Значення та послідовність комплексної оцінки фінансового стану підприємств

Евсюков Ю.В.Анализ нематериальных активов в управлении предприятием

Кулиш Е.А. Анализ экономической эффективности инвестиционной деятельности предприятия в условиях рынка

Маркова Н.И. Анализ влияния кредиторской задолженности на финансовое состояние предприятия

Петрович О. В. Використання засобів стандартизації в аналітичному дослідженні

Пігош В. А. Проблема оцінки інвестиційної привабливості підприємств в Україні

Подзол О.С. Аналіз вексельних операцій в системі розрахунків на підприємстві

Смолянїнова І.А. Проблеми адаптації теорії і практики економічного аналізу до міжнародних стандартів

Тобілевич І. Методикам фундаментального аналізу банкрутства суб'єктів господарювання

Усиченко Е.В. Выбор системы налогообложения на предприятиях малого бизнеса

Ярошук О.В. Аналітичне обґрунтування потреби в фінансових ресурсах

Секція “Статистика”

Борисенко В.С. Аналіз платіжного балансу України

Грушко О.О. Застосування Методики Світової туристичної організації розрахунку чисельності туристичних потоків та обсягів реалізації туристичних та супутніх послуг в Україні

Коробка О. С. Використання індексів сезонності для розрахунку податкових надходжень на регіональному рівні

Самаріна С.М. Наявна інформаційна база для розрахунку продукції сільського господарства України з точки зору необхідності проведення дорахунків “тіньового”, прихованого виробництва

Семенова В. С. Проблеми статистичного забезпечення дослідження конкурентного середовища

Царук О. В. Статистичний аналіз оптимального рівня податкового навантаження

Цвірко-Годицький І.С. Статистичний моніторинг валютного ринку

Пасека Ю. В. Гендерні відмінності ринку праці України

ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКАМ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Шановні учасники конференції!

Вітаю Вас у стінах Київського національного економічного університету, головного економічного вищого навчального закладу України.

Із задоволенням хочу зазначити, що для участі в науково-практичній конференції до організаційного комітету надіслано біля 150 тез доповідей з різних вищих навчальних закладів та регіонів України. Це свідчить про посилення потягу студентів до науки, активізацію студентської наукової роботи. Наукова робота студентів стає важливим чинником формування висококваліфікованих молодих фахівців. З іншого боку, це є свідченням, що студентська молодь сприймає ринкові перетворення, які здійснюються в Україні, вболіває за них.

Ви зібралися, щоб обговорити важливі питання подальшого удосконалення обліку, статистики, економічного аналізу та аудиту. Саме ці сфери діяльності у їх єдності та координації лежать в основі створення інформаційних систем на мікро- та макрорівні, забезпечують інформаційні потреби різних користувачів для прийняття оптимальних управлінських рішень.

За останні роки в Україні багато зроблено для приведення національних систем обліку, статистики, аналізу та аудиту у відповідність до вимог ринкової економіки і міжнародних стандартів.

В липні 1999 р. прийнято Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який закріпив правові основи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Закон став поштовхом для реалізації та практичного втілення в життя Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.98 № 1706. Розроблено та затверджено 25 Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, які визначають методологічні засади формування облікової інформації та подання її у фінансових

звітах. Розроблено та введено в дію новий План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцію про його застосування.

Проведено значну роботу з розробки та запровадження в Україні системи національних рахунків, удосконалення методів статистичних досліджень. Удосконалено методику аудиту як засобу підтвердження результатів господарської діяльності акціонерних товариств та реальності показників фінансової звітності. Змінено підходи до економічного аналізу з урахуванням міжнародної практики та нового інформаційного забезпечення.

Вагомі здобутки маємо в розробці навчальних планів та навчальних програм підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, у написанні та виданні підручників і посібників, які враховують зазначені вище результати реформування.

Проте процес реформування та удосконалення обліку, статистики, аналізу та аудиту не можна вважати завершеним. Попереду ще багато роботи з адаптації їх до міжнародних стандартів.

Бажаю Вам успіхів на цій ниві, гарячих наукових дискусій та плідних результатів у науковій роботі.

А. Ф. Павленко, ректор Київського національного економічного університету

Секція «Облік і аудит в промисловості»

Білявська Є. В.

Київський національний економічний університет
5 курс, обліково-економічний факультет

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУР АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Для успішного функціонування підприємства у конкурентному середовищі особливого значення набуває ефективність управління. Виникає потреба в постійному контролі за ситуацією на ринку, реакцією на продукцію споживачів, ефективністю використання ресурсів та доцільністю тих чи інших заходів. Одним із способів отримання інформації, необхідної для здійснення управління, є аналіз фінансового стану підприємства.

На основі комплексного дослідження всіх елементів фінансової роботи підприємства, глибокого вивчення процесів і явищ господарської діяльності у їх взаємозв'язку, взаємозалежності й взаємозумовленості аналіз фінансового стану підприємства дає змогу об'єктивно оцінити господарювання, визначити розміри очікуваних результатів, з'ясувати причини відхилень і розробити заходи щодо їх мобілізації в майбутньому. Особливого значення набуває аналіз фінансового стану при реалізації такої функції управління, як контроль.

Аналіз фінансового стану підприємства застосовується при проведенні зовнішнього і внутрішнього контролю і є необхідним для прийняття управлінських рішень, стратегічного планування функціонування підприємства в майбутньому, визначення ефективності їх фінансово-господарської діяльності незалежними аудиторськими фірмами, об'єктивного оцінювання, встановлення законності і доцільності фінансово-господарських операцій органами державного фінансового контролю.

При проведенні зовнішнього незалежного контролю оцінка фінансового стану підприємства необхідна для кращого

розуміння характеру його діяльності та її змін, визначення потенційних ризиків. Фінансовий стан підприємства як об'єкт дослідження при здійсненні державного фінансового контролю має на меті встановлення законності та доцільності формування, використання, володіння і розпорядження фінансовими ресурсами з метою захисту фінансово-майнових інтересів держави, юридичних осіб та громадян України.

Внутрішній контроль фінансового стану здійснюється для визначення результативності діяльності окремих ділянок підприємства, доцільність і результативність прийнятих рішень, раціональності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів підприємства та забезпечення збереженості майна.

Залежно від поставлених завдань контролюючими органами підбираються необхідні джерела інформації та розробляється програма для перевірки і оцінки фінансового стану.

Джерелами інформації для здійснення зовнішнього контролю, що здійснюється спеціальними вищими стосовно до об'єкта, що перевіряється або незалежними від нього, органами є фінансова звітність. Фінансова звітність містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Особливого значення для здійснення контролю набуває достовірність фінансових звітів, порівнюваність показників, що містяться в них, правильність методики їх розрахунку. Неабияке значення мають і основні якісні характеристики фінансової звітності, такі як дохідливість, однозначне тлумачення, доречність, достовірність, зіставність, доступність.

Внутрішній контроль здійснюється в межах організації силами структурних підрозділів та штатних працівників, тобто керівниками і провідними спеціалістами підприємств. Він має всеосяжний характер як щодо охоплення господарських операцій і процесів, так і щодо часу проведення. Поряд зі звітними показниками до джерел інформації при здійсненні такого контролю відносять дані, які формуються в системі бухгалтерського обліку підприємства загалом та є недоступними для зовнішніх користувачів, а саме: дані синтетичного й аналітичного бухгалтерського обліку, дані

податкового обліку, статистична та техніко-економічна інформація тощо.

У програмі перевірки повинні бути визначені методи, які будуть застосовані при її проведенні для досягнення поставлених цілей. В процесі аналізу фінансового стану контролер може скористатись такими методами: читання зовнішньої звітності, порівняльний аналіз облікових та звітних даних за кілька минулих періодів часу, аналітичне групування балансових показників, структурні групування майна та джерел його утворення, порівняння показників власних і залучених засобів, оцінка погашення дебіторської заборгованості. Найбільш доцільним з точки зору ефективності і економії робочого часу є метод аналізу фінансових коефіцієнтів. Застосовуючи його, перевіряючий розраховує систему показників: ліквідності, платоспроможності, фінансової незалежності, оборотності запасів, дебіторської заборгованості, прибутковості. Це дозволяє оцінити ефективність господарської діяльності підприємства, економічну доцільність його функціонування та дохідність різноманітних напрямів діяльності.

Для отримання інформації про можливість надходження грошових коштів в майбутньому, а також визначення моменту, коли це стане можливим, проводиться аналіз стану нетто-активів.

Оцінка платоспроможності підприємства здійснюється на підставі розрахунку показників ліквідності, які характеризують здатність підприємства швидко мобілізувати активи для погашення зобов'язань. Активи підприємства мають різну ліквідність, тому контролером можуть бути визначені загальний коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності та абсолютної ліквідності.

Прибутковість підприємства характеризують показники рентабельності. Для оцінки прибутковості можуть розраховуватися показники рентабельності продажу, рентабельності активів та джерел їх формування.

Для оцінки перспектив діяльності підконтрольного підприємства в майбутньому при проведенні перевірки визначаються фактори, що впливають на можливість подальшого функціонування організації. До таких факторів відносяться перевищення поточних пасивів над поточними

активами, значні чи постійні збитки від основної діяльності, нездатність погашення заборгованості вчасно, проблеми з виконанням умов договорів позик, втрати основних ринків, постачальників, проблеми з робочою силою, значні технологічні удосконалення продукції конкурентів, порушення вимог законодавства та інші.

Результати, отримані в ході перевірки, викладаються у відповідному висновку. Він містить систематизовану інформацію про фактичний фінансовий стан підприємства, визначає проблеми, що існують, порушення та недоліки в роботі підприємства, що перевіряється, а також інформацію про труднощі, що можуть виникнути при здійсненні ним діяльності в майбутньому. Отримані результати узагальнюються та використовуються для розробки конкретних пропозицій щодо усунення причин виявлених порушень, стабілізації фінансового стану підприємства. Перевіряючий підтверджує або заперечує можливість функціонування підприємства в майбутньому. Якщо впевненість в можливості подальшого розвитку організації відсутня, на це слід звернути увагу у висновку.

Підсумки діяльності внутрішніх контролерів відображаються в аналітичному (виконавчому) звіті. Його форма, терміни подання та інформація, яку він повинен містити обов'язково, визначаються керівником, який відповідає за організацію внутрішнього контролю на підприємстві або призначив перевірку. Періодичність внутрішнього контролю фінансового стану та частота його проведення на підприємстві залежать від потреб керівництва. Дані, які отримують на виході такого контролю, не використовуються поза межами підприємства чи організації й становлять комерційну таємницю.

Застосування процедур аналізу фінансового стану при здійсненні контролю діяльності підприємств сприяє досягненню основної мети — наданню допомоги керівництву в ефективному управлінні організацією на мікрорівні, а також загалом економікою держави на макрорівні.

Булка М. А.

Мацола М. В.

Тернопільська академія народного господарства,
Інститут обліку і аудиту, 5 курс

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ В УКРАЇНІ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ НА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Реформування системи бухгалтерського обліку і перехід на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) є переходом нашої незалежної України до ринкових відносин. Тому національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО) складались таким чином, щоб максимально наблизити форми і принципи, а також порядок ведення бухгалтерського обліку в Україні до загальноприйнятих в світовій практиці.

Перехід на форми ведення МСБО в нашій державі здійснюється повільно, існують великі розбіжності між національними і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Це обумовлено економічними особливостями перехідного періоду. Тому розгляд і розкриття деяких аспектів на сьогоднішній день стоїть на першому місці, оскільки це дозволить прискорити процес реформування системи бухгалтерського обліку.

З 1 січня 2000 року набрав чинності Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999. За наказом Міністерством фінансів від 30.11.1999 запроваджений новий план рахунків і господарських операцій підприємств і організацій. Також введений новий склад фінансової звітності, який повністю відповідає вимогам МСБО.

Вивчення фінансової звітності дає можливість як розглядати господарські операції за звітний період, так і отримати відповідну інформацію попереднього періоду, що дає можливість здійснити оцінку діяльності підприємства, виходячи з цієї оцінки складати плани на перспективу, тобто здійснювати стратегічний аналіз.

Важливою формою фінансової звітності є баланс. Згідно з П(С)БО 1 «Баланс» — звіти про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал. У П(С)БО 2 визначені форма, структура бухгалтерського обліку, зміст його статей та загальні вимоги щодо їхнього розкриття для всіх підприємств і організацій та інших юридичних осіб усіх форм власності. Форма балансу, як і інші форми звітності, що склалися українськими підприємствами до 2000 року, мали іншу структуру, що в першу чергу обумовлено соціальними, економічними і політичними факторами.

Дані фактори значно ускладнювали прийняття рішень в умовах міжнародної торгівлі. П(С)БО 2 встановлює єдину для всіх підприємств форму балансу, що є позитивною тенденцією на даному етапі розвитку.

Даний стандарт гармонізує український баланс відповідно до МСБО.

П(С)БО 2 «Баланс» передбачає такі положення:

- неможливість згортання статей активів та зобов'язань, оскільки це може повністю викривити фінансове положення підприємства, що послужить основою для різного роду махінацій;

- запропонована форма балансу для малих підприємств П(С)БО 25 ведення скороченої форми балансу;

- по-новому здійснюється відображення активів та зобов'язань в балансі. (Так, активи характеризуються як ресурси, що контролюються підприємством і використання яких приведе до збільшення економічних вигід в майбутньому. В свою чергу активи, зобов'язання можуть відображатися при умові, що їх оцінка може бути достовірно визначена, а витрати на придбання та створення активу, які не можуть бути відображені в балансі, включаються до складу витрат звітного періоду у звіті про фінансовий результат.);

- змінилась методологія оцінки статей балансу, і пріоритетною для оцінки активів стала історична собівартість, вартість реалізації або діюча вартість; розроблено новий підхід до розподілу статей балансу на довгострокові і поточні відповідно до періоду часу, на протязі якого активи будуть використані чи реалізовані, а зобов'язання — погашені. Таким періодом часу є операційний цикл (для операційних активів і

зобов'язань) і 12 місяців з дати балансу (для неопераційних активів і зобов'язань);

- традиційна форма структури балансу актив = пасив, реформована відповідно до МСБО, має такий вигляд: Актив = власний капітал + зобов'язання;

- в П(С)БО 2 «Баланс» активна частина складається з 3-х розділів: необоротні активи, оборотні активи, витрати майбутніх періодів.

Якщо порівнювати з МСБО, то тут активи представлені у вигляді поділу їх на поточні і не поточні.

Згідно з П(С)БО 2 «Баланс» пасивна частина балансу складається з 5-ти розділів: власний капітал, забезпечення майбутніх витрат і платежів, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, доходи майбутніх періодів.

Отже, можна зробити висновок, що форма балансу, яка діє на даний час в Україні, об'ємно і детально відображає економічну інформацію, яка є необхідною для оцінки фінансового положення підприємства.

Можемо зробити висновок, що перехід до нових Положень (стандартів) пов'язаний передусім з прагненням побудови якіснової облікової системи, яка відповідала б вимогам ринкового типу господарювання і створила найкращі умови для динамічного розвитку інтеграційних процесів, ринкових перетворень і сприяла інтеграції України в міжнародне співтовариство.

Власенко Н. В.

Сумський національний аграрний університет
5 курс, обліково-фінансовий факультет

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО І ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ

Однією з невирішених проблем на сьогодні залишається розмежування бухгалтерського та податкового обліку. Розробка і впровадження національних положень бухгалтерського обліку наблизили бухгалтерські дані до вимог податкової звітності, але повної інтеграції цих двох видів обліку ще й досі немає.

Податковий облік починається з введення в дію Закону України «Про податок на додану вартість» від 03.04.97 №169/97, який визначив перелік платників податку, об'єкт, базу та ставки оподаткування, поняття податкової накладної. Першим кроком зближення бухгалтерського і податкового обліку є поєднання рахунка-фактури та податкової накладної в одному документі. В ньому фіксуватиметься та сама інформація, яка передбачається і в податковій накладній. Можна також відмовитись від назви «рахунок-фактура» (рахунок), а залишити назву «податкова накладна». В даному випадку йдеться не про зміну функції податкової накладної, а про зміну назви та відмову від оформлення одного з двох документів.

Набагато складніше вирішувати питання щодо інтеграції бухгалтерського і податкового обліку при обчисленні податку на прибуток, оскільки основна причина розбіжностей пояснюється відмінностями у визначенні оподатковуваного прибутку. Так, в бухгалтерському обліку перша подія пов'язана з оприбуткуванням матеріальних цінностей або прийманням робіт і відображенням витрат, а друга — з розрахунками. В податковому обліку кожна з цих подій може бути зараховано до валових витрат. Таким чином, в кінці звітного періоду в податковому обліку до складу валових витрат включатимуться не тільки фактично витрачені матеріали, а й попередня оплата постачальникам. В бухгалтерському обліку попередня оплата до складу валових витрат не належить. Але ж попередньо оплачені цінності надійдуть пізніше, і тому має місце різниця між «податковими» і «бухгалтерськими» витратами.

Аналогічне становище й щодо продажу. Перша подія — передача товарів (готової продукції) покупцю; друга подія — отримання оплати від покупця.

В бухгалтерському обліку до доходів включається перша подія, а в податковому — перша або друга, тобто та, яка відбулася раніше. Отже, бухгалтерський облік доходів відрізняється від податкового на суму одержаної попередньої оплати. Названі тимчасові розбіжності у витратах і доходах між бухгалтерським і податковим обліком практично матимуть місце постійно. З метою регулювання величини реального капіталу підприємства передбачено

використовувати рахунки 17 «Відстрочені податкові активи» і 54 «Відстрочені податкові зобов'язання».

З метою максимального наближення методології формування доходів і витрат в бухгалтерському та податковому обліку в проекті розділу «Податок на прибуток» Податкового кодексу передбачена відмова від діючих на сьогодні «правил двох подій» (момент виникнення валового доходу визначається по відвантаженню, а момент виникнення валових витрат пов'язаний з визнанням доходу). Цей підхід близький до одного з принципів бухгалтерського обліку — порівняння доходів звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів.

Поряд з цим в проекті є ряд негативних моментів. Так, наприклад, отримані аванси не включаються до валового доходу, але за умови, якщо розрахунки по них здійснювалися протягом місяця з моменту їх надходження. Отже, при затримці розрахунків «правило двох подій» зберігається, тобто аванси включаються до валового доходу, і показник «податкового» доходу може значно відрізнятись від показника бухгалтерського обліку.

Не вирішеним залишається питання визначення зносу. Окрім передбачених п'яти методів згідно з П(С)БО №7 підприємства можуть застосовувати норми та методи нарахування амортизації, передбачені податковим законодавством. Необхідно зазначити, що використання цих методів призводить до плутанини понять, що використовуються у бухгалтерському і податковому обліку. Це стосується підстав для збільшення первісної вартості основних засобів, визначення їх груп (згідно з П(С)БО їх дві, а за податковим законодавством — три), а також залишкової (балансової) вартості, переоцінка якої не передбачена податковим законодавством. У результаті застосування в бухгалтерському обліку методів нарахування амортизації, передбачених податковим законодавством, перекручується реальна оцінка основних засобів, що не відповідає вимогам ні бухгалтерського, ні податкового обліку.

У проект Податкового кодексу внесено певні зміни в методику нарахування амортизації. Зокрема, передбачений «пооб'єктний» податковий облік основних фондів, початок нарахування амортизації передбачений тільки після введення

їх в експлуатацію і проводиться до досягнення балансовою вартістю групи нульового значення. Крім цього, значно підвищилися норми амортизації: 1 група — 8%, 2 група — 40%, 3 група — 24%. Використання значно підвищених норм амортизації на об'єкти, що знаходяться в експлуатації, дещо поліпшило стан відновлення основних засобів, однак це не повністю задовольняє власників підприємств, особливо щодо об'єктів груп 1 і 3, адже строки нарахування залишаються дуже розтягнутими, що робить інвестиційний процес неможливим. При розрахунках не були враховані витрати на проведення відновлювальних і ремонтних робіт, що ще більше ускладнило процес нарахування і збільшило амортизаційний строк основних засобів. Підприємства нічого не можуть змінити, оскільки вони можуть збільшити тільки амортизаційний період.

Така методика нарахування амортизації дуже ускладнює роботу бухгалтерії, адже потрібно робити розрахунки по кожному об'єкту основних засобів групи 1, а в разі потреби і по об'єктах груп 2 і 3 та нарахувати амортизацію по об'єктах, що вже давно (років 20—30 тому) вибули з експлуатації. Це не спрощує економічну та фінансову політику підприємства щодо його інвестиційної діяльності.

Одночасно з уточненням методики нарахування амортизації важливе значення має питання обліку витрат на ремонт. У податковому законодавстві в основу поділу цих витрат щодо віднесення їх на виробництво покладено не цільовий характер операцій з поліпшення функціонування об'єктів необоротних активів, а розмір самих витрат. Не вирішує це питання і внесення змін до проекту Податкового кодексу. Так, платник податку має право віднести до валових витрат частину витрат, пов'язаних з ремонтом необоротних засобів, але вже у розмірі 10%, а не 5%. Цю величину потрібно розраховувати не від вартості всієї групи основних засобів, а від вартості окремої групи або вартості об'єкта, по якому здійснюються ремонтні роботи. Але в будь-якому випадку неповне списання на валові витрати витрат на ремонт перешкоджає зближенню податкового і бухгалтерського обліку.

Існує ще досить багато розмежувань між цими видами обліку. Враховуючи те, що сьогодні йде процес

законотворчості, а саме — розгляд проекту Податкового кодексу, є можливість узгодити основні положення бухгалтерського і податкового обліку. Це дасть змогу налагодити співпрацю між бухгалтерами та податковими органами, зменшити трудомісткість їх праці, підвищити ефективність роботи підприємств та економіки в цілому.

Гикавчук А. В.

Економіко-правничий інститут, м. Чернівці, 4 курс
Івано-Франківський факультет правознавства та економіки
підприємництва

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СКЛАДУ І КЛАСИФІКАЦІЇ ПРЯМИХ ВИТРАТ

Основною складовою частиною виробничої собівартості продукції є прямі витрати. Відповідно до П(С)БО 16 до них відносяться: прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; загальновиробничі витрати.

До складу прямих матеріальних витрат включається вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу виготовлюваної продукції, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу прямих витрат на оплату праці включається заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу інших прямих витрат включають всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема, відрахування на соціальні заходи, плата за оренду земельних та майнових паїв, амортизація тощо.

Поряд з цим слід відмітити, що в окремих галузях виробництва прямі матеріальні витрати займають невелику питому вагу, а в деяких галузях — зовсім відсутні (в добувній галузі).

Прямі витрати на оплату праці також є диференційованими залежно від галузей виробництва.

В деяких галузях промисловості (наприклад, в кар'єрах по видобуванню каменів, піску, глини для виробництва цегли) застосовуються агрегати, витрати на утримання і експлуатацію яких є прямими за своїм призначенням.

За своїм економічним змістом ці витрати включають такі статті: амортизація агрегатів; енергія на приведення їх в дію; витрати на обслуговування; оплата праці; відрахування на соціальні заходи.

Виникає питання, наскільки правомірним і економічно обґрунтованим було б відносити ці витрати до прямих, маючи на увазі, що їх склад характеризується статтями, які передбачені в номенклатурі загальновиробничих витрат. Відповідно до прийнятої регламентації щодо їх визначення до прямих матеріальних витрат відносяться такі, які можуть бути віднесеними на собівартість конкретних виробів за прямою ознакою, тобто на підставі первинних документів.

Однак дотримання цієї регламентації на більшості виробництв неможливе, оскільки з переданої в цех сировини одночасно виробляють декілька видів виробів.

У таких випадках на практиці застосовують принцип власної нормативної бази розподілу: визначають нормативний обсяг витрат матеріалів за зміну в розрізі окремих видів виробів; зіставляють його з фактичним обсягом витрат цих матеріалів; знаходять співвідношення, на підставі якого визначають фактичні розміри витрат матеріалів на кожний вид виробів.

У такий же спосіб доводиться визначати витрати технологічного палива в розрізі конкретних видів виробів.

В деяких галузях промисловості, наприклад у харчовій — плодоконсервних і ковбасних виробництв — витрати на оплату праці робітників також не можуть бути віднесеними на собівартість конкретних виробів за прямою ознакою. Тобто на підставі первинних документів по нарахуванню заробітної плати. Така обставина має місце, тому що в сучасних умовах на більшості виробництв оплата праці робітників проводиться не відрядним способом, а погодинним. Тому витрати на оплату праці в таких виробництвах відносять на собівартість конкретних видів виробів також пропорційно до власної

нормативної бази — тобто пропорційно нормативним витратам на оплату праці на конкретні види виробів.

Таких прикладів і особливостей можна навести більше. І всі вони свідчать про те, що далеко не в усіх випадках можливе дотримання П(с)БО 16 щодо обліку прямих витрат.

Необхідно врахувати і те, що облік виробничих витрат, зокрема прямих, є сферою виробничого (управлінського) обліку.

З огляду на таку ситуацію було б доцільним визначитися в тому, щоб класифікацію виробничих витрат і в тому числі розмежування прямих і загальновиробничих витрат вважати прерогативою керівника підприємства, що він мав би передбачити в заходах облікової політики підприємства.

При цьому необхідно передбачити, що до складу прямих витрат керівник може віднести тільки такі витрати, які є основними для виробничого процесу, а не накладними.

Крім прямих матеріальних витрат і витрат на оплату праці робітників, до прямих можна було б віднести витрати, обумовлені експлуатацією основних засобів і малоцінних необоротних матеріальних активів, які беруть безпосередню участь у виробничих процесах по виробництву конкретних видів виробів.

У П(С)БО 16, як це відзначають вчені, не дано визначення собівартості продукції, не приведено класифікацію витрат на виробництво, що має велике значення як для організації обліку виробничих витрат, здійснення політики ціноутворення, так і для впровадження внутрішньогосподарського розрахунку, проведення аналізу і прийняття управлінських рішень¹.

Як відмічається в економічній літературі, важко прослідкувати однозначний підхід до класифікації витрат: найбільш поширеними є технологічні, технічні, організаційні і економічні ознаки, що використовуються у групуванні витрат.

Однією з основних вимог до групування витрат за нових умов має бути можливість одержання фактичних даних безпосередньо з бухгалтерського обліку, не вдаючись до різних вибірок.

За таких умов класифікація витрат, передбачена в заходах облікової політики підприємства, найбільш повно відображає їх групування за відповідними ознаками, що дає змогу

¹ Бородин О. Про формування обліку собівартості продукції за ринкових умов // Бухгалтерський облік і аудит. — 2002. — № 3. — С. 32—42.

одержати необхідну інформацію для різних цілей управління на основі облікових реєстрів і нового Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань господарських операцій.

До недоліків нового складу собівартості продукції деякі вчені відносять також таке:

- скорочена собівартість продукції не може бути використана в розрахунках показників економічної ефективності нової техніки і організаційно-технічних заходів;
- не може бути базою визначення договірних цін на продукцію, що випускається.

До номенклатури статей витрат підприємства можуть вносити свої зміни з урахуванням галузевих особливостей технологій і організацій виробництва питомої ваги окремих видів виробів у собівартості продукції.

При цьому необхідно врахувати і те, що збільшення питомої ваги прямих витрат у виробничій собівартості продукції забезпечує більш достовірне визначення розмірів витрат на окремі види виробів, що має велике значення для оцінки їх прибутковості конкретних їх видів.

Удосконалення складу прямих витрат і їх класифікації значно розширює інформаційну базу для їх аналізу і контролю.

Розширення складу прямих витрат дає змогу керівному складу низових ланок управління виробничими процесами більш конкретно впливати на раціональне використання виробничих ресурсів, на оптимізацію виробничої собівартості виробів. За таких умов тісним стає взаємозв'язок даних фінансового і управлінського обліку.

Городецька О.

Економіко-правничий інститут, м. Чернівці, 4 курс, Івано-Франківський факультет правознавства та економіки підприємництва

АУДИТ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Економічна криза, високий рівень безробіття, неплатоспроможність більшості українських підприємств є

найгострішими проблемами сьогодення. Якщо у 1996 році було порушено 6552 справи про банкрутство і з них щодо 1691 справи прийнято постанови про визнання боржників банкрутами, то у 1997 році відповідно — 6945 та 4107, у 1998 році — 12281 і 4525, а у 1999 році — 12618 та 6244. Важке становище підприємств можна побачити і при аналізі окремих областей та регіонів України. Наприклад, більшість підприємств у Івано-Франківській області згідно із звітністю працюють збитково, не сплачують податків, не перераховують коштів у Пенсійний фонд, причому деякі підприємства працюють збитково протягом вже не одного року. У 2000 році в цій області лише 43% загальної кількості підприємств були рентабельними і отримали прибуток у сумі 168,8 млн грн. Нерентабельні підприємства із сумою збитків 154 млн грн склали відповідно 57% (більше половини!). Найбільше збиткових підприємств Івано-Франківської області зосереджено у торгівлі і громадському харчуванні, і їхня кількість має тенденцію до збільшення. Якщо у 1997 році у цій сфері було 1577 збиткових підприємств, то у 1998 році — 1923, у 1999 році — 2559, а у 2000 році — 2598. І якщо ці підприємства у 1997 році зазнали збитків на суму 22,4 млн грн, то у 2000 році лише за один квартал — 40,5 млн грн.

Така кількість збанкрутілих підприємств у першу чергу відлякує зарубіжних інвесторів та партнерів. Для залучення іноземного капіталу потрібно відновити платоспроможність українських підприємств та закріпити їх позиції на ринку — як на внутрішньому, так і на світовому. Альтернативою відновлення платоспроможності підприємства-боржника є його фінансова санація, тобто фінансове оздоровлення. Інакше кажучи, санація — це система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника.

Але постає питання: чи зможе підприємство після санаційних процедур відновити свою платоспроможність? Саме для вирішення цього питання господарський суд під час

проведення у справі про банкрутство приймає рішення про проведення комплексної перевірки фінансового стану підприємства, тобто санаційного аудиту.

Загалом аудит — це незалежна експертиза бухгалтерської та фінансової звітності, іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, мета якої — перевірити достовірність їх звітності та сформулювати висновки про реальний фінансовий стан підприємства. Аудит проводиться зовнішніми, незалежними від підприємства органами, найчастіше спеціалізованими аудиторськими фірмами або аудиторами. Проте аудитор має бути повністю незалежним не лише від підприємства, яке він перевіряє, але і від замовників аудиторського висновку, а цього на сьогоднішній день, на жаль, немає.

Санаційний аудит можна розглядати як один з інструментів зменшення до певного рівня інформаційного ризику для інвесторів, кредиторів та інших осіб, які мають намір взяти участь у фінансовій санації підприємства.

Основним джерелом інформації при аналізі фінансової сфери є типові форми річної бухгалтерської звітності підприємств: баланс підприємства — форма №1; звіт про фінансові результати — форма №2.

В рамках переходу на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та звітності аудитори користуються такими документами: П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»; П(С)БО 2 «Баланс»; П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати»; П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів»; П(С)БО 5 «Звіт про власний капітал».

Для визначення фінансового стану суб'єкта господарювання розроблено досить багато методик поглибленого аналізу та експрес-аналізу, але ці методики не дають змоги зробити реальні та обґрунтовані висновки про стан підприємства в цілому. При поглибленому аналізі санаційної спроможності підприємств доцільно використати методику групування усіх показників та провести аналіз на базі статистичних методів.

Такий аналіз проведено, взявши фінансову звітність декількох підприємств Івано-Франківської області. Зробивши відповідні розрахунки, можна зробити висновок, що доцільно брати для аналізу лише певний набір показників, які є

автономними і тісно не пов'язані між собою. На жаль, під час аудиту неплатоспроможних підприємств в Україні аудитори вибирають показники хаотично, не беручи до уваги їх економічний зміст та взаємозв'язок з іншими показниками. В багатьох випадках саме це стає однією з причин того, що санаційно спроможні підприємства в підсумку оголошуються банкрутами, а щодо підприємств, які не мають санаційної перспективи, приймаються плани санації.

З іншого боку, причина необ'єктивної оцінки фінансового стану може виходити і з самого підприємства. Керівник чи головний бухгалтер можуть свідомо занижувати або, навпаки, завищувати ті чи інші коефіцієнти (а це буває досить часто), що не дає змоги санаційним аудиторам зробити реальні висновки про ситуацію, що склалася на підприємстві.

Для визначення санаційної спроможності підприємства слід порівняти показники його фінансового стану з такими ж показниками інших підприємств. Тоді можна буде побачити, який ранг займає підприємство, тобто яке місце воно посідає серед інших підприємств. Саме для цього було використано метод ранжування в процесі аналізу дев'яти підприємств Івано-Франківської області.

Усі підприємства були проранжовані за кожним з відібраних показників фінансового стану. Виявилось, що на найнижчих рангах знаходяться підприємства, які мають найменшу рентабельність власного капіталу та рентабельність майна, хоча такі показники, як фінансова стійкість та незалежність, мають високі значення. З цього випливає, що рентабельність є дуже важливим показником для аналізу стану підприємства і її зменшення може бути передумовою зниження платоспроможності суб'єкта господарювання.

Для підтвердження значущості показників рентабельності були проведені розрахунки варіації коефіцієнтів. Результати цих розрахунків показали, що коефіцієнт маневрування власного капіталу та коефіцієнт загальної ліквідності мають великий ступінь варіації, тобто можуть змінювати свої значення на досить великому інтервалі. Такі показники недоцільно використовувати при аналізі. Показники ж рентабельності мають малий розмах варіації, а це значить, що інтервал їхніх коливань невеликий. Це значить, що

рентабельність є більш стійким коефіцієнтом, що робить його обов'язковим показником під час аналізу.

На сьогоднішньому етапі санаційний аудит потребує конструктивної реформи. Насамперед необхідно виділити цей вид аудиту як окремий напрямок діяльності аудиторських служб. Крім цього, слід вдосконалити алгоритм проведення оцінки фінансового стану підприємства та розробити спеціальну нормативну шкалу з урахування специфіки української економіки, за якою можна було б проаналізувати здатність підприємства до санації та його фінансове становище. Це допоможе виявити слабкі сторони та перші ознаки банкрутства під час звичайного аудиту господарської діяльності підприємства, що дозволить вирішити проблему банкрутства у зародку.

Глушкова Н. Н.
СевНТУ, 5 курс, учёт и аудит

ПРОБЛЕМЫ, СВЯЗАННЫЕ С ФОРМИРОВАНИЕМ И ИЗМЕНЕНИЕМ АКЦИОНЕРНОГО КАПИТАЛА И ПРАВАМИ АКЦИОНЕРОВ

Вопросы регулирования создания и деятельности акционерных обществ вызывают пристальный интерес широкого круга специалистов, поскольку создание и развитие акционерных обществ является доминирующим направлением рыночной трансформации экономических отношений в Украине. В настоящее время законодательство в отношении акционерных обществ постоянно изменяется, что приводит к несоответствию одних нормативных актов другим, а отдельные вопросы остаются нерешенными.

Согласно действующему законодательству акционерное общество имеет право выкупать собственные акции. При этом выкупленные акции учитываются по цене выкупа на счете 451 «Изъятый капитал». Однако акционерное общество может осуществлять несколько выкупов. При этом цена выкупа одной акции в различных выкупах может отличаться. В данном случае на счете 451 будут учитываться акции в различных оценках. При осуществлении частичного аннулирования или перепродажи возникает вопрос оценки

реализованных или аннулированных акций. Стандарты не дают ответа на данный вопрос. Для оценки списания реализованных или аннулированных акций целесообразно использовать методы, аналогичные методам оценки списания запасов, предложенные П(С)БУ №9 «Запасы»: метод средневзвешенной оценки, FIFO, LIFO, идентифицированной себестоимости.

Выкупленные акции акционерное общество имеет право аннулировать или перепродать. Для случая перепродажи в законодательстве наблюдается противоречие относительно учета дохода от продажи. По данному вопросу положения Инструкции №291 к Плану счетов и Закона Украины «О налогообложении прибыли» неоднозначны.

При создании акционерных обществ осуществляются расходы на выпуск акций (плата за информацию о выпуске, государственная пошлина за регистрацию информации о выпуске, оплата услуг фондовой биржи и т.д.). Стандартами не рассматривается методология учета затрат на выпуск акций. GAAP предлагает два метода учета: компенсационный (затраты рассматриваются как вычет из поступлений в результате размещения акций) и метод отложенных платежей (затраты должны быть амортизированны в течение определенного промежутка времени — отнесены на финансовый результат).

Законодательство предоставляет акционерам определенные права и обязанности. Однако недостатки в нормативной базе ведут к ущемлению прав акционеров:

а) статьей 10 Закона Украины «О хозяйственных обществах» отмечено, что акционер имеет право получать годовой баланс, отчеты общества и протоколы собрания акционеров. Но сроки предоставления информации не оговорены;

б) Закон Украины «О хозяйственных обществах» не настаивает на том, чтобы собрания акционеров проводились по месту расположения АО. Поэтому бывают случаи, когда организаторы умышленно выбирают такое место для проведения собраний, куда мелкому акционеру нет смысла ехать;

в) по закону владелец 10 % пакета имеет право по любому вопросу созвать внеочередное собрание акционеров. Но

акционер с пакетом более 40 % может просто не явиться на собрание. Соответственно, кворум (60 %) не будет набран и собрание не состоится до тех пор, пока этого не захочет крупный акционер.

При осуществлении консолидации акций (уменьшение общего количества с одновременным пропорциональным увеличением номинальной стоимости) образуются дробные акции, которые не дают права ни на дивиденды, ни на участие в управлении акционерным обществом. Согласно законодательству консолидация должна проводиться таким образом, чтобы в руках акционеров оказались только целые акции, но каким образом этого достигнуть без ущемления прав акционеров, не указывается. Для решения данной проблемы можно предложить внедрить ограничение на максимальную величину номинальной стоимости акции, однако это может привести к нежелательным результатам для самого акционерного общества, поскольку, проводя консолидацию, оно преследует определенные цели.

Кроме того, нет однозначности в законодательстве по вопросу включения в валовые расходы ОАО оплаты услуг регистратора. Согласно письму ГНАУ, эти расходы будут валовыми только если регистратор — государственное предприятие. Согласно же Закону Украины «О налогообложении прибыли предприятий» п.5.2.1 расходы, связанные с ведением хозяйственной деятельности, включаются в валовые, а Положение о порядке ведения реестров собственников ценных бумаг предполагает использование ОАО услуг регистраторов, причем это является обязательным, если число собственников именных ценных бумаг превышает 500 человек.

Инструкция к Плану счетов не уточняет, по какой оценке должна признаваться задолженность акционеров по вкладам в уставной фонд на счете 46 «Неоплаченный капитал»: по номинальной стоимости или по цене реализации. Соответственно, по данному вопросу существуют две точки зрения. Однако Инструкция к Плану счетов предусматривает корреспонденцию счета 46 со счетом 421 «Эмиссионный доход», что указывает на правильность второго варианта (по цене реализации).

Нет согласованности между Законом Украины «О налогообложении прибыли предприятий» и Законом «Об НДС» по вопросу получения права на налоговый кредит по товарно-материальным ценностям (кроме основных фондов), полученных в качестве вноса в акционерный капитал инвестора, и датой включения этих ТМЦ в валовые расходы, хотя и имеются разъяснения по данному вопросу в письмах ГНАУ.

Таким образом, законодательство Украины, регулирующее деятельность акционерных обществ, имеет противоречия и неопределенности, решение которых позволит адаптировать учет к требованиям Международных стандартов.

Горбанский С. В.

Донецкий государственный университет
экономики и торговли им. М. Туган-Барановского
4 курс, учетно-финансовый факультет

ПРОБЛЕМЫ АДАПТАЦИИ ТРЕБОВАНИЙ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ В ОТНОШЕНИИ АУДИТА УЧЕТНЫХ ОЦЕНОК

В международной практике профессия аудитора является саморегулируемой. Этот факт подтверждается разработкой и утверждением общественными профессиональными организациями стандартов аудита, обязательных к исполнению. Особенностью стандартизации является как международное её направление, так и национальный уровень. В частности, в Украине Аудиторской палатой были утверждены изначально Национальные нормативы аудита с тем, чтобы обеспечить регулирование аудиторской деятельности и убедить международное сообщество в наличии профессионального потенциала в этой области.

В настоящее время АПУ взят курс на переход к Международным стандартам аудита с тем, чтобы унифицировать необходимые процедурные аспекты аудита и обеспечить признание этого факта всеми пользователями информации по результатам аудита. Данное направление развития аудиторского дела в Украине происходит практически параллельно с гармонизацией согласно

требованиям международных стандартов на основе П(С)БУ системы бухгалтерского учёта как объекта аудита.

Сложившиеся объективные условия предопределили характер проблем, встающих перед представителями данной профессии. С одной стороны, это связано с необходимостью оценки аудитором действий бухгалтера предприятия-заказчика согласно требованиям П(С)БУ, а с другой — с необходимостью обеспечения соответствия собственных действий требованиям Международных стандартов аудита (МСА).

Согласно требованиям П(С)БУ каждое предприятие обязано разработать и утвердить приказ об учётной политике, что в конечном итоге влияет на подходы к формированию финансовой отчётности и даёт возможность аудитору сформировать мнение об объективности этого процесса. Параметры данного документа достаточно понятны бухгалтерам как на уровне разработки и утверждения, так и при его исполнении. Однако П(С)БУ 6 вводится такая категория, как «учётная оценка», которая в случае изменения имеет совершенно другие последствия, чем изменение учётной политики: пересмотр учётных оценок не ведёт к корректировке нераспределённой прибыли, поскольку касается текущего и будущих периодов и чаще всего базируется на расчётах.

Проблемным также является нетождественное определение сути учётной оценки в П(С)БУ 6, ННА 18, МСА 540, что не даёт возможности однозначно воспринимать само понятие и характер его применения в бухгалтерской и аудиторской практике.

Нам представляется, что под учётной оценкой следует понимать профессиональное суждение бухгалтера в отношении идентификации хозяйственных операций в зависимости от степени неопределённости, при которой они осуществляются. При этом значительно возрастает риск искажения информации в финансовой отчётности. Этот риск усиливается в случае невозможности использовать известные формулы расчётов (например, по амортизации для каждой категории основных средств при изменении характера их использования), либо когда учётную оценку возможно сформировать только на основе

прогнозного анализа (например, оценка резерва по неходовым запасам на основе прогнозов по объёмам продаж).

Согласно п.8 МСА 540 «Аудит оценочных значений» аудитор должен получить достаточное и уместное аудиторское доказательство касательно того, обоснована ли учётная оценка в данных обстоятельствах и раскрыта ли информация о ней. При этом получение аудиторских доказательств должно сопровождаться следующими процедурами:

- 1) тестирование и анализ логики обоснования руководством предприятия использованных учётных оценок;
- 2) сопоставление независимого мнения аудитора с той учётной оценкой, которая была применена на предприятии;
- 3) обзор событий, последующих за применением выбранной предприятием учётной оценки, с целью окончательного вывода о её обоснованности.

Из-за неопределённости, при которой бухгалтеру приходится формировать учётные оценки, его данные могут отличаться от мнения аудитора. При этом аудитор должен определить степень необходимости внесения корректировок в отчётность с учётом такого расхождения. То есть возникает вопрос о существенности установленных отклонений. В случае признания их существенными либо при отказе заказчика пересмотреть учётные оценки, аудитор обязан признать их искажением финансовой отчётности и рассматривать наряду с другими искажениями, выводя суммарную ошибку. Таким образом, результатом аудирования обоснованности применения учётных оценок в условиях неопределённости вычисления их количественных показателей является формирование мнения о возможной степени искажения финансовой отчётности и характере аудиторского заключения.

Подводя итог, следует отметить, что возникновение с принятием П(С)БУ возможностей применения креативных подходов к накоплению учётно-экономической информации налагает на аудиторов дополнительные функции связанные с логическим анализом профессиональных суждений бухгалтеров и руководства предприятий-заказчиков. Именно эти идеи реализованы в МСА 540 и требуют адаптации в Украине.

ПРОБЛЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Внутрішній фінансовий контроль — це діяльність контрольно-ревізійних підрозділів, спрямована на забезпечення міністерств, інших центральних органів виконавчої влади достовірною інформацією про використання об'єктами контролю фінансових ресурсів, оцінку ефективності їх господарської діяльності, виявлення і запобігання в ній відхилень, що перешкоджають законному та ефективному використанню майна і коштів, розширеному відтворенню виробництва. Іншими словами, внутрішній контроль, або відомчий — це спостереження певної галузі з метою перевірки та нагляду. Особливість такого нагляду полягає в тому, що він діє в межах сфери управління певного відомства.

Метою здійснення внутрішнього фінансового контролю є:

- перевірка фінансово-господарської діяльності, цільового та ефективного використання бюджетних коштів та збереження державного майна, виконання планових завдань, достовірності ведення бухгалтерського обліку;
- забезпечення усунення порушень фінансової дисципліни, відшкодування заподіяних збитків;
- вжиття заходів до запобігання фінансовим порушенням.

Сьогодні всім відомо, що далеко не всі питання контролю врегульовані законодавством. Так, в Україні, на жаль, не вироблено підходів до методики і організації відомчого контролю. Постанова Кабінету Міністрів України «Про відомчий контроль у системі міністерств, інших органів виконавчої влади за фінансово-господарською діяльністю підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління» від 10.07.98 №1053, яка нещодавно втратила чинність, була невдалою спробою підвищити роль відомчого контролю у державі.

Економічні зміни в країні та відсутність організаційної побудови відомчої контрольно-ревізійної служби перетворили дану постанову на звичайну формальність. Ситуація також ускладнюється і зацікавленістю вищих посадових осіб у слабкій структурі відомчої контрольно-ревізійної служби. Не

слід також забувати і про такий важливий фактор, як брак коштів на розвиток відомчого контролю. Варто згадати тут і про менталітет нашого населення, яке принижує роль контролю у будь-яких його проявах.

Взаємодія відомчої контрольно-ревізійної служби з правоохоронними органами та Державною контрольно-ревізійною службою України також є вирішальною у становленні статусу відомчого контролю. Це зовсім не означає, що відомча контрольно-ревізійна служба повинна повністю дублювати Державну контрольно-ревізійну службу. Однак вони повинні доповнювати одна одну у досягненні поставлених цілей. Що ж стосується правоохоронних органів, то обмін інформацією з ними набагато покращує ефективність відомчого контролю.

Головною функцією відомчого контролю поряд із проведенням ревізій та перевірок має стати економічний аналіз стану підприємств, що перевіряються, і на його основі — профілактика та запобігання економічним правопорушенням. Потрібно, щоб відомчий контроль здійснював не лише спостереження та нагляд за підприємствами, але проводив глибокий аналіз тих явищ, які спричинили певні правопорушення на даному підприємстві. Важливим досягненням у будь-якій роботі є не усунення наслідків, а виявлення причин, що привели до таких наслідків.

Головною проблемою недосконалого контролю є недосконале законодавство. На сьогодні важливим кроком у розвитку відомчого контролю було прийняття Кабінетом Міністрів України Постанови «Про здійснення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади внутрішньофінансового контролю» від 22 травня 2002 № 685, а також затвердження цією постановою порядку здійснення відомчого контролю. Дані законодавчі акти були прийняті з метою посилення ефективності роботи контрольно-ревізійних підрозділів у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, поліпшення координації їх діяльності з іншими контролюючими та правоохоронними органами, підвищення рівня відшкодування заподіяних державі збитків. Головна увага в постанові приділяється структуризації відомчого контролю. Структура відомчого контролю має бути такою, яка б могла дозволити надати відомчому контролю

статусу державного. Адже сьогодні ця галузь контролю є лише формальною, яка виконується і розвивається тільки на папері. На практиці справи суттєво відрізняються від паперових планів. Тому відомчому контролю необхідно пройти ще не малий шлях для затвердження свого авторитету. Нам залишається лише сподіватись, що прийняття нової постанови полегшить цей шлях.

Жижкин А. В.

Приазовский государственный технический университет
5 курс, экономический факультет

УЧЕТ ФИНАНСОВЫХ ИНВЕСТИЦИЙ

Необходимо обратить внимание на то, что определение финансовых инвестиций, которое представлено в П(С)БУ 2, отличается от толкования приведенного в ЗУ «О налогообложении прибыли предприятий», где под финансовой инвестицией понимают «хозяйственную операцию, которая предусматривает приобретение корпоративных прав, ценных бумаг, *деривативов* и других финансовых инструментов».

Следовательно, Закон толкует финансовую инвестицию как хозяйственную операцию, а в стандарте речь идет о результате этой операции. Соответственно, в состав финансовых инвестиций включают взносы в уставной капитал другого предприятия (независимо от того, как оформлены корпоративные права инвестора — акциями или без них), приобретенные на биржевом (либо на внебиржевом) рынке ценные бумаги, деривативы и прочие финансовые активы. При признании финансовых инвестиций в учете и отчетности следует пользоваться теми же критериями, что и при признании любого другого актива, т. е.: 1) возможностью поступления в будущем экономической выгоды; 2) достоверной оценкой.

В Балансе в соответствии с требованиями П(С)БУ 2 финансовые инвестиции классифицируются на долгосрочные и текущие (краткосрочные). Поскольку для большинства предприятий (за исключением инвестиционных фондов и компаний) финансовые инвестиции не относятся к операционным активам, то основанием для их деления на эти две группы можно считать период с даты Баланса до даты их

погашения. Именно на этот критерий в первую очередь ориентированы указания относительно состава статей Баланса «Долгосрочные финансовые инвестиции» и «Текущие финансовые инвестиции». В П(С)БУ 2 также обращается внимание на возможность свободной реализации таких активов в любой момент.

Существует три *способа приобретения финансовых инвестиций*, которые, по определению, должны охватывать все возможные варианты компенсации их стоимости:

- приобретение финансовых инвестиций за денежные средства;
- в обмен на другие активы, отличные от денежных средств;
- в обмен на ценные бумаги собственной эмиссии.

В зависимости от способа приобретения финансовой инвестиции формируется её *себестоимость*.

Если говорить о первых двух способах приобретения финансовых инвестиций, следует напомнить, что активы состоят из имущества в материально-вещественной форме и имущественных прав, представляющих собой права требования лица по обязательствам, по которым оно является кредитором. Денежные средства (или их эквиваленты) также являются активами. Актив может продаваться за деньги, а может обмениваться на другие активы с выгодой (настоящей или будущей) для держателя таких активов. Поэтому как в первом, так и во втором случаях речь идет об обмене актива (денежных средств или отличного от денежных средств) на другой актив, а именно на финансовую инвестицию. В этом заключается их общность.

Но есть и отличие. Оно состоит в том, что при первом способе приобретения происходит одна элементарная операция, а именно покупка финансовой инвестиции — актива за денежные средства, а при втором — две элементарные операции (продажа актива, отличного от денежных средств, и покупка финансовой инвестиции — актива).

Третий способ — особый. Здесь также происходит одна элементарная операция — формирование уставного капитала за счет привлечения актива в виде финансовой инвестиции.

Пример. Предприятие А на вторичном рынке ценных бумаг у предприятия В — торговца ценными бумагами — купило

акции предприятия Б номинальной стоимостью 11000 грн. В качестве компенсации стоимости акций предприятие А отгрузило предприятию В партию товаров, справедливая стоимость которых равна 10000 грн, а балансовая — 8000 грн.

Таблица 2.5

УЧЕТ ОПЕРАЦИЙ ПО ПРИОБРЕТЕНИЮ АКЦИЙ В ОБМЕН НА ТОВАРЫ

№	Содержание операции	Дебет счета	Кредит счета	Сумма	Налоговый учет			
					Валовый доход	Валовые расходы	Ценнобумажный доход	Ценнобумажные расходы
1	Отгружены товары предприятию В	361	702	12000	10000			
2	Начислена сумма налоговых обязательств по НДС	702	641	2000				
3	Списана учетная стоимость товаров	902	281	8000				
4	Полученные акции	143	631	10000				10000

	предприятия Б зачислены на баланс по справедливой стоимости переданных товаров							
5	Отражена сумма налогового кредита по НДС	641	631	2000				
6	Произведен зачет задолженносте й	631	361	12000				
7	Списан доход от продажи товаров на финансовый результат	702	791	10000				

Окончание табл. 2.5

№	Содержание операции	Дебет счета	Кредит счета	Сумма	Налоговый учет			
					Валовый доход	Валовые расходы	Ценнобумажный доход	Ценнобумажные расходы
8	Списана себестоимость реализованных товаров на финансовый результат	791	902	8000				

Вопрос необходимости начисления налоговых обязательств по НДС у предприятия В (и, соответственно, наличие права на налоговый кредит по НДС у предприятия А) при осуществлении операции обмена акций на имущество является очень спорным. С одной стороны, прямой нормы, освобождающей продажу акций предприятием В от обложения НДС (как в случаях продажи ценных бумаг за деньги или обмена на другие ценные бумаги — п. 3.2.1 ЗУ «О НДС»), нет. С другой стороны, в соответствии с Декретом КМУ от 19.02.93 № 15—93 «О системе валютного регулирования и валютного контроля» ценные бумаги (акции, векселя, чеки и др.) относятся к валютным ценностям, а согласно п. 3.2.4 ЗУ «О НДС» операции по обращению валютных ценностей не являются объектом обложения НДС. При приобретении финансовой инвестиции путем обмена на ценные бумаги собственной эмиссии её себестоимость определяется по справедливой стоимости переданных бумаг (п. 5 ПБУ 12).

Определенный интерес представляет собой теоретическая возможность приобретения корпоративных прав или акций, эмитированных другим предприятием за счет эмиссии собственных акций или корпоративных прав. В этом случае может осуществляться формирование уставных фондов нескольких предприятий только за счет обмена корпоративными правами без подтверждения их реальными средствами.

Стоимость финансовых инвестиций от одной даты баланса к другой изменяется. В связи с этим возникает необходимость её переоценки. Метод оценки финансовой инвестиции на дату баланса зависит от того, как классифицируется приобретенная финансовая инвестиция. Если инвестор приобрел активы у объекта инвестирования, то сумма прибыли (убытка) от этой операции, которая приходится на долю инвестора, отражается им лишь после перепродажи этих активов третьим лицам или в период амортизации приобретенных необоротных активов.

Оценка инвестиций, которые содержатся до их погашения в Балансе, осуществляется по амортизированной себестоимости. По амортизированной себестоимости на дату баланса оцениваются такие финансовые инвестиции, как облигации и подобные им ценные бумаги.

Для рыночных ценных бумаг справедливая стоимость определяется на основании курса, по которому они котируются на фондовой бирже. Если справедливую стоимость финансовой инвестиции определить невозможно, то она оценивается на дату баланса по фактической себестоимости за вычетом потерь вследствие уменьшения полезности.

Завгородній І. В.

Київський національний економічний університет
обліково-економічний факультет

ОБЛІК І АУДИТ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Завдання подальшого розвитку та вдосконалення господарського управління, широке використання в управлінській праці ЕОМ зумовили застосування в облікових та аудиторських дослідженнях методів моделювання. Останніми роками теоретичним і практичним проблемам моделювання облікових та аудиторських процесів приділяється дедалі більше уваги. Окремі моделі вже давно застосовуються в бухгалтерському обліку, але моделювання не є його специфічним методом. Як правильно зазначають В.Ф. Палій і Я.В. Соколов, «з розвитком таких наук, як загальна теорія систем і кібернетика, моделювання набуло нового життя та відкрило перед наукою у цілому, в тому числі і перед бухгалтерським обліком, нові горизонти».

Моделювання облікових та аудиторських процесів має велике значення для подальшого вдосконалення методології, організації бухгалтерського обліку і для прийняття управлінських рішень. Мета такого моделювання полягає у встановленні між елементами облікового та аудиторського процесів логічних і економічних взаємозв'язків, необхідних для роботи системи автоматизованого управління. Моделювання дає змогу відтворити постановку бухгалтерського обліку та аудиту на підприємстві в цілому і на окремих його ділянках, проаналізувати вплив окремих факторів, розглянути стан обліку в динаміці, перебудувати його відповідно до нових умов управління. Для цих цілей можуть бути використані обліково-економічні, економіко-

організаційні, економіко-математичні та імітаційні моделі. Моделювання бухгалтерського обліку та аудиту є найбільш високим ступенем узагальнення для вивчення, усвідомлення відомих методів та розкриття нових закономірностей і шляхів його розвитку. Побудова моделей дає можливість відобразити трудомісткі процеси, пов'язані з розв'язанням управлінських завдань, у логічну струнку схему, доступну для докладного дослідження.

В обліковому процесі велике значення мають моделі, які дають змогу оптимізувати дані, на основі одержаних результатів приймати правильні рішення, показувати оптимальні облікові процедури. Моделювання облікового та аудиторського процесів включає розробку форм документації вхідної і вихідної облікової інформації, виявлення їхнього складу і реквізитів, а також розробку способів формалізованого опису облікової інформації, визначення джерел та користувачів даних бухгалтерського обліку, встановлення об'ємно-тимчасових зв'язків між задачами обліку, контролю та аудиту.

Моделювання дає можливість вибирати оптимальний варіант вирішення спільних для різних галузей методичних питань і проблем бухгалтерського обліку та аудиту, здійснювати його побудову на єдиних принципах. Воно забезпечує взаємозв'язок між окремими рівнем обліку, аудиту і його складовими, створює умови для розробки і реалізації типових проектних рішень з автоматизації обробки облікової інформації.

Виділяють шість основних функцій, що виконують моделювання в бухгалтерському обліку та аудиті:

- 1) вибір правильних методологічних рішень;
- 2) вибір методологічних прийомів і форм обліку;
- 3) імітація практичної роботи бухгалтерів;
- 4) формалізація бухгалтерських, аудиторських завдань і процедур;
- 5) прогнозування процесів господарської діяльності і шляхів розвитку бухгалтерського обліку та аудиту;
- 6) застосування в процесі навчання іконографічних та математичних моделей.

ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

З розвитком міжнародних економічних відносин в Україні неодмінно з'являються спільні підприємства, підприємства з іноземними інвестиціями, підприємства, що шукають інвестиції за кордоном. І, відповідно, постає питання подання інформації про підприємство іноземному інвестору у зрозумілому йому вигляді. На жаль, хоча національні стандарти й наближені до міжнародних, проте є ряд розбіжностей, які унеможливають безпосереднє подання звітної інформації таким користувачам. Отже, постає питання *трансформації* фінансової звітності.

В загальному значенні трансформація (transformation / compilation) означає перегрупування облікової інформації в інші бухгалтерські стандарти. Одного спільного алгоритму перерахунку не існує, і у кожному окремому випадку необхідний індивідуальний підхід. Трансформація складається з підготовчого та робочого етапів.

На підготовчому етапі визначаються такі напрямки:

- ❖ Ціль трансформації: міжнародні стандарти — МСБО (IAS), загальноприйняті принципи — ЗСБО (GAAP), європейські (по країнам).

- ❖ Аудиторський супровід: вимагається / не вимагається.

- ❖ Структура компанії: філія іноземної компанії має особливості, пов'язані з консолідацією звітності та обмеженням терміну трансформації.

- ❖ Галузь: промислове виробництво викликає певні труднощі у зв'язку з оцінкою морально застарілих основних засобів.

- ❖ Облікова політика компанії: ступінь відповідності обліковій політиці іноземної материнської компанії, збіг звітних дат.

- ❖ Валюта трансформованої звітності: українська / іноземна.

Якщо трансформація здійснюється незалежним спеціалістом та не супроводжується аудитом, то він не бере на

себе відповідальність за можливі порушення та помилки, що можуть мати місце у бухгалтерських записах. Така особливість зазначається у договорі на трансформацію.

Процедура трансформації вимагає знання усього обсягу сучасних стандартів (європейських, американських, міжнародних) та особливих навичок. Крім того, вона є надзвичайно трудомісткою та досить тривалою, якщо пов'язана з перерахунком усіх облікових операцій по їх датам та історичним курсам іноземної валюти. Обговорення програми роботи дозволяє з'ясувати необхідність в аудиті та супутніх послугах аудитора (занесення виправлень у бухгалтерські записи, консультування тощо).

При розрахунку різниці списуються за рахунок резерву трансформаційних різниць, який розташовується в складі рахунків капіталу в пасиві балансу, а в звіті про фінансові результати в статті інших/трансформаційних витрат (transformation and gain loss). Тому, при коректній процедурі трансформації додатні та від'ємні різниці повинні сальдуватися / бути мінімальними. Підсумкове сальдо трансформаційних різниць виводиться контрстаттею до статей капіталу або списується за рахунок резервів.

На робочому етапі трансформації визначається її форма. Можуть бути такі форми трансформації:

- ❖ Спрощена трансляція звітності по валютних курсах. Баланс перераховується з української валюти в іноземну по курсу на звітну дату. Звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів та звіт про власний капітал перераховуються по середньорічному курсу іноземної валюти.

- ❖ Спрощена трансформація звітності по валютних курсах. Баланс перераховується по статтях: грошові статті (грошові кошти, розрахунки) по останньому курсу, не грошові статті (основні засоби, запаси, капітал, резерви) — по історичних курсах або середньорічному курсу. Інші звіти перераховуються по середньорічному курсу.

- ❖ Комп'ютерні програми трансформації поточного обліку та звітності у пострежимі, використовуючи різноманітні методи. При цьому методі для кожної статті може бути запропонований індивідуальний коефіцієнт перерахунку, що задається при впровадженні програми.

❖ Процедури адаптації плану рахунків материнської компанії у реальному масштабі часу. Для цього впроваджуються нові рахунки, та наявні проводки перераховуються (remeasurement of transactions). Разом з тим впроваджуються методологічні зміни: перераховуються обороти рахунків в оцінки іноземної компанії, обороти рахунків сторнуються та нараховуються по новому (амортизація з одних строків та методів в інші, запаси з одного методу оцінки в інший) тощо. Крім того, проводиться перерахунок усіх проводок по історичних курсах.

❖ Трансляція українського поточного обліку за кожний місяць/квартал згідно з обліковою політикою іноземної материнської компанії по історичних валютних курсах з періодичною переоцінкою грошових статей по останньому валютному курсу. Ця процедура виконується вручну / спеціальною програмою. У великих іноземних та спільних підприємствах використовуються дорогі іноземні програми паралельного поточного обліку. Найбільш відомими з них є: Scala, EFAS, Platinum, Concorde. В них застосовуються два плани рахунків: вітчизняний та іноземної компанії. Програми специфікуються для кожного підприємства та дозволяють отримувати в автоматичному режимі рахунки та звітність у відповідному стандарті.

❖ Корективи звітних статей з використанням даних поточного обліку та з перерахунками в іноземну валюту. Цей варіант широко застосовується та дає досить надійні результати, незважаючи на те що здійснюється вручну. Усі трансформаційні різниці, включаючи інвалютні, списуються за рахунок резерву трансформаційних різниць. Процедура трансформації далі наводиться по цьому етапу.

Процедура трансформації складається з визначення функціональної валюти, корективи оцінки та перекласифікації звітних статей, фіксації коректив, списання трансформаційних різниць, складання трансформованої звітності в національній валюті та перерахунку її в іноземну.

Функціональною є валюта, в якій виражаються доходи, що отримані підприємством / валюта країни. Після отримання трансформованої звітності в національній валюті здійснюється перерахунок усіх рекласифікованих звітних статей з однієї валюти (функціональної) в іншу. Баланс перераховується по

останньому курсу, інші звіти — по середньорічному курсу. При цьому виникає ще одна трансформаційна різниця, викликана розбіжністю середньорічного курсу з курсом на дату балансу — різниця між нерозподіленим прибутком згідно з балансом та звітом про фінансові результати. Ця різниця також списується за рахунок резерву.

Найбільш відповідальним етапом такої трансформації є рекласифікація (reclassification / transformation adjustments). Вона включає в себе корективи оцінки звітних статей та корективи класифікації.

Компанії самостійно обирають виходячи з власних потреб та можливостей способи та процедури трансформації обліку/звітності на міжнародні стандарти. Для цього має бути розроблена облікова політика трансформації компанії.

Клименко А. Б.

Харьковская государственная академия технологии
и организации питания
5 курс, учетно-финансовый факультет

О ПРИЗНАНИИ И ОЦЕНКЕ НЕМАТЕРИАЛЬНЫХ АКТИВОВ В УЧЕТЕ И АНАЛИЗЕ

Осуществление производственной деятельности любого предприятия связано с использованием различных технологических процессов и способов обработки сырья. Без них изготовление того или иного вида продукции было бы невозможным.

В настоящее время большинство предприятий используют технологии, не выделяя их как отдельный технологический объект производства. Негативным является и тот фактор, что они выпадают из поля зрения руководителей, и, как результат, не изучается их влияние на снижение себестоимости при оптимизации технологических процессов. Тем не менее о признании данных объектов активами следует задуматься хотя бы с тех позиций, что не будь они разработаны, предприятие было бы вынуждено самостоятельно производить исследования в области снижения затрат и трудоемкости производства продукции и нахождения оптимального

сочетания ресурсов, а следовательно, и нести расходы, связанные с этой деятельностью.

Проводя исследования в области снижения затрат, результатом которых становится новый технологический процесс, предприятие списывает расходы на результаты деятельности в том периоде, когда они были понесены. В то же время данное положение нельзя признать верным. П(С)БУ 16 «Расходы» регламентирует понятие расходов как действие, приводящее к уменьшению собственного капитала предприятия. Если получение экономических выгод от эксплуатации актива ожидается на протяжении периода, превышающего отчетный, стандарт предусматривает распределение сумм расходов между соответствующими отчетными периодами. В связи с тем, что технологии и производственные секреты оказывают влияние на снижение себестоимости продукции на период, значительно превышающий отчетный, их признание активами является не только экономически оправданным, но и целесообразным с точки зрения инвестиционной привлекательности предприятия. Сумма первоначально понесенных затрат включается в себестоимость нематериального актива «ноу-хау» с целью его дальнейшего отражения в учете. По нашему мнению, необходимость включения данных расходов в состав объектов прав промышленной собственности обусловлена тем, что эти активы обладают внутренним запасом ценности и ликвидности, несмотря на свою неосязаемую сущность. Благодаря этому, совершая операции по купле-продаже этих объектов, предприятие может получать дополнительный эффект. Возможность реализации объектов интеллектуальной собственности по цене, значительно превышающей сумму понесенных расходов, является последним доводом в пользу признания их активами: расходы сами по себе не могут приносить доход и не имеют внутренней ликвидности.

Сумма понесенных расходов на разработку прав промышленной собственности формирует первоначальную стоимость активов. Вместе с тем следует признать, что ее размер не отвечает сумме возможных экономических выгод. Экономический эффект от использования нематериальных активов, выраженный прежде всего в экономии ресурсов, может во много раз превышать сумму затрат, понесенных при

их разработке, что обуславливает необходимость оценки данных объектов.

Таким образом, проведение процедуры оценки нематериальных активов является не только необходимым действием со стороны предприятия, но и важнейшим этапом формирования его имущества и потенциала инвестиционной привлекательности.

Нормативная база по данному вопросу сформирована Законом Украины «Об оценке имущества, имущественных прав и профессиональной оценочной деятельности в Украине». Закон регламентирует объект оценки, круг лиц, которые допускаются к проведению оценочной деятельности, оформление результатов оценки имущества и требования, обязательные к выполнению участниками данного вида деятельности. Однако процедуры проведения оценки того или иного вида имущества и, в частности, нематериальных активов, данный нормативный акт не рассматривает. Отсутствуют и национальные стандарты оценки имущества. Думается, что за основу при разработке национальных стандартов оценки могут быть положены международные принципы оценки. Это связано прежде всего с необходимостью гармонизации бухгалтерского учета. Ввиду отсутствия данной нормативной базы и отсутствия опыта оценки прав промышленной собственности у предприятий логично осуществлять процедуры оценки нематериальных активов именно на базе международных стандартов оценки.

Традиционно в мировой практике при оценке объектов прав интеллектуальной собственности применяют три основных подхода:

- затратный подход;
- сравнительный анализ продаж;
- доходный подход.

Каждый из данных подходов рассматривает стоимость нематериальных активов с той или иной позиции. Затратный подход при формировании стоимости данных объектов аккумулирует суммы затрат, понесенных при их создании и правовой охране. Сравнительный анализ продаж базируется на изучении сделок по аналогичным объектам, корректируя их стоимость на различия в новизне, технологической уникальности и практической применимости. Доходный подход

предполагает формирование стоимости данных объектов на основе суммы денежных потоков, высвобождаемых ими за счет экономии затрат и увеличения прибыли.

Исследование методик оценки нематериальных активов показало, что предприятие должно самостоятельно проводить оценку данных объектов с помощью всех доступных методов и выбирать из различных величин стоимости оптимальную. Ее величина, а следовательно, и метод оценки нематериальных активов в каждом конкретном случае будут различны, что в первую очередь зависит от целей, поставленных перед предприятием.

Следует отметить недостаточный интерес к исследованиям в данной области, что, на наш взгляд, связано с непониманием сущности объектов данного вида. Применение методов оценки стоимости нематериальных активов позволяет оценить их вклад в формирование показателей эффективности деятельности предприятия.

Косенко О. В.

ДонНУ, 4 курс, учётно-финансовый факультет

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ ПРОДУКЦИИ В ПРЕДПРИЯТИЯХ ОБЩЕСТВЕННОГО ПИТАНИЯ

Важным условием правильной организации учёта в предприятиях общественного питания является соблюдение порядка формирования цен реализации продукции.

В числе «пострадавших» от введения П(С)БУ можно назвать предприятия общественного питания, поскольку их деятельность имеет особенности, характерные для предприятий промышленности, торговли и сферы услуг, — они реализуют как покупные полуфабрикаты, так и продукцию собственного производства.

К продукции собственного производства относятся готовые изделия (блюда) и полуфабрикаты, изготовленные на кухне или в подсобных производственных цехах предприятия общественного питания путём тепловой или холодной обработки сырья и продуктов.

К покупным товарам относятся товары, которые приобретаются предприятиями общественного питания на стороне и продаются населению без обработки (фрукты, колбасные изделия, продаваемые на вес, табачные изделия и др.).

Особенность ценообразования в общественном питании заключается в том, что в этой отрасли себестоимость единицы выпускаемой продукции не определяется. Однако на каждое изделие собственного производства (в том числе на гастрономию) рассчитывается цена реализации (т. е. продажная цена, по которой продукция реализуется покупателям).

Цены реализации блюд, изготовленных предприятием общественного питания, определяются методом калькуляции. Основанием для калькуляции служат нормы вложения сырья, установленные действующими сборниками рецептур. Сборники рецептур блюд и кулинарных изделий являются основными официальными документами.

Следует отметить, что в настоящее время Сборник рецептур не отвечает основным потребностям предприятий общественного питания, поскольку в Сборнике рецептур собраны рецепты стран бывшего СССР, что, конечно же, не подходит современным ресторанам. Предприятия, пытаясь удовлетворить спрос населения, вынуждены разрабатывать фирменные блюда и утверждать в соответствующих инстанциях. При этом необходимо на каждое блюдо составлять калькуляционные карточки, что является весьма трудоёмким процессом для бухгалтера. На наш взгляд, данная практика нецелесообразна и её необходимо отменить либо кардинально изменить рецептуру Сборника на отвечающую современным условиям.

Соль и специи включают в калькуляцию по нормам закладки по Сборнику рецептур с учётом их подачи на стол. Мы считаем, что здесь также существует ряд неточностей. В Сборнике рецептур указано, что непосредственно при изготовлении блюд соль расходуется в количестве — 2—3 г на блюдо, перец молотый — 0,02 г, пр. зелень — 3—5 г, лаврового листа — 0,01 г. Однако взвесить данные специи чрезвычайно трудно. На столах также присутствуют соль, специи, которые расходуются в неизвестных количествах.

Бухгалтер сталкивается с проблемой: какое же количество специй включать в калькуляционную карточку? Решение данной проблемы мы видим в упорядочении действующих норм с учётом подачи специй на стол.

Цена реализации отдельного блюда определяется следующим образом. В калькуляционную карточку заносятся: перечень сырья и продуктов согласно Сборнику рецептов, необходимых для приготовления данного блюда; количество сырья и продуктов по нормам брутто (а в случае поступления полуфабрикатов из мяса, птицы, рыбы и др. норму продуктов определяют по весу нетто) на 100 порций (10 кг) в килограммах; учётная продажная цена за 1 кг каждого компонента.

Следует также отметить, что существенно неудобным является для бухгалтеров небольших предприятий общественного питания расчёт на 100 порций (10 кг). Поскольку при производстве небольшого количества продукции неудобным является перерасчёт, то бухгалтер совершает ряд арифметических ошибок при округлении на одну порцию. Поэтому мы предлагаем законодательно установить расчёт как на 100 порций, так и на 1.

Товарные ресурсы предприятий питания могут поступать от промышленных предприятий, оптово-розничных торговых предприятий путём приобретения по импорту и в порядке закупки у физических лиц. При этом изменение источника поступления товара одного и того же наименования в один и тот же период не должно отражаться на учётной цене данного товара, с тем чтобы цена реализации готовой продукции, где этот товар (сырьё) выступает как один из компонентов, была стабильной. Регулирование учётной цены осуществляется через размер товарной надбавки предприятия питания.

В соответствии с постановлением КМУ от 25.12.96 № 1548 по большинству товарных групп, а на предприятиях питания — в целом на их продукцию и покупные товары действует свободное ценообразование. Органам государственной исполнительной власти дано право устанавливать цены и тарифы на отдельные виды продукции, товаров и услуг согласно перечню, определённом Кабинетом Министров Украины. Реализация продукции, товаров, услуг, за исключением тех, в отношении которых осуществляется

государственное регулирование цен и тарифов, проводится предприятиями и организациями по свободным ценам и тарифам. Хотя, на наш взгляд, необходимо установить верхний предел торговой наценки в зависимости от присвоенного статуса предприятию общественного питания.

Существуют также проблемы в списании торговой наценки. Инструкцией о применении Плана счетов бухгалтерского учета активов, капитала, обязательств и хозяйственных операций предприятий и организаций рекомендуется следующий порядок списания стоимости реализованных товаров и реализованных торговых наценок:

✓ Списана сумма реализованных торговых наценок: Дт 285 Кт 282

✓ Списана себестоимость реализованных товаров как разница между продажной стоимостью реализованных товаров и суммой торговой наценки на эти товары: Дт 902 Кт 282.

В приложении к П(С)БУ 9 приведен числовой пример определения: себестоимости реализованных товаров при оценке их выбытия по ценам продажи и списания реализованной торговой наценки. В исследуемом примере для списания реализованного валового дохода розничного предприятия используется проводка: Дт 282 Кт 285 методом «красного сторно», хотя Инструкцией №291 предусмотрена проводка: Дт 285 Кт 282, что в иной раз и показывает противоречие действующего законодательства. При этом возникает проблема с бухгалтерской обработкой отчетов материально ответственных лиц, которые составляются и сдаются в бухгалтерию предприятия ежедневно.

Спорным вопросом относительно учета торговой наценки в розничных предприятиях является сама методика расчета среднего процента торговых наценок. Так, в соответствии с П(С)БУ 9 «Запасы» обновлена методика расчета среднего процента торговых наценок для предприятий, осуществляющих учет товаров по ценам продажи. Однако новая методика не учитывает скидок, предоставленных на момент реализации, списание недостач, внутреннее перемещение готовой продукции и товаров.

В условиях перехода к рынку, когда должна быть гибкая ценовая политика с учётом спроса на продукцию предприятий

питания в течение дня, требуются новые подходы к калькулированию. Решение данной проблемы возможно в следующем направлении: первый подход — предприятие осуществляет учёт сырья и продуктов по цене приобретения без НДС — и второй подход — сырьё традиционно учитывается по цене приобретения с торговой наценкой. Преимущество первого подхода заключается в том, что в случае необходимости снижения цены блюда новую цену определяют непосредственно в той же калькуляционной карточке путём пересчёта суммы наценки с учётом дальнейших расчётов. Второй подход имеет преимущество в том случае, когда на предприятии устанавливаются торговые наценки дифференцировано на каждый вид сырья.

Карась К. С.

Київський національний економічний університет, 5 курс

АУДИТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

При практичному використанні інтелектуальної власності (ІВ) у господарській діяльності підприємства, особливо при документальному оформленні права власності або права на використання, важливо оперативно визначити наявність і слушність оформлення відповідних документів, тобто провести аудит ІВ.

При аудиті об'єктів ІВ, як і при аудиті інших об'єктів власності, у першу чергу необхідно перевірити факт наявності і факт використання об'єктів ІВ у сфері виробництва. Це досягається перевіркою документів, у котрих цей об'єкт описаний, зображений, або є інший спосіб, зафіксований на матеріальних носіях, а також перевіркою документів, що підтверджують практичне використання даних об'єктів у продукції підприємства або в його виробничих процесах і технологіях. Це може бути документація, у якій описана технологія виробничого процесу, конструкторська документація, зображення зразків продукції, програми для ЕОМ, бази даних або інша документація, що дозволяє не тільки ідентифікувати даний об'єкт ІВ, але і підтвердити факти використання конкретних об'єктів у виробничому процесі підприємства.

Стосовно до об'єктів промислової власності (ПВ) як складової частини ІВ важливо визначити, чи існують офіційні охоронні документи, що підтверджують права на об'єкти ПВ: патенти на винаходи і промислові зразки, свідчення на корисні моделі і товарні знаки. Тому наступним етапом аудиту є перевірка наявності і дійсності охоронних документів на об'єкти ПВ.

При експертизі дійсності охоронних документів необхідно перевірити їхню дійсність — «по об'єкту», «по території» і «по термінах дії» охоронного документа. Документ признається недійсним, якщо не відповідає будь-якому з даних критеріїв. При цьому треба враховувати, що видається тільки один офіційний охоронний документ (патент), що знаходиться, як правило, у патентовласника, а в осіб, що використовують даний об'єкт по ліцензії, повинна бути копія охоронного документа і копії опису (зображення) об'єкта, а також офіційно зареєстрований у Патентному відомстві ліцензійний договір.

При експертизі охоронного документа «по території» треба мати на увазі, що охоронний документ діє тільки на території тієї країни, у якій він виданий. Наприклад, патент США діє тільки на території США, а патент України — тільки на території України. Тобто винахід по патенту США можна цілком вільно використовувати в Україні (за умови, що він не запатентований в Україні), і це не буде вважатися порушенням патенту США. Але реалізація продукції по даному патенту на території США буде визнана фактом порушення прав патентовласника патенту США.

Крім того, дія охоронних документів може бути припинена по причинах офіційного визнання їх недійсними, по клопотанню патентовласника або при несплаті у встановлений термін мит за підтримку охоронних документів у силі. При цьому відомства у своїх офіційних виданнях публікують звіт про дострокове припинення дії охоронних документів.

При наявності офіційних охоронних документів можливі три основних варіанти виникнення прав підприємства на об'єкти промислової власності і, відповідно, такі способи їхнього документального оформлення:

- об'єкти ПВ були створені безпосередньо на підприємстві або за замовленням підприємства (при фінансуванні розробок

підприємством і з закріпленням за договором прав власності за підприємством), і тому споконвічно (по факту створення) підприємство має права власності на дані об'єкти і виключні права на їхнє використання. У цьому випадку в охоронних документах підприємство повинно бути зазначене в якості заявника (патентовласника) — особи, що подала від свого імені заявку на видачу патентів отримавшого патент і майнові права на дані об'єкти, виключні права на їхнє використання на підставі отриманого на його ім'я патенту;

- об'єкти ПВ, що були створені на іншій фірмі, а потім права на них були повністю передані підприємству. У цьому випадку повинний бути офіційно зареєстрований у Патентному відомстві договір про поступку патенту підприємству попереднім патентовласником. При цьому необхідно враховувати, що офіційно не зареєстровані договори по повній поступці патенту за законом признаються з усіма наслідками, що звідси випливають;

- підприємство одержало від інших патентовласників офіційний дозвіл (ліцензію) на право використання об'єктів ПВ. У цій ситуації необхідна наявність ліцензійного договору. При цьому ліцензійні договори на використання винаходів, корисних моделей, промислових зразків і товарних знаків також підлягають обов'язковій реєстрації в Патентному відомстві і без офіційної реєстрації за законом признаються недійсними.

Потім доцільно перевірити вартісні документи, тобто документи, де відбивається вартість придбання (створення) об'єктів ІВ і розмір витрат, необхідних для приведення об'єктів у стан, придатний для його використання на підприємстві.

Аналітичний облік ІВ по рахунку 12 «Нематеріальні активи» ведеться по видах і окремих об'єктах нематеріальних активів (об'єктах ІВ).

Таким чином, характерними рисами аудиту ІВ, на відміну від аудиту інших активів підприємства, є технічна експертиза об'єктів і аналіз зв'язаних із ними прав. Тому при проведенні аудиту ІВ необхідна експертиза об'єктів ІВ і юридичний аналіз документів, що відображають засновані на об'єктах ІВ права, що можуть бути на практиці здійснені притягненням до аудиту в якості консультантів і експертів патентних повіренох, що спеціалізуються за даними питанням.

Проведення аудиту (експертизи) інтелектуальної власності по запропонованому алгоритму дозволяє значно скоротити затрати праці, тому що у випадку виявлення відсутності об'єкта ІВ або його нелегітимності, відбитий в документах об'єкта, проведення подальшої перевірки втрачає зміст (немає об'єкта — немає і прав, що випливають із нього).

Калашнікова О. Ю.

Київський національний економічний університет

Криворізький економічний інститут

5 курс, обліково-економічний факультет

ПРЯМІ МАТЕРІАЛЬНІ ТА ТРУДОВІ ВИТРАТИ: ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Проведені дослідження вказують на той факт, що облік прямих матеріальних та трудових витрат на вітчизняних підприємствах має вестись згідно із загальноприйнятою класифікацією витрат, тобто необхідно окремо відображати прямі і непрямі витрати. Такий розподіл необхідний тому, що оцінку і поточний облік продуктів власного виробництва слід здійснювати по нормах, а відхилення від норм в кінці звітного періоду відносити на збільшення або зменшення результатів господарської діяльності місць виникнення витрат.

Слід зазначити, що одним із складних моментів побудови обліку по місцях їх виникнення є визначення ціни, по якій включаються у витрати елементи матеріальних витрат. Нині ціни на ринках сировини і матеріалів коливаються, тому може виникнути ситуація, коли на однотипні матеріали буде існувати декілька цін. Виникає проблема, як оцінити витрати у виробництві матеріалів, які входять у закінчений продукт гірничовидобувного виробництва.

Результати дослідження діяльності гірничовидобувних підприємств свідчать, що вони здебільшого використовують різні методи оцінки матеріалів, серед яких найбільш розповсюдженими є методи ФІФО і ЛІФО. Але застосування цих методів на гірничовидобувних підприємствах у чистому вигляді, на наш погляд, є не зовсім правомірним, оскільки структурний підрозділ, першим отримуючи матеріали на складі по низькій або високій ціні, буде в різних умовах з

іншими підрозділами, які отримають ці ж матеріали по іншій ціні. Це призведе у кінцевих підсумках до необґрунтованих відмінностей у рівнях доходу підрозділів.

Найбільш ефективним, на нашу думку, для використання на підприємствах гірничовидобувної промисловості є методика оцінки матеріальних запасів по системі «стандарт-кост» (нормативний метод). Відповідно до цієї системи по шахтах необхідно розробити стандарти (норми) матеріальних запасів та трудових ресурсів по кожному технологічному процесу. При цьому стандарт на матеріали складається із двох елементів: кількості і ціни. Він повинен ґрунтуватися на підставі середніх або ринкових цін і існувати декілька років. Відхилення від норм витрат матеріалів аналізується по причинах виникнення і зміни цін; невідповідності якості фактично використовуваного матеріалу встановленим стандартам; зміни стандартного коефіцієнта змішування різних видів сировини і матеріалів.

Стандарти, розроблені на робочу силу, також слід складати з двох елементів: стандартні затрати робочої сили за годину і стандартний тариф за погодинну оплату. Знаючи виробіток по кожному центру витрат, буде можливо визначити величину стандартної прямої заробітної плати, яка відноситься на собівартість продукції.

Велике значення в організації праці і заробітної плати має облік відхилень від стандарту по заробітній платі. Всякі відхилення від нормальних умов роботи у виробництвах викликають різні доплати, що є однією із причин перевитрат.

Слід відмітити, що ефективність бухгалтерського обліку по місцям виникнення витрат в першу чергу залежить від правильної організації документування операцій. Відображення в обліку матеріальних, трудових і інших елементів витрат здійснюється на підставі перевірених і відповідним чином оформлених первинних документів.

Важливим елементом цілеспрямованого і економічного використання матеріальних ресурсів у гірничовидобувній промисловості є їх лімітування та документальне оформлення величини витрат. Нині використовується загальноприйнятий порядок документування відпуску і заміни матеріалів. Відпуск матеріалів оформлюється лімітно-забірними картками на матеріали, які неодноразово використовують протягом місяця у

виробництві у межах встановлених лімітів і величинами на понад лімітний відпуск матеріалів, відпуск яких має разовий характер. Але, як відмічають А.С. Бородкін, В.А. Торонов, «...лімітування і документальне оформлення матеріалів у виробництво не сприяє виявленню резервів раціонального витрачання матеріальних ресурсів. Для цих цілей необхідно додатково використовувати методи контролю за використанням матеріальних ресурсів».

Ми погоджуємось із думкою авторів і вважаємо, що впровадження елементів чекової форми контролю витрат на гірничовидобувних підприємствах дозволить підвищити контроль за використанням як матеріальних, так і трудових ресурсів.

Сутність даного методу контролю полягає у тому, що керівникам структурних підрозділів, спеціалістам, бригадирам видається чекова книжка на місяць, де вказані ліміти по статтях витрат, які розраховані на підставі розроблених стандартів по кожному виробничому процесу. За отримані матеріали зі складу відповідні особи розраховуються чеками, в ЛЗК комірник ставить відмітку про видачу відповідної кількості матеріалів і забирає чек.

Якщо у процесі виробництва, крім стандартних, потребуються додаткові матеріали, то на них слід замовляти спеціальні вимоги червоного або рожевого кольору, що означає відхилення від стандарту по матеріалах. Для цього ми також пропонуємо відповідальним особам видавати чекову книжку з червоною стрічкою на понадлімітні витрати виробничих витрат.

Таким чином, в кінці звітного місяця кожний центр відповідальності має повну інформацію про фактичні витрати матеріалів із свідченнями про суму відхилень.

Щодо організації обліку витрат по місцях їх виникнення та центрах затрат облік виробітку і прямої заробітної плати, на нашу думку, необхідно вести в журналі виробітку. В даному документі буде накопичуватися така інформація: відпрацьований час (із свідченням годин простою), обсяг виконаних робіт, стандарт на одиницю продукції і суму прямої заробітної плати відповідно до стандарту по кожному центру витрат. На наш погляд, ведення такого журналу дозволить адміністрації підрозділу мати інформацію про виконані обсяги

за день (декаду) і контролювати рівень витрат з оплати праці у цілому по місцю виникнення витрат і по кожному центру витрат. У журналі слід підраховувати підсумки за день і накопичувати підсумок за звітний період.

Здійснені дослідження діяльності гірничовидобувних підприємств дозволяють стверджувати, що по кожному центру витрат доцільно вести «карту бригади», у якій буде відображатися облік робочого часу за звітний період, а на її зворотному боці — розрахунок заробітної плати. Тобто реквізити, які відображаються у нарядах на відрядну роботу, ми пропонуємо доповнити реквізитами про використання робочого часу. Якщо протягом звітного періоду мали місце відхилення від запланованого процесу, то заповнені відповідні документи (доплатні листи, наряди на відрядну роботу) збираються і разом з «картою» віддають у розрахунковий відділ бухгалтерії для розрахунку і нарахування заробітної плати. На суму нарахованої заробітної плати по розрахунково-платіжним відомостям виписується чек.

Таким чином, по корінцях чекових книжок за звітний період по кожному центру витрат визначається технологічна собівартість із відображенням суми відхилень від стандарту по матеріалах, прямій заробітній платі. Крім того, така організація обліку дозволить щоденно контролювати рівень прямих витрат по стандарту і мати необхідну інформацію для прийняття управлінських рішень з метою впливу на процес формування собівартості.

Кудрицький Б. В.

Київський національний економічний університет,
асистент кафедри аудиту

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ АУДИТОРСЬКОГО РИЗИКУ

Аудиторський ризик — специфічний вид ризику, притаманний лише аудиторській діяльності, який виникає в процесі аудиторської перевірки і означає ймовірність того, що у фінансовій звітності після підтвердження аудитором її достовірності, залишаться невиявленими суттєві перекурення та викривлення або можливість визнання недостовірності

фінансової звітності, в той час як такі перекручення у ній відсутні.

Важливість визначення аудиторського ризику пов'язана з його роллю в якості чинника, що впливає на планування, тривалість та обсяг аудиту, обумовлена підприємницьким характером аудиторської діяльності. Розглядаючи аудиторський ризик, прийнято виділяти три основні його складові, а саме:

- Властивий ризик — це ймовірність появи істотних викривлень в обліку та фінансовій звітності клієнта. При визначенні властивого ризику аудитор має зважати на особливості функціонування та поточного стану галузі, до якої належить клієнт, досвід та кваліфікацію працівників, фактори, що можуть спричинити потреби у фальсифікації та викривленні даних звітності.

- Ризик системи контролю пов'язаний з імовірністю того, що помилки, фальсифікації та перекручення з даними обліку та звітності клієнта не буде своєчасно попереджено, виявлено та виправлено системою внутрішнього контролю підприємства.

- Ризик невиявлення — це ймовірність того, що застосовані в ході аудиторської перевірки аналітичні процедури, процедури перевірки на суттєвість, методи формування вибірок та їх обсяги не дозволять виявити всіх істотних викривлень, що існують в звітності та обліку.

Є два основні підходи до визначення аудиторського ризику, а саме: оцінний та кількісний. Оцінний або інтуїтивний підхід полягає у тому, що аудитор виходячи з власного досвіду, кваліфікації та інформації щодо особливостей діяльності клієнта визначає аудиторський ризик як високий, середній, низький та використовує цю оцінку при плануванні аудиту. Проте відсутність кількісного визначення аудиторського ризику при даному підході зменшує можливість його використання, зокрема, для обґрунтування обсягів і якості застосовуваних аудиторських процедур, величини аудиторської вибірки тощо.

Кількісний підхід часто застосовують при визначенні аудиторського ризику, оскільки саме цей підхід в найбільшій мірі забезпечує математично обґрунтоване кількісне визначення його величини.

Для визначення аудиторського ризику при цьому застосовується мультиплікативна модель аудиторського ризику:

$$A_p = BP \times PCK \times PH, \quad (1)$$

де A_p — аудиторський ризик; BP — властивий або внутрішній ризик; PCK — ризик контролю; PH — ризик невиявлення.

При цьому необхідно враховувати те, що аудиторський ризик не може бути рівним нулю, тож, властивий ризик, ризик системи контролю та ризик невиявлення також не можуть бути рівними нулю. Визначивши аудиторський ризик, аудитор не обмежується його констатацією, а має оптимізувати його величину до рівня, за якого аудитор може бути впевнений в тому, що суттєві моменти, здатні вплинути на прийняття рішень користувачами звітності, не залишилися поза його увагою, а аудиторська перевірка вважається виконаною на необхідному високому рівні. Допустимим рівнем аудиторського ризику в світовій практиці прийнято вважати ризик на рівні 5 %. Тож, при застосуванні кількісного підходу акцент зміщується з визначення величини аудиторського ризику в бік визначення величини ризику невиявлення. Рівень ризику невиявлення, який забезпечить допустимий рівень аудиторського ризику, визначається за формулою (2).

$$PH = \frac{A_p (0.05 \text{ або } 5\%)}{PCK \times BP}.$$

(2)

Зрозуміло, що суцільній аудиторській перевірці притаманний мінімальний ризик, тоді як системний аудит може супроводжуватись значним ризиком невиявлення. Тож, змінюючи строки аудиторської перевірки, обсяги аудиторських вибірок, коригуючи склад аудиторських процедур та кількість спеціалістів, зайнятих в процесі перевірки, аудитор здатен вплинути на величину ризику невиявлення, збільшуючи чи зменшуючи її. Як приклад розглянемо один з варіантів методики визначення величини аудиторського ризику.

На першому етапі аудитор визначає ризик, притаманний системі внутрішнього контролю клієнта та визначає величину властивого ризику. Результати такого тестування оформлюються аудитором у вигляді табл. 1.

Таблиця 1

**РЕЗУЛЬТАТИ ТЕСТУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ТА
ВЛАСТИВОГО РИЗИКУ ПІДПРИЄМСТВА-КЛІЄНТА**

Критерій оцінки	Ступінь ризику		
	Високий	Середній	Низький
1	2	3	4
ОЦІНКА СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА			
1. Компетентність працівників відділу внутрішнього аудиту			
Висока	—*	—	v
Середня	—	v	
Низька	v**	—	—
...	...	...	...
Всього	РСК _{високий}	РСК _{середній}	РСК _{низький}
ОЦІНКА ВНУТРІШНЬОГО РИЗИКУ ПІДПРИЄМСТВА			
1. Кваліфікація головного бухгалтера підприємства			
Висока	—	—	v
Середня	—	v	—
Низька	v	—	—
2. Фінансова стійкість підприємства			
Нормальна	—	—	v
Передкризова	—	v	—
Кризова	v	—	—
...	...	...	...

Всього	ВР _{високий}	ВР _{середній}	ВР _{низький}
--------	-----------------------	------------------------	-----------------------

* Немоżliві комбінації значення ознаки та ступеня аудиторського ризику (наприклад, неможливою є ситуація, коли низькій кваліфікації персоналу відділу внутрішнього аудиту відповідає низький ризик системи контролю).

** Можливі комбінації значення ознаки та ступеня аудиторського ризику (наприклад, високій кваліфікації працівників внутрішнього аудиту відповідає низький ризик системи внутрішнього контролю).

Де ВР_{високий, середній, низький} — кількість критеріїв оцінки з високим середнім та низьким рівнем ризику серед критеріїв оцінки властивого ризику. РСК_{високий, середній, низький} — кількість критеріїв оцінки з високим середнім та низьким рівнем ризику серед критеріїв оцінки системи контролю.

На другому етапі аудитор на підставі власного досвіду визначає, який рівень ризику вважати високим (Рв), середнім (Рс) та низьким (Рн). На третьому етапі аудитор за формулами (3) та (4) визначає величини складових елементів аудиторського ризику.

$$ВР = \frac{ВР_{високий} \times Рв + ВР_{середній} \times Рс + ВР_{низький} \times Рн}{\text{Кількість критеріїв оцінки}} \quad (3)$$

$$РСК = \frac{РСК_{високий} \times Рв + РСК_{середній} \times Рс + РСК_{низький} \times Рн}{\text{Кількість критеріїв оцінки}} \quad (4)$$

На останньому етапі здійснюється визначення величини ризику невиявлення за формулою (2). Наведена методика хоч і не позбавлена недоліків, зокрема, не враховує ступеня важливості кожної окремої ознаки, проте дає змогу аудитору кількісно визначити приблизну величину аудиторського ризику і використати її для обґрунтування строків аудиту, змісту аудиторських процедур, обсягу аудиторської вибірки тощо.

На практиці звести аудиторський ризик до нуля нереально і недоцільно, бо це спричинить подорожчання аудиторських послуг і як наслідок — втрату конкурентоспроможності фірми. Тож, проблема розробки нових та вдосконалення існуючих методик кількісного визначення величини аудиторського ризику залишається актуальною проблемою, що потребує пильного вивчення в подальшому.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

З розвитком ринкових відносин стає все більш очевидним, що матеріальні активи не є єдиним фактором забезпечення дохідності організації, і в процесі отримання підприємством прибутку важливу роль відіграють саме нематеріальні активи.

Основною метою аудиту нематеріальних активів є формування об'єктивної думки про достовірність і законність операцій, здійснених на підприємстві. Для досягнення мети аудитор повинен вирішити ряд задач:

- вивчити склад і структуру НМА за даними первинних документів і облікових регістрів, порядку їх експлуатації;
- підтвердити право власності на об'єкти НМА;
- встановити правильність відображення в обліку операцій з НМА;
- підтвердити достовірність нарахування і відображення в обліку амортизації;
- оцінити якість інвентаризації НМА.

Головним правилом здійснення аудиту НМА, як і будь-якого іншого аудиту, є планування, згідно з яким аудитор повинен так організувати свою діяльність, щоб забезпечити його високу якість і бути впевненим, що в кожній конкретній ситуації використовуються найбільш ефективні і діючі процедури аудиту.

Плани аудиту повинні ґрунтуватися на знанні особливості діяльності підприємства-замовника. Для цього здійснюють загальне попереднє аудиторське дослідження економічної сфери діяльності замовника, його умов та перспектив для укладання договору на аудит. Вивчаються напрямки бізнесу замовника, історія його діяльності, сучасні умови, майбутня перспектива; територіальне розміщення, вид продукції, ринки збуту продукції, перспективи розвитку виробництва в майбутньому; зміни в структурі виробництва і управління в структурі штатних робітників тощо.

Результати проведення попереднього аудиторського дослідження є основою для визначення методів проведення

аудиту. Існують такі методи: метод опитування, метод інспекції, запит, метод аналітичного огляду, вибіркової перевірки, анкетування та тестування.

Підприємствам, у яких відсутня внутрішня система аудиту, можна було б запропонувати такі тести для перевірки внутрішнього контролю (табл. 1). Розглянемо їх на прикладі даних Славутицької лабораторії інженерних розробок та технологій.

Таблиця 1

ТЕСТИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ СТАНУ СИСТЕМ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ У СЛАВУТИЦЬКІЙ ЛАБОРАТОРІЇ

№ п/п	Зміст питання або об'єкт дослідження	Зміст відповіді (результат перевірки)	Символ	Висновки і рішення аудитора
1	Чи визначене коло осіб, відповідальних за використання і збереження НМА?	Так, на підставі наказу.	у4	Наказ відповідає встановленим вимогам

Закінчення табл. 1

№ п/п	Зміст питання або об'єкт дослідження	Зміст відповіді (результат перевірки)	Символ	Висновки і рішення аудитора
2	Чи створені умови, що забезпечують збереження НМА?	Застосовуються паролі, ключі доступу до програмного забезпечення, що використовується	у3	Уточнити порядок використання патентів, товарних знаків і інше
3	Чи проводиться інвентаризація	Ще поки не проводилася	у2	Необхідно провести

	об'єктів НМА?	я		суцільну інвентаризацію
4	Який порядок санкціонування операцій по руху НМА?	Є факти несанкціонованого вибуття окремих об'єктів НМА	У1	Ослаблений внутрішній контроль. Ризик контролю високий
5	Чи проводяться перевірки повноти і своєчасність оприбуткування і введення в експлуатацію НМА?	Регулярно здійснюється суцільний контроль	У4	Ризик контролю низький
6	Чи перевіряється використання НМА у різних напрямках діяльності?	Не перевіряється	У1	Немає фактичного контролю. Необхідно провести суцільну перевірку

Примітка: У1 — низький, У2 — нижче середнього, У3 — середній, У4 — високий рівень виконання встановлених вимог.

На підставі отриманих відповідей можна зробити висновок, що адміністрацією Славутицької лабораторії не приділяється достатньої уваги організації системи внутрішнього контролю НМА. Про це свідчить наявність несанкціонованого вибуття НМА, непроведення інвентаризації, несвоєчасне оформлення документів, що дає можливість виникнення помилок і появи неконтрольованих дій з боку працюючих.

При плануванні контрольних процедур аудиту необхідно встановити джерела отримання даних, уточнити аудиторський ризик тощо. Тому корисною є розробка спеціальної програми перевірки. Розглянемо приклад можливої програми для

проведення аудиторської перевірки НМА в Славутицькій лабораторії (табл. 2).

Таблиця 2

**ПРОГРАМА АУДИТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ ОПЕРАЦІЙ З НМА В
СЛАВУТИЦЬКІЙ ЛАБОРАТОРІЇ**

№	Перелік процедур	Джерела інформації
1	Вибірковий контроль об'єктів НМА за даними реєстрів обліку: а) провести інвентаризацію НМА; б) перевірити документи на право власності	Інвентаризаційні описи, результати поточної інвентаризації, акти приймання-передачі, акти введення в експлуатацію НМА, рахунки-фактури, договори
2	Перевірка даних реєстрів обліку НМА і звірка їх з рахунками Головної книги	Інвентарні картки обліку НМА, журнали-ордери, машинограми, Головна книга
3	Підготовка списку надходження НМА: а) підтвердити правильність відповідних віз на документах; б) перевірити правильність визначення і повноту відображення в обліку первинної вартості НМА	Договори, рахунки-фактури, накладні, акти приймання-передачі, акти списання, інвентарні картки обліку НМА, машинограми
4	Перевірка даних інвентаризації НМА і порівняння її результатів з даними аналітичного обліку	Інвентаризаційні описи і інвентарні картки обліку НМА, машинограми
5	Перевірка правильності виділення і відшкодування ПДВ по оприбуткованим НМА, нарахування ПДВ і інших податків по	Розрахунково-платіжні документи, розрахунки по податках, акти приймання-передачі, акти списання НМА

	реалізації і іншому вибуттю НМА	
6	Аналіз правильності нарахування амортизації НМА	Облікова політика, відомості нарахування амортизації
7	Перевірка правильності віднесення амортизаційних відрахувань на відповідні рахунки	Відомості амортизаційних відрахувань, машинограми
8	Перевірка даних аналітичного обліку нарахованої амортизації НМА з даними рахунків Головної книги	Відомості нарахування амортизаційних відрахувань, машинограми, Головна книга

Перевіряючи правильність віднесення об'єктів обліку до нематеріальних активів, потрібно враховувати, що права і інші нематеріальні активи можуть набуватися організацією тільки внаслідок укладання цивільно-правових договорів, що реєструються патентним законом, законом про товарні знаки і інші.

Глобальною проблемою України з питань НМА є перш за все невідповідність бухгалтерського і податкового обліку, недостатня кількість спеціалістів, що спроможні розвивати і застосувати НМА на підприємствах, відсутність впевненості у необхідності вкладання капіталу в розвиток інтелектуальної власності, оскільки, враховуючи нестабільність нашої економіки, — це дуже ризиковано.

Мартыновская О. Ю.

Донецкий государственный университет
экономики и торговли им. М. Туган-Барановского
4 курс, учетно-финансовый факультет

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО АУДИТА В УКРАИНЕ

Как известно, в международной практике развитие аудита связано с такими этапами, как подтверждающий аудит (до конца 40-х годов XX века); системно-ориентированный (после 1949 г.) и аудит, базирующийся на риске (с начала 70-х годов XX века и до настоящего времени). Для развития аудита в Украине в настоящее время присущи черты преимущественно подтверждающего, поскольку наибольший удельный вес работ сводится именно к оценке и подтверждению степени обоснованности информации в системе учета и финансовой отчетности предприятий-заказчиков.

Сложные условия конкуренции в аудиторской профессии и проникновение на рынок аудиторских услуг Украины представительств аудиторских фирм «большой пятерки» обусловили необходимость принятия Аудиторской палатой Украины решения о переходе до 2003 года на Международные стандарты аудита (МСА). Такое решение ориентировано на подтверждение факта унификации деятельности аудиторов Украины согласно международным требованиям, что важно для внешних пользователей аудиторского заключения (особенно для иностранных инвесторов и партнеров украинских предприятий).

При этом перспективы развития аудиторской деятельности в Украине, на наш взгляд, следует также связывать с переходом к системно-ориентированному аудиту, то есть к такому подходу, когда внешние аудиторы опираются в своих оценках на результаты работы системы внутреннего контроля предприятий заказчиков, в частности, подсистемы внутреннего аудита. На Всеукраинской научно-практической конференции «Теория и практика независимого аудита в Украине», проводившейся в 2001 году в г. Киеве под эгидой Союза аудиторов Украины и Аудиторской палаты Украины, ключевым направлением явилось обсуждение проблемы становления и развития внутреннего аудита в условиях корпоративного управления акционерными предприятиями. Именно сочетание взятых курсов на развитие внутреннего аудита (как основы деятельности внешнего) и переход к Международным стандартам аудита, думается, способно благотворно повлиять на подъем аудита в Украине на следующую ступеньку эволюционной лестницы.

Однако, как показывает практика, система внутреннего аудита в настоящее время отличается определенной стройностью только в банковской сфере, и то из-за необходимости соблюдать коммерческими банками нормативные требования НБУ. В других сферах хозяйствования акционерных предприятий еще предстоит серьезная работа по созданию подразделений внутреннего аудита и обеспечению их эффективного функционирования с тем, чтобы впоследствии внешние аудиторы действительно могли в своих оценках ориентироваться на систему внутреннего контроля, в частности, внутреннего аудита. А при установлении достаточного уровня доверия к этой системе обосновывали бы свои выборочные исследования. Таким образом, координация деятельности и взаимное сотрудничество внутреннего и внешнего аудита позволит исключить дублирование в контроле деятельности субъектов хозяйствования.

Говоря об адаптации и реализации требований МСА 400 «Оценка рисков и система внутреннего контроля», следует отметить, что возможность доверия к подсистеме внутреннего аудита (ВНТА) формируется на основе ее оценки по следующим критериям:

- наличие и качество регламентного обеспечения деятельности службы ВНТА (Положение о службе ВНТА, Должностные инструкции внутренних аудиторов);

- степень конкретности и детальности Планов и Программ деятельности службы ВНТА;

- степень полноты и соответствия Программам проверок рабочих документов и отчетов внутренних аудиторов;

- степень обоснованности примененных методик внутреннего аудита отдельных объектов;

- характер и действенность мероприятий, корректирующих воздействий, предпринятых по результатам внутреннего аудита;

- состояние контроля качества за работой внутренних аудиторов со стороны руководителя службы ВНТА;

- адекватность кадровой политики в отношении внутренних аудиторов (ознакомление с личными делами, квалификационными документами, программами профессиональной подготовки).

Должное качество и эффективность деятельности подразделений ВНТА изначально обеспечивается ее стандартизацией, и поддерживается постоянным соблюдением требований стандартов, разработка которых является первоочередной задачей в решении данной проблемы. Среди профессиональных стандартов деятельности внутренних аудиторов важными, на наш взгляд, являются : «Принципы организации подсистемы ВНТА в системе внутреннего контроля», «Регламенты деятельности служб ВНТА», «Планирование ВНТА», «Процедуры сбора, систематизации, документирования, оценки информации о состоянии объекта ВНТА», «Отчет о результатах внутреннего аудита», «Информирование руководства и принятие решений по результатам внутреннего аудита», «Контроль качества работы внутренних аудиторов».

Таким образом, без формирования отлаженной системы внутреннего контроля (аудита) субъектов хозяйствования невозможно продвижение внешнего независимого аудита на новый качественный уровень — системно-ориентированный аудит.

Морозова А. В.

Криворізький економічний інститут
Київського національного економічного університету
5 курс, обліково-економічний факультет

ПРОБЛЕМИ ЗБЛИЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ТА ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ

Однією з проблем сучасного реформування бухгалтерського обліку в Україні є досягнення його інтеграції з податковим. Питання взаємозв'язку бухгалтерського обліку та оподаткування — нове для України. Воно досліджувалося багатьма відомими економістами: Бородіним О.С., Головим С.Ф., Вишневським В.П. та іншими. Кожен з них дотримується своєї точки зору щодо визначення місця податкового обліку в системі бухгалтерського обліку.

Зокрема, С.Ф. Голов обґрунтовує податковий облік як такий, що призначений для визначення сум податків і контролю за їх сплатою. Проте він не наполягає на виділенні його із цілісної

системи бухгалтерського обліку. В.П. Вишневський та О.С. Бородін також вважають за краще зберігати цілісність системи бухгалтерського обліку.

В свою чергу П. Марич вказує на необхідність створення податкового обліку прояд з бухгалтерським з метою накопичення відповідних даних про валові витрати й валові доходи для складання податкових декларацій.

Взаємозв'язок бухгалтерського обліку та обліку оподаткування загострюється також з юридичної точки зору. Вперше офіційно в законодавстві з'явився термін «податковий облік» у Законі України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» (ст. 11). Проте в жодному нормативному документі не дається визначення цього терміна.

Наступним аргументом на користь цілісності бухгалтерського обліку є те, що він є базою для складання всіх видів звітності. Цього вимагає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (затверджений Президентом України 16 липня 1999 року №996-XIV): «Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку». Але слід зауважити, що бухгалтерський облік та податковий облік регламентуються різними державними органами: Міністерством фінансів України та Державною податковою адміністрацією.

Однією з головних відмінностей між бухгалтерським та податковим обліком є оцінка та облік основних засобів. Податкове законодавство поділяє основні засоби на три групи, щодо яких потім нараховується амортизація згідно з встановленими ставками.

Щодо бухгалтерського обліку, то національними стандартами передбачається поділ основних засобів на дев'ять груп та надається перелік п'яти методів амортизації, два з яких є прискореними. Негативним при цьому є те, що податковий облік враховує тільки фізичний знос, а бухгалтерський завдяки прискореним методам ще й моральний.

Отже, виникає суперечність, бо підприємство не може використовувати два різні способи нарахування амортизації основних засобів. Тому перед бухгалтером постає вибір: який

з методів кращий, легший та доцільніший? Більшість у цьому випадку обирає метод нарахування амортизації основних засобів згідно з податковим законодавством. На наш погляд, це вірне рішення.

Суперечність між бухгалтерським та податковим обліком загострює зміна оцінки залишків товарних запасів, що в свою чергу впливає на зміну фінансового результату. Податкове законодавство визначає первинну оцінку запасів, отриманих від бартерних операцій виходячи з договірної ціни такої операції, але не нижчої за звичайні ціни. В бухгалтерському обліку зарахування запасів в цій ситуації здійснюють за нижчою з оцінок — балансовою або справедливою вартістю.

Таким чином, нова нормативна база бухгалтерського обліку та податкові закони регламентують різні підходи до бухгалтерського обліку та обліку з метою оподаткування.

Також дуже важливим аспектом при вивченні даного питання є розгляд відмінностей формування доходів і витрат як в податковому, так і в бухгалтерському обліку. Доходи, визнані в бухгалтерському обліку, як правило, визнаються валовими доходами і в податковому, але різниця може виникнути внаслідок незбігу по звітних періодах, оскільки момент визнання доходу в бухгалтерському і податковому обліках різний. В результаті цього виникають розбіжності в визнанні доходів і витрат, визначенні фінансових результатів в бухгалтерському обліку і прибутку до оподаткування в податковому.

Таким чином, зважаючи на вищевикладене, ми можемо виділити основні відмінні риси між бухгалтерським та податковим обліком. Причинами відхилень є такі:

1. Принципово новий підхід до визначення моменту виникнення валових доходів і валових витрат, який не збігається з моментом отримання доходів і витрат діяльності підприємства.

2. Сума валових витрат не відповідає сумі витрат діяльності.

3. Новий підхід до визначення об'єкта оподаткування. Об'єкт оподаткування в податковому обліку — це величина, яка не збігається з прибутком підприємств, що є об'єктом оподаткування у бухгалтерському обліку.

4. Відмінність у методиці визначення сум валових доходів і валових витрат з сумами доходів і витрат діяльності.

З іншого боку, взаємозв'язок податкового обліку з бухгалтерським проявляється у такому:

1. Обидва вони базуються на одних і тих первинних документах.

2. Фіксують одні і ті ж дані і факти господарської діяльності.

3. Обидва види обліку ведуть одні й ті ж самі спеціалісти — бухгалтери.

4. Основна частина інформації, отримана як у системі бухгалтерського, так і податкового обліку призначена для зовнішніх користувачів.

Таким чином, зваживши всі «ЗА» та «ПРОТИ», ми робимо висновок про необхідність зближення податкового обліку з бухгалтерським. Вирішити питання взаємоузгодженості між ними можна такими шляхами:

- створивши проміжні документи, що допоможуть поєднати ці два обліки;

- визначаючи податкові зобов'язання на основі даних бухгалтерського обліку шляхом коригування фінансового результату і визначення прибутку до оподаткування. Розрахунок повинен замінити декларацію на прибуток чи бути додатком до неї.

Але перші кроки щодо зближення бухгалтерського та податкового обліку з боку держави вже зроблено. Міністерство фінансів України листом №051-291-205//222 від 25.07.2002 р. «Про наближення бухгалтерського та податкового обліку» надав свої пропозиції щодо рішення «застарілої» проблеми. Незважаючи на те що у Листі повинно йтися про зближення бухгалтерського та податкового обліку, він містить цікавий абзац, який варто процитувати: «Бухгалтерський і податковий обліки переслідують різні цілі. Бухгалтерський облік переслідує мету надання достовірної інформації про фінансовий стан підприємства для потенційного інвестора, податковий облік виконує фіскальні і регуляторні функції. Тому певні розбіжності між вказаними системами обліку будуть існувати завжди».

В запропонованих конкретних пропозиціях «наближення» мають певні недоліки, бо у доопрацьованому проекті розділу «Податок на прибуток» Податкового кодексу немає ані

механізму використання фінансової звітності для складання податкових декларацій, ані окремих аспектів використання блоків бухгалтерської інформації у податкових цілях. Проте Міністерству фінансів треба віддати належне: вперше державний орган зробив крок на шляху зближення бухгалтерського і податкового обліку, адже інтеграція цих двох систем можлива лише при наявності законодавчої бази.

Опря Є. А.

Полтавська державна аграрна академія
6 курс, факультет обліку та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ ЄДИНОГО ПОДАТКУ В МАЛОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Як відомо, в 1991 р. Законом України «Про підприємства в Україні» від 27.03.91 р. № 887 було встановлено, що до малих підприємств належать новостворені та діючі підприємства: у промисловості та будівництві — з чисельністю працюючих до 200 чоловік; в інших галузях виробничої сфери — 50 чоловік.

З набранням чинності Указу Президента від 28.06.99 р. № 746 «Про внесення змін до указу Президента України від 3 липня 1998 року № 727 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» Положення набуло нового змісту. Якщо раніше малі підприємства та суб'єкти малого підприємництва відрізнялися від інших лише спрощеною системою звітності, то відтепер для них спрощено бухгалтерський облік, оподаткування та звітність. Хоча слід зазначити, що існуюча система оподаткування ще не є класичною.

Суть нововведень Указу № 746 полягає в тому, що численні податки та збори замінюються одним податком (єдиним). Поряд з цим визначено критерії віднесення підприємств до складу суб'єктів малого підприємництва. На жаль, вкрай складною залишається методика розрахунків податків та їх правова база.

Оскільки поняття «мале підприємництво», «суб'єкт малого підприємництва», «платник єдиного податку» переплітаються, виникає необхідність розглянути особливості в оподаткуванні «єдинників». Отже, «платник єдиного податку» — це суб'єкт

малого підприємництва, який побажав перейти на спрощену систему оподаткування, обліку і звітності та отримав Свідоцтво про право сплати єдиного податку.

Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 28.06.98 р. №746/99 визначено, що спрощена система оподаткування, обліку та звітності запроваджується для таких суб'єктів малого підприємництва:

- фізичних осіб, які провадять підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і у трудових відносинах з якими, включаючи членів їхніх сімей, протягом року перебуває не більше 10 осіб та обсяг виторгу яких від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує 500 тис. гривень;

- юридичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких за рік середньооблікова чисельність працюючих не перевищує 50 осіб і обсяг виторгу яких від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує 1 млн гривень.

Запровадження спрощеної системи зумовило збільшення кількості працюючих за спеціальним режимом оподаткування. Так, у 2001 році їх чисельність склала 2166,4 тис., що становить 10,2 % населення, зайнятого в усіх сферах економічної діяльності.

Згідно з Положенням Указу № 746 юридичні особи, які перейшли на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, суму єдиного податку, визначають виходячи з виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). При цьому пунктом 1 Указу встановлено, що *виручкою* від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) вважається сума, фактично отримана суб'єктом підприємницької діяльності на розрахунковий рахунок або (і) до каси за здійснення операцій з продажу продукції (товарів, робіт, послуг). У разі здійснення операцій з продажу основних фондів, виручкою від реалізації вважається різниця між сумою, отриманою від реалізації цих фондів, та їх залишковою вартістю на момент продажу. Статистична інформація свідчить, що у 2000 році одиниці перерахували до Державного бюджету 574 млн грн, а в 2001 році — 1,088 млрд гривень.

Відповідно до діючих нормативів суб'єкт підприємницької діяльності — юридична особа, яка перейшла на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, самостійно обирає одну з таких ставок єдиного податку:

◆ 6 відсотків суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без урахування акцизного збору у разі сплати податку на додану вартість згідно з Законом України «Про податок на додану вартість»;

◆ 10 відсотків суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), за винятком акцизного збору, у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку.

Найбільша кількість СМП, що працюють за спрощеною системою, це торгівельні підприємства — 30,1 % від загальної чисельності платників єдиного податку.

Слід звернути особливу увагу на те, що суб'єкти підприємницької діяльності — юридичні особи, котрі перейшли на спрощену систему оподаткування за єдиним податком, не мають права застосовувати інший спосіб розрахунку за відвантажену продукцію, крім готівкових і безготівкових розрахунків грошовими коштами.

Зазначені ставки єдиного податку автоматично виключають такі форми розрахунків, як взаємозарахування та бартер.

Переваги спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності полягають в тому, що суб'єкт малого підприємництва, який сплачує єдиний податок, не є платником цілого ряду податків і зборів. Назвемо їх:

- податок на додану вартість, крім випадку, коли юридична особа обрала спосіб оподаткування доходів за єдиним податком за ставкою 6 %;
- податок на прибуток підприємств;
- плати (податку) за землю;
- збір на обов'язкове соціальне страхування;
- збір на обов'язкове державне пенсійне страхування тощо.

Спрощена система оподаткування, не зумовлюючи зменшення рівня платежів, гарантує впевненість у результатах праці. І тому, коли Мінфін та Міністерство праці і соціальної політики піднімають питання про виключення зі складу єдиного податку — ПДВ, платежі до Пенсійного фонду і

фондів соціального захисту, (а це передбачено Проектом Податкового кодексу), постає питання про економічну доцільність таких заходів. Запровадження спрощеної системи оподаткування дало можливість підвищити рівень зайнятості населення і збільшити надходження до бюджету. Дані ДПАУ свідчать, що лише у 2000 році до Держбюджету надійшло більше 400 млн грн у вигляді єдиного податку.

Значним досягненням у сфері малого бізнесу є використання фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва, що регулюється П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єктів малого підприємництва».

Податковий облік платників єдиного податку не характеризується громіздкістю форм і складністю записів, притаманних звичайним підприємствам, і передбачає всього лише ведення Книги обліку доходів і витрат. Операції в ній відображаються у хронологічній послідовності, причому всі записи здійснюються на дату зарахування або списання коштів з банківського рахунка або з каси підприємства, що дає можливість вести облік самим підприємцям.

До конкретних позитивних якостей використання єдиного податку слід насамперед віднести — простота в обліку об'єкта оподаткування — виручка від реалізації товарів (робіт, послуг), тобто суми, фактично отримані суб'єктом підприємницької діяльності на розрахунковий рахунок або (і) до каси за здійснення операцій з продажу продукції, що зменшує ймовірність допущення помилки і відповідного податкового порушення. Суб'єкт малого підприємництва, який сплачує єдиний податок за ставкою 10 %, значно виграє перед платником податку на прибуток при виплаті дивідендів юридичним особам, чи при розрахунках за надані послуги нерезидентам перед платником збору на обов'язкове державне пенсійне страхування при купівлі валюти, продажу ювелірних виробів або оплаті послуг мобільного зв'язку.

Перехід на єдиний податок суб'єктів малого підприємництва стане, з одного боку, ефективним способом зниження податкового тягаря у сучасній задушливій фіскальній атмосфері господарювання, а з іншого — стане відмінною передумовою для законодавчого переведення всіх суб'єктів підприємництва на сучасні та цивілізовані схеми оподаткування.

Осмятченко В. О.
Криворізький технічний університет
Асистент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ ТА РЕЗЕРВІВ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ

Економія, що обумовлює фактичне зниження собівартості, розраховується з урахуванням факторів, які розглянуті сучасними авторами-економістами:

1. Підвищення технічного рівня виробництва. Це впровадження нової, прогресивної технології, механізації та автоматизації виробничих процесів; поліпшення використання і застосування нових видів сировини і матеріалів; зміна конструкції і технічних характеристик виробів; інші фактори, що підвищують технічний рівень виробництва.

2. Удосконалення організації виробництва і праці.

3. Зміна обсягу і структури продукції, що можуть привести до відносного зменшення умовно-постійних витрат (крім автоматизації), відносного зменшення амортизаційних відрахувань, зміни номенклатури й асортименту продукції, підвищення її якості.

4. Поліпшення використання природних ресурсів.

5. Галузеві та інші фактори. До них відносяться: введення й освоєння нових цехів, виробничих одиниць і виробництв, підготовка і освоєння виробництва в діючих об'єднаннях і на підприємствах.

Потопальська Г. Г.
Київський національний економічний університет
5 курс, обліково-економічний факультет

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Державна контрольно-ревізійна служба в Україні як невід'ємна частина системи органів державного фінансового контролю, здійснює фінансовий контроль за законністю та ефективністю формування, використання, володіння та

розпорядження фінансовими ресурсами з метою захисту фінансово-майнових інтересів держави, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб та громадян України.

Результати діяльності суб'єктів господарювання як об'єктів контролю та документальне відображення операцій, які вони здійснюють, фіксуються в первинних документах бухгалтерського обліку. Інформація, що знаходиться в первинних документах, систематизується на рахунках бухгалтерського обліку, узагальнюється у регістрах синтетичного та аналітичного обліку і знаходить своє логічне вираження у фінансовій звітності.

Згідно із законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV із змінами та доповненнями, фінансова звітність — бухгалтерська звітність, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Фінансова звітність призначена для загального користування зовнішніми користувачами.

Слід зазначити, що фінансова звітність є лише однією із складових бухгалтерської звітності. Наприклад, управлінська звітність теж ґрунтується на даних бухгалтерського обліку та належить до бухгалтерської звітності, але призначена вона не для зовнішніх, а для внутрішніх користувачів, і її використання для ревізійних дій обмежується рядом об'єктивних і суб'єктивних причин.

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Таким чином, з огляду на те, що фінансова звітність — єдине законодавчо визначене джерело систематизованої взаємопов'язаної бухгалтерської інформації про стан і результати діяльності суб'єкта господарювання, вона є одним із важливіших предметів державного фінансового контролю.

Законодавчо визначений перелік видів діяльності, щодо яких складається зведена фінансова звітність, який затверджений наказом Мінфіну України від 24.02.2000 р. № 37, зареєстрований в Мін'юсті України 15.03.2000 р. за № 162/4383.

Також встановлений Порядок подання фінансової звітності, який затверджений постановою КМУ від 28.02.2000 р. № 419. Дія цього Порядку поширюється на всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми і форми власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарювання, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством.

Фінансова звітність підприємства формується з дотриманням таких принципів: автономності підприємства, безперервності діяльності, періодичності, історичної (фактичної) собівартості, нарахування та відповідності доходів і витрат, повного висвітлення, послідовності, обачності, превалювання змісту над формою та єдиного грошового вимірника.

Виявлення фактів недотримання вищезазначених принципів складання фінансової звітності свідчить про неналежний стан бухгалтерського обліку і звітності на об'єкті контролю, а також ставить під сумнів достовірність показників звітності.

Для прийняття економічних і адміністративних рішень, здійснення оцінки стану бухгалтерського обліку і звітності користувачам фінансових звітів, в тому числі і контролюючим органам, необхідна інформація про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства. Зазначені інформаційні потреби обумовили склад фінансової звітності. Ревізору потрібно мати достатнє уявлення про нормативну базу, що регулює порядок складання фінансової звітності, а саме — це Положення (стандарт) бухгалтерського обліку.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства України від 31.03.99 р. № 87, зареєстроване в Міністерстві України 21.06.99 р. за № 391/3684, визначає такий склад фінансової звітності: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до звітів.

Зміст і форма балансу та загальні вимоги до розкриття його статей визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», затверджене наказом

Мінфіну України від 31.03.99 р. № 87, зареєстроване в Мін'юсті України 21.06.99 р. за № 396/3689, зі змінами.

Метою складання звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період. Регулюється зазначений фінансовий звіт Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», затверджене наказом Мінфіну України від 31.03.99 р. № 87, зареєстроване в Мін'юсті України 21.06.99 р. за № 397/3690, зі змінами та доповненнями. Дані цього звіту можуть використовуватись для аналізу рівня, динаміки та структури фінансових результатів, аналізу структури витрат за елементами та впливу факторів на ці витрати, аналізу рентабельності підприємства.

Звіт про рух грошових коштів містить інформацію про грошові потоки підприємства за звітний період і регулюється Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів», затверджене наказом Мінфіну України від 31.03.99 р. № 87, зареєстроване в Мін'юсті України 21.06.99 р. за № 398/3691, зі змінами. Дана інформація може використовуватись для аналізу достатності грошових коштів, визначення тривалості їх обороту тощо. Слід зазначити, що поряд з недостатністю грошових коштів їх надмірність теж є негативним показником, оскільки свідчить про неефективне використання коштів та можливі фінансові втрати, пов'язані з інфляцією, знецінюванням, а також і з втраченою можливістю їх вигідного розміщення.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5 «Звіт про власний капітал», затверджене наказом Мінфіну України від 31.03.99 р. № 87, зареєстроване в Мін'юсті України 21.06.99 р. за № 392/3692 визначає зміст і форму цього звіту, а також загальні вимоги до розкриття його статей. Дані Звіту про власний капітал використовуються для аналізу джерел капіталу підприємства, його структури, змін, що відбулися протягом звітного періоду. Найпростішим прикладом аналізу є порівняння сум чистих активів на початок і кінець звітного періоду. Якщо сума чистих активів залишається незмінною або збільшується, то, відповідно, зберігається або нарощується власний капітал підприємства і навпаки.

Порядок виправлення помилок, внесення та розкриття інших змін у фінансовій звітності визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», затверджене наказом Мінфіну України від 28.05.99 р. № 137, зареєстроване в Мін'юсті України 21.06.99 р. за № 392/3685.

ВЛИЯНИЕ ИНСТРУМЕНТОВ УЧЕТНОЙ ПОЛИТИКИ НА УПРАВЛЕНЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К НАЦИОНАЛЬНЫМ СТАНДАРТАМ

Развитие рыночных отношений требует осуществления новой финансовой политики, усиления и воздействия на ускорение социально-экономического развития Украины, роста эффективности производства и укрепления финансов государства. Важная роль в обеспечении всесторонней интенсификации производства и повышения его эффективности принадлежит прибыли. Получение ее является обязательным условием функционирования предприятия. Но для осуществления деятельности и генерирования большей прибыли предприятие постоянно нуждается в дополнительных источниках финансирования. Чтобы повысить заинтересованность потенциальных инвесторов, предприятию необходимо увеличивать размер прибыли. Один из способов достижения поставленной цели — это сочетание различных инструментов учетной политики.

К основным инструментам учетной политики относятся срок использования, ликвидационная стоимость, метод амортизации (прямолинейный, уменьшения остаточной стоимости, ускоренного уменьшения остаточной стоимости, кумулятивный, производственный и др.), переоценка различных необоротных активов, способ определения резерва сомнительных долгов, метод оценки выбытия запасов (ФИФО, ЛИФО, средневзвешенной себестоимости и др.) и другие.

Любое предприятие стремится увеличить валюту баланса с помощью различных инструментов учётной политики (см. таблицу 1), поскольку увеличение активов достигается за счёт увеличения собственного капитала (нераспределённой прибыли, прочего дополнительного капитала). На оценку величины заёмных средств (долгосрочных и текущих обязательств) изменение учётной политики не оказывает влияния. Таким образом, увеличение валюты баланса за счёт активов и собственного капитала приводит к росту

ликвидности, платежеспособности, финансовой стабильности предприятия.

Исследование произведено на материалах ЗАО ТД «Гесс и К^о» (г. Севастополь). Сравнив финансовую отчетность предприятия за 2001 год с отчетностью, составленной с использованием различных инструментов учетной политики, видно, что предприятие имеет возможность изменять показатели финансовой отчетности, в том числе баланса, оказывая влияние на инвестиционные решения, принимаемые пользователями. С помощью определенного набора инструментов в зависимости от поставленной цели предприятие может уменьшить или увеличить балансовую стоимость необоротных активов, увеличить балансовую прибыль и валюту баланса.

Однако в нынешних условиях хозяйствования нельзя ограничиваться только бухгалтерской прибылью, когда существует утвержденный законодательно другой вид прибыли — налоговой. Так как при исчислении дивидендов сочетаются бухгалтерская и налоговая прибыль, поскольку величина начисленного налога на прибыль (рассчитанного исходя из налоговой прибыли) влияет на размер прибыли, который остается после уплаты налогов в распоряжении предприятия (которая исчисляется путем вычитания из бухгалтерской прибыли суммы вышеуказанного налога на прибыль).

Таблица 1

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНСТРУМЕНТОВ УЧЁТНОЙ ПОЛИТИКИ ДЛЯ ДОСТИЖЕНИЯ ПОСТАВЛЕННОЙ ЦЕЛИ В УСЛОВИЯХ РОСТА ЦЕН НА АКТИВЫ И КУРСА ВАЛЮТ

Инструмент учетной политики	Цель			
	Увеличит ь учетную прибыль	Уменьши ть балансову ю стоимость материаль ного имуществ а	Увеличит ь балансову ю стоимость материаль ного имуществ а	Увеличит ь валюту баланса

А	Б	В	Г	Д
1. Срок использования необоротных активов	Увеличить	Увеличить	Увеличить	Увеличить
2. Ликвидационная стоимость необоротных активов	Уменьшить	Уменьшить	Уменьшить	Уменьшить
3. Метод амортизации необоротных активов	Согласно налоговому учёту	Ускоренного уменьшения остаточной стоимости	Согласно налоговому учёту	Согласно налоговому учёту

Окончание табл. 1

Инструмент учетной политики	Цель			
	Увеличить учетную прибыль	Уменьшить балансовую стоимость материального имущества	Увеличить балансовую стоимость материального имущества	Увеличить валюту баланса
4. Метод амортизации малоценных необоротных материальных активов	Прямой	100 %	Прямой	Прямой

5. Переоценка необоротных активов	Не проводить	Не проводить	Проводить	Проводить
6. Способ расчёта сомнительных долгов	На основе классификации дебиторской задолженности	Исходя из платежеспособности отдельных дебиторов	Исходя из платежеспособности отдельных дебиторов	На основе классификации дебиторской задолженности
7. Оценка выбытия запасов	ФИФО	ЛИФО	ФИФО	ФИФО

Туник В. А.
СевНТУ, 5 курс, учёт и аудит

ПРОБЛЕМЫ КЛАССИФИКАЦИИ ДОХОДОВ И РАСХОДОВ ОТ СТРАХОВЫХ И НЕСТРАХОВЫХ ОПЕРАЦИЙ И ПОДХОДЫ К ИЗМЕНЕНИЮ ПОРЯДКА ИХ ОТРАЖЕНИЯ В ФИНАНСОВОЙ ОТЧЁТНОСТИ

Страхование, как свидетельствует современная хозяйственная практика, повышая экономическую безопасность для субъектов предпринимательства, может быть не только формой защиты от риска, но и фактором экономического развития.

Для того чтобы страхование действительно могло выполнять свои функции, способствовать росту национальной экономики, страховые компании должны грамотно управлять своим страховым портфелем, правильно оценивать страховые риски, следить за качеством предоставляемых услуг. Однако страховщики в своей практике сталкиваются с множеством проблем, которые препятствуют выполнению этих функций. Это и нестабильность экономики страны, и относительно слабая законодательная база, а также недоверие потенциальных клиентов к страховой системе в целом.

С переходом на национальные стандарты украинские страховщики столкнулись со следующими проблемами:

1) слабая адаптация Нового Плана счетов к страховой деятельности;

2) неприспособленность форм финансовой отчётности к показателям страховой деятельности.

Новый План счетов лучше чем предыдущий адаптирован к особенностям деятельности страховщиков, однако он далёк от совершенства. Специфика страховой деятельности, по нашему мнению, предполагает внесение значительных изменений в структуру существующего Плана.

В Новом плане счетов появились счета для учёта страховых операций, такие как 49 «Страховые резервы», 76 «Страховые платежи», 978 «Выплаты страховых сумм и страховых возмещений», 979 «Перестрахование». До реформации системы бухгалтерского учёта эти счета вообще не были предусмотрены действующим тогда Планом счетов и для отражения в учёте страховых операций Укрстрахнадзор в Инструкции по бухгалтерскому учёту операций страхования (кроме страхования жизни) от 01.06.98 №32 рекомендовал применять дополнительные счета к старому Плану.

Большим упущением, по нашему мнению, является отсутствие в настоящее время Инструкции по бухгалтерскому учёту страховых операций, заменяющей предыдущую. Сейчас большинство страховых организаций пользуются Предложениями по отражению страховщиками в бухгалтерском учёте отдельных операций страхования по видам страхования, отличным от страхования жизни, которые предложены Лигой страховщиков Украины.

Порядок бухгалтерского учёта доходов, расходов и составления финансовой отчётности страховщика требует некоторых дополнений к П(С)БУ относительно страховой деятельности. Некоторые авторы рекомендуют разработать отдельный стандарт, однако мы считаем это излишним. Целесообразнее внести дополнения к стандартам № 2, 3, 15 и 16, что позволит лучше согласовать элементы финансовой отчётности и показателей страховой деятельности.

Лига страховщиков в своих Предложениях вносит поправки к существующему Плану счетов путём открытия субсчетов третьего порядка и аналитических счетов к счетам доходов,

расходов, текущих обязательств и расчётов. Но эти поправки неоднозначны и в учёте разных страховых организаций могут применяться различные варианты. Так, например, комиссионные вознаграждения за перестрахование могут учитываться как на субсчёте 7101, так и на субсчёте 7191 счёта 71 «Прочий операционный доход».

К расходам от страховой деятельности относятся, кроме прочих, выплаты страховых сумм и страховых возмещений, которые, согласно Инструкции № 291 учитываются на счёте 978 и в конце периода относятся на финансовый результат основной деятельности счёт 7911 «Результат страховой деятельности». Как видим, используется счёт 97 «Прочие расходы», что не соответствует характеру отражаемых расходов. Существуют и иные подходы. Так В. Приходько считает, что выплаты страховых возмещений к операционным расходам не относятся, то есть характер указанных расходов соответствует назначению данного счёта. По нашему мнению, выплаты страховых сумм должны учитываться на счёте 94 «Прочие расходы операционной деятельности», например, на субсчёте третьего порядка 9491 «Выплаты страховых сумм и страховых возмещений» с открытием аналитических счетов по видам страхования.

Аналогично субсчёт 979 «Перестрахование», который ежемесячно закрывается на счёт 7031 «Заработанные страховые платежи», целесообразно вывести из состава прочих расходов и отразить доли страховых платежей, переданных в перестрахование на счёте 705 «Перестрахование», который будет контрпассивным, регулирующим счёт 7031 «Заработанные страховые платежи».

Разные подходы используются и при классификации инвестиционных и финансовых доходов и расходов. Так в П(С)БУ № 3 и в Плане счетов полученные дивиденды и проценты отнесены к финансовой деятельности, а в П(С)БУ №4 — к инвестиционной. Мы считаем, что правильнее было бы отражать проценты и дивиденды, полученные от финансовых инвестиций, в составе инвестиционных доходов. Выплаченные же проценты, которые являются частью погашаемых ссуд, а также дивиденды, выплачиваемые за счёт нераспределённой прибыли, правомерно отнести к финансовой деятельности. То есть дивиденды и проценты

полученные необходимо перенести на счёт 74 «Прочие доходы», это подтверждает и Д. Свидерский.

Отчётные формы, а именно Баланс и Отчёт о финансовых результатах, также должны быть скорректированы с учётом особенностей страховой деятельности. Так, во втором разделе пассива Баланса «Обеспечения будущих расходов и платежей» предлагаем выделить строку «Страховые резервы».

Что касается согласования отражения расходов страховщика на счетах бухгалтерского учёта и в Отчёте о финансовых результатах, можем предложить следующее. Статью 060 «Прочие операционные доходы» и 090 «Прочие операционные расходы» необходимо раскрыть в Примечаниях к финансовой отчётности, то есть отдельно выделить статьи доходов и расходов страховой деятельности.

Для определения валовой прибыли страховщика в статье 010 «Доход (выручка) от реализации продукции (товаров, работ, услуг)» предлагаем отражать кредитовое сальдо счёта 7031 «Заработанные страховые платежи», то есть собранные за период страховые платежи с учётом результата изменения резервов незаработанных премий и долей страховых платежей, уплаченных перестраховщикам. Одним из вариантов является отражение долей страховых платежей (субсчёт 979 «Перестрахование»), уплаченных перестраховщикам не в строке 010, а в 030 «Прочие отчисления из дохода». По строке 040 «Себестоимость реализованной продукции (товаров, работ, услуг)» предлагаем отражать только расходы на проведение страхования.

У В. Приходько имеется другое мнение относительно заполнения строк 010 и 040. Он предлагает в этих строках показывать все доходы и расходы от страховой деятельности для того, чтобы использовать единый подход для определения финансового результата по данным финансового учёта и показателям страховой деятельности.

Внесённые нами предложения позволят повысить достоверность и аналитичность финансовой отчётности применительно к страховой деятельности.

АУДИТ ЯК ФОРМА ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Згідно із Законом України «Про аудиторську діяльність» аудит — це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам. Цей вид контролю належить до незалежного фінансового контролю, що здійснюється незалежними особами (аудиторами), аудиторськими фірмами, які уповноважені суб'єктами господарювання на його проведення.

На сьогодні аудиторська діяльність регулюється певними нормативними актами, найважливішими серед яких є: Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.93. р., Національні нормативи аудиту Аудиторської палати України (АПУ), Кодекс професійної етики аудиторів України та ін. Ці нормативні документи визначають вимоги до аудиту, принципи, цілі, об'єкти (в т.ч. ті, які підлягають обов'язковим перевіркам), відповідальність та органи проведення та регламентації аудиту (Аудиторська палата України, Спілка аудиторів, Професійна федерація бухгалтерів та аудиторів України та ін.).

Принципи аудиту закріплені Національними нормативами аудиту АПУ, що ґрунтовані на міжнародних принципах аудиту. Серед них розрізняють методологічні та етичні принципи. Розглянемо докладніше кожний з методологічних принципів. *Планування аудиту* — вироблення головної стратегії та конкретних підходів до очікуваних характеру, періоду і часу проведення аудиту. *Обґрунтованість оцінки значущості аудиторських доказів, а також систем внутрішнього контролю.* Аудиторські докази означають інформацію, отриману аудитором для формування умовиводів, на яких ґрунтується аудиторський висновок. *Доцільність вибору методики і техніки аудиту, визначення критеріїв суттєвості та достовірності* — процедури проведення аудиту визначаються аудитором з урахуванням законодавства.

Додержання методики оцінки ризику та вибіркової перевірки даних. При цьому ризик аудиту складається з видів: 1) властивий ризик; 2) ризик, пов'язаний з невідповідністю функціонування системи внутрішнього контролю; 3) ризик невиявлення помилок. *Аналіз інформації та формування висновків* — результати аудиту оформлюються у вигляді аудиторського висновку, який повинен містити чітке і зрозуміле уявлення аудитора про перевірену фінансову звітність. *Відповідальність за зроблений висновок* — за неналежне виконання своїх обов'язків — аудитор несе майнову відповідальність. *Додержання порядку документального оформлення* — аудитор використовує стандартні форми, таблиці у паперовій або електронній формі. *Взаємодія аудиторів* — висновки перевірки одного аудитора (внутрішнього або зовнішнього) використовуються іншими аудиторами, що узгоджує їхню діяльність. *Повне інформування клієнта* — про послуги аудиторської фірми, моменти перевірки та оплату послуг. *Контроль якості роботи аудитора* — політика і процедури, прийняті фірмою для забезпечення обґрунтованої гарантії, що все, проведене фірмою, було здійснено відповідно до цілей і основних принципів, які регулюють аудит фінансової звітності і аудиторських послуг.

ЕТИЧНІ І МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ АУДИТУ

№ пор.	Аудит		Зміст
	національний	міжнародний	
1	незалежність	Independence	Юридична і фактична незалежність щодо підприємства, яке перевіряється
2	доброзичливість	Integrity	Прямота, чесність і відвертість
3	об'єктивність	Objectivity	Неупереджене ставлення до підприємства, яке перевіряється

4	компетентність	Professional competence and due care	Відповідні освіта і досвід за фахом Обґрунтованість вибору методики і техніки аудиту в кожному конкретному випадку Старанність
5	конфіденційність	Confidentiality	Не розкривати інформацію третій особі без дозволу клієнта

Об'єктами аудиту є господарські одиниці, які є замовниками аудиторських послуг. Це можуть бути підприємства державної і недержавної форми власності. В останніх аудит проводиться за рішенням власника підприємства. Закон встановлює об'єкти, для яких проведення аудиту є обов'язковим — це комерційні банки, біржі, фонди, компанії, підприємства, товариства, звітність яких оприлюднюється; господарські суб'єкти з річним господарським оборотом менш як двісті п'ятдесят неоподатковуваних мінімумів — проводиться раз в три роки; емітенти цінних паперів; підприємства з іноземними інвестиціями, холдингові компанії, інвестиційні фонди; підприємства, щодо яких порушується питання про банкрутство.

Метою аудиту є:

- підтвердження достовірності фінансової звітності підприємства;

- ведення та постановка бухгалтерського обліку господарюючого суб'єкта;

- відновлення бухгалтерського обліку та звітності;

- виявлення помилок в веденні бухгалтерського та податкового обліку та виправлення їх;

- надання рекомендацій з оптимізації ведення бухгалтерського та податкового обліку.

З точки зору фінансового контролю в наш час аудит має такі завдання:

1) Контроль за правильністю трансформації статей фінансової звітності (бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати).

2) Контроль за правильністю складання фінансової звітності (бухгалтерського балансу, Звіту про фінансові результати, Звіту про рух грошових коштів, Звіту про власний капітал, Звіту суб'єктів малого підприємництва, правильністю відображення в обліку та звітності операцій з об'єднання підприємств, правильністю формування Приміток до фінансової звітності, правильністю складання консолідованої фінансової звітності).

3) Застосування порядку виправлення помилок у бухгалтерському і податковому обліку.

Аудиторська перевірка починається з заключення угоди між суб'єктом підприємницької діяльності та аудиторською фірмою на проведення аудиторської перевірки. В угоді визначаються обсяг аудиторських послуг, період, який перевіряється, терміни проведення перевірки, ціна аудиторських послуг виходячи з погодинної оплати роботи аудитора, обов'язки та відповідальність сторін. Після підписання угоди починається перевірка. Для цього підприємство передає аудиторам усі наявні первинні документи (банківські виписки, касові документи, рахунки-фактури, накладні, акти виконаних робіт, договори, митні декларації, інвойси, розпорядження, накази керівництва та ін.) по опису за актом. Аудитори, проводячи перевірку, повідомляють керівництво фірми про стан фінансового та податкового обліку, виявляють та усувають порушення, керуючись чинним законодавством, надають поради щодо подальшого недопущення помилок в обліку. В кінці перевірки аудиторами складається акт, в якому зазначається про виявлені порушення та їх усунення. За результати аудиторської перевірки повністю несе відповідальність аудиторська фірма.

За неналежне виконання своїх обов'язків аудитор несе майнову відповідальність, визначену в договорі відповідно до чинного законодавства. Розмір майнової відповідальності аудиторів не може перевищувати фактично завданих замовнику збитків з їх вини. При встановленні низької якості роботи аудитора, систематичному, грубому порушенні

законодавства України АПУ може позбавити аудитора сертифіката та ліцензії на проведення аудиторської діяльності.

Законодавство висуває такі вимоги до аудиту. Аудитором може бути громадянин України, який має кваліфікаційний сертифікат про право на заняття аудиторською діяльністю, для отримання якого потрібно мати вищу освіту, досвід роботи на посадах аудитора не менше 3-х років, ревізора, бухгалтера, економіста з необхідними знаннями. Для здійснення аудиторської діяльності одноособово аудитор повинен на підставі чинного сертифіката отримати ліцензію. Аудиторам не можна безпосередньо займатися торговельною, посередницькою та виробничою діяльністю. Аудитором не може бути особа, яка має судимість за корисливі злочини. Забороняється проведення аудиту: 1) аудитором, який має прямі родинні стосунки з керівництвом підприємства; 2) аудитором, який має особисті майнові інтереси у господарюючого суб'єкта; 3) аудитором—членом керівництва, засновником або власником підприємства; 4) аудитором—працівником підприємства; 5) аудитором—працівником, співвласником філії підприємства, що перевіряється. *Значення аудиту полягає в такому:*

1. Надає можливість суб'єктам підприємницької діяльності самостійно залучати спеціалістів з метою своєчасного виявлення та виправлення помилок обліку;
2. Запобіганні штрафних санкцій щодо підприємств;
3. Оптимізації обліку на підприємствах;
4. Оптимізації фінансового стану підприємства на основі аудиторських рекомендацій;
5. Підвищенні правової та фінансової обізнаності підприємництва, покращенні фінансової дисципліни.

ОТНЕСЕНИЕ РЕКЛАМНЫХ РАСХОДОВ К СОСТАВУ ВАЛОВЫХ

Работа в современных рыночных условиях требует от руководителей и должностных лиц предприятия соответствующих знаний в различных областях деятельности и умения организовывать согласованную работу всех служб своего предприятия. Результат проведения любой хозяйственной операции зависит не только от того, насколько хорошо будет проведена сама операция, но и от того, насколько правильно она будет отражена в налоговом и бухгалтерском учете предприятия.

Особое внимание необходимо уделять учету тех хозяйственных операций, которые вызывают пристальный интерес контролирующих органов. На практике часто приходится сталкиваться с тем, что одни и те же расходы, понесенные предприятием в процессе осуществления хозяйственной деятельности, в одних случаях можно отнести к составу валовых расходов, а в других — нет. Иногда предприятие-платательщик НДС, оплатившее поставщику товары (работы, услуги) с учетом суммы НДС, имеет право на налоговый кредит, а иногда — нет. Такая ситуация возникает из-за того, что и в Законе о прибыли, и в Законе об НДС существует множество нюансов, касающихся так называемых «расходов двойного назначения» или «операций особого вида». Это, например, расходы, связанные с проведением рекламных мероприятий.

Прежде всего необходимо определиться с термином «реклама». В соответствии со ст. 1 Закона Украины «О рекламе» от 03.07.98 г.: «Реклама — это специальная информация о личности или продукции, которая распространяется в любой форме, при помощи любых средств, предназначена для неопределенного круга лиц, формирует или поддерживает заинтересованность и способствует реализации продукции».

Во-первых, реклама должна иметь информационный характер. Под информацией понимают задокументированные или публично высказанные сведения о событиях и явлениях.

Во-вторых, рекламная информация должна быть связана с конкретными лицами или продукцией, под которой понимают товары, работы, услуги и ценные бумаги.

В-третьих, целью распространения рекламы должно быть прямое или опосредованное получение прибыли. Между такой информацией и прибылью предприятия должна существовать связь.

В-четвертых, если выполняются все вышеперечисленные критерии, то форма и способ ее распространения значения не имеют.

В-пятых, информационный, авторский или редакционный материал, целенаправленно обращающий внимание потребителей на конкретную марку (модель, артикул) продукции или на ее производителя для формирования интереса и содействия реализации продукции, а также содержащий реквизиты лица, которое производит или распространяет указанную продукцию, считается рекламой и должен быть помещен под рубрикой «Реклама» или «на правах рекламы». Это значит, что рекламой может быть признана только та информация, которая соответствует вышеуказанным требованиям.

Согласно ст. 11 Декрета Кабинета Министров Украины «О местных налогах и сборах» от 20.05.93 г. № 56—93 объектом налогообложения на рекламу является стоимость услуг по установлению и размещению рекламы. Предельный размер налога на рекламу не должен превышать 0,1 % стоимости услуг за размещение одноразовой рекламы и 0,5 % за размещение рекламы на продолжительное время. Налог на рекламу уплачивается во время оплаты услуг за установление, размещение рекламы.

В соответствии с подпунктом 5.4.4. п 5.4 ст. 5 Закона Украины «О налогообложении прибыли предприятий» от 22.05.97 г. с изменениями расходы налогоплательщика на проведение предпродажных и рекламных мероприятий по товарам (работам, услугам), которые продаются (предоставляются) такими налогоплательщиками, относятся

на валовые расходы. В Декларации о прибыли эти расходы отражаются в строке 20.

В тоже время нельзя забывать об ограничениях, предусмотренных абзацем вторым п. 5.4.4 ст. 5 Закона о прибыли.

Поэтому, если предприятие, например, заказывает рекламное объявление в газете, то расходы на такой вид рекламы могут быть отнесены к составу валовых расходов без ограничений. Если же речь идет об организации приема (выставки, презентации) в рекламных целях, то к составу валовых расходов можно отнести только расходы, не превышающие 2 % налогооблагаемой прибыли предыдущего отчетного квартала. Поскольку право предприятия на налоговый кредит по НДС исходя из стоимости приобретаемых им товаров (работ, услуг) напрямую зависит от его права на валовые расходы (расходы, подлежащие амортизации) по таким товарам (работам, услугам), то указанное ограничение распространяется и на возможность отнесения к составу налогового кредита сумм НДС, уплаченных (начисленных) при приобретении товаров (работ, услуг), использованных для проведения рекламного мероприятия. Следовательно, планируя проведение рекламных мероприятий необходимо учесть, что если предыдущий налоговый квартал для предприятия был «убыточным», то и возможности включить рекламные расходы в состав валовых, и права на налоговый кредит по НДС при осуществлении рекламного мероприятия в отчетном периоде предприятие иметь не будет.

Отражение расходов на рекламу у предприятия-рекламодателя зависит от того, кто изготавливает и размещает рекламу, каким образом заключен договор, является ли рекламоноситель материальной ценностью для него, остается ли она в его собственности или будет передана безвозмездно.

Если рекламоноситель — рекламный щит, стенд, витрина, муляж — имеет срок эксплуатации больше года, он относится к основным фондам, а если меньше года — к малоценным и быстроизнашивающимся предметам.

Для правильного определения валовых расходов необходимо четко разделить, что является подарками, а что нет. Подарками могут быть календари, блокноты с рекламой,

ручки, то есть материальные рекламные средства или услуги, которые получатель может использовать для собственных хозяйственных нужд. Не относятся к подаркам рекламные буклеты, рекламные каталоги, прайс-листы, поскольку они выступают как источники информации. Подарки относятся к товарам, и их передача считается продажей. Хотя валовой доход равняется нулю, однако продавец-даритель обязан начислить НДС. В бухгалтерском учете все расходы на рекламу включаются в состав расходов на сбыт.

Чхало Н. О.

Херсонський економіко-правничий інститут

ОБЛІК ВЕКСЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ В СИСТЕМІ РОЗРАХУНКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Становлення та розвиток ринкових відношень, впровадження різноманітних форм власності, реформування економічних відноин в Україні супроводжується кризою неплатежів, одночасним збільшенням дебіторської та кредиторської заборгованості між суб'єктами підприємницької діяльності, зменшенням в обігу готівкових коштів. У зв'язку з цим виникає необхідність пошуку нових перспективних форм розрахунків, які дозволяють підвищити ефективність операцій між господарчими суб'єктами. До останніх, безперечно, можуть бути віднесені й векселі. В умовах переходу до розвинутої і стабільної економічної системи вексельна форма розрахунків потребує радикального реформування, покликаного подолати нестачу знань, досвіту та законодавчої бази шляхом вивчення міжнародних стандартів та зарубіжного досвіду. Звідси виникає необхідність дослідження векселів, механізму їх функціонування, а також основ організації і методики їх обліку, аналізу і аудиту на українських підприємствах. Всі вищеназвані обставини зумовили актуальність даної проблеми, а також визначили вибір теми роботи, її ціль та основні напрями. Векселі завдяки універсальності їх використання все більш впевнено входять у господарчий обіг України, у зв'язку з чим реформування та удосконалення вітчизняного обліку відповідно до П(С)БО в розрізі вексельного обігу набуває особливої актуальності.

Метою даного дослідження є розробка основних методологічних принципів і основ удосконалення обліку, аналізу і аудиту вексельних операцій з метою забезпечення ефективності вексельного обігу в економіці України. Для досягнення вказаної цілі були вивчені організації і методика обліку вексельного обігу згідно з міжнародними принципами і стандартами бухгалтерського обліку, а також досліджена методика обліку. Дослідження було проведено на прикладі діяльності Відкритого акціонерного товариства «Херсонські комбайни».

Зміст роботи дозволяє зробити ряд висновків, рекомендацій, спрямованих на підвищення ролі вексельного обігу в системі розрахункових операцій між суб'єктами господарчої діяльності. При використанні векселів в практиці підприємства та організації стикаються з великою кількістю проблем як в методології обліку, так і в оподаткуванні вексельних операцій. Перебудова діючої системи вітчизняного обліку, яка ґрунтувалась на Положенні про організацію бухгалтерського обліку № 25, зумовлена відсутністю загальних підходів до оцінки господарчих явищ, великого ризику для кредиторів і інвесторів, неможливістю об'єктивно порівнювати фінансове становище і результати діяльності підприємств. З метою удосконалення бухгалтерського обліку постановою КМУ була прийнята Державна Програма реформування бухгалтерського обліку, яка передбачає введення в дію з 1 січня 2000 р. Закону України «Про облік і фінансову звітність», нового плану рахунків бухгалтерського обліку та Національних П(С)БО.

Реформування бухгалтерського обліку обумовлює необхідність визначення нових напрямків обліку, аналізу і аудиту розрахункових операцій за допомогою векселів. Новим планом рахунків передбачено введення в дію принципово нових синтетичних і аналітичних рахунків. Це дозволить окремо відображати залежно від строку погашення (короткострокові і довгострокові), валюти платежу (в національній валюті чи іноземній), відношення до суб'єкта (отримані чи видані) та мети придбання (комерційні та фінансові). На наш погляд, саме таке відображення в бухгалтерському обліку вексельних операцій підвищить якість та ефективність обліку, аналізу та контролю за проведенням

операцій з векселями, що надасть можливість подання більш повної, правдивої та достовірної інформації щодо вексельного обігу на підприємстві.

Реформування бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів, податковий характер бухгалтерського обліку і звітності, нерозвиненість фондового ринку та вексельного обігу, відсутність традиції широкого оприлюднення фінансової інформації потребує реформування системи побудови методики аудиту та організації процесу аудиту розрахункових операцій по виданим і отриманим векселям.

Для бухгалтерського обліку вексельного обігу Планом розрахунків, який діяв до 1 січня 2000 р., було передбачено два рахунки: «Векселі отримані» та 66 «Векселі видані». Слід зазначити, що всі векселі (як отримані, так і видані) мають деякі особливості в обліку через способи нарахування на них відсотків, тобто відсотки можуть нараховуватись або понад вексельну суму, або включатися в неї. Однак на сьогодні підприємства при роботі з векселями надають перевагу в використанні лише векселів, відсотки по яких вже занесені в вексельну суму. З 1 січня 2001 р. новим Планом рахунків передбачено рахунок 162, 34 — векселі отримані та рахунок 621,51 — векселі видані.

В умовах нових економічних відносин відбувається процес інтеграції вітчизняних підприємств з інвесторами і партнерами різних держав. В зв'язку з цим з метою реформування системи бухгалтерського обліку до міжнародної практики постановою КМУ була прийнята Державна Програма реформування бухгалтерського обліку з урахуванням міжнародних стандартів, яка охоплює введення в дію з 1 січня 2000 р. Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», нового Плану рахунків та Національних положень. Особливістю нової методики обліку вексельних операцій на відміну від методики, яка діяла до 1 січня 2000 року, є те, що облік цих операцій передбачає окреме відображення векселів залежно від мети їх використання: як засіб розрахунків за продукцію, товари, послуги, як фінансові вкладення в обігові цінні папери. Крім цього, нова методика обліку вексельних операцій пропонує відокремлений облік довгострокових та короткострокових векселів, що, на наш погляд, є дуже

важливим для прийняття управлінських рішень, а також для підвищення якості та ефективності обліку, аналізу та контролю за проведенням операцій з векселями, що надасть можливість подання більш повної, правдивої та достовірної інформації щодо вексельного обігу на підприємстві.

Векселі завдяки універсальності їх застосування використовуються на сьогодні не лише підприємствами і організаціями, а й державою. Цей факт, на наш погляд, не тільки допоможе стимулювати економічну активність всіх суб'єктів господарського життя, усуне проблему нестикування оборотів обігових коштів, але й буде зміцнювати економічну довіру до держави, сприяти налагодженню процесу вкладення грошей у державний сектор.

Але треба зазначити, що сьогодні довгострокові векселі не беруть активної участі у вексельному обігу через нерозвиненість фондового ринку взагалі і ринку боргових цінних паперів зокрема.

**Кулиш Т. А.
Метельская И. Ю.
Рясных Т. В.**

Донецкий национальный университет 4 курс,
экономический факультет

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ АУДИТА В УСЛОВИЯХ РЕФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

1 января 2000 года Украина впервые сделала шаг к переходу на Международные стандарты бухгалтерского учета. Говоря о национальных стандартах, эксперты утверждают, что они не противоречат МСБУ, но и полностью им не соответствуют. Трансформация бухгалтерского учета в соответствии с международными стандартами сделает финансовую отчетность украинских предприятий более «прозрачной». Это позволит сделать информацию более доступной пользователю, в том числе и иностранному, что, в свою очередь, будет способствовать привлечению иностранных инвестиций в Украину. Инвестор должен иметь достаточно информации для принятия решений, однако в

некоторых случаях П(С)БУ для этого может оказаться недостаточно. Кроме того, многими специалистами отмечается также, что трансформация бухгалтерского учета в соответствии с международными стандартами позволит более точно отражать в публичной финансовой отчетности истинное финансовое состояние предприятий.

Источником информации для инвесторов в первую очередь служит финансовая отчетность предприятий. При сдаче отчетности она подтверждается аудиторами. Значит, правильность подтверждения финансовой отчетности как одного из основных источников информации очень важна. Реформирование бухгалтерского учета является новым этапом аудиторской деятельности или порогом, с которого аудиторская деятельность должна приобрести новые черты и качества.

Аудит в современном применении существует уже более ста лет. Его возникновение связано с развитием капитализма, возникновением крупного капитала и появлением акционерных обществ. Именно тогда впервые появилось разделение интересов между теми, кто непосредственно занимается управлением предприятиями, и теми, кто ими владеет. При этом возникла необходимость в независимом арбитре, проверяющем правильность ведения учета и отчитывающимся в этом перед владельцами компании. Таким образом, основная задача аудиторов состояла и состоит в защите интересов собственника через подтверждение правильности ведения финансового учета на предприятии.

Сегодня Украина вступает в интересную фазу, которую можно назвать завершающей стадией процесса формирования собственности в стране. Появляются прогрессирующие акционерные компании, которые понимают принципиальную важность и значение аудита. Произошло смещение приоритетов, так, если раньше основным инициатором аудиторских проверок выступало государство в целях контроля за соблюдением собственных интересов, то сегодня таким инициатором является собственник. Следовательно, актуальной для аудита проблемой стал вопрос: обеспечивает ли система бухгалтерского учета достоверность финансовой отчетности. В связи с необходимостью защиты интересов собственников Государственная комиссия по ценным бумагам

и фондовому рынку предложила внести изменения в Закон об акционерных обществах, согласно которому аудиторскую фирму выбирает не менеджер, а утверждает собрание акционеров. Ему же аудитор затем представляет отчеты и докладывает, как управлялось предприятие. Сейчас все чаще именно собственники выступают инициаторами аудита и рекомендуют директору оптимального исполнителя.

Уровень нашего национального аудита, по мнению аналитиков, не соответствует существующим международным, мировым требованиям. Пока аудит выживает в основном не за счет качества услуг, а за счет количества, с учетом возможностей потребителей оплатить эти услуги. Задача самих аудиторов — формировать качество услуг и соответствующие цены и не делать дешевый аудит, который реально не может подтвердить отчетность.

Ведь, помимо непосредственно отчета о проверке правильности ведения бухгалтерского учета, аудиторы прикладывают к отчету еще и нечто нематериальное, а именно, свою репутацию. В настоящее время методикой проведения аудита владеют сотни компаний, однако, признанными мировыми лидерами являются только пять, т.н. Большая пятерка (PricewaterhouseCoopers, Andersen, Deloitte&Touch, KPMG, Ernst&Young). Что же позволяет этим пяти компаниям так разительно отличаться от всех остальных? Очевидно, таких причин две: во-первых, это длительная история работы и наработанная за это время репутация, и во-вторых, количество персонала в каждой из этих фирм. Сотни аудиторских компаний в мире могут делать (и делают) аудиторские заключения не хуже чем Большая пятерка, но клиенты и их контрагенты готовы платить дороже за репутацию этих компаний. Кто же является основным «потребителем» репутации компаний Большой пятерки? Как правило, такой аудит заказывают фирмы, вынужденные по ряду причин работать над улучшением или поддержанием своего имиджа перед третьими сторонами в следующих случаях: выход на международные фондовые рынки, привлечение прямых инвестиций, налаживание контактов с новыми солидными контрагентами, участие в государственных тендерах, выход на новые рынки сбыта.

Компании «Большой пятерки» имеют свои представительства, в том числе и в Украине, например, представительство Международной аудиторской фирмы «Deloitte&Touche USC» осуществила аудиторскую проверку бухгалтерского учета и финансовой отчетности ОАО «Государственный экспортно-импортный банк Украины», известная аудиторская компания «PricewaterhouseCoopers оказала аналогичные услуги «УСК «Гарант-АВТО», а также НБУ в 2001 году.

Характерно, что явных отечественных лидеров на украинском рынке аудиторских услуг так и не обнаружилось. На рынке Украины существует несколько десятков аудиторских фирм со сложившимися репутацией и кругом клиентов, но это далеко от пятерки вышеуказанных аудиторских компаний, оказывающих услуги по всему миру. При этом стоит отметить, что услуги украинских аудиторских фирм могут вполне соответствовать уровню услуг «пятерки» в Украине. И это небезосновательно: ведь и там, и здесь работают отечественные специалисты. И подтверждать финансовую отчетность будут преимущественно все-таки наши аудиторы. С целью повышения общего уровня аудита, авторы считают целесообразным использовать помощь, предложенную зарубежными коллегами. Примером такой поддержки является «Проект реформы бухгалтерского учета и аудита в Украине», осуществляемый компанией «Международные Деловые и Технические Консультанты, Инк.» (IBTCSI) при финансовой поддержке Агентства США по вопросам международного развития (USAID) в рамках «Соглашения между Правительством Украины и Правительством США о гуманитарном, техническом и экономическом сотрудничестве». Целью проекта является:

- ознакомление граждан Украины с профессиональными навыками ведения бизнеса, которые необходимы в рыночной среде;

- содействие международному признанию Украинских профессиональных бухгалтеров и аудиторов, а также повышению профессиональной квалификации бухгалтеров до уровня стандартов стран-членов ЕС;

- дальнейшее признание и распространение МСБУ и МСА;

— обеспечение ведущей роли профессиональных организаций в создании правовой и нормативной базы профессиональной деятельности бухгалтеров и аудиторов.

Таким образом, трансформация П(С)БУ с МСБУ в сочетании с использованием зарубежного опыта приведет к созданию отечественного рынка качественного аудита, что станет толчком к развитию культуры ведения «прозрачного» бизнеса представляющего альтернативу для потребителей.

Лариков В. Ю.

Восточно-украинский национальный университет им. В. Даля
4 курс, финансово-экономический факультет

ЦЕЛЕСООБРАЗНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЭЛЕМЕНТОВ НОРМАТИВНОГО МЕТОДА УЧЕТА ЗАТРАТ И КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ СЕБЕСТОИМОСТИ РЕМОНТНЫХ РАБОТ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ТЯЖЕЛОГО МАШИНОСТРОЕНИЯ

В современных условиях хозяйствования деятельность предприятий тяжелого машиностроения не ограничивается только производством. Стратегия деятельности предприятия на рынке предполагает гарантийное обслуживание произведенной продукции, а также ее послегарантийный ремонт. Примером тому может быть ремонт тепловозов, производство которых за последние 10 лет заметно снизилось. Это привело к увеличению объема ремонтных работ. Физический износ и старение парка тепловозов отечественного производства, с одной стороны, и высокие цены, ограниченность в свободных денежных средствах для закупки новых машин, с другой стороны, поставили перед тепловозостроителями задачу обновить уже используемую технику. Поэтому одним из основных видов деятельности предприятий тепловозостроения является организация ремонтных работ и вопросы калькулирования их себестоимости, которые в настоящее время не исследованы и нуждаются в дальнейшем рассмотрении.

При калькулировании себестоимости ремонтных работ используется позаказный метод, так как материалы, комплектация изделия, использование запасных частей,

полуфабрикатов, основная заработная плата и переменные общепроизводственные расходы можно легко идентифицировать с конкретным объектом, то есть с ремонтом тепловоза.

Перед началом ремонтных работ необходимо производить экспертную оценку технического состояния тепловоза. Данная экспертиза позволит выявить поломки, дефекты машины, которые будут являться основанием для проведения ремонтных работ. Кроме того, экспертное заключение позволит контролировать затраты на ремонт, их целесообразность и обоснованность, а также определять правильность калькулирования себестоимости ремонта.

Основным учетным регистром при позаказном методе калькулирования является карточка учета заказа. Информация карточек заказов используется для целей калькулирования и оценки запасов, планирования и контроля, так как сравнение плановых и фактических затрат имеет важное значение при установлении цен на ремонтные услуги.

По каждому заказу открывается отдельный субсчет. Калькулирование себестоимости ремонтных работ осуществляется в соответствии с П(С)БУ 16 «Расходы», поэтому все прямые расходы по заказу списываются на дебет этого субсчета, а накладные расходы распределяются в соответствии с принятой на предприятии базой распределения при нормальной мощности, утвержденной приказом об учетной политике на предприятии. Цена заказа записывается в кредит субсчета заказа, то есть каждый субсчет заказа позволяет сопоставить затраты и доходы, определить финансовый результат по данному заказу.

Целью деятельности любого предприятия в условиях рыночных отношений является максимализация прибыли при минимальных затратах.

Использование метода позаказного калькулирования на предприятиях тепловозостроения позволит с высокой степенью точности определить затраты на ремонт каждого тепловоза. Однако отражение получают фактические затраты, то есть потребленные запасы, фактически отработанное рабочее время и т.д. Для предварительной оценки затрат, установления их минимального уровня, текущего оперативного контроля целесообразно использовать

комбинацию позаказного и нормативного методов калькулирования. Комбинация «заказ на ремонт — нормативные затраты» объединяет преимущества двух методов с целью создания централизованного контроля на предприятии.

Применение на предприятии данной комбинации предполагает прежде всего разработку нормативов по основным элементам затрат: материалам, заработной плате, накладным расходам. С этой целью целесообразно разработать справочник норм, в котором приведены типовые операции по ремонтным услугам в соответствии с нормами необходимых затрат на их проведение. Это является основным требованием для установления контроля затрат до начала их формирования.

В карточке учета заказа необходимо показывать норму на выполнение конкретной операции как справочную величину, фактические затраты на выполнение и отклонение от норм для стимулирования ремонтных бригад, ответственных за расходованием средств. Раздел отклонений дает объяснение того, какой вид затрат или его часть отклоняется от заданного норматива.

Калькулирование себестоимости ремонтных работ в условиях применения комбинации «заказ на ремонт — нормативные затраты» будет сводиться к следующему. Основой определения себестоимости являются фактические затраты, которые не всегда совпадают с нормативными. Их учет и анализ возникших отклонений входе проведения ремонтных работ требует определения причин и виновников возникновения отклонений. Отклонения, которые возникли не по вине рабочего, ремонтного участка (например, доплата межразрядной разницы рабочему с более высокой квалификацией и т.п.) целесообразно списывать на производственную себестоимость, то есть нормативная себестоимость увеличивается за счет колебаний величины фактических затрат. В свою очередь, отклонения от норм, связанные с нерациональным использованием материалов, простоями по вине рабочих, увеличением времени на обработку операции нельзя списывать на себестоимость ремонтных работ, а необходимо возмещать за счет виновных лиц структурных подразделений. Если определить виновных лиц невозможно, то такое возмещение дополнительных затрат

должно погашаться за счет увеличения расходов периода или за счет прибыли, остающейся в распоряжении предприятия.

Все это будет способствовать принятию правильных управленческих решений с целью недопущения непредвиденных расходов и сокращения непроизводительных потерь на предприятиях тяжелого машиностроения.

Секція «Облік і аудит у кредитних і бюджетних установах»

Березна К. А.

Київський національний торговельно-економічний університет
5 курс, факультет банківської справи

АНАЛІЗ ПРОЦЕДУРИ ПРОВЕДЕННЯ АВТОКРЕДИТУ- ВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Кредитний цикл при проведенні кредитування купівлі автомобіля складається з 5 етапів: 1 етап — робота з клієнтом; 2 етап — Аналіз кредитоспроможності клієнта; 3 етап — надання кредиту; 4 етап — моніторинг виданих кредитів; 5 етап — погашення кредитної заборгованості і закриття кредитної справи.

Етап 1. Робота з клієнтом. 1) При звертанні клієнта в банк співробітник кредитного підрозділу банку надає консультацію щодо умов кредитування та проводить інтерв'ю. 2) Приймає від клієнта заповнені бланки заяви на одержання кредиту, анкети і пакет документів для аналізу кредитоспроможності. До них відносяться: паспорт, ідентифікаційний код, довідка з місця роботи про щомісячний дохід за останній рік, завірена бухгалтером. 3) Пояснює клієнту порядок одержання кредиту та призначає орієнтовну дату контакту клієнта з банком. 4) Співробітник служби безпеки банку здійснює попередню перевірку наданих документів. Перевірку оформлення правовстановлюючих документів на нерухомість та інше дорогоцінне майно, що належить клієнту, здійснює співробітник юридичного відділу банку.

Етап 2. Аналіз кредитоспроможності позичальника. Оцінку фінансового стану позичальника здійснює кредитний експерт банку. Для цього застосовується «Алгоритм опрацювання заявки на одержання кредиту фізичною особою», затверджений положенням банку «Про кредитування фізичних осіб». При оцінці фінансового стану позичальників—фізичних осіб здійснюються такі дії: копії документів, наданих позичальником, передаються службі безпеки банку та юридичній службі для проведення правового аналізу; кредитний експерт оформляє кредитне резюме, що разом із результатами аналізу юридичної служби і служби безпеки передається на контроль начальнику

кредитного відділу банку; начальник кредитного відділу перевіряє слушність аналізу й адекватність висновків експерта, після чого накладає резолюцію і візує резюме. Ухвалення рішення про кредитування клієнтів здійснюється: 1) у межах встановленого спільного кредитного ліміту — директором банку на підставі викладеної в кредитному резюме інформації і доповіді кредитного експерта; 2) у випадку перевищення сумою кредиту встановленого банком ліміту — кредитним комітетом першого рівня. Прийняте рішення й умови кредитування фіксуються в протоколі засідання кредитного комітету.

Етап 3. Надання кредиту. У випадку прийняття позитивного рішення про кредитування кредитний експерт готує кредитний договір та договір застави. Кредитним договором передбачається зобов'язання банку видати кредит після оформлення договору застави. Продавець і покупець укладають договір купівлі-продажу автомобіля у розстрочку. Покупець вносить за вдаток у касу банку для зарахування на поточний рахунок продавця. Продавець резервує вибраний покупцем автомобіль. Позичальник обов'язково укладає зі страховою компанією договір страхування автотранспортного засобу й оплачує страхові платежі. Проводиться реєстрація автомобіля в органах ДАІ. Реєстрацію проводить співробітник продавця за дорученням без участі позичальника; реєстрація і одержання техпаспорту до оформлення договору застави не припускається.

Якщо в договорі купівлі-продажу перехід права власності встановлений при повній оплаті вартості автомобіля, перед оформленням договору застави або одночасно з ним покупець і продавець підписують додаткову угоду до договору купівлі-продажу, де вказується, що право власності на автомобіль переходить у момент оплати першого (авансового) платежу. Оформлений договір застави автомобіля між банком і позичальником завіряється нотаріусом. Витрати по нотаріальному засвідченню договору застави несе позичальник. Після оформлення договору застави відповідно до письмового розпорядження директора банку проводиться видача покупцю креди-

ту.

Етап 4. Моніторинг виданих кредитів. Кредитний експерт або співробітник відділу моніторингу кредитних операцій здійснює такі дії: 1) нараховує проценти відповідно до умов договору; 2) веде моніторинг закріплених за ним кредитів на

предмет своєчасності погашення не рідше одного разу на місяць з обов'язковою перевіркою цілісності предмета застави; 3) попереджає клієнта про настання термінів погашення кредиту і сплати процентів. Позичальник оплачує проценти по кредиту і погашає кредит рівними частинами відповідно до графіка щомісячного погашення кредиту і процентів. Щомісячні проценти нараховуються на залишок заборгованості.

Етап 5. Погашення кредитної заборгованості і закриття кредитної справи. При повному погашенні кредиту, процентів і сплати усіх комісій клієнтом кредитний експерт: доповнює кредитну справу документами про закриття кредиту; закриває позиковий рахунок, кредитне досьє здається в архів банку і зберігається протягом терміну, передбаченого законодавством України. У випадку невиконання зобов'язань боржником проводиться стягнення предмета застави та його реалізація: 1) банк звертається в нотаріальну контору для одержання виконавчого напису, для чого подає нотаріусу оригінал договору застави і документи, що підтверджують невиконання позичальником забезпеченого заставою зобов'язання; 2) для примусової реалізації предмета застави звертається в орган Державної виконавчої служби. Реалізація заставленого автомобіля проводиться відповідно до умов, вказаних в договорі застави і чинного законодавства України. Кошти від реалізації предмета застави направляються банку на погашення заборгованості. Якщо сума коштів від реалізації предмета застави за вирахуванням винагороди державних виконавців перевищує заборгованість позичальника, сума перевищення підлягає поверненню клієнту.

Оцінка особливих умов кредитування. 1. Максимальна сума кредиту фізичній особі — до 40 000 доларів США. Позичальнику відкривається поточний або картковий рахунок залежно від валюти кредиту і терміну кредитування. 2. Процентна ставка по автокредитуванню в доларах — 14 % річних, при кредитуванні у гривнях: до 12 місяців — 23 %, до 24 місяців — 24 %, більше 24 місяців — 25 %. 3. Розмір початкового внеску позичальника — 30 % від суми вартості автомобіля. 4. Максимальний термін кредитування: автомобілі виробництва країн СНД — 48 місяців; іноземного виробництва — 60 місяців. 5. Порядок погашення заборгованості — щомісячне погашення відсотків та основного боргу рівномірно, незалежно від строку кредитування.

6. Забезпечення — застава автомобіля, що купується. 7. Обов'язкове страхування автомобіля. Страхова сума встановлюється: на перший рік страхування (кредитування) — початкова вартість автомобіля; на 2, 3 рік кредитування — вартість автомобіля з урахуванням амортизації. Страхування ризиків — повне КАСКО. Франшиза по ризиках — не більше 10 % на 1-й рік кредитування, якщо франшиза \$50 — тариф 4,58 % від вартості авто, франшиза \$100 — тариф 4,39 %, франшиза \$150 — тариф 4,21 %. Власник повинен обладнати машину всіма засобами безпеки та ставити її на платну стоянку. 8. Сукупний щомісячний прибуток сім'ї за вирахуванням усіх постійних витрат (не включаючи витрат по погашенню кредитної заборгованості) повинен перевищувати щомісячний внесок по кредиту не менше ніж у 1,3 раза.

Сукупний рейтинг клієнта повинен складати не менше 51 балу. При видачі кредитів фізичній особі в сумі понад еквівалент 25000 доларів США проводиться узагальнений фінансовий аналіз діяльності позичальника, якщо він є приватним підприємцем, або діяльності підприємств, власником або керівником яких він є.

Воронина Н. Е.

Донецкий национальный университет
4 курс, учетно-финансовый факультет

АНАЛИЗ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ И ССУДОЗАЕМЩИКОВ

Банковская система любой страны является одной из составляющих ее экономики. Функционирование банковской системы происходит в довольно сложных экономических условиях, когда обеспечение стабильности в финансовом секторе экономики в значительной степени усложняется дефицитом финансовых ресурсов, кризисом неплатежей.

Залогом успешной работы коммерческих банков является надежность выдаваемых ими кредитов, которые непосредственно сопряжены с риском. Именно с целью снижения возможных потерь банка важное значение имеет оценка кредитоспособности заемщика, анализ его финансового состояния. Законодательные и нормативные акты регулируют требования,

предъявляемые к финансовому положению субъектов предпринимательской деятельности, в том числе и заемщиков. Наряду с этим банки самостоятельно устанавливают дополнительные критерии оценки финансового состояния, которые зависят от особенностей производственной деятельности заемщика, продолжительности производственного цикла, структуры оборотных активов и других факторов.

Так, например, Проминвестбанк, используя балльную систему оценки кредитоспособности, всех заемщиков делит на пять классов: А, Б, В, Г, Д. К заемщикам класса «А» относят предприятия, общая сумма баллов которых превышает 670 баллов. Они считаются надежными, не рисковыми. К заемщикам класса «Б» относят предприятия, которые набрали от 530 до 670 баллов, их, соответственно, относят к предприятиям с минимальным риском. К заемщикам класса «В» относят предприятия, набравшие от 370 до 530 баллов. Такие предприятия являются заемщиками со средним риском невозвращения кредита. Предприятия, набравшие от 140 до 370 баллов, относят к классу «Г» — предприятиям с высоким риском невозвращения кредита. К классу «Д» принадлежат предприятия, у которых общая сумма баллов меньше 140. Они являются заемщиками с полным риском невозвращения кредита. В этой связи возникает вопрос о целесообразности применения последних двух классов, а не объединения их в один, так как им все равно не будет предоставлен кредит.

Анализ состава критериев оценки показывает, что принятая методика включает большую часть обобщающих показателей, таких как: срок существования предприятия, кредитная история, наличие счетов в иностранной и национальной валюте или другие показатели общего характера. По нашему мнению, это является недостаточно обоснованным, так как недостаточное внимание уделяется аналитическим показателям, таким как: имущественное положение, ликвидность и платежеспособность, финансовая устойчивость и деловая активность, финансовые результаты. В структуре максимальной балльности указанные выше важнейшие аналитические показатели занимают до 20 %, что, безусловно, свидетельствует о недооценке их роли в формировании класса кредитоспособности заемщика. Поэтому мы считаем, что в методике оценки финансового состояния заемщика недостаточно внимания уделяется качест-

венным показателям работы предприятия. Предоставляется целесообразным ввести показатели деловой активности, характеризующие оборачиваемость активов, и показатели финансовой устойчивости как гарантам своевременности погашения кредитов. Учитывая значимость денежных потоков в хозяйственной деятельности, в том числе при погашении кредитов, считаем необходимым балльную оценку кредитоспособности дополнить такими показателями: чистый денежный поток, то есть сальдо денежных расходов и денежных поступлений, что будет являться основным источником, обеспечивающим своевременность погашения кредита и процентов по нему.

Как известно, обязательным элементом кредита является оценка стоимости залогового имущества, которая в настоящее время регулируется Законом Украины «Об оценке имущества, имущественных прав и профессиональной оценочной деятельности в Украине». С другой стороны, действует закон «О залоге», которые между собой недостаточно взаимосвязаны. Согласно первому закону предусмотрена независимая обязательная оценка имущества при кредитовании, по второму — она проводится по согласованию сторон. В этой связи повышается значимость реальности расчета стоимости имущества. Практика показывает, что реальная стоимость имущества составляет менее чем 30 % балансовой стоимости.

До принятия указанного выше закона при выдаче кредитов юридическим и физическим лицам банки сами проводили оценку залога, и только в случае крайней необходимости обращались за помощью к специалистам. Но в этом случае экспертная оценка проводилась добровольно, по согласованию сторон. После введения обязательной независимой оценки залога (статья 7) при получении кредита стоимость его оформления возросла. Особенно это отражается на небольших краткосрочных кредитах для малого и среднего бизнеса. Однако эта проблема трактуется неоднозначно. Об этом свидетельствуют многочисленные публикации авторов, которые склоняются к тому, что экспертная оценка должна проводиться добровольно, по согласованию сторон, и там, где она необходима. Навязанных услуг, тем более между коммерческими предприятиями, быть не должно. По нашему мнению, это не является логичным, поскольку: во-первых, это противоречит закону в

части, где указывается обязательный характер проведения экспертной оценочной деятельности; во-вторых, здесь появляется возможность необъективной со стороны ссудозаемщика оценки залогового имущества. Практика показала, что обязательное ее проведение увеличивает стоимость кредита для заемщика, усложняет и замедляет процесс его оформления. Особенно плохо это отражается на кредитовании малого бизнеса. До принятия ст. 7 данного закона банки проводили оценку имущества для клиента бесплатно, так как сами были заинтересованы в знании его реальной рыночной стоимости. Сейчас же заемщик несет значительные затраты.

Таким образом, следует подчеркнуть необходимость и важность введения в Украине национальных стандартов оценочной деятельности. Происходящие в мировой экономике и на международном уровне в последние годы изменения свидетельствуют о том, что во многих видах деятельности идет процесс увязки взаимных требований и условий работы. Наглядным примером этого является процесс стандартизации бухгалтерского учета и аудита. В оценочной деятельности Украины остро стоит проблема введения национальных стандартов оценочной деятельности, которые должны быть увязаны и внедрены в отечественную практику параллельно с международными стандартами оценки. Их введение, безусловно, скажется на взаимоотношениях коммерческих банков и предприятий. И в первую очередь на ипотечном кредитовании, которое в нашей стране еще недостаточно развито. Так, например, международные стандарты оценки 4 рассматривают процедуру, связанную с оценкой для обеспечения ссуд, зкладных и долговых обязательств.

Украинские банки, определяя стратегию кредитной деятельности, сталкиваются с тем, что нет реальной информации о состоянии отдельных отраслей или предприятий, как нет и прогнозов их развития, и что принятие различными органами нормативных актов подчас совершенно непредсказуемо. Но, несмотря на усложняющуюся ситуацию, по нашему мнению, анализировать риски необходимо, и при этом не на стадии определения формы и объекта кредита, а уже на стадии разработки бизнес-плана кредитуемого проекта, когда уже возможно проследить, является ли реальным кредитуемое мероприятие и, следовательно, возврат заемных средств. Работники банка должны

понимать важность изучения бизнес-планов с целью принятия решений о предоставлении кредита.

Ерыш В. К., Кулягина А. Н.
Донецкий экономико-гуманитарный институт
5-й курс, международная экономика

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕТА СУБАРЕНДЫ ИМУЩЕСТВА В БЮДЖЕТНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

После принятия закона Украины «Об аренде имущества государственных предприятий и организаций» неоднократно вносились изменения и дополнения к Закону, и в целом сформирована необходимая и достаточная нормативно-правовая база аренды. На современном этапе проявились такие новые тенденции в развитии арендных отношений:

- происходят структурные сдвиги на рынке объектов аренды, уменьшается удельный вес аренды и целостных имущественных комплексов;
- расширяется круг арендодателей государственного имущества, в том числе тех, которые имеют право сдавать имущество без разрешения органов приватизации;
- законодательство стало лучше учитывать особенности аренды отдельных видов имущества, например недвижимого;
- арендная плата за государственное и коммунальное имущество приблизилась к рыночному уровню.

Новые обстоятельства и практика аренды требуют постоянного усовершенствования её правового регулирования. Наиболее актуальным из существующих проблем, по нашему мнению, следующие:

Рассмотрим одну из проблем — как разрешить субаренду государственного и коммунального имущества, имущества других форм собственности? Следует ли её согласовывать с арендодателем? Как рассчитать субарендную плату, если деятельность субарендатора является более прибыльной, чем у арендатора?

Субаренда государственного и коммунального имущества регулируется статьей 22 Закона Украины «Об аренде государственного и коммунального имущества» (далее — Закон об

аренде). Согласно части первой указанной статьи запрещена передача в субаренду целостных имущественных комплексов государственных и коммунальных предприятий, организаций, их структурных подразделений. Как следует из части второй этой статьи, арендатор имеет право передать в аренду недвижимое (здания, сооружения, нежилые помещения) и другое (машины, оборудование, транспортные средства, компьютеры, мебель и т. п.) отдельное индивидуально определенное имущество, если только иное не предусмотрено договором аренды.

Таким образом, если в договоре аренды вопрос субаренды того или иного инвентарного объекта отдельно не оговорен, то его можно передать в субаренду без получения на это специального разрешения. Тем не менее действующие Типовой договор аренды целостного имущественного комплекса государственного предприятия и Типовой договор аренды индивидуально определенного имущества, утвержденные приказом Фонда государственного имущества Украины от 23.08.2000 г. № 1774, в п. 6.6 предусматривают право арендатора передавать третьим лицам надлежащее ему право аренды только по предварительному согласию арендодателя, если иное не предусмотрено этим договором или действующим законодательством.

Регулирование субаренды имущества, относящегося к другим формам собственности, имеет свои особенности. Статья 267 Гражданского кодекса Украины разрешает сдачу имущества в поднаем (субаренду) только с разрешения наймодателя (арендодателя), если иное не предусмотрено законом или договором. Тут уже по умолчанию субаренда является ограниченной волей арендодателя, и если вопросы субаренды в договоре аренды объекта отдельно не оговорены, то его субаренда без разрешения арендодателя неправомерна.

При субаренде государственного и коммунального имущества действуют еще такие два ограничения:

- срок договора субаренды не может превышать срока договора аренды этого имущества;
- плата за субаренду имущества не должна превышать платы за аренду этого имущества.

Сложнее обеспечить на практике соблюдение требования не-превышения арендной платы за аренду, так как плата за

аренду целостного имущественного комплекса и за аренду недвижимости рассчитывается разными способами, от разной базы. Можно предложить, например такую последовательность расчетов:

а) определить удельный вес всей недвижимости в стоимости имущества на момент заключения договора аренды;

б) определить условную арендную плату за всю недвижимость за первый месяц субаренды;

в) определить расчетную арендную плату за объект субаренды за тот же месяц исходя из соотношения субарендованных и всех площадей.

Как видим, в существующих условиях решение вопроса о передаче части арендованного имущества в субаренду третьему лицу возможно, но требует согласования действий арендатора с арендодателем.

Климпотюк О. М.

Київський національний торговельно-економічний університет
5 курс, факультет банківської справи

ПРОГРАМА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ В БАНКУ

Розвиток міжнародної торгівлі є одним із пріоритетних напрямків економічної політики нашої держави. Суб'єктами міжнародних розрахунків є експортери, імпортери і банки, які вступають у відповідні відносини, пов'язані з рухом товарно-розпорядчих документів і операційним оформленням платежів. В Україні всі без винятку розрахунки, що пов'язані з експортом чи імпортом матеріальних і нематеріальних благ, здійснюються резидентами—суб'єктами підприємницької діяльності через банки, що мають дозвіл НБУ на проведення валютних операцій, тобто через уповноважені банки.

Працюючи на ринку іноземної валюти, банки беруть на себе велику кількість додаткових ризиків та витрат, які не властиві операціям, що здійснюються на національному ринку. Будь-який банк, що здійснює операції по обслуговуванню експортно-імпортних операцій клієнтів, повинен здійснювати оцінку дотримання економічної політики банку, документообігу, правильності процедур проведення експортно-імпортних

операцій, дослідження ефективності даних операцій, а також забезпечити постійний аналіз і контроль за ризиками, надійністю бухгалтерського обліку експортно-імпортних операцій. Всі зазначені функції і завдання в банках виконуються службами внутрішнього аудиту.

Працівники служби внутрішнього аудиту повинні бути ознайомлені з основними аспектами здійснення валютних операцій та правилами проведення розрахунків за експортно-імпортними угодами. Крім того, працівники служби внутрішнього аудиту в банку повинні мати на увазі, що проведення банком операцій такого типу здійснюються profit-center (центрами прибутку), і потребується оцінка операцій перш за все з точки зору їх ефективності. Хоча, звичайно, повинні бути встановлені і визначені і інші не менш важливі питання, що зазначені в програмі аудиту.

Згідно з міжнародними і національними стандартами внутрішнього аудиту в банку аудитор, проводячи планування аудиторської перевірки, самостійно складає програму внутрішнього аудиту, яка обов'язковим чином затверджується керівником служби внутрішнього аудиту до початку її проведення, де відповідно до мети і завдань перевірки визначає перелік питань, що підлягають перевірці.

Метою внутрішнього аудиту експортно-імпортних операцій банку є перевірка дотримання законодавчих, нормативних та внутрішньобанківських вимог проведення даних операцій, перевірка обліку експортно-імпортних операцій, перевірка оцінки рівня ефективності даних операцій, а також розробка рекомендацій керівництву банку за результатами аудиту.

Основними завданнями внутрішнього аудиту експортно-імпортних операцій банку є:

- ✓ З'ясування дотримання банком норм валютного регулювання.

- ✓ Відповідність проведення операцій за експортно-імпортними угодами клієнтів прийнятій банком політиці, положенням і процедурам.

- ✓ З'ясування адекватності, відповідності, точності та повноти ведення бухгалтерського обліку експортно-імпортних операцій.

- ✓ Ідентифікація ризику, що виникає при проведенні експортно-імпортних операцій.

✓ Контроль за розрахунково-грошовими операціями за експортно-імпортними угодами клієнтів з метою запобігання порушень, фінансових санкцій податкових органів.

✓ Пошук резервів зростання прибутковості від проведення операцій.

✓ Узагальнення матеріалів і надання інформації про результати перевірок керівництву банку, а також внесення пропозицій щодо усунення виявлених недоліків.

Перелік питань, що підлягають внутрішньому аудиту експортно-імпортних операцій банку:

1. Валютна ліцензія:

1.1 наявність здійснення операцій по експортно-імпортних угодах клієнтів протягом останніх 6 місяців;

1.2 наявність внутрішніх нормативних документів, що регламентують експортно-імпортні операції;

1.3 наявність журналу реєстрації валютних рахунків клієнтів, що здійснюють експорт і імпорт.

2. Цільове використання позабалансових рахунків і дотримання визначеної форми бланків.

3. Переоцінка валютного балансу:

3.1. правильність розрахунків у зв'язку зі зміною офіційного курсу національної валюти.

5. Операції за рахунками «Лоро» і «Ностро».

6. Приходні операції:

5.1 відповідність даних за блок-рахунками клієнтів з виписками за коррахунками банку.

6. Обов'язковий продаж виручки експортера:

6.1 перевірка оформлення на балансових і позабалансових рахунках надходження виручки;

6.2 своєчасність здійснення продажу 50 % валютної виручки, що надійшла резиденту;

6.3 відповідність обсягу коштів, що підлягають продажу на МВББ.

7. Перевірка змісту і комплектності документів за експортними операціями (залежно від форми розрахунків):

7.1 фінансові (реєстри акредитивів, реєстри чеків, тратти, чеки, заяви на акредитив, журнал реєстрації експортних операцій, видаткові касові валютні ордери тощо);

7.2 комерційні (контракт, укладений між експортером та імпортером на поставку товарів, виконання робіт, надання по-

слуг; акти виконаних робіт; копії вантажно-митної декларації; реєстри митної служби, справи клієнтів тощо).

8. Перевірка змісту і комплектності документів за імпор-тними операціями (залежно від форми розрахунків):

8.1 Фінансові (заяви на акредитив, платіжні доручення, за-яви на відкриття чекової книжки, журнал реєстрації імпор-тних операцій, приходні касові валютні ордери тощо);

8.2 Комерційні (копія договору між експортером та імпор-тером на поставку товарів, виконання робіт, надання послуг, що перекладений на українську мову; документи, що підтвер-джують факт отримання товарів, надання послуг за фактом виконання операції: рахунки-фактури, відвантажуючі докуме-нти; справи клієнтів тощо).

9. Доходи і витрати:

9.1 законність одержаних доходів від експортно-імпор-тних операцій клієнтів банку;

9.2 правильність формування обліком доходів і витрат за експортно-імпор-тними операціями.

10. Видаткові операції:

10.1 законність здійснення імпор-тних операцій клієнтів за наявністю первинних документів, які обґрунтовують пере-ведення коштів;

10.2 правильність ведення журналу обліку попередньої сплати клієнтів та закриття попередніх сплат на основі митних декларацій або інших документів.

11. Адекватність і правильність здійснення операцій по ку-півлі іноземної валюти на МБВБ за дорученням клієнта імпор-тера:

11.1 правильність ведення обліку на балансових і позаба-лансових рахунках купівлі валюти;

11.2 використання імпортером придбаної валюти за при-значенням протягом 5 днів.

12. Своєчасність здійснення розрахунків банком відповідно до умов контракту.

13. Наявність факту закриття операцій шляхом надання під-тверджуючих документів клієнтам згідно з чинним законодав-ством.

14. Стан обліку експортно-імпор-тних операцій в цілому — відображення в обліку експортно-імпор-тних операцій клієнтів

згідно з Планом рахунків НБУ та вказівками щодо його застосування.

Перевірка службою внутрішнього аудиту в банку експортно-імпортних операцій допомагає своєчасно виявляти та усувати відхилення, помилки, недоліки, порушення та ризики, що виникають при проведенні операцій, сприяючи підвищенню ефективності банківської діяльності.

Косюра О. В.

Київський національний економічний університет
4 курс, обліково-економічний факультет

ГАРМОНІЗАЦІЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ЗАПАСІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ ДО МІЖНАРОДНОЇ ПРАКТИКИ

Пройшло 11 років з того моменту, коли Україна здобула статус незалежної держави. Зрозуміло, що наша країна не може стояти осторонь тих економічних перетворень, які відбуваються в світі. Україна як європейська держава повинна тримати курс на всесторонню інтеграцію у світову спільноту. Саме цей аспект став головною рушійною силою реформування системи бухгалтерського обліку в Україні та приведення її до міжнародних стандартів.

Осторонь цих процесів не можуть стояти і бюджетні установи, для яких має бути актуальним таке гасло: «Мінімізація видатків, тобто витрачання бюджетних коштів при одночасному досягненні максимально можливого результату».

Однією з передумов досягнення цього є раціональне використання запасів, яке може бути досягнуте насамперед за рахунок їх об'єктивної оцінки.

З метою визначення рівня адаптації методів оцінки запасів бюджетних установ до міжнародної практики я пропоную провести порівняльний аналіз не лише самих методів оцінки, а й класифікації і тлумачення терміна «запаси» відповідно до вітчизняного законодавства і Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Згідно з інструкцією з обліку запасів бюджетних установ, затвердженою наказом Державного казначейства України від 08.12.2000 р. № 125 (далі Інструкція № 125) до запасів бюджетних установ відносяться оборотні активи в матеріальній фор-

мі, які належать установі та забезпечують її функціонування (або перебувають у процесі виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг) і будуть використані, як очікується, протягом одного року.

Бюджетні установи згідно з своїми цілями та завданнями виконують різні функції, тому склад запасів, що перебуває у їх розпорядженні, може бути різноманітним. У бухгалтерському обліку установ запаси, у т.ч. одержані та передані безоплатно у встановленому чинним законодавством порядку, оцінюються за балансовою вартістю, яка поділяється на первісну вартість, справедливу вартість, відновлювальну вартість.

Переоцінка запасів установи може проводитися на виконання нормативно-правових актів України (якщо такі будуть запроваджені) або за рішенням керівника установи (якщо запаси морально застарілі та у зв'язку з тривалим часом їх перебування на збереженні в установі, їх первісна (справедлива, відновлювальна) вартість значно відрізняється від аналогічних запасів, придбаних пізніше).

Зміна первісної вартості запасів не є додатковим доходом установи. Переоцінка запасів установи проводиться комісією з переоцінки.

В бюджетних установах на відміну від підприємств та організацій сфери матеріального виробництва, де оцінка є не тільки способом вартісного вираження окремих об'єктів обліку, але й базою для розрахунку багатьох показників фінансового стану, не застосовуються різні способи оцінки запасів (ФІФО, ЛІФО тощо), не проводиться щомісячне дооцінювання залишків товарно-матеріальних цінностей в умовах зміни цін на запаси і товари.

У міжнародній практиці загальний підхід до обліку та оцінки запасів і вимоги щодо розкриття інформації про них наведено в МСБО 2 «Запаси».

МСБО 2 розповсюджується на запаси, облік яких ведеться на основі історичної (фактичної) собівартості.

Згідно з МСБО 2 запаси — це активи, які:

а) утримуються для продажу за умов звичайної господарської діяльності;

б) перебувають у процесі виробництва продукції (послуг) з метою продажу;

в) перебувають у формі сировини та інших матеріалів, призначених для споживання у виробничому процесі (процесі надання послуг).

Склад запасів та їх форма залежать від характеру діяльності підприємства.

За міжнародними стандартами бухгалтерського обліку використовуються такі методи оцінки запасів: первісна вартість, відновлена вартість, чиста вартість реалізації, приведена вартість.

У міжнародній практиці користуються спеціальними термінами, що характеризують методи оцінки запасів — метод ФІФО, метод ЛІФО.

Керуючись вищенаведеною інформацією, ми можемо зробити висновок щодо певної невідповідності методів оцінки запасів і взагалі їх класифікації в бюджетних установах України тим, що наведені в МСБО 2. На мою думку, цю неузгодженість зможуть певним чином уніфікувати НСБО в бюджетних установах, які відповідно до указу Президента України мають бути розроблені до кінця 2003 року.

Мельничук М. В.

Київський національний торговельно-економічний університет
5 курс, факультет банківської справи

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Надійність банківської системи в умовах ринкової економіки великою мірою залежить від стану і якості аналітичної роботи у комерційних банках. Аналіз діяльності банку повинен містити реальну та всебічну оцінку досягнутих результатів, висвітлювати позитивні й негативні аспекти його роботи, визначати конкретні шляхи розв'язання нагальних проблем, що досягається шляхом застосування методики рейтингових оцінок.

Рейтинг банку — це метод порівняльної оцінки діяльності кількох банків. В основі рейтингу лежить узагальнена характеристика за певною ознакою, що дає змогу вишикувати (згрупувати) банки у певній послідовності, за ступенем зменшення цієї ознаки.

Потреба у проведенні рейтингової оцінки щодо детального аналізу діяльності комерційного банку зумовлена насамперед переходом банківської системи України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.

Рейтинги банків публікуються в пресі і таким чином дають можливість громадськості орієнтуватися у сфері діяльності фінансових суб'єктів і досить аргументовано робити вибір серед них.

Рейтингові системи оцінки надійності комерційних банків в сучасних умовах використовуються як державними органами при здійсненні наглядових функцій по відношенню до банків, так і незалежними рейтинговими агентствами.

Під час визначення узагальненої оцінки (рейтингу) банку необхідно використовувати стандартизовану систему, за допомогою якої аналізуються основні показники фінансового стану банку. Такою системою є загальновідома «CAMEL», на базі якої (з урахуванням специфічних особливостей національної банківської системи) визначається рейтинг комерційних банків України. Її було розроблено в 1978 році у США.

Рейтингове оцінювання за системою «CAMEL» здійснюють суто наглядові органи. В Україні вони представлені департаментами пруденційного нагляду та інспектування НБУ, а також відповідними структурними підрозділами регіональних управлінь НБУ. Система рейтингу банків включає визначення таких понять: С — достатність капіталу; А — якість активів; М — менеджмент; Е — дохідність; L — ліквідність;

Напевне, найвідомішою серед банківських аналітиків країн СНД і Балтії є методика рейтингової оцінки, розроблена групою російських економістів під керівництвом **Кромонова**. Вона ґрунтується на застосуванні індексного методу і найповніше відображає фінансово-економічні аспекти діяльності банківських установ. За методикою Кромонова рейтингова оцінка діяльності банків встановлюється поетапно. На основі даних балансу банку визначаються його абсолютні параметри (капітал; зобов'язання; активи; захист капіталу). Шляхом співвідношення зазначених параметрів обчислюються параметричні коефіцієнти (всі вони побудовані так, щоб збільшення будь-якого з них свідчило про поліпшення відповідної характеристики). Далі розраховується поточний індекс надійності, для чого отримані коефіцієнти нормуються евристичним ме-

тодом (коефіцієнти всіх банків діляться на відповідні коефіцієнти ідеального банку), перемножуються на емпіричну вагу і підсумовуються. Згідно з методикою «оптимально надійним» вважається банк, який: вкладає в ризикові активи кошти в обсягах, які дорівнюють власному капіталу; тримає у ліквідній формі кошти в обсязі зобов'язань до запитання; має зобов'язань утричі більше ніж ризикових активів; тримає у ліквідній формі та у вигляді капітальних вкладень кошти в обсязі сумарних зобов'язань; має капітальні активи в обсязі власного капіталу; має власний капітал, який утричі перевищує статутний капітал.

Рейтинг Ширинської передбачає використання у системі рейтингових показників також коефіцієнтів рентабельності (ROA та ROE) та частку прострочених позичок у кредитному портфелі банку. Це суттєве нововведення. Зауважимо, що саме відсутність показників прибутковості та якості кредитного портфеля є найбільшим недоліком методики Кромонава. За методикою Ширинської, як, до речі, і Кромонава, коефіцієнти обчислюються після визначення параметрів. Новаторством рейтингу є присвоєння коригувальних ваг не лише коефіцієнтам, а й групам, до яких вони віднесені: I група — коефіцієнти надійності — 50 %, II група — коефіцієнти ліквідності — 35 %; III група — коефіцієнти рентабельності — 15 %; IV група — коефіцієнти якості активів — 20%; V група — коефіцієнти ліквідності ресурсної бази — 15 %.

Методика, розроблена **О.Шматовим** відповідно до умов банківської системи України пропонує використовувати кілька рейтингових оцінок для різних користувачів інформації: для керівництва та персоналу банку, акціонерів, клієнтів, інших банків (наприклад, із точки зору можливості надання міжбанківського кредиту). Враховуючи, що інтереси бувають короткочасні та довготривалі, є сенс мати дві паралельні групи рейтингових оцінок: моментні та прогнозні. Ідея методики полягає в тому, що спочатку будується модель «ідеального» банку на основі повноцінного набору найбільш інформативних коефіцієнтів та їх мінімально допустимих значень (платоспроможності, прибутковості капіталу, прибутковості активів, миттєвої ліквідності, генерального коефіцієнту ліквідності, якості активів, якості роботи на міжбанківському ринку, ресурсної бази, ефективності, якості пасивів), які адекватно характеризують банк.

Методика журналу «**Финансовые риски**» побудована на основі SWOT-аналізу, тобто оцінки власних позицій банку в банківській системі, яка відображає позиції банків на різних сегментах ринку банківських послуг, частку банків за деякими статтями доходів та видатків. Вся вибірка банків складається з 40 банків і розбита на дві підвибірки: крупні або системоутворюючі банки, основна група (всі інші банки). В середині кожної підвибірки банки розташовуються за величиною чистих активів, а потім здійснюється відображення позиції банків за показниками. Аналіз та рейтингування банків завершується проведенням прес-рейтингу банків, який здійснюється на основі кількості фрагментів публікацій, які включають позитивну, негативну та нейтральну інформацію про банки.

Ідея методики журналу «**Комп&ньон**» — розрахувати синтетичний показник надійності банку на основі аналізу його діяльності по 5-ти напрямках: якість активів; ліквідність; узгодженість активів та пасивів; достатність капіталу; рентабельність. Розрахунок супроводжується нормуванням (переведенням показників зі своїх значень в бали). Період аналізу — 1 звітний рік. Методика розрахунку надійності комерційних банків складається з декількох етапів: фільтрування; групування; розрахунок складових показників блоку консолідованої надійності і рентабельності; розрахунок показників блоку надійності; розрахунок показників блоку рентабельності; нормування; розрахунок питомої ваги показників, які пронормовані.

У світовій практиці існує багато методик для визначення рейтингу банків. Різні методики застосовуються у різних економічних умовах. За ринкової моделі економіки рейтинг комерційного банку більшою мірою впливає на ринкову ціну акцій банку.

У країнах із нестабільною економікою, де ще не закінчена перебудова юридичної бази, рейтинг для вкладника засвідчує надійність комерційного банку. Класичний варіант системи «**CAMEL**» на сучасному етапі удосконалюється. В країнах Європи створено систему «**CAMEL**», де параметр S — це чутливість фінансового стану банку до багатьох факторів, серед яких: інфляція; зміна вартості капіталу; страховий ризик; вплив коливання валютних курсів; ризик, пов'язаний із торговельною діяльністю; ризик міжнародних операцій і зобов'язань.

Отже, кожна із розглянутих методик містить раціональне

зерно і може застосовуватися у банківській практиці. Зокрема, у всіх розглянутих методиках бракує такого важливого показника, як аналіз грошового потоку, котрому, до речі, надається важливе значення у рейтингових оцінках діяльності банків європейських країн. Загальновизнаним у світі також є коефіцієнт Кука (достатності капіталу), який рекомендовано Базельською угодою ще в 1988 р. Якби ці показники стали складовими вітчизняного банківського рейтингу, його якість істотно поліпилася б.

Онишко О. В.

Академія державної податкової служби України
4 курс, факультет податкової міліції

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО АНАЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Становлення та розвиток ринку цінних паперів України потребує адекватної організації системи обліку операцій з фондовими активами в банківських установах. Особливе значення проблема створення ефективної системи обліку операцій з цінними паперами має для банків, оскільки вони можуть здійснювати весь спектр інвестиційних операцій на ринку (надання брокерських послуг своїм клієнтам, дилінгові операції, андеррайтинг, виконання консультацій та експертних функцій тощо) за умови наявності відповідної ліцензії. У зв'язку з цим система обліку повинна забезпечувати збір, обробку, зберігання та надання певної інформації в стислі проміжки часу, які з розвитком інформаційних технологій дедалі зменшуються. Причому слід відзначити, що для найбільш раціонального використання робочого часу робітників банку, для яких призначена ця інформація, треба таке побудування інформаційної мережі, баз даних, встановлення програмного забезпечення, яке б давало можливість робітникам виконувати свої функції найбільш простим і ефективним чином. Для цього необхідно отримувати з баз даних таку інформацію, яка безпосередньо необхідна для виконання завдання, тобто вона повинна бути релевантною. Організація системи обліку повинна забезпечувати необхідні умови для вирішення цих проблем.

На перше місце сьогодні виходить проблема відстеження і збору необхідної інформації щодо стану ринку (моніторинг), яка в подальшому має використовуватися для здійснення інвестиційних операцій. Тому достатньо вагомою є інформаційно-статистична задача, яка включає в себе збір та обробку інформації про стан сегментів ринку (котировки цінних паперів, деривативів, курси валют, відстеження інформації щодо фінансового стану емітентів цінних паперів тощо), на яких банк здійснює інвестиційну діяльність.

Наявність такої інформації необхідна для прийняття інвестиційних рішень і належного виконання власних зобов'язань банку.

Взагалі треба відзначити, що для підтримки інвестиційного процесу моніторинг ринків має ключове значення. Моніторинг надає зовнішню інформацію, на яку часто доводиться витрачати значні кошти, що врешті-решт відбивається на рентабельності інвестицій, оскільки збільшує операційні витрати. Функції моніторингу ринку цінних паперів за етапами інвестиційного процесу представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

ФУНКЦІЇ МОНІТОРИНГУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Етапи інвестиційного процесу	Функції моніторингу
1. Визначення інвестиційної політики	Надання інформації щодо стану різних сегментів фінансового ринку
2. Здійснення аналізу цінних паперів	Надання інформації щодо об'єкта інвестицій
3. Формування портфеля	Збір та обробка інформації по інструментах, які входять до портфеля
4. Ревізія портфеля	Надання інформації про динаміку вартості портфеля банку і ринкового портфеля
5. Корегування структури портфеля відповідно до здій-	Збір та обробка інформації по інструментах, що входять

Перелік наведених вище функцій моніторингу не є остаточним; його, безумовно, можна розширити або деталізувати відповідно до цілого ряду критеріїв. До них, наприклад, можуть належати пріоритети інвестиційної діяльності банку, особливості його облікової політики.

Система побудови обліку в банку повинна включати: моніторинг ринків, бухгалтерський і депозитарний облік, а також повинна бути адекватною моделі організації інвестиційного бізнесу.

Однією з найважливіших вимог до системи обліку є висока пропускна здатність механізму обслуговування угод на кожному етапі її життєвого циклу, що забезпечує достовірне відбиття інформації безвідносно до рівня інвестиційної активності банку.

Механізм передачі інформації до бухгалтерії є невід'ємною частиною єдиної інформаційної системи банку щодо його фінансово-господарської діяльності. Тому доцільно розглянути, яким чином формуються облікові реєстри на кожному етапі життєвого циклу угоди.

Перший етап: укладання угоди. На підставі інформації про укладання усної угоди, що внесена в електронний журнал тікетів (тобто фактичні угоди, по яких ще не укладені), автоматично здійснюються записи в інших реєстрах обліку. Наприклад, якщо угода була укладена банком за власний рахунок, то інформація про це вноситься в Журнал обліку дилерських операцій, якщо за рахунок та за дорученням клієнта, — то в Журнал обліку брокерських операцій. При цьому в обох випадках інформація про угоду вноситься до журналів і відомостей обліку грошових коштів та цінних паперів.

Другий етап: укладення договору з контрагентом. Між угодою і договором немає однозначної відповідності. Договір може бути укладений за декількома угодами та, навпаки, можливо часткове зарахування угоди в декілька договорів. Звідси прямує, що з Журналу обліку угод не завжди можливо отримати інформацію, яка необхідна для подальшої роботи за договором. Проблема вирішується шляхом організації в рамках діючої системи додаткового журналу договорів.

Третій етап: виконання зобов'язань. На цьому етапі життєвого циклу угоди до бухгалтерського обліку передаються факти поставки грошових коштів та цінних паперів по кожному з договорів. Ці факти повинні фіксуватися в журналі договорів, а потім відбиватися на облікових регістрах, однак можлива поетапна сплата суми договору та взаємозалік за декількома договорами з виплатою різниці одній зі сторін. Крім цього, при відбитті фактів надходження грошових коштів в обліку необхідно коректно відбивати прибутки та збитки, які зумовлені курсовими різницями, що можуть виникати, коли оплата здійснюється у валюті, яка відмінна від валюти зобов'язання.

В системі обліку операцій банку з цінними паперами повинна існувати спеціальна таблиця для зберігання інформації про рух грошових коштів та фондових активів. До цієї таблиці інформація вноситься на підставі виписок з рахунків, що відкриті банку на фондових біржах, позабіржових торговельних системах тощо. Інформація про рух цінних паперів — на підставі повідомлень, що банк отримує від реєстраторів або депозитаріїв. Під час занесення інформації користувач зазначає в певній таблиці, до якого договору відноситься кожний рух. Після цього здійснюються бухгалтерські проводки щодо руху грошових коштів та цінних паперів відповідно в Журналі обліку грошових коштів і Журналі цінних паперів.

Таким чином, у кредитних установах має відбуватися процес створення інформаційних потоків та накопичення відповідної інформації щодо фондових операцій. Існування системи, яка органічно поєднує всі функціональні підрозділи банку, що безпосередньо займаються торговельною діяльністю на фондових ринках, дозволяє збирати, зберігати та класифікувати економічну інформацію, а також є ключовою умовою ефективного процесу прийняття управлінських рішень.

ПРОГРАМА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ З ВЕКСЕЛЯМИ

В умовах посилення конкурентної боротьби між комерційними банками, що викликає об'єктивну потребу у підвищенні рівня банківського менеджменту та вимагає більш аналітичного та професійного підходу до виконання різноманітних банківських операцій і надання банківських послуг, особливого значення набуває становлення та розвиток дієвої та кваліфікованої служби внутрішнього аудиту. Важливим предметом внутрішніх перевірок є операції банку з векселями. Це пов'язано з підвищенням ролі вексельного інструменту в платіжній системі країни, оскільки вексель можна розглядати як альтернативне джерело ресурсів будь-якої юридичної особи — суб'єкта господарської діяльності, в тому числі й банку. Специфічність взаємовідносин між суб'єктами вексельної угоди, відсутність єдиного та сталого вексельного законодавства, значна ризикованість операцій з векселями — все це змушує банки більш ретельно контролювати та вдосконалювати виконання даних операцій.

Метою аудиту операцій банків з векселями є перевірка дотримання існуючих законодавчих, нормативних та внутрішньобанківських вимог до проведення даних операцій, перевірка відповідності стану обліку векселів, а також оцінка рівня ефективності та доцільності даних операцій.

До завдань, що постають перед співробітниками служби внутрішнього аудиту при перевірці операцій з векселями, належать такі аспекти:

- ✓ оцінити відповідність операцій прийнятій банком політиці, положенням та процедурам;
- ✓ оцінити дотримання та виявити порушення щодо законодавчих актів та інструкцій національного та міжнародного характеру;
- ✓ перевірити дотримання процедур документального оформлення операцій з векселями;
- ✓ перевірити повноту та обґрунтованість ведення бухгалтерського обліку операцій;

- ✓ оцінити рівень ризикованості та об'єктивності оцінки результатів від проведених банком операцій з векселями;
- ✓ виявити невластиві або незвичні для банку «вексельні» ситуації;
- ✓ узагальнити результати аудиту та внести пропозиції щодо усунення виявлених недоліків.

Питання, що потребують ретельного вивчення та підлягають дослідженню співробітниками служби внутрішнього аудиту, включають такі моменти:

1. Перевірка наявності документів, що підтверджують право банку на проведення відповідних операцій на законодавчому рівні:

- з'ясування наявності ліцензії НБУ, зокрема в частині операцій з цінними паперами;
- дотримання вимог НБУ щодо проведення банківських операцій, в т. ч. з векселями (виконання банком економічних нормативів, беззбиткова діяльність протягом періоду, відсутність порушення чинного банківського законодавства тощо);
- перевірка відповідності практично здійснюваних операцій проліцензованим.

2. Встановлення правомірності здійснювання операцій (перевірка наявності пакета документів для оформлення операції з векселями: первинних документів, тобто реєстрів, розписок, повідомлень, доручень, заявок, актів тощо, а також реєстрів аналітичного обліку — журналів, відомостей, карток тощо).

3. Перевірка стану збереження бланків векселів як незаповнених, що реалізуються банком, так й прийнятих на врахування та куплених банком шляхом інвентаризації банківського сховища та сейфів осіб, що отримали векселі під звіт.

4. З'ясування правильності ведення книги реєстрації всіх векселів, що надійшли до банку, з присвоєнням кожному порядкового номера, а також встановлення фактичної наявності отриманих векселів відповідно до записів.

5. Перевірка правильності оформлення бланків векселів шляхом:

- перевірки наявності обов'язкових реквізитів векселя, які надають йому силу такого: вексельна мітка; звичайне та нічим не обумовлене зобов'язання (для простого векселя) або наказ (для переказного векселя) сплатити певну суму; найменування платника; зазначення строку платежу; зазначення місця пла-

тежу; найменування того, кому або за наказом кого має бути здійснений платіж; дата та місце складання векселя; підпис векселедавця;

- врахування при перевірці випадків відхилення від обов'язкового переліку реквізитів, що допускаються, згідно з Женевською вексельною конвенцією.

6. Перевірка індосаментних написів на векселях: особливої уваги потребує дотримання безперервності індосаментного ряду, що знижує ризик банку по несплаті за векселем, та правильність оформлення самого індосаменту (передавального, передорученого, заставного).

7. З'ясування наявності відповідальних осіб, що відслідковують термін дії оприбуткованих банком векселів та вчасно пред'являють його до сплати або опротестування, перевірка дотримання передбачених процедур для даних операцій, визначення рівня витрат.

8. Перевірка процедур по інкасуванню векселів: наявність договору, доручення на інкасо, реєстрів векселів; проставлення на векселі передорученого індосаменту; вчасність повідомлення платника по векселю про надходження документа на інкасо; своєчасність пред'явлення векселя до оплати або протесту, правильність ведення реєстрів аналітичного обліку.

9. Перевірка належного оформлення (проставлення на лицьовій стороні «Доміцильований в ...» тощо) та проведення операцій по доміциляції векселів (укладання договору, пред'явлення оригіналів векселів із супровідним реєстром, наявність коштів на відповідному рахунку платника за векселем тощо).

10. Встановлення відповідності та правильності порядку проведення гарантійних операцій з векселями (оформлення відповідних написів на бланку векселя, укладання належних договорів з позичальниками, пред'явлення реєстрів тощо);

11. Перевірка обґрунтованості (шляхом юридичної та фінансової експертизи векселя) та належного проведення (відповідно до технологічних карт) кредитних операцій з векселями.

12. Перевірка проведених розрахункових операцій з векселями (їх доцільності, об'єктивної оцінки, належності оформлення тощо).

13. З'ясування дотримання послідовності етапів проведення операцій з векселями: відповідно до законодавчих норм;

відповідно до внутрішньобанківських положень, технологічних карт тощо.

14. З'ясування правильності бухгалтерського обліку операцій з векселями: зарахування на рахунки придбаних векселів залежно від їх номінальної вартості; з'ясування вірності обліку різних варіантів оплати; обліку операцій з векселями на позабалансі.

15. Оцінка обґрунтованості процесу встановлення дисконту на придбані векселі.

16. З'ясування доцільності певних операцій щодо придбання векселів через труднощі погашення їх боржниками: дотримання принципу об'єктивності при виборі клієнта, оцінка ризиків (кредитних, процентних, ринкових тощо).

Складена програма аудиторської перевірки обов'язково підлягає затвердженню керівником відділу внутрішнього аудиту банку. Відомості програми аудиту надають можливість уточнити час, що необхідний для проведення процедур аудиту, кількісний та якісний склад колективу внутрішніх аудиторів.

Отже, банки як активні учасники вексельного обігу повинні належним чином дотримуватись існуючого вексельного законодавства, при цьому реалізовувати принцип ефективності проведення операцій з векселями. Одним з інструментів зміцнення вексельного обігу, підвищення прибутковості даних операцій для банку саме і є внутрішній аудит банківських операцій з векселями.

Шабанова А. О.

Таврійська державна агротехнічна академія
2курс, економічний факультет

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ В СИСТЕМІ СТАНДАРТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

В останнє десятиріччя в Україні спостерігається тенденція до зростання шкідливого антропогенного впливу на довкілля. Можливості суспільства з фінансування витрат на ліквідацію наслідків промислових аварій і катастроф у результаті значного економічного спаду об'єктивно зменшуються, а питання екологічної виробничої безпеки відступають на другий план.

За таких умов у країні необхідний дієвий механізм попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, якими є страхування відповідальності. Воно дає змогу акумулювати ліквідні фінансові ресурси, можливості нецільового використання яких зведено до мінімуму.

Страхування відповідальності як ринковий механізм регулювання взаємовідносин у сфері природокористування створює економічні важелі впливу на підприємців із метою мінімізації шкідливого навантаження на природне середовище та здоров'я громадян.

Кроком у напрямі подальшої розробки правових норм екологічного страхування було б прийняття Закону України «Про екологічне страхування».

Але існують суттєві аргументи проти прийняття такого закону.

По-перше, обов'язкове страхування відповідальності за шкоду, заподіяну довкіллю, за допомогою спеціальних законів у світовій практиці не спостерігається. Передумовою розвитку страхування відповідальності є принципово інші чинники — майнова відповідальність, встановлена цивільним законодавством (у тому числі і за шкоду, заподіяну довкіллю) на національних рівнях.

По-друге, страхування не єдиний спосіб управління ризиками в галузі екологічної безпеки. Головну увагу треба приділити забезпеченню платоспроможності потенційного заподіювача шкоди у разі надзвичайних ситуацій. Натомість в законі основний акцент переноситься на «формування ринку страхових екологічних послуг для компенсації шкоди...». Неправомірно розвивати ринок страхування відповідальності за рахунок виключно адміністративних, а не ринкових важелів впливу на потенційних правопорушників.

По-третє, законодавство про обов'язкове страхування не забезпечить економічну зацікавленість підприємств та організацій в екологічно досконаліших технологіях, в оздоровленні навколишнього середовища. Якщо підприємства в обов'язковому порядку мають сплачувати страхові премії, оплачувати екологічний аудит тощо, то малоімовірно, що такий закон забезпечить їм очевидну фінансову вигоду від цього.

Для розвитку ринку екологічного страхування необхідно насамперед перетворити проблему відшкодування збитків, заподіяних третім особам, із соціальної чи навіть політичної на суто економічну. Величезні резерви розвитку ринку полягають не в державному примусі, а в матеріальній зацікавленості у розв'язанні екологічних проблем.

За умов переважно добровільного страхування підприємства, які інвестують в екологічно досконаліші технології, матимуть змогу підвищити стандарти безпеки на власному підприємстві, отримати очевидні конкурентні переваги, у тому числі у вигляді зменшення витрат на страхування.

При проведенні страхування виникає сукупність складних економічних відносин по відображенню засобів страхового фонду на рахунках бухгалтерського обліку. З урахуванням особливостей проведення операцій страхування, план рахунків та фінансова звітність потребують визначеної адаптації, яка може бути впроваджена як шляхом введення додаткових субрахунків, так і внесення необхідних доповнень до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

З 1 січня 2000 року вступив у силу Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», в якому викладені основні принципи ведення бухгалтерського обліку. Аналізуючи його структуру, яка тісно пов'язана зі структурою форм звітності, можна навести декілька прикладів по веденню бухгалтерського обліку та складанню звітності в страхових організаціях.

Так, страховики не повинні мати суттєвої відмінності ведення обліку необоротних активів і запасів від інших суб'єктів підприємницької діяльності. Він повинен виконуватись відповідно загальноновизнаним принципам, які затверджені в положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку.

Порядок бухгалтерського обліку доходів, збитків та складання фінансової звітності страховика потребує деяких доповнень до положень відносно страхової діяльності або розробки окремого стандарту по відображенню операцій страхування. Виходячи з визначень, що використовуються у відповідних стандартах відносно операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, виникає необхідність у додатковому узгодженні відповідних бухгалтерських рахунків та фінансової звітності страховика.

До доходів від страхової діяльності відносяться:

- зароблені страхові платежі, які є часткою від суми надходжень страхових платежів, що відповідають страховим ризикам, котрі повністю або частково скінчилися на звітну дату;
- комісійні винагородження за перестраховування;
- частка від страхових сум та страхові відшкодування, виплачені страховиками;
- суми, які повернені зі страхових резервних фондів;
- повернені суми технічних резервів, інших ніж резерви незароблених премій.

Вказані складові доходу від страхової діяльності (крім зароблених страхових платежів) відображуються у кореспонденції на рахунках класу 7.

Страхове законодавство визначає конкретний перелік витрат страховика:

- виплати страхових сум та страхових відшкодувань;
- відрахування у страхові резервні фонди;
- відрахування у технічні резерви, інші ніж резерв незароблених премій, у випадках і на умовах, передбачуваних актами діючого законодавства;
- витрати на страхування, які можна віднести до собівартості страхової послуги.

Для узагальнення інформації про витрати по елементах на бухгалтерських рахунках страхові організації, як і інші підприємства, мають змогу використовувати рахунки класу 8.

Узагальнюючи наведене, зауважимо, що добре налагоджена страхова справа активно сприяє розвитку бізнесу і вирішенню соціальних проблем. Сьогодні, коли Україна поступово переходить до ринкової економіки, виникає необхідність в активізації страхових відносин та підвищенні страхової культури серед населення.

Щодо ролі страхування у ринковій економіці, то воно:

- дає змогу оптимізувати ресурси, спрямовані на організацію економічної безпеки (формування раціональної структури коштів, що спрямовуються на запобігання або оперативне усунення наслідків стихії чи інших чинників, які перешкоджають або затримують діяльність в тому чи іншому напрямі);
- забезпечує раціональне формування й використання коштів, призначених для здійснення соціальних програм (сформовані методом страхування ресурси застосовуються як допо-

внення до державних ресурсів, спрямованих на фінансування освіти, охорони здоров'я, пенсійне забезпечення та інші соціальні заходи);

- створює значні резерви грошових ресурсів, які стають джерелом зростання інвестицій в економіку (сприяння розширенню виробництва або прискоренню виконання інших програм).

Шевчик І. Р.

Українська академія друкарства

5 курс, факультет економіки і організації книжкової справи

УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ В УМОВАХ РИНКУ

Ризик є невід'ємною складовою в будь-якій сфері економічної діяльності. Що ж до банківської справи, то її неможливо уявити без ризику, тобто для функціонування комерційних банків ризик є притаманною складовою. Будь-яке рішення в банківській діяльності супроводжується ризиком, бо фінансова сфера взагалі, а банківська зокрема, є чутливою до різноманітних макроекономічних ризиків, таких як: соціально-економічні, політичні, природно-кліматичних. На мікроекономічному рівні в банківській діяльності — при залученні коштів, випуску та купівлі цінних паперів, видачі кредитів, лізингу, факторингу, забезпеченні клієнтів готівкою тощо.

Поруч з тим саме банки покликані уособлювати надійність та безпеку, оскільки банкіри працюють із позиченими та залученими коштами і повинні прагнути знизити ризиковість своєї діяльності. Тому у банківській практиці значна увага приділяється вивченню ризикових сфер і основних видів ризику, пошуків ефективних методів контролю та оцінювання ризиків, а також створенню відповідних систем управління ними.

У банківській справі, як і в інших видах підприємницької діяльності, ризик пов'язується насамперед з фінансовими втратами, що виникають при реалізації певних операцій. Разом з тим кожна операція розрахована на отримання прибутку, має відповідний рівень ризику, причому існує прямо пропорційний зв'язок між прибутковістю банківських операцій і рівнем її ризику: чим більший прибуток може забезпечити операція, тим

більше ризикованою вона є. Тому одним з основних завдань ефективного управління діяльності банку є глибоке вивчення проблем економічних ризиків і знаходження оптимального співвідношення між бажаним рівнем прибутковості та допустимим рівнем ризику банківських операцій.

Кожній банківській операції притаманний відповідний вид ризику, що викликає необхідність класифікації банківських ризиків за різними ознаками. Залежно від видів ризиків застосовують відповідні методи управління ними. Слід зауважити, що в економічній літературі існують різні підходи до класифікації банківських ризиків.

З точки зору управління банківські ризики поділяються на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх належать ризики, які виникають у зовнішньому щодо банку середовищі і не належать до дій самого банку. Вони мають різне походження та різні ступені впливу на діяльність банку. До зовнішніх ризиків відносяться загальноекономічні, соціальні, демографічні, географічні, форс-мажорні (стихійні лиха, пожежі, катастрофи тощо) та інші. Управління цими ризиками найскладніше, а іноді й неможливе.

Внутрішні ризики є наслідком діяльності банку і повністю залежать від ефективності управління банківськими операціями. Внутрішні ризики необхідно виявляти, оцінювати, мінімізувати та постійно контролювати. Найчисленнішу групу внутрішніх банківських ризиків утворюють фінансові ризики. Банківські ризики є, як правило, прихованими й безпосередньо впливають лише на кінцевий результат, що знаходить відображення в одержанні певного розміру прибутку чи збитку. Отже, фінансові ризики для банків можна вважати основоположними, тому що вони виражають ризик у відповідному (грошовому) вимірі.

На сьогодні в Україні відсутні єдині та загальноприйняті норми щодо класифікації внутрішніх банківських ризиків, в тому числі і фінансових ризиків. Разом з тим найбільше застосування в банківській практиці має класифікація, відповідно до якої фінансові ризики охоплюють такі основні види: кредитні, процентні, валютні, інвестиційні, ризик ліквідності та платоспроможності, ризик концентрації вкладень і ризик концентрації запозичених коштів.

Із зазначених видів фінансових ризиків найбільш суттєвим є кредитний ризик. Суть кредитного ризику полягає, зокрема, в тому, що кожного разу, коли банк прагне придбати прибутковий актив (у вигляді кредиту), він бере на себе ризик того, що позичальник може виявлятися неплатоспроможним, тобто не зможе (чи не схоче) вчасно погасити суму боргу й відсотки, і при цьому не вдасться скористатись існуючими засобами захисту.

Визначити розмір ризику можна за допомогою методів розрахунку ризиків: експертних оцінок, аналітичного та часткового (статистичного).

Метод експертних оцінок ґрунтується на вивченні висновків, зроблених експертами, і передбачає викладення узагальнюючих рейтингових оцінок щодо рівня достатності активів, ліквідності, якості активів, прибутковості, рівня менеджменту.

Аналітичний метод передбачає аналіз зон розвитку зі встановленням його рівня для кожного виду банківських операцій та їх сукупності.

Частковий (статистичний) метод полягає в оцінці часткового ризику, тобто визначенні розміру витрат за окремою операцією банку щодо активів, зобов'язань щодо відповідного ступеня ризику, зіставленні фактичної величини ризику з нормативною або очікуваною, з'ясуванні ступеня їх допустимості.

Знаючи значення відповідних кількісних показників ступеня ризику, можна приймати рішення щодо зниження ступеня ризику та його врахування, тобто здійснювати управління ризиком.

Управління ризиком є однією з основних складових банківської справи. Від його якості залежить успіх роботи банку в цілому. Головними елементами ефективного управління кредитами є реально розроблена кредитна політика, якісне управління кредитним портфелем банку, ефективний контроль за кредитами і добре підготовлений для цієї роботи персонал.

Банки досягають успіху, якщо ризики, які вони беруть на себе, зважені, контрольовані і не перебувають у рамках їх фінансових можливостей. В основному кредити повинні бути достатньо ліквідними для того, щоб у разі відпливу коштів, витрат, збитків забезпечити акціонерам повний прибуток. Досягнення цих цілей лежить в основі політики банку щодо зменшення ризиків та управління ними.

Для процесу управління ризиками надзвичайно важливим є ефективний нагляд з боку керівництва та ради банку. Рада має затвердити стратегію і положення про управління ризиками і запровадити за участю керівництва банку моніторинг та контроль за ними.

Згідно із Законом «Про банки і банківську діяльність» застосування постійно діючого органу управління ризиками з функціями виявлення, оцінки, аналізу та мінімізації фінансових, функціональних і зовнішніх ризиків є неодмінною передумовою стабільної діяльності банку. Цю роботу слід чітко регламентувати. Спеціально розроблені документи банку мають визначати правила й періодичність проведення аналізу ризиків, способи їх фіксації та використання результатів оцінки, порядок подання керівництву відповідних рекомендацій і контролю за їх дотриманням.

Процес управління ризиками повинен забезпечити можливість отримувати обґрунтовані розрахунки ризиків, на які наражається банк у своїй поточній діяльності, а також визначати імовірність виникнення надмірних ризиків у майбутньому.

Управління ризиком — це система дій спрямованих на мінімізації ризику до або після його виникнення. Комерційні банки виходячи із неминучості ризиків у їхній діяльності повинні постійно шукати ефективні методи (способи, інструменти) відповідного їх регулювання та зниження ступеня ризику. Управління кожним видом ризику має свої особливості та інструментарій, тому при управлінні ризиками необхідно враховувати ці особливості, використовуючи як загальні, так і часткові методи зниження ризиків комерційних банків.

Шевчук Ю. М

Київський національний економічний університет
2курс, обліково-економічний факультет

ВИДАТКИ НА ГРОШОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКО- ВОСЛУЖБОВЦІВ — СПЕЦИФІЧНИЙ ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

На виконання вимог міністра оборони України від 30.12.2000 року № 482 «Про запровадження у Збройних Силах України бухгалтерського обліку» військові частини, військові

навчальні заклади, установи та організації Міністерства оборони України з 01.01.2001 року перейшли на бухгалтерський облік військового майна, зобов'язань та господарських операцій.

В бухгалтерському обліку відображається лише майно, яке є в управлінні (користуванні) військових формувань і використовується для поточних потреб. Військове майно спеціально-го призначення (озброєння, військова техніка, майно непорушних запасів) обліковується окремо (на позабалансових рахунках).

Персонал військових формувань поділяється на цивільних працівників і військовослужбовців. Останні знаходяться на військовій службі. Відповідно до статті 2 Закону України від 25.03.1992 року № 2333-XII «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» встановлені такі види військової служби:

- строкова військова служба;
- військова служба за контрактом солдатів, матросів, сержантів і старшин;
- військова підготовка за контрактом прапорщиків і мічманів;
- військова служба (навчання) за контрактом курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів, а також вищих навчальних закладів, які мають кафедри військової підготовки, інститути військової підготовки з програмами підготовки на посади осіб офіцерського складу;
- військова підготовка за контрактом осіб офіцерського складу;
- кадрова військова служба осіб офіцерського складу, за рахованих в Збройні Сили України та інші військові формування до ведення служби за контрактом.

Військова служба та грошове забезпечення військовослужбовців за своїм функціональним, соціальним і економічним змістом відрізняються відповідно від праці та заробітної плати найманих працівників, а тому видатки на грошове забезпечення і заробітну плату плануються та обліковуються за різними статтями економічної класифікації видатків.

Згідно з «Інструкцією зі статистики заробітної плати» від 11.12.1995 року № 323 грошове забезпечення військовослужбовців не входить в фонд заробітної плати, на нього не нара-

ховуються внески в фонди соціального страхування. З грошового забезпечення не справляється прибутковий податок.

Розмір грошового забезпечення військовослужбовців складається з посадового окладу, окладу за військове звання, надбавки за вислугу років, надбавки у зв'язку з роботою, яка передбачає доступ до державної таємниці, надбавки за службу в Збройних Силах України.

Преміювання військовослужбовців здійснюється відповідно до їх особистого вкладу в загальний результат роботи у межах фонду преміювання, створеного в розмірі чотиримісячного фонду грошового забезпечення, без обмеження нарахованого грошового забезпечення за попередній місяць.

З метою розмежування операцій з нарахування, виплати грошового забезпечення військовослужбовцям та заробітної плати цивільному персоналу в робочий план рахунків військових формувань введені рахунки 661/1 — «Грошове забезпечення військовослужбовців» і 661/2 — «Заробітна плата цивільного персоналу» та передбачені два меморіальні ордери: м/о № 5-1 «Зведення розрахункових відомостей з грошового забезпечення військовослужбовців» і м/о № 5-2 «Зведення розрахункових відомостей з заробітної плати цивільних працівників».

Введення в сферу обліку в бюджетних установах нового об'єкта — видатків на грошове забезпечення військовослужбовців є елементом його становлення не тільки в часі, а й в просторі.

Яценко А. В.

Донецкий национальный университет
2курс, учётно-финансовый факультет

ПРОБЛЕМЫ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В БУХГАЛТЕРСКОМ УЧЁТЕ

В условиях рынка ценные бумаги являются одним из источников необходимого капитала для функционирования наиболее капиталоемких хозяйствующих субъектов.

Рынок ценных бумаг существует, можно сказать, целое столетие. Но особенно сильно он изменился за последние 15—20 лет. Если раньше он оперировал капиталами крупных фи-

нансовых корпораций и монополий, то сейчас активнейшим образом используются сбережения частных физических лиц (в данный момент в мировой экономике почти 40 % всех капиталов вложено в инвестиционные финансовые активы, хотя на 1970 год их часть составляла всего лишь 5 %). У нас внедрение такого типа финансовых инструментов произошло сравнительно недавно и, вполне естественно, что функционирование нашего рынка ценных бумаг сопряжено с множеством проблем как из-за несовершенства нормативно-законодательной базы, так и из-за неграмотности наших специалистов. Формирование этого рынка активизируется (на протяжении последних четырех лет стоимость этих финансовых инструментов в Украине выросла более чем в три раза) и поэтому понимание механизма финансовых инвестиций необходимо.

Финансовые инвестиции — активы, которые содержатся предприятием с целью увеличения прибыли (процентов, дивидендов и т.п.), возрастания стоимости капитала или других выгод для инвестора.

Ценная бумага — документ, который представляет собой право собственности или займа по отношению к эмитенту, который может самостоятельно обращаться на рынке и быть предметом купли-продажи. Наиболее распространенными ценными бумагами являются акции, облигации, казначейские обязательства, сберегательные сертификаты, инвестиционные сертификаты, фьючерсы, опционы, гаранты, вексели.

Финансовые вложения являются относительно новыми экономическими реалиями национальной экономики, поэтому имеет место проблема их отражения в бухгалтерском учете.

Исходные методологические принципы оценки финансовых инвестиций можно выделить, исходя из таких основных критериев:

- а) срока капиталовложения;
- б) вида купленных финансовых инструментов.

Закон «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине» принципиально регламентирует проведение оценки активов, исходя из следующих принципов:

- а) единый денежный измеритель;
- б) историческая (фактическая) себестоимость;
- в) осторожность и др.

Но по отношению к финансовым инвестициям использование только этих методов недостаточно. Дело в том, что ценные бумаги оборачиваются на рынке и поэтому их цена зависит от колебаний на финансовом рынке. С целью более глубокого осознания сути проблемы следует рассмотреть развитие западного учета финансовых инвестиций.

Ценные бумаги в США до Великой депрессии учитывались по номиналу, то есть по цене их выпуска. Но эта методика имела существенные недостатки, так как в условиях развитого рынка их цена могла существенно колебаться как в сторону увеличения, так и в сторону уменьшения. Следовательно, собственники и менеджеры не могли отследить из данных бухгалтерского учета реальную стоимость финансовых инвестиций. Если рыночная цена превышала номинал, то при такой методике создавался потайной резерв, то есть источник финансирования, скрытый от налогообложения. Эту проблему решил американский теоретик В. Е. Патон. Он предложил вести учет финансовых инвестиций по рыночной цене, так как она является главным источником информации о реальной стоимости финансового актива. Позже эта методика несколько изменилась, но к оценке по номиналу уже никогда не возвращались. У нас тоже сначала учетная оценка финансовых инвестиций осуществлялась по номиналу. Такая методика существовала до 1993 года, когда было принято «Положение об организации бухгалтерского учета и отчетности в Украине» № 250. Согласно данному положению учет всех финансовых вложений должен осуществляться по фактическим затратам, то есть исторической стоимости инвестиции. Этот способ также имел ряд недостатков, требовал дальнейшей детализации и уточнений, связанных с изменениями рыночной цены в зависимости от деления финансовых инвестиций на долевые и заемные.

Так, согласно требованиям Государственной комиссии по ценным бумагам и фондовому рынку для долевого ценных бумаг существует следующий порядок оценки. На баланс они заносятся по стоимости покупки. Если их первоначальная стоимость больше или меньше указанного номинала, то она должна быть доведена до номинала списанием (доначислением) суммы, исчисленной исходя из разницы между её первоначальной и номинальной стоимостью и периодичности получения фиксированного дохода.

Принятие П(С)БУ не дало решения этой проблемы. В П(С)БУ №12 «Финансовые инвестиции» предусматривается отдельный учет долгосрочных и текущих финансовых инвестиций. Долгосрочные долговые ценные бумаги (долгосрочные вексели, облигации) в учёте оцениваются по себестоимости их приобретения. Текущие финансовые инвестиции оцениваются следующим образом: первоначальная оценка осуществляется по себестоимости покупки, а последующая — по низшей из двух оценок: себестоимости или рыночной стоимости. Такая схема оценки полностью соответствует МСБУ №25 «Учет инвестиций». Однако соблюдение П(С)БУ № 19 «Объединение предприятий» означает следующее: финансовые вложения в ценные бумаги оцениваются в учете по текущей рыночной стоимости, а при отсутствии таковой — по специально проведенной экспертной оценке. В этом стандарте не предусмотрено разделение инвестиций на текущие и долгосрочные, как этого требует новая учетная практика.

Обе методики оценки финансовых капиталовложений (П(С)БУ № 12 и П(С)БУ № 19) базируются на определенных заграничных схемах. П(С)БУ № 12 основывается на рекомендациях Комитета по международным стандартам учета, а П(С)БУ №19 основывается на практике США. После неоднократных изменений в законодательстве с середины 90-х годов вернулись к оценке текущих финансовых инвестиций на одной базе — по текущей рыночной цене ценных бумаг.

Но в некоторых случаях для эффективного управления капиталовложениями может не хватать только одной методики оценки (по рыночной цене). Так, если возникает необходимость выкупа финансовых активов собственной эмиссии, используют выкупные цены. Они могут быть и выше и ниже установленной рыночной цены и определяются экспертным путём. Главным критерием их использования является особая заинтересованность или срочная потребность в покупке финансовых активов.

Могут возникать ситуации, когда предприятие остро нуждается в оборотных средствах и поэтому вынуждено срочно избавляться от финансовых активов. В этом случае они могут быть реализованы по цене, составляющей низшую границу стоимости, по которой вообще возможна их продажа. Такие цены называются ликвидационными. Их использование воз-

можно также, когда продажа необязательна: для контрольного определения финансовой стабильности предприятия, получения дополнительной аналитической информации, и особенно для управления рискованными инвестициями.

Выкупные и ликвидационные цены используются в подсистеме управленческого учета, что не предусматривает создание комплексной финансовой отчетности. Они представляют собой инструменты, которые используются для дополнения базовых видов оценки в финансовом учете. Но их использование является очень важным для получения полного диапазона данных о стоимости капиталовложений предприятия.

Из вышесказанного можно сделать вывод о том, что национальная система учета финансовых инвестиций на Украине требует некоторых изменений, дополнений и детализации.

Бойко Н. А.

Харьковский государственный технический
университет сельского хозяйства
5 курс, факультет менеджмента

МЕТОДЫ СУДЕБНО-БУХГАЛТЕРСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ

В современных условиях развивающихся финансовых, кредитных, налоговых и некоторых других правоотношений требуется не просто их глубокое, но и порой научно-обоснованное исследование. Правоохранительные органы нуждаются в глубоком анализе финансово-хозяйственной деятельности организации, где совершено преступление.

Судебно-бухгалтерская экспертиза представляет собой исследовательский процесс в поисках истины в хозяйственных правоотношениях с целью их правильного решения правоохранительными органами. Она может назначаться на предварительном расследовании дел, а также при рассмотрении их в суде. Надобность в судебно-бухгалтерской экспертизе возникает в связи с необходимостью специальных познаний в отрасли бухгалтерского учета, контроля и анализа хозяйственной деятельности, всестороннего и объективного исследования фактических обстоятельств дела, от своевременного и правильного проведения экспертизы зависит завершение расследования дел в установленные сроки.

В судебно-бухгалтерской экспертизе используются общенаучные методы. К ним относят: анализ, синтез, сравнения, индукция, дедукция, обобщения и др.

Наряду с общенаучными методами, судебно-бухгалтерская экспертиза применяет и специфические приемы — приемы общей и частной методики. Особенность приемов общей методики состоит в том, что они применяются независимо от характеристики расследуемого преступления (например, хищения путем присвоения или растраты, либо путем злоупотребления служебным положением, либо путем приписки и других искажений отчетности).

Кроме того, отдельные способы и приемы, например, фактическая проверка, проверка документов по форме и др., при-

меняются в работе как эксперта-бухгалтера, так и специалиста ревизора, хотя их процессуальное положение различно.

К числу общих методов и способов судебно-бухгалтерской экспертизы принято относить:

- формальную проверку (проверку документов по форме);
- арифметическую проверку;
- нормативную проверку документов;
- встречную проверку документов;
- сопоставление документов;
- контрольное сличение.

Формальная проверка документа — это способ, с помощью которого эксперт устанавливает наличие и правильность заполнения необходимых реквизитов. Она дает возможность выявить не только нарушения, но и скрываемые за ними злоупотребления. Форма документа предусматривает обычно все необходимые показатели, характеризующие качественные и количественные особенности операции. Это достигается путем заполнения всех реквизитов документа.

Формальная проверка документа, как способ, включает следующие приемы: визуальный осмотр документа и его анализ. Осмотр должен сочетаться с проверкой соблюдения правил составления и оформления документов. Так, при осмотре документов можно выявить следы подклейки, подчисток, травления и др., изменений цифровых и иных записей. Особое внимание следует обращать на оттиски штампов и печатей.

Посредством анализа, как научного приема, можно выявить, имеются ли нарушения формальных требований или нет. Не отвечающие формальным требованиям документы могут указывать на их связь с противоправными действиями должностных лиц. Кассовая книга, например, должна заполняться в соответствии с Положением о ведении кассовых операций. Нарушения нередко выражаются в том, что итоги оборотов и остатки денег по кассе выводятся нерегулярно, не соблюдается последовательность в номерах ордеров, отсутствуют отметки о ежедневной сдаче кассовых ордеров в бухгалтерию.

Таким образом, применение экспертом формальной проверки в процессе исследования документов обеспечивает выявление разного рода отклонений от правил оформления хозяйственных операций.

Арифметическая проверка включает такие приемы как сложение, вычитание, умножение, деление; арифметическая проверка позволяет обнаружить хищение материалов и денежных средств путем завышения или занижения итогов, неправильного подсчета процентов и т. д.

Нормативная проверка — способ, позволяющий установить правильность операций, отраженных в документе. Эксперт-бухгалтер анализирует соответствие содержания документов правилам, которые зафиксированы в нормативно-правовых актах. При нормативной проверке определяется нормативность применения в документах цен, расценок, процента накладных расходов, расхода материала, соблюдение прочих нормативов. Позволяет выяснить факты передачи ценностей и др. материальной ответственности лицу без проведения инвентаризации, выдачу аванса лицам, не отчитавшимся за использование ранее полученных под отчет сумм, нарушение сроков сдачи материальных отчетов и наличие в них недостоверных данных. Таким образом, эксперт-бухгалтер может установить среди документов незаконные по содержанию, но законные по форме.

Сопоставление документов трактуют как способ, позволяющий осуществлять взаимный контроль двух или нескольких видов документов, связанных между собой единством операции. Например, расходные документы на отпуск могут быть сопоставлены с путевыми листами или транзитными документами, отражающими перевозку этих товаров, суммы денег, оприходованные по кассовым документам с выписками банка и сведениями о движении товарно-материальных ценностей. Когда операция оформлена документом, вызывающим сомнения в своей правильности, эксперт имеет возможность исследовать ее по другим документам, и в зависимости от результатов исследования решить вопрос о доброкачественности документа. Возможно сопоставление документов, отражающих однотипные операции; данные о предстоящих и выполненных работах; сопоставление исполнительных и распорядительных документов.

Встречную проверку документов принято определять как способ, с помощью которого осуществляется сопоставление отдельных экземпляров одного и того же документа, находящихся в различных организациях (накладная — у покупателя, второй экземпляр — у поставщика), а также документов, свя-

занных между собой одной и той же операцией (накладная, путевой лист). Используя метод встречной проверки, можно выявлять злоупотребления, при которых двусторонние операции получают разное отражение у каждой из сторон (не оприходование полученных от поставщиков материальных ценностей, наличие бестоварных операций). Подобные злоупотребления скрываются путем исправления данных в отдельных экземплярах документов, неправильного отражения или неотражения в документах, в учетных регистрах операций, которые в действительности были совершены.

Хронологическая проверка применяется как самостоятельный прием исследования документов, и как дополнительный — с целью последующей обработки материалов контрольным сличением и восстановлением количественного учета.

Наиболее эффективным способом экспертного исследования, применяемого, в основном, по делам о хищениях, является контрольное сличение. Сущность этого способа состоит в том, что по инвентаризационной описи на начало периода берется остаток определенных продуктов, к нему прибавляется документированное поступление и исключается документированный расход. По данным контрольного сличения можно судить о наличии «излишних» неучтенных товарно-материальных ценностей, пересортице однородных товаров и т. д.

Специфика судебно-бухгалтерской экспертизы проявляется: во-первых, в ее произвольно-правовой форме, обеспечивающей получение источника доказательств, во-вторых, в применении экспертных знаний по бухгалтерскому учету в ходе исследования хозяйственных операций.

Бондар О.В.

Уманська державна аграрна академія
5 курс, факультет економіки і підприємництва

ОБЛІК ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПО- ДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Вивчення досвіду ведення бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах України та діючих інструктивних матеріалів показало, що останнім часом облік реалізації

продукції стає більш складним і потребує значно більше уваги при вирішенні окремих проблематичних питань.

Під реалізацією слід розуміти відчуження активів, що належать підприємству, шляхом їх продажу з метою відтворення використаних засобів підприємства та отримання прибутку для задоволення різноманітних потреб підприємства та його власників.

Сільськогосподарський виробничий кооператив (СВК) «Іскра-К» розташований в Бершадському районі Вінницької області. Напрямок господарства — зернобуряковий, з розвинутим тваринництвом. Господарство належить до середніх підприємств, загальна земельна площа в 2001 р. становила с.-г. угідь — 4696,4 га, в т.ч. ріллі — 3851 га.

Аналіз розміру підприємства та економічних показників його діяльності ілюструють дані табл. 1.

Таблиця 1

ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ СВК «ІСКРА-К»

Показники	1999 р.	2000 р.	2001 р.
Валова продукція с.-г. в зіставних цінах 1996 р., тис. грн	891,2	1164	1020,8
Площа с.-г. угідь, га	4696,4	4656,2	4656,2
Чистий прибуток, тис. грн	-210,1	529	230
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн	1324,5	1835	2482
Рівень сукупної рентабельності, %	-11,8	22,9	9,3

З даних табл. 1 можна зробити висновок, що в 2001 р. значно збільшилось виробництво валової продукції сільського господарства. Також збільшився чистий прибуток і зросла собівартість реалізованої продукції.

Формою бухгалтерського обліку в СВК «Іскра-К» є журнально-ордерна форма. При цій формі застосовується 2 види облікових регістрів: журнали-ордери і відомості до них.

Із введенням 1 січня 2000 р. Нового Плану рахунків та введенням П(С)БО бухгалтерський облік реалізації сільськогосподарської продукції змінився. Але дана реформа не змінила суті процесу реалізації, запропонувавши дещо інші підходи до організації обліку.

Національний стандарт П(С)БО 15 «Дохід» містить порядок визначення, оцінку та розкриття у фінансовій звітності доходу, який виникає в результаті реалізації. Даний стандарт фактично визначає відображення в звітності, а отже, і у фінансовому обліку виручки від реалізації у всіх її аспектах.

Для обліку реалізації готової продукції, товарів, робіт і послуг Планом рахунків бухгалтерського обліку передбачені рахунки: 70 «Доходи від реалізації», 90 «Собівартість реалізації», 93 «Витрати на збут».

Із введенням нового Плану рахунків виникає потреба у розробленні нових регістрів синтетичного і аналітичного обліку, у т.ч. регістрів для обліку доходів.

Практичне використання регістрів журнально-ордерної форми показало, що для обліку доходів можуть використовуватись раніше чинні регістри з обліку реалізації.

Як відомо, найбільш трудомістким процесом в організації обліку сільськогосподарської продукції є ведення і обробка документів. Тому основним напрямком удосконалення обліку реалізації с.-г. продукції є первинні документи.

Поряд із цим на підприємстві пропонується для спрощення аналітичного обліку вести Відомість аналітичного обліку реалізації продукції, матеріалів та послуг ф. № 11.4 с.-г.

ВІДОМІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗА ГРУДЕНЬ 2001 РОКУ ПО СВК «ІСКРА-К»

№ п/п	Номенкл. номер (замов- лення)	Виручка від реалізації			Фактична собівар- тість	Результат від ре- алізації	
		Всього	в тому числі			Прибуток	Збиток
			за готову продукцію	ПДВ			
1.	12	36800	30733	6147	27320	9480	
2.	14	26520	22100	4420	18470	8050	
3.	17	12000	10000	2000	8150	3850	
Всього		75320	62833	12487	53940	21380	

Відомість передбачає ведення протягом місяця аналітичного обліку реалізації продукції за кількістю і вартістю окремих видів реалізованої продукції, а також за напрямками реалізації.

Пропонується на окремих сторінках відомості вести облік реалізації продукції рослинництва, тваринництва і т. д. Підсумки підраховувати по кожній галузі окремо і в цілому по господарству.

В кінці року (у відомості за грудень) записувати калькуляційні різниці за окремими видами реалізованої продукції.

Підсумки даної відомості в кінці місяця переносять в Журнал-ордер № 11 с.-г.

Застосування даної відомості дасть можливість систематизувати аналітичний облік на підприємстві за видами реалізації продукції та каналами реалізації. З метою зручності проведення контролю та здійснення господарських операцій при товарообміні на підприємстві слід застосовувати Відомість 11.7 с.-г. обліку продажу шляхом взаємних розрахунків.

У даній відомості вказують назву організації, з якою складено угоду, вартість відвантаженої продукції за її видами.

Використання даної відомості на підприємстві дасть змогу здійснювати контроль за розрахунками по бартеру, що є важливо в роботі підприємства.

Видюх Н. М.

Київський національний економічний університет

ОБЛІК ПРОМИСЛОВОЇ ПЕРЕРОБКИ ПТИЦІ

Облік повинен забезпечити дійовий контроль за дотриманням норм споживання живої праці, запасів, засобів виробництва; відображати процес надходження виходу продукції в порівняльних і планом показниках, що характеризують кількість, асортимент, якість, собівартість та рентабельність одержаної продукції.

Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій, що здійснюються у процесі виробництва, є первинні документи, які фіксують факти здійснення таких операцій

Лише при дотриманні усіх цих та багатьох інших вимог до ведення обліку на підприємстві можна буде забезпечити його ефективність та основне призначення в умовах внутрішнього-

сподарського розрахунку, а також досягнення поставлених керівництвом цілей існування в умовах ринкової економіки.

Для того аби забезпечити наявність інформації про понесені витрати на різні види діяльності, про процес діяльності та її результати й використовується на підприємствах різних форм власності система бухгалтерського обліку.

У промислових виробництвах сільськогосподарських підприємств, що займаються переробкою птиці, такими витратами сировини є вартість птиці, переданої на забій. Особливості обліку в забійних та інших цехах промислової переробки птиці впливають з структури собівартості, великої питомої ваги вартості птиці як сировини для переробки.

Джерелом отримання сировини для виготовлення продукції забійних цехів може бути як власне виробництво так і зовнішні джерела (давальницька сировина). Залежно від того, якими шляхами надходить сировина до забійних цехів на переробку, її вартість відображається на певних рахунках, а сама операція оформляється відповідними документами.

Птахопереробні цехи ведуть облік птиці, переданої на забій, безпосередньо у Виробничому звіті про переробку птиці і вихід продукції (форма № 110) на основі накладних, що виписуються тими, хто здав сировину на забій, та актів на забій, які складаються по формі № 100.

У випадку, якщо птахозабійний цех не є самостійним відокремленим суб'єктом підприємницької діяльності, а здійснює її як підсобне промислове виробництво в складі деякого сільськогосподарського підприємства, найчастіше, що сировиною для нього буде птиця, вирощена у власному господарстві. Передача птиці з цехів вирощування та відгодівлі до птахозабійного цеху здійснюється на основі Акту на вибуття птиці.

Первинний облік птиці, переданої на забій, ведеться в кількісному та у ваговому вимірі. Тому важливою частиною роботи є перерахунок та зважування птиці. У накладній, випискою якої й супроводжується передача птиці, вказується кількість переданих голів та їх загальна маса.

Вартість птиці, переданої на забій, відображається по дебету субрахунку 201 «Сировина і матеріали» або субрахунку 213 «Птиця» та кредиту субрахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками». Щомісячно витрати на транспортування птиці на птахозабійний цех та інші витрати, пов'язані з

заготівлею, списуються в дебет субрахунка 209 «Транспортно-заготівельні витрати».

Вартість придбані птиці обліковуватиметься на цьому рахунку доти, поки вона не буде відправлена безпосередньо в цех забою, де стане об'єктом технологічного процесу обробки. Така операція списання птиці з рахунку запасів та передача її на переробку супроводжується бухгалтерським записом: дебет рахунка 233 «Промислове виробництво» та кредит рахунка 201 «Сировина і матеріали» чи рахунка 213.

Собівартість живої маси птиці, реалізованої на м'ясо, складається з вартості молодняка, поставленого на відгодівлю, і витрат на вирощування (вартість приросту). Одержану суму ділять на живу масу реалізованої птиці і тієї, що залишилась. При нормативному методі калькуляції визначають відхилення по приведених ділянках з розрахунку на 1 центнер продукції, на яку коригують планову собівартість.

Птицю на забій передають протягом року по плановій (нормативній) собівартості, або фактичній вартості по балансу (при забої дорослої птиці).

Крім вартості сировини, яка безпосередньо включається в собівартість виготовленої продукції, на птахозабійних цехах ведеться облік й усіх інших витрат, як тих, що включаються в собівартість, так і тих, що не відносяться на витрати виробництва, але є обов'язковою умовою його здійснення.

Облік усіх витрат виробництва ведеться відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» та Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси».

Первинний облік у забійних цехах ведуть у Журналі обліку переробки птиці. На його основі складають Виробничий звіт (ф. 110). Обидва документи багатогранної форми і розраховані на значний строк використання. В них відображені дані про кількість, живу масу і вартість прийнятої для переробки птиці, кількість одержаної продукції по категоріях і відходів, що передають на утилізацію. Окремо вказують брак, втрати маси при охолодженні. У журналі, крім того, показники по виходу основної і побічної продукції показані по нормах, що забезпечують оперативний контроль виконання норм виходу продукції.

М'ясо птиці обліковують окремо по місцях збереження — холодильниках забійного цеху, відділках, їдальні. М'ясо і від-

ходи промислової переробки птиці обліковуються у ваговому вимірі та за кількістю тушок. Категорію його визначають на заключній операції цеху забою при складанні тушок у ящики. При цьому беруть до уваги розвиненість, відкладання підшкірного жиру, колір м'яса, відсутність пошкоджень, пролежнів та інші ознаки. М'ясо приймають по масі після його охолодження і призначення, поділяючи його на напівпатране і патране першої і другої категорії, а також нестандартне. Особливому обліку підлягає м'ясо і тушки птиці з поділом на курчат, кур, каченят, качок, гусенят, гусей, індюшат, індиків і т. д.

Всі продуктові відходи, що переробляються на муку, враховуються за вагою, яку визначають або шляхом зважування, або розрахунковим шляхом виходячи з живої маси птиці, отриманої продукції, використовуваних відходів і втрат маси по технології. В разі отримання в процесі переробки продукції, яка за ветеринарними правилами не підлягає використуванню для продуктових цілей, враховують у звіті окремо, на основі окремого акта на вибракування, складеного за формою № 100.

Склад-холодильник приймає м'ясо птиці за кількістю тушок, по масі та по категоріях в тарі та готовому для реалізації вигляді на основі накладних (ф. № 87) забійного цеху. Зважування м'яса проводиться після його охолодження відповідно до технології.

Відправка м'яса в торговельну мережу здійснюється по накладних, підписаних директором і головним бухгалтером, обов'язково по кількості ящиків, тушок і масі.

Деякі птахофабрики мають цехи по виготовленню консервів з м'яса птиці, потрохів та іншої сировини. Контроль за дотриманням норм витрат і повноти оприбуткування продукції здійснюється на основі Звіту про переробку продукції (ф. № 123) та первинних документів: накладних на отримання продукції для переробки, актів про переробку продукції за зміну чи добу, накладних на відправку продукції на склад.

На птахофабриках важливе значення має калькулювання продукції, виготовленої в цехах забою птиці, сушіння пухо-пір'євої сировини та інших цехах промислової переробки птиці та продукції.

Джерелом для розрахунку показників є аналітичний рахунок до рахунка 233 «Промислове виробництво», звіти забійного цеху, відомості, первинна документація.

Надходження птиці на забій вказується в передзабійній вазі, від якої визначаються показники нормативного виходу продукції. При цьому від загальної ваги переданої на забій сировини роблять 3 % скидку на відходи, що містяться в шлунково-кишковому тракті. Загальна вага птиці повинна дорівнювати вазі отриманої готової продукції, включаючи нестандартну, та вазі потрохів та відходів. Фактичний вихід продукції повинен визначатись при зважуванні охоловшого м'яса.

Собівартість 1 кг окремих видів продукції визначають розподілом суми витрат по кожному виду забитої птиці пропорційно до оцінки одержаної продукції по планових цінах і діленням суми витрат на кількість продукції кожного її виду. Якщо на підприємстві немає можливості віднести нараховані витрати по забою на відповідні аналітичні рахунки на кожен вид забитої птиці, витрати розподіляються між видами птиці пропорційно до живої маси. Вартість самої птиці відноситься на відповідні аналітичні рахунки, відкриті на кожен з їх видів.

До бухгалтерії зі складів надходять прибуткові документи, на основі яких складається Відомість випуску готової продукції із зазначенням найменування, планової собівартості одиниці і всієї продукції. Наприкінці місяця після складання калькуляції у відомості проставляють фактичну собівартість усієї продукції і визначають різницю між фактичною і плановою собівартістю або між фактичною собівартістю і вартістю по оптових цінах підприємства

Поряд із основною від цього виробництва одержують і побічну продукцію: пух, пір'я, підкрилок, нестандартні тушки, субпродукти. Готовою продукцією цехів для забою птиці, тобто такою, що пройшла всі стадії технологічної обробки, є м'ясо охолоне. За калькуляційну одиницю приймають 1 ц охололого м'яса забитої птиці.

Вихід пухо-пір'євої сировини відображається в бухгалтерському обліку і в звітності в переводі на вагу при 12 %-й вологості. Кількість відходів у звітності відображається за фактичною вагою. Повна собівартість продукції дорівнює собівартості випущеної продукції і витрат по реалізації.

В бухгалтерії облік переробки птиці здійснюється в Накопичувальній відомості обліку переробки птиці за кількістю та якістю м'яса, а облік випуску субпродуктів — у Відомості обліку обробки і випуску субпродуктів.

Важливе місце в процесі виробництва продукції переробки птиці належить такій функції управління, як контроль. Протягом багатьох років вважалось, що в цій галузі контроль за виходом продукції здійснюється на належному рівні, оскільки тут контролюється як кількість голів, що надійшли на забій, так і їх жива маса. Проте практика свідчить, що такий контроль є недостатнім, він не враховує особливостей організаційно — виробничого процесу на птахофабриках.

Отже, вдосконалення контролю за виходом продукції забою птиці повинно здійснюватись шляхом вдосконалення його форми і методів, джерел інформаційного забезпечення та залучення широкого кола виконавців.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗРАХУНКУ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Реформування бухгалтерського обліку в ринкових умовах передбачає перехід на нові Національні стандарти, новий план рахунків, автоматизацію обліку. Не менш важливим є питання щодо вдосконалення процесу розрахунку собівартості сільськогосподарської продукції.

Досвід зарубіжних країн показав, що серед методів калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції доцільно використовувати метод директ-костинг. Як відомо, в собівартість виготовленої продукції включаються безпосередньо прямі витрати та шляхом розподілу між конкретними видами продукції — непрямі (накладні) витрати. Метод директ-костинг передбачає розрахунок собівартості за скороченою схемою, тобто, не включаючи загальногосподарських (непрямих) витрат, таким чином, при зіставленні собівартості реалізованої продукції та виручки беруться до уваги тільки прямі витрати на виробництво продукції. Тоді перевищення прибутку від продажу над прямими витратами складає контрибуцію (маржинальний дохід), що містить у собі непрямі витрати і прибуток, а для визначення прибутку необхідно від контрибуції відняти непрямі витрати. Причому цей маржинальний дохід повинен покривати адміністративні витрати і витрати на збут та давати певний прибуток підприємству. Маржинальний метод калькуляції, використовуючи всю оперативну інформацію, дозволяє порівнювати фактичні результати господарської діяльності за звітний період із запланованими показниками, щоб з'ясувати, які ділянки виробничої діяльності потребують коригування. Цей метод дає добрі результати при застосуванні його у стабільному виробництві при короткостроковому аналізі діяльності підприємства. Якщо повна калькуляція може показувати прибуток (або збитки) кожного виду виробів, але тільки після розподілу непрямих витрат, то маржинальна система калькуляції більш проста для застосування, хоча вона здійснює небезпечний тиск на урізання витрат доти, доки продукція дає позитивну контрибуцію.

При застосуванні методу директ-костинг до уваги беруться витрати. Розглянемо визначення та структуру витрат в сільськогосподарському виробництві зарубіжних країн.

Витратами називають спожиті вартості використаних факторів виробництва для створення певних цінностей (товарів, послуг). В процесі виробництва сільськогосподарської продукції в якості спожитих вартостей (витрат) розглядають такі важливі позиції:

1) витрати засобів виробництва (матеріалів): насіння, добрива, засоби захисту, паливо тощо;

2) затрати праці :

оплачувана (наймана) робоча сила	→	заробітна плата	} витрати на ви- користану ро- бочу силу
Неоплачувана (сімей- на) робоча сила	→	ставка зар- плати	

*Примітка: сімейна робоча сила оплачується з прибутку, але несе певні витрати (альтернативні витрати).

3) роботи і послуги: використання техніки, ведення бухгалтерського обліку тощо;

4) використання засобів виробництва: часткове споживання вартостей довгострокових засобів виробництва, тобто амортизаційні витрати, які лягають на кінцевий продукт;

5) витрати по використанню капіталу :

власного капіталу	→	процентна ставка	} витрати на вико- ристаний капітал
позикового капіталу	→	відсотки	

*Примітка: власний капітал оплачується з прибутку, але його використання несе певні витрати (альтернативні витрати).

6) інші витрати — податки, страхові платежі тощо.

Собівартість продукції визначають з метою розрахунку фінансових результатів від її виробництва (прибутку або збитку). Схема визначення показників рентабельності виробничих процесів представлена на рисунку.

Таким чином, ми пропонуємо для розрахунку собівартості сільськогосподарської продукції використовувати метод директ-костинг, який передбачає врахування лише постійних витрат. При цьому розподіл витрат на постійні та змінні робить

можливим визначення беззбиткового обсягу продажу, зони безпеки та суми прибутку по звітних даних і прогнозування цих показників на перспективу. Можливо також застосування зарубіжного досвіду розподілу структури витрат та розрахунку показників рентабельності виробництва.

СХЕМА ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ВИРОБНИЧИХ ПРО- ЦЕСІВ

Виручка від реалізації продукції	+			+	+	+
Пропорційні змінні витрати	-			-	-	-
Маржинальний дохід	=	+	+			
Вартість побічної продукції		-	-			
Добрива, корми, солома		+	+			
Інші пропорційні змінні витрати				-	-	-
Витрати на виконання живого та обігового капіталу						
Поріг виробництва I		=				
Затрати праці		+	+			
Заробітна плата (вкл. додаткові витрати)		+	+	-		
Ставка зарплати неоплаченої робочої сили		=		-		
Поріг виробництва II						
Альтернативні витрати основних засобів і права		+	+			
Земля		+	+	-	-	-
Будівлі (ферма, склад)		+	+	-	-	-
Квоти, права на поставку		=				
Постійні витрати основних засобів і прав			+	-	-	-
Амортизація			+	-	-	
Витрати на використання капіталу на основні засоби						
Поріг виробництва III			+	-		-
Часткові накладні витрати			+	-	-	-
Загальне страхування			=		-	
Адміністративні витрати						
Поріг рентабельності (прибутку)				=		
Винагорода землі					=	
Винагорода праці						
Отримані відсотки за весь капітал						

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І АУДИТУ ПРАЦІ І ЇЇ ОПЛАТИ В МАТУСІВСЬКОМУ ДПЗ

Для будь-якого виробництва необхідна праця людей. Ця праця створює нову вартість, частина якої споживається самими працівниками і одержується у формі оплати праці (заробітна плата).

Заробітна плата — це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Матусівський державний племінний завод (ДПЗ) розташований в с. Матусів Шполянського району Черкаської області. Напрямок господарства — зернобуряковий з розвинутим тваринництвом. Господарство належить до середніх підприємств. Загальна земельна площа в 2001 р. становила 2225 га, із них сільськогосподарських угідь — 2012 га, в т.ч. ріллі — 1916 га.

Аналіз розміру підприємства та економічних показників його діяльності ілюструють дані таблиці 1.

Таблиця 1

ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ МАТУСІВСЬКОГО ДПЗ

Показники	1999 р.	2000 р.	2001 р.
Валова продукція с.-г. в зіставних цінах 1996 р., тис. грн	1902	1527	1190
Середньорічна чисельність працівників, чол.	314	315	287
Виробництво валової продукції с.-г. на одного середньорічного робітника, грн	6057	4847	4146
Площа с.-г. угідь, га	2027	2033	2012
Чистий прибуток, тис. грн	213	280	295
Фонд оплати праці, тис. грн	559	469	363

Рівень рентабельності, %	3,8	4,0	4,9
--------------------------	-----	-----	-----

З даних табл. 1 можна зробити висновок, що в 2001 р. значно зменшилось виробництво валової продукції сільського господарства. На одного середньорічного робітника у 1999 р. цей показник становив 6057 грн., а у 2001 р. — 4146 грн. Крім того, з кожним роком зменшується фонд оплати праці. Рівень рентабельності також збільшився порівняно з 1999 р. на 1,9 пункти, а з 2000 р. на 0,9.

Формою бухгалтерського обліку в Матусівському ДПЗ є журнально-ордерна форма. При цій формі застосовують два види облікових реєстрів: журнали-ордери та відомості до них. Для даних видів робіт розробляють спеціальні таблиці.

Розрахунки по оплаті праці ведуть на рахунку 66 «Розрахунки з оплати праці». На цьому рахунку ведеться узагальнення інформації про розрахунки з персоналом з оплати праці за всіма її видами, а також розрахунки за неоплачену персоналом у встановлений термін суму з оплати праці (розрахунки з депонентами).

Особливо важливе місце при розгляді питання обліку праці і її оплати займає питання про відрядження працівників, що потребує деякого удосконалення.

Відрядженому працівникові перед від'їздом у відрядження видається грошовий аванс у межах суми, визначеної на оплату проїзду, наймання житлового приміщення і добові. Протягом трьох робочих днів після повернення з відрядження працівник зобов'язаний подати авансовий звіт про витрачену у зв'язку з відрядженням суму. Разом з авансовим звітом подаються посвідчення про відрядження, оформлене у встановленому порядку, і документи в оригіналі про наймання житлового приміщення та проїзд.

Тому на підприємстві виникають досить часто проблеми з поверненням в триденний термін понадлімітних сум. Для вирішення цієї проблеми пропонується ввести в «Розрахунково-платіжну відомість» графу «Утримано понадлімітні суми». Це дасть можливість утримати понадлімітну суму із заробітної плати, а це в свою чергу — повернути дану суму підприємству.

Удосконалення аудиту праці та її оплати є складним завданням, вирішення якого повинно спиратися на потреби ринкової

економіки, де в умовах конкуренції необхідність отримання потрібної для управління виробництвом інформації є досить актуальною.

Що стосується покращання якості отриманої інформації, яка б сприяла проведенню більш ґрунтовного аудиту, і прийняття необхідних управлінських рішень, то певну роль у цій важливій справі має відіграти впорядкування як первинної бухгалтерської документації, так і розробка форм і рекомендацій з аудиту затрат праці та її оплати. При цьому особливу увагу необхідно приділити вдосконаленню обліку і аудиту затрат праці та її оплати як у розрізі об'єктів калькуляції, так і виробничих підрозділів господарства.

На даний час проведення аудиту на підприємстві займає важливе місце, особливо аудит оплати праці. Тому пропонується здійснити деякі вдосконалення аудиту.

З метою вдосконалення аудиту виконання технології виробництва, дотримання норм виробітку та нарахування заробітної плати у рослинництві вважається за необхідне у формі «Журнал обліку робіт і затрат» (форма № 37) відображати дані про склад агрегату. У цьому документі необхідно було б вказати нормативні дані щодо витрат праці та розміру заробітної плати по виконанню обсягу робіт згідно із передбаченими нормативами.

При використанні даного документа із зазначеними змінами можна вчасно виявити і проаналізувати причини зростання затрат праці, розміру заробітної плати, а також інших матеріальних ресурсів.

Для реалізації поставлених завдань слід удосконалити як саму форму первинного документа, так і методику відображення у «Табелі обліку робочого часу» інформації про відпрацьований час працівниками.

Проведення аудиту на основі зібраних даних сприятиме підвищенню дисципліни, впорядкуванню організаційної структури, а також зміні виробничих програм підрозділів господарства.

Використання зазначених форм документів є можливим як при ручній формі обробітку інформації, так і при формуванні бази даних і їх обробітку за допомогою комп'ютерної техніки, і головним при цьому є те, що отримання якісно нової інфор-

мації про затрати праці не потребує якихось суттєвих додаткових затрат праці облікових працівників.

Койдан Н. С., Гривко Д. І.

Чернігівський державний інститут економіки та управління
4 курс, обліково-економічний факультет

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ТА ПОДАТКОВИЙ ОБЛІК АМОРТИЗАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Відповідно до п.4 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 18.10.99 р. № 242 (далі — ПБО 8): нематеріальний актив — це немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути відокремлений від підприємства та утримується ним з метою використання більше одного року. У податковому ж обліку нематеріальний актив — це об'єкт інтелектуальної власності, а також інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності платника податку (п. 1,2 ст. 1 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.97 р. №283/97-ВР, зі змінами та доповненнями (далі — Закон № 283).

У процесі використання внаслідок фізичного та морального старіння нематеріальні активи поступово втрачають властивості, що обумовлюють отримання економічних вигід.

У бухгалтерському та податковому обліку перенесення вартості нематеріальних активів на готовий продукт здійснюється шляхом нарахування амортизації.

У бухгалтерському обліку згідно зі ст. 25 ПБО 8 нарахування амортизації об'єктів нематеріальних активів здійснюється протягом строку їх корисного використання, який встановлюється підприємством самостійно у разі визнання такого об'єкта активом (тобто при зарахуванні його на баланс), але не більше 20 років.

При визначенні строку корисного використання об'єкта нематеріальних активів необхідно враховувати: строки корисного використання подібних активів, моральний знос, що передбачається, правові або інші подібні обмеження щодо строків використання такого об'єкта нематеріальних активів та інші чинники.

Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, в якому нематеріальний актив став придатним для використання. Припиняється нарахування амортизації починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта нематеріального активу.

Метод амортизації нематеріальних активів обирається підприємством самостійно із наведених у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» виходячи з умов отримання майбутніх економічних вигід. У випадку, якщо зазначені умови визначити неможливо, то амортизація нараховується із застосуванням прямолінійного методу. Згідно з ПБО 8 при застосуванні лінійного методу об'єктом нарахування амортизації є первинна вартість нематеріальних активів.

Податковий облік амортизації нематеріальних активів має свої особливості. Так, згідно із Законом № 283 об'єктом нарахування амортизації є витрати на придбання нематеріальних активів, якщо їх планується використовувати в господарській діяльності.

Нарахування амортизації нематеріальних активів у податковому обліку здійснюється за допомогою прямолінійного методу, суть якого полягає в тому, що кожний окремий вид нематеріального активу амортизується рівними частками виходячи з його первинної вартості (вартості придбання) з урахуванням індексації протягом строку, який визначається підприємством самостійно виходячи зі строку корисного використання таких нематеріальних активів або строку діяльності самого підприємства, але не більше 10 років безперервної експлуатації. Амортизація на придбаний нематеріальний актив нараховується починаючи з наступного кварталу після придбання такого нематеріального активу. Амортизаційні відрахування провадяться до досягнення залишковою вартістю нематеріального активу нульового значення.

Бухгалтерський облік нарахованої амортизації ведеться на контраktivному рахунку 13 «Знос необоротних активів» субрахунок 3 «Знос нематеріальних активів». Нарухування амортизації відображається за кредитом зазначеного субрахунка, списання (зменшення) суми раніше нарахованої амортизації — за дебетом. З метою узагальнення інформації про суму нарахованої амортизації за всіма видами нематеріальних активів Планом рахунків бухгалтерського обліку передбачений рахунок 83

«Амортизація» субрахунок 3 «Амортизація нематеріальних активів». За дебетом зазначеного субрахунка відображається сума нарахованої амортизації за всіма видами нематеріальних активів, за кредитом — операції із включення нарахованої амортизації до витрат підприємства у звітному періоді. Цей рахунок не має сальдо на кінець звітного періоду, а тому не відображається в балансі підприємства, а виконує інформаційну функцію.

Накопичена у дебеті рахунка 83 сума амортизаційних відрахувань у кінці місяця списується на рахунки обліку виробничих, адміністративних, збутових та інших видів витрат, якщо підприємство використовує рахунки класу 9 «Витрати діяльності», а якщо не використовує, то ця сума відноситься на рахунок 79 «Фінансові результати».

Для прикладу розглянемо відображення у бухгалтерському та податковому обліку амортизації нематеріальних активів на підприємстві «Явір-2» Чернігівської області. Підприємство використовує рахунки обліку витрат класу 8 та 9, воно придбало комп'ютерну програму: вартість придбання складає 2500 грн, крім того, ПДВ 20 % — 500 грн; вартість встановлення програми становить 250 грн, крім того, ПДВ 20 % — 70 грн; первинна вартість комп'ютерної програми становить 2700 грн ($2500 + 250$). Наказом по підприємству строк корисного використання даної комп'ютерної програми становить 5 років. Є в наявності лист іншого підприємства, що при зменшенні залишкової вартості до 600 грн (ліквідаційна вартість) програма буде реалізована (така реалізація нематеріальних активів передбачений ПБО 8).

Отже, сума для нарахування амортизації у бухгалтерському обліку дорівнює 2100 грн ($2700 \text{ грн} - 600 \text{ грн}$). Місячна сума амортизації обліку становить: $2100 : (5 \cdot 12) = 35 \text{ грн}$.

У податковому обліку сума амортизації розраховується без урахування ліквідаційної вартості об'єкта нематеріальних активів, її квартальна сума становить: $2700 : (5 \cdot 4) = 135 \text{ грн}$, а місячна — $135 : 3 = 45 \text{ грн}$, тобто отримані результати розрахунку амортизації за бухгалтерським та податковим методом відрізняються, різниця становить: $45 - 35 = 10 \text{ грн}$.

Відображення розрахованих сум у бухгалтерському та податковому обліку наведено у таблиці:

№	Зміст операції	Бухгалтерський облік			Податковий облік	
		Дт	Кт	Сума грн.	ВД	ВВ
1	Нараховано амортизацію на комп'ютерну програму	83	133	35		45
2	Списано нараховану амортизацію в кінці місяця	23, 92, 93	83	35		
		26	23*			
		901, 902	26*			
		79	901, 902, 92, 93			

* Амортизація списується у складі собівартості продукції.

Підсумовуючи викладене, підкреслимо основні розбіжності між порядком нарахування у бухгалтерському та податковому обліку амортизації нематеріальних активів:

1. Відрізняються між собою об'єкти нарахування амортизації для бухгалтерського та податкового обліку .

2. Різні граничні терміни нарахування амортизації нематеріальних активів: у бухгалтерському обліку — 20 років, у податковому — 10 років.

3. В податковому обліку не враховується ліквідаційна вартість при здійсненні амортизації нематеріальних активів.

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ

Велика кількість підприємств АПК в останні роки має низький рівень прибутковості або взагалі збиткова. На це існує цілий ряд об'єктивних та суб'єктивних факторів. Однією з причин незадовільного фінансового стану підприємств є збільшення їхньої дебіторської заборгованості, оскільки дебіторська заборгованість розглядається як вилучені на певний період з господарської діяльності оборотні кошти, що у свою чергу впливає на ліквідність і платоспроможність підприємства. Адже у процесі бізнесової діяльності підприємств одночасне виконання зустрічних зобов'язань, передбачених договором, відбувається дуже рідко. Особливо це спостерігається в умовах економічної кризи — коли взаємні платежі перевтілюються у взаємні неплатежі. І чим довше виставлені рахунки підприємством залишатимуться неоплачуваними, тим сильніше загострюється потреба у коштах, зростає існуючий в сільському господарстві розрив між надходженням коштів та їх витратами для безперебійного процесу виробництва.

Тому вся діяльність керівництва і бухгалтерії має бути спрямована на зниження негативного впливу факторів, що зумовлюють обсяг дебіторської заборгованості, ведення та правильне відображення в обліку розрахунків з покупцями та замовниками.

В той же час послідовний курс на ринкові перетворення в Україні зумовив необхідність реформування методики бухгалтерського та податкового обліку і приведення її у відповідність із міжнародними стандартами.

Згідно з МСБО № 32 торгова дебіторська заборгованість — це суми, які мають надійти від клієнтів за товари та послуги впродовж звичайного виробничого процесу; згідно з НСБО № 10 дебіторська заборгованість — сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Відповідно до стандартів дебіторська заборгованість за продукцію виникає одночасно з нарахуванням доходу (у момент визнання її активом збільшується дохід від реалізації та оцінюється за первісною вартістю

реалізованої продукції) і включається до балансу за чистою реалізаційною вартістю, тобто має бути зменшена на суму резерву сумнівних боргів.

Слід відзначити, що розмір дебіторської заборгованості залежить від об'єктивних (соціально-економічної політики держави, економічних умов) та суб'єктивних (обсягу реалізації, кредитної та інкасаційної політики господарської одиниці) факторів.

Головним фактором, який впливає на її розмір, є обсяг продажу. Однак, збільшуючи обсяг реалізації, підприємство змушене йти на ризик, пов'язаний з несплатою. Важливим фактором є кредитна політика: тривалість строку кредиту і розмір знижки, що надається покупцям залежно від строку оплати. Аналітик повинен обґрунтувати оптимальні умови кредитування, які б забезпечили прибутки і зменшили ризик неповернення кредиту.

З метою дотримання інкасаційного періоду, передбаченого договором, бухгалтерська служба та аналітики мають розробити систему заходів, спрямовану на скорочення середнього періоду інкасації за умови стабільності всіх інших факторів. Дана система має бути виваженою, науково обґрунтованою (передчасне проведення заходів може насторожити добросовісних клієнтів, запізнення — призвести до безнадійних витрат).

Але щоб вивчити обсяг, структуру і склад дебіторської заборгованості, бухгалтер повинен переконатися у достовірності інформації за видами і термінами заборгованості. Для цього використовується пряме підтвердження — контракти, первинні документи по реалізації продукції, акти приймання виконаних робіт, векселі, дані аналітичного обліку по рахунках: 34 «Короткострокові векселі одержані», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 38 «Резерв сумнівних боргів».

Для обліку товарної дебіторської заборгованості призначено рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Рахунок 36 активний, балансовий, на ньому відображається узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантаженою продукцією, виконані роботи та послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем.

Доцільно виділити особливості обліку розрахунків з покупцями та замовниками:

- первісна вартість визначається в розмірі продажної вартості продукції, робіт, послуг, в тому числі по бартерних договорах, включаючи непрямі податки, які входять в ціну реалізації;

- згідно з методом нарахування визнання дебіторської заборгованості повинно відбуватися одночасно з нарахуванням виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;

- враховуючи той факт, що рахунок 36 призначений для відображення розрахунків з дебіторами по основній діяльності, то найбільш правильно є кореспонденція по дебету рахунка 36 в момент визнання дебіторської заборгованості — з кредитом рахунка 70 в момент визнання доходу (виручки) від реалізації;

- резерв сумнівних боргів формується виключно для дебіторської заборгованості, відображеної на рахунку 36.

У міжнародній практиці відповідно до МСБО № 32 підприємство має змогу змінити час руху грошових коштів від реалізації, покращити своє фінансове становище, використовуючи свою дебіторську заборгованість як заставу для позики або може продати її.

За умов застави кредитор має обмежені права на перевірку записів позичальника, щоб впевнитися, що дебіторська заборгованість дійсно існує.

Клієнти, чії рахунки було заставлено, не обізнані з цією подією і тому їх платежі продовжують надходити до первинного кредитора. Заставлена така заборгованість надає впевненості позичальнику.

Перепризначення є більш сильною формою передачі дебіторської заборгованості кредитору. Клієнти не здогадуються, що їх рахунки було перепризначено, але надходження за дебіторською заборгованістю повинні передаватися позичальником кредитору негайно.

Факторинг є продажем дебіторської заборгованості. Він означає:

- повідомлення клієнта про переадресування платежів на адресу покупця (його називають «факторингова компанія»);

- передачу дебіторської заборгованості без права регресу (покупець не може вимагати від продавця дебіторської заборгованості платежів, якщо деякі виявилися безнадійними).

Продавець отримує деякі переваги від продажу дебіторської заборгованості (грошові кошти надходять раніше, ризик, пов'язаний з безнадійними боргами, передається покупцю), проте він отримує меншу суму грошових коштів порівняно з номінальною вартістю дебіторської заборгованості. Ця різниця становить комісійні за факторинг. З точки зору продавця, це частина його фінансового збитку. В Україні діє лише факторинговий кредит, видача якого передбачена в Законі України «Про банки і банківську діяльність».

З метою поліпшення стану дебіторської заборгованості слід:

- приділяти достатньо уваги вибору форм безготівкових розрахунків: застосовувати такі, що гарантують своєчасність платежу, зокрема акредитив та вексель;
- слідкувати за вчасним надходженням платежів на рахунок;
- слідкувати за виконанням покупцями законодавчо встановленої матеріальної відповідальності за затримку платежів;
- контролювати стан розрахунків з покупцями та замовниками по відстрочених (прострочених) заборгованостях шляхом деталізації бухгалтерської інформації та її оцінки;
- стежити за співвідношенням дебіторської заборгованості: оскільки її перевищення загрожує фінансовій стійкості підприємства і потребує додаткових джерел фінансування;
- застосовувати спосіб надання знижок при достроковій оплаті, який використовується у зарубіжній практиці за методикою Дж. К. Ван Хорка — «2/10 повна 30»¹;
- орієнтуватись на більшу кількість покупців з метою зменшення ризику;
- проводити звірки розрахунків з дебіторами, не допускати збільшення їхньої заборгованості.

Комплекс вищезазначених заходів дозволить раціонально організувати розрахунок за продукцію й ефективніше використовувати наявні фінансові ресурси підприємства.

¹ Ковальчук Т. М. Оперативний аналіз поточної дебіторської заборгованості в управлінні активами // Економіка АПК. — 2000. — № 11. — С. 46.

ОБЛІК ВИТРАТ НА УТРИМАННЯ І ЕКСПЛУАТАЦІЮ БУДІВЕЛЬНИХ МАШИН І МЕХАНІЗМІВ

Бухгалтерський облік витрат будівельної організації здійснюється з метою забезпечення формування повної, правдивої та неупередженої інформації щодо відображення фактичних витрат, понесених під час виконання будівельно-монтажних робіт, а також вироблення продукції допоміжними та другорядними виробництвами будівельної організації, обчислення фактичної собівартості як для окремих об'єктів обліку витрат, так і витрат будівельної організації в цілому, а також для здійснення контролю за використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Дані бухгалтерського обліку використовуються для оцінки фінансового стану будівельної організації, ефективності організаційно-технічних заходів, спрямованих на розвиток і удосконалення будівельного виробництва, планово-економічних і аналітичних розрахунків, управлінського обліку та внутрішньогосподарського розрахунку в будівельній організації.

Облік витрат на утримання і експлуатацію власних і орендованих будівельних машин і механізмів ведуть на рахунок 23 «Виробництво» на окремому субрахунку 234 «Експлуатація машин і механізмів». Цей субрахунок передбачено для поточного обліку і контролю за виконанням кошторису (бюджету) витрат на утримання і експлуатацію будівельних машин і механізмів.

Побудову обліку витрат на утримання будівельних машин і механізмів здійснюють відповідно до Методичних рекомендацій з формування собівартості будівельно-монтажних робіт, затверджених наказом Держбуду України від 7 травня 2002 року № 81, положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти». Аналітичні рахунки відкриваються за видами чи групами машин і механізмів.

Витрати на утримання і експлуатацію будівельних машин і механізмів рекомендується вести за такими статтями:

1. Основна та додаткова заробітна плата робітників, які зайняті керуванням, обслуговуванням, ремонтом, технічним оглядом і технічним обслуговуванням власних і орендованих

будівельних машин і механізмів, нарахована згідно з формами і системами оплати праці, що застосовуються в будівельній організації.

2. Вартість паливних і мастильних матеріалів, електроенергії та інших матеріалів і запасних частин, що використовуються під час експлуатації, ремонту (всіх видів), технічного огляду та технічного обслуговування власної та орендованої будівельної техніки (включаючи витрати на їх доставку до приоб'єктного складу та заготівельно-складські витрати).

3. Витрати на перебазування будівельних машин і механізмів з об'єкта на об'єкт, а також на утримання та ремонт рейкових і безрейкових колій.

4. Сума орендної плати (лізингового платежу) у разі оперативної оренди (оперативного лізингу) будівельних машин та механізмів та сума винагороди орендодавцю (лізингодавцю) за користування будівельними машинами та механізмами.

5. Вартість послуг, наданих управліннями механізації або іншими спеціалізованими організаціями під час виконання будівельно-монтажних робіт, включаючи перебазування будівельних машин з об'єкта на об'єкт.

6. Витрати на переміщення за допомогою будівельних машин матеріалів і будівельних конструкцій у межах будівельного майданчика.

7. Інші витрати, пов'язані з експлуатацією та утриманням будівельної техніки (крім витрат на експлуатацію машин і механізмів, які використовуються на роботах, що не належать до будівельно-монтажних робіт, а також витрати на експлуатацію машин, зданих в оренду стороннім організаціям).

8. Амортизаційні відрахування (лізинговий платіж) від первісної або переоціненої вартості будівельних машин та механізмів, устаткування виробничих підрозділів, ремонтних майстерень, гаражів тощо, в яких обслуговується будівельна техніка.

Слід зауважити, що лізинговий платіж (стаття 8), передбачений Методичними рекомендаціями, не відноситься на витрати, а включається до первісної вартості взятих у фінансовий лізинг будівельних машин і механізмів.

Витрати основної діяльності будівельної організації під час формування виробничої собівартості будівельно-монтажних робіт групуються за такими статтями калькулювання:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- суми відрахувань на соціальні заходи;
- витрати на експлуатацію будівельних машин і механізмів;
- інші прямі витрати;
- загальновиробничі витрати.

При плануванні витрати за статтею калькулювання «Витрати на експлуатацію будівельних машин і механізмів» визначаються виходячи з потреби в роботі будівельних машин і механізмів у машино-змінах (машино-годинах), передбаченої у проектах організації будівництва і проектах виконання робіт для окремих об'єктів, та планової собівартості машино-змін (машино-годин). Таким чином, Методичними рекомендаціями передбачається можливість оцінювати і відносити на вартість будівельно-монтажних робіт витрати на утримання і експлуатацію будівельних машин і механізмів виходячи із кількості відпрацьованих машино-змін (машино-годин) та їх собівартості.

В той же час Методичними рекомендаціями передбачається включати у собівартість будівельно-монтажних робіт витрати на утримання будівельно-монтажних робіт за прямою ознакою, хоча і через субрахунок 234 «Експлуатація машин і механізмів». Методику обліку витрат, який не можна за прямою ознакою віднести на собівартість будівельно-монтажних робіт (амортизація і ремонт машин і механізмів тощо), Методичними рекомендаціями не передбачено. Ці витрати згідно з Методичними рекомендаціями не відносяться і до складу загальновиробничих витрат.

В той же час Актом про приймання виконаних підрядних робіт (ф. № КБ-2 в) передбачено відображати у складі прямих витрат витрати на утримання і експлуатацію машин і механізмів, що підлягають відшкодуванню замовниками.

Таким чином, ми вважаємо, що необхідно всі витрати на утримання і експлуатацію будівельних машин і механізмів обліковувати на рахунку 23 субрахунку 234 «Експлуатація машин і механізмів» за відповідними аналітичними рахунками (видами або групами машин).

Віднесення витрат на утримання машин і механізмів на відповідні об'єкти будівництва необхідно здійснювати в кінці мі-

сяця відповідно до кількості і фактичної собівартості виконаних машино-змін (машино-годин).

Відповідно до П(С)БО 18 «Будівельні контракти» витрати на утримання (амортизація, охорона тощо) незадіяних будівельних машин і механізмів, які не використовуються при виконанні будівельних контрактів, не включаються до складу витрат на будівництво, а відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

Криворотько І. О.

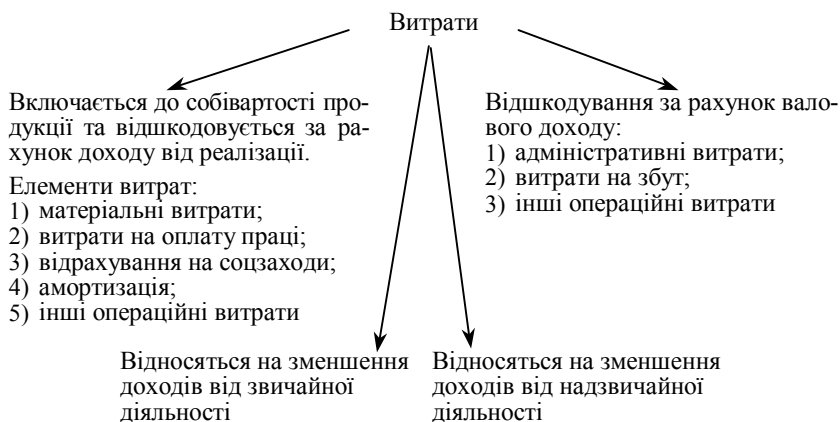
Таврійська державна агротехнічна академія
3 курс, економічний факультет

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВА- РИННИЦТВА

Нові економічні реалії потребують принципово нових підходів до управління, пошуку належної методики ведення бухгалтерського обліку, в першу чергу виробничої діяльності господарства, зокрема доходів та витрат.

В основу класифікації витрат покладено принцип «різні витрати на різні цілі». Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визначенням доходу, для отримання якого вони здійснені. За цим принципом витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

Концепція обліку витрат в Україні виглядає таким чином:

Метою обліку витрат та визначення собівартості продукції залишається документальне, своєчасне, повне і достовірне відображення фактичних витрат на виробництво продукції для забезпечення контролю за використанням матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

Облік виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції є складовою частиною облікового процесу, собівартість продукції — це показник, в якому знаходять відображення всі сторони виробничо-фінансової діяльності підприємства.

Собівартість продукції є вартісним показником витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції. За ринкових умов рівень виробничої собівартості є основою для формування цін, визначення прибутку і рентабельності виробництва. Відповідно, зниження собівартості при незмінних обсягах виробництва є важливим чинником збільшення прибутку.

Зміни, що відбулись у методиці калькулювання та обліку собівартості продукції, суттєво вплинули на необґрунтоване зниження рівнів собівартості продукції і підвищення рентабельності.

Отримання інформації про собівартість продукції для організації та управління процесом виробництва і контролю за рівнем витрат є основним призначенням калькуляції.

Калькулювання є основою трансфертного ціноутворення. Трансфертна ціна застосовується при комерційних операціях між підрозділами господарства.

До функцій калькулювання собівартості продукції тваринництва відносять також те, що інформація, яка міститься у них, допомагає при визначенні цілеспрямованості подальшого випуску продукції; встановленні оптимальної ціни на окремий вид продукції; оптимізації асортименту продукції; оцінки якості роботи управлінського персоналу; визначенні цілеспрямованості оновлення діючої технології і машинно-тракторного парку.

До принципів калькулювання відносять те, що воно є найважливішою складовою частиною розроблення економічно обґрунтованих планів. Плануванню собівартості продукції передує аналіз витрат за елементами та статтями в попередньому періоді.

В нашій країні птахівництво як галузь відіграє важливу роль в народному господарстві, бо постачає дієтичні продукти харчування — яйця і м'ясо. За поживністю вони переважають більшість продуктів тваринництва. Економічні переваги цієї галузі полягають у тому, що птиця відрізняється від домашніх тварин високою плодючістю, скоростиглістю та продуктивністю.

Дуже важливу роль при виробництві продукції птахівництва має правильний облік витрат. Облік витрат виробництва і калькуляція собівартості продукції господарство здійснює згідно з Типовим положенням № 452 у частині, яка не суперечить вимогам П(С) БО 16 «Витрати».

Облік витрат по птахівництву ведеться в розрізі окремих об'єктів обліку по певних статтях витрат: оплата праці; відрахування на соціальні заходи; корми; утримання основних засобів; амортизація основних засобів; інкубація яйця; інших прямих витрат; управління і обслуговування виробництва загальновиробничого призначення.

Облік витрат необхідний для обчислення виробничої собівартості продукції. Для цього треба враховувати прямі матеріальні витрати, прямі витрати для оплати праці, інші прямі витрати, які включають відрахування на соціальні заходи, плату за оренду землі, амортизація і інші витрати. Собівартість продукції птахівництва визначається діленням витрат на утримання або вирощування відповідної групи птиці на кількість відповідної продукції. Одиницею вирахування собівартості про-

дукції, отриманої від дорослого стада птиці на вирощуванні — 1 ц приросту живої ваги.

Витрати на інкубацію яєць в агрофірмі ім. Т. Г. Шевченка Мелітопольського району, закладених в інкубатори після першої половини грудня, являють собою витрати незавершеного виробництва. В агрофірмі собівартість непридатних для інкубації яєць оцінюють по собівартості яєць промислового стада або чистій вартості реалізованої продукції. А взагалі господарство розраховує собівартість своєї продукції виходячи із розмежування обліку витрат і кількості отриманої продукції по технологічних групах.

Собівартість добової птиці складається з вартості закладених яєць і всіх витрат по інкубації за відрахуванням вартості побічної продукції на кількість виведених здорових пташенят даного виду птиці. В кінці року після вирахування фактичної собівартості добової птиці їх планову оцінку доводять до фактичної. Серед поголів'я каченят та гусенят відмічається приблизно 15 % загиблих із загальної маси виведеної птиці. Це теж впливає на собівартість.

Перед агрофірмою ім. Т. Г. Шевченка постали деякі важливі проблеми. Це і велика конкуренція на ринках збуту, зростання собівартості продукції, напрямки селекційної роботи, покращання раціону годівлі, зменшення витрат на утримання, повернення кредиту. Але господарство може покращити своє становище і зменшити собівартість продукції за рахунок гарного врожаю сільськогосподарських культур, підвищення збереженості поголів'я, енергозбереження і дотримання режиму годівлі виробничого скота

Саказли О. Ф.

Миколаївський державний аграрний університет
5 курс, економічний факультет

КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ АУДИТУ ЯК ЗАСІБ ОТРИМАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВІРИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАР- СЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ-КЛІЄНТІВ

Згідно з визначенням, прийнятим Міжнародною федерацією бухгалтерів (IFAC), метою аудиту є надання аудиторіві можливості висловлювати свою думку щодо якості фінансової

звітності, того, чи в усіх відношеннях вона складена відповідно до діючих стандартів і норм. Думка, висловлена аудитором, посилює довіру до фінансових звітів підприємств, в тому числі і сільськогосподарських. Вищий ступінь довіри, який випливає в результаті перевірки її аудитором, допомагає користувачам фінансової звітності відчувати себе впевненіше, приймаючи рішення на її основі.

Сьогодні, коли сільськогосподарські підприємства мають змогу замовляти проведення аудиту, дуже важливим для них є питання контролю його якості.

Контроль якості аудиту — це заходи по перевірці того, чи дотримуються суб'єкти аудиту у своїй практичній діяльності вимог чинного законодавства, Національних нормативів аудиту, Кодексу професійної етики аудитора України. Завданнями перевірки є надання методичної допомоги об'єктові перевірки по покращанню якості аудиту, стимулювання суб'єкта аудиту до постійного забезпечення та підвищення якості аудиту, сприяння позитивному сприйманню аудиторської діяльності в суспільстві, виявлення недоліків та невідповідностей аудиторської практики вимогам якості.

В теперішній час занепокоєння викликають проблеми необхідності підвищення якості аудиту, іміджу професії, які можна розглянути з двох боків:

- по-перше, це необхідність скорішого та адекватного реагування на скарги позивачів щодо незадовільної (невисокої) якості аудиту окремих суб'єктів аудиту;
- по-друге, необхідність спочатку підвищення «культури» аудиту в цілому (причому як забезпечення обізнаності з аудитором взагалі та необхідності поширення системи роз'яснення замовникам та споживачам цих послуг вимог Національних нормативів аудиту, так і впровадження системи підвищення кваліфікації аудиторів, розробка Методичних роз'яснень та офіційних коментарів Аудиторської палати України щодо практичного застосування Національних нормативів аудиту, інше).

Також важливим є з'ясування такого питання контролю аудиту, як чітке визначення поняття «суттєва невідповідність вимогам якості аудиту». На нашу думку, слід трактувати це поняття як виявлені факти невідповідності вимогам якості аудиту в аудиторській практиці перевіреного суб'єкта аудиту,

які, на думку перевіряючих, за своїм змістом та суттю мають грубі порушення вимог чинного законодавства, Національних нормативів аудиту, Кодексу професійної етики аудитора України та можуть завдати значної шкоди інтересам або іміджу професії у конкретному регіоні або у суспільстві в цілому.

Оскільки з поняттям суттєвої невідповідності вимогам якості аудиту тісно пов'язане явище застосування відповідних санкцій, потрібно визначити таке: за висновками перевірки якості аудиту санкції, пов'язані з призупиненням дії сертифікату, анулюванням сертифікату, призупиненням дії Свідоцтва про включення до Реєстру аудиторських фірм та приватно практикуючих аудиторів, виключенням з Реєстру, можуть бути застосовані до суб'єкта аудиту виключно у разі виявлення суттєвої невідповідності вимогам якості аудиту або з інших підстав, визначених чинним законодавством України.

Підвищити довіру сільськогосподарських підприємств-клієнтів до аудиторських фірм та приватно практикуючих аудиторів зможе той факт, що при проведенні контролю якості аудиту до уповноваженої для перевірки особи або до представників Аудиторської палати України та Спілки аудиторів України (членів відповідних комісій та комітетів центральних або регіональних органів) висуваються конкретні вимоги. До таких належить: виключно професійна кваліфікація, практичний досвід аудиторської діяльності (не менше 5 років), відсутність скарг на якість роботи за останні 5 років до року перевірки, наявність чинного сертифікату аудитора України, членство в Спілці аудиторів України.

Важливо знати також, що підстави для призначення перевірки якості аудиту чітко визначені. Так, підставами можуть бути:

1. Скарга на суб'єкта аудиту з боку: замовника (клієнта) аудиту; регіональних (територіальних) відділень Аудиторської палати України та Спілки аудиторів України — за їхньою власною ініціативою або за поданням інших суб'єктів аудиту (виключно у разі, якщо необхідність такої скарги прийнято більшістю голосів ради регіональних (територіальних) відділень). Підставою для скарги повинні бути конкретні факти щодо низької якості аудиту чи неетичної професійної поведінки.

2. Власне клопотання особисто суб'єкта аудиту.

3. Включення суб'єкта аудиту до плану перевірок. План перевірок повинен бути прийнятий спільним рішенням Аудиторської палати України та Співки аудиторів України на наступний рік не пізніше 30 жовтня попереднього року та підлягає оприлюдненню в офіційному виданні Аудиторської палати України не пізніше 30 листопада попереднього року.

Багато уваги приділяється також питанням обов'язковості перевірки якості аудиту кандидатів на обрання уповноваженою особою кількості перевірок суб'єкта аудиту, принципів черговості перевірок тощо.

Важелі контролю якості аудиту повинні, з одного боку, надати реальну змогу застосувати дієві заходи до «порушників», а з іншого боку, не повинні створювати умов для перетворення Аудиторської палати України до «карального» органу. Тому важливо застосовувати не тільки «моніторинг-перевірки» з боку штатних працівників Аудиторської палати України, а й перевірки типу «піер», які можуть здійснювати аудитори або фірми, не пов'язані з фірмою, що перевіряється.

Обидва вказані види перевірок належать до заходів зовнішнього контролю якості аудиту. Але існує і внутрішній контроль якості аудиторської роботи. Він пов'язаний з тим, що характер ринкової економіки містить в собі значні стимули для аудитора виконувати свою роботу компетентно, чесно, незалежно та об'єктивно для того, щоб його практична діяльність продовжувалась, розвивалась і приносила прибуток.

Але яким би не був механізм контролю, розвиток процедур перевірки є реальною та позитивною тенденцією пошуку шляхів постійного удосконалення якості аудиторської діяльності. Підтвердження високої якості аудиту конкретних аудиторських фірм чи незалежних аудиторів підвищує довіру до них підприємств-клієнтів, в тому числі і сільськогосподарських.

В цілому аудиторська діяльність та аудиторська професія тільки тоді зможуть зайняти своє справжнє місце в суспільстві, коли буде досягнуто розуміння суспільства в потенційних можливостях такої діяльності та впевненість підприємств-клієнтів у тому, що аудитори «стоять» по їхню сторону «барикад» та виступають як їхні незалежні захисники.

АДАПТАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ПРОГРАМ ДО УМОВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Удосконалення управління на основі інформаційного забезпечення потребує використання засобів обчислювальної техніки для обліку й аналізу господарської діяльності. Автоматизація обробки інформації на сільськогосподарських підприємствах піднімає рівень організації праці в сфері управління, дає можливість значно зменшити витрати часу на обчислення і розрахунки, а також створює умови для підвищення продуктивності праці. Автоматизація сприяє впровадженню раціональних форм облікової праці, уніфікації форм первинних документів, підвищенню оперативності та достовірності інформації.

На сьогоднішній день існує досить велика кількість універсальних програмних комплексів ведення бухгалтерського обліку: «1С:Підприємство» (Лабораторія автоматизації економічних задач «Форт», «АВВУ Україна», м. Київ), «X-DOOR» (фірма SOFTTAXI LTD, м. Запоріжжя), «АБ Офіс 2000» (ТОВ «АБ Система» м. Львів), «Парус», «Парус-підприємство» (СП «Парус-Україна», м. Київ), «БЕСТ» (ТОВ «Інтелект-Сервіс», м. Київ). Але ці програми, незважаючи на універсальність і можливості налагодження, при впровадженні на сільськогосподарських підприємствах потребують копіткої роботи по їх адаптації. Ця робота виражається не тільки в кількості витраченого часу а й в сумі, яку необхідно сплатити за адаптацію програми до умов підприємства.

У результаті проведеного аналізу ринку програмних продуктів можна зробити висновок, що оптимальним варіантом вибору програмного забезпечення для комплексної автоматизації обліку в сільськогосподарських господарствах є розробки «1С:Підприємство 7.7». Підтвердженням цього є те, що існують українські версії цих програм, є фірми, які супроводжують програмне забезпечення. Переважна більшість бухгалтерів в Україні користується саме цією версією програми; працюючи з цією системою, можна автоматизувати всі розділи бухгал-

терського обліку в сільському господарстві, оскільки вона є універсальною бухгалтерською програмою.

Сьогодні продукти фірми «1С:Підприємство 7.7» використовуються на багатьох підприємствах Сумської області. Впровадження цих програмних продуктів здійснюють РПБ «Гідропневпроект» (офіційний дилер АБВУУ) та ЗАТ «Сумські інформаційні мережі» (офіційний дилер Лабораторії автоматизації економічних задач «Форт»). Вони також надають послуги по сервісному обслуговуванню користувачів, але мало уваги приділяють впровадженню цих програмних продуктів в сільському господарстві, що пов'язано з відсутністю підготовлених спеціалістів.

В Сумському національному аграрному університеті кафедрою бухгалтерського обліку і аудиту розпочата робота по використанню в учбовому процесі програмних продуктів фірми «1С». Слід відмітити, що багато бухгалтерів-практиків звертаються в університет за консультаціями і пропозиціями щодо впровадження цих програм в господарствах. Тому на сьогодні проблема адаптації програм до умов сільського господарства і подальшої роботи по їх впровадженню дуже актуальна.

Досвід такої роботи показав, що процес впровадження можна розбити на два етапи: налаштування та навчання.

Процес налаштування комплексу програм «1С:Підприємство 7.7» мало чим відрізняється від налаштування інших програм і виконується за таким планом:

- налаштування (доопрацювання стандартного, що поставляється з програмою) плану рахунків згідно з особливостями господарства, проведеною оптимізацією бухгалтерського обліку та поставленою задачею;

- налаштування типових проводок. У випадку впровадження великих комплексних програм налаштування кожного розділу бухгалтерського обліку в окремому модулі необхідно проводити окремо з урахуванням специфічних особливостей. Наприклад, у блоці по обліку заробітної плати необхідно налаштувати алгоритми розрахунку різних утримань та нарахувань;

- налаштування первинних документів.

- налаштування форм бухгалтерської звітності у відповідності із особливостями господарства. В результаті проведення якісної автоматизації вся щоквартальна звітність повинна обов'язково складатися автоматично. Налаштування звітності і

податкових розрахунків на план рахунків та типові господарські операції, які реально використовуються у господарстві, — процес досить складний. Під час його проведення потрібно ввести в програму декілька стандартних господарських операцій, щоб потім перевірити правильність налаштування, звіряючи складені автоматизовані розрахунки з ручними на умовному прикладі.

Важливим для впровадження програмного забезпечення є навчання персоналу. Необхідною умовою є отримання бухгалтером хоча б початкових навичок роботи з комп'ютером, тобто вміння виконувати елементарні операції запуску програми, копіювання файлів і інші, потрібно подолати психологічний бар'єр. Далі процес навчання можна розділити на дві рівня:

- навчання першого рівня. Це навчання персоналу бухгалтерії виконувати поточну роботу: вести господарські операції, друкувати первинні документи, складати облікові реєстри та звітності. Ефективною є лише та автоматизація, під час якої бухгалтер працює на комп'ютері «в режимі реального часу»;

- навчання другого рівня. Коли програма налаштована і співробітники навчені, то можна починати працювати з програмою. Але рано чи пізно може статися один із двох фактів (або одразу обидва).

Зміниться характер господарської діяльності і доведеться перебудовувати план рахунків, форми первинної документації або автоматичні проводки за типовими господарськими операціями.

Зміняться форми бухгалтерської звітності та розрахунків за податками і потрібно буде проводити доналаштування цих форм.

Більшість франчайзерів та дилерів «1С» слідкують за змінами форм звітності і своєчасно пропонують користувачам вже готові нові форми. Але робота все одно залишається, оскільки, по-перше, навіть готову нову форму на практиці доводиться доопрацьовувати відповідно до специфіки плану рахунків та типових проводок у господарстві; по-друге, можуть змінитися форми за розрахунками місцевих податків, які київські виробники програмних продуктів звичайно не розповсюджують.

В такій ситуації потрібні глибокі знання програми, які дозволяють не лише виконувати на ній поточну роботу, але і

проводити доналаштування програми на зміни, навчання цьому і є навчанням другого рівня. Звичайно, доналаштування можна замовити і сторонній організації, але це супроводжується зниженням оперативності змін, витратою коштів. З урахуванням того, що засоби доналаштування в бухгалтерських програмах досить прості, розраховані на бухгалтера, а не на програміста, до них існують інструкції, майже у всіх випадках доцільно пройти навчання другого рівня і потім уже не від кого не залежати. Навчання другого рівня в господарствах, де в бухгалтерії працюють декілька чоловік, необхідно проходити не всім, а, як правило, лише головному бухгалтеру, бо саме він приймає рішення про зміни в системі ведення бухгалтерського обліку і впроваджує ці зміни.

Впровадження автоматизованої системи обліку підніме організацію бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємствах на високий рівень та дозволить управлінському персоналу отримувати інформацію необхідну для прийняття виважених управлінських рішень.

Федько Ю.

Київський національний економічний університет

КАЛЬКУЛЯЦІЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА ТА ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Садівництву як підгалузі рослинництва притаманні основні його технологічні особливості, в той же час воно є специфічною галуззю сільськогосподарського виробництва, в якій виробництво продукції пов'язане з експлуатацією багаторічних насаджень. Багаторічні насадження вирощують у вигляді садів, ягідників, виноградників, плантацій чаю, хмелю, шовковиці. За площею та по валовому збору в Україні найбільше розвинуті виноградарство та садівництво. В садах культивують п'ять основних груп плодових рослин: 1) насіннячкові — яблуні, груші, айва; 2) кісточкові — сливи, вишні, черешні тощо; 3) горіхоплідні — грецький горіх, фундук, мигдаль тощо; 4) цитрусові — лимон, апельсин, мандарин тощо; 5) субтропічні — інжир, хурма, гранат, маслини тощо. До ягідних насаджень відносять полуницю, суницю, малину, смородину, агрус тощо.

Технологічний процес у садівництві та інших галузях, пов'язаних з експлуатацією продуктивних плодкових багаторічних насаджень, складається з двох основних стадій: 1) догляду за насадженнями; 2) збору врожаю. Поточні витрати по догляду за насадженнями і збиранню врожаю складають фактичну собівартість вирощеної продукції і обліковуються на рахунку 23 «Виробництво» субрахунок «Рослинництво». В кінці звітного року на підставі даних цього рахунка визначається фактична собівартість вирощеної продукції, тобто здійснюється її калькуляція.

Витрати на виробництво продукції садівництва доцільно обліковувати за такими статтями: витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; добрива; засоби захисту рослин; роботи і послуги; пальне і мастильні матеріали; амортизація садів і ягідників; інші прямі витрати; витрати на утримання основних засобів; загальновиробничі витрати.

Оскільки в сільськогосподарських підприємствах складаються різні умови зберігання виробленої продукції, її наступної доробки, сортування, то для однакового відображення витрат, які включаються у виробничу собівартість продукції садівництва, діючими Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств встановлено межу виробничого процесу в цій галузі, що є одночасно і межею виробничої собівартості. При цьому собівартість продукції садівництва визначається як франко-пункт приймання (зберігання) продукції.

Слід зазначити, що витрати по догляду за садом і після збирання врожаю, які проводяться в кінці звітного року, хоч фактично відносяться до врожаю наступного року, включаються у собівартість вирощеної продукції звітного року.

Залежно від питомої ваги галузі садівництва в структурі виробництва і реалізації продукції сільськогосподарські підприємства поділяються на спеціалізовані садівничі і неспеціалізовані. Цей поділ суттєво впливає на організацію обліку витрат і калькуляцію собівартості продукції садівництва.

В неспеціалізованих господарствах сади займають невеликі площі, а одержувана продукція використовується здебільшого для внутрішнього споживання і частково — для реалізації чи переробки. Тому витрати по догляду за садом та збиранням

урожаю доцільно обліковувати на одному аналітичному рахунку «Садівництво», який відкривається в складі субрахунка 1 «Рослинництво» до синтетичного рахунка 20 «Основне виробництво».

У спеціалізованих господарствах садівництво є провідною галуззю господарської діяльності. В них окремі види і породи культур займають значні площі, тому витрати на виробництво продукції садівництва обліковуються по кожній культурі окремо.

Поряд з основною продукцією — плодами, ягодами — в садівничих господарствах одержують і побічну продукцію — живці, відсадки, паростки, вуси. Як побічну продукцію садівництва в спеціалізованих і неспеціалізованих господарствах розглядають також падалицю. При переробці падалиці на власних цехах вона оцінюється за відпускними цінами. При використанні падалиці на корм худобі вона оцінюється за собівартістю кормових буряків з урахуванням кормових якостей цієї продукції. Відходи, а також зіпсовані плоди, які не можуть бути використані за призначенням і згодовуються худобі, розглядаються також як побічна продукція і калькулюванню не підлягають. В таких випадках вони оцінюються у вищевказаному порядку.

Для визначення фактичної собівартості 1 центнера продукції садівництва та ягідників у спеціалізованому господарстві із загальної суми витрат поточного року, облікованих по кожній культурі, необхідно виключити вартість побічної продукції, а решту витрат поділити на кількість центнерів одержуваної продукції.

При цьому безпідставним вважаємо віднесення падалиці до побічної продукції, оскільки неможливо виявити пряму залежність між рівнем витрат на виробництво продукції садівництва та її якістю, оскільки на якість продукції садівництва значним, а іноді вирішальним чином впливають природно-кліматичні фактори. Тому пропонуємо не відносити падалицю до побічної продукції, а калькулювати її в загальному порядку поряд з кондиційними плодами.

У неспеціалізованих господарствах витрати на садівництво обліковуються в цілому на одному аналітичному рахунку «Садівництво». На цьому рахунку відображаються всі витрати на догляд за садами і ягідниками, збирання врожаю, включаючи

витрати на роботи в саду після збирання врожаю в межах звітного року. Таким чином, в неспеціалізованих господарствах визначається фактична собівартість одного центнера продукції садівництва без поділу її на види.

У разі необхідності визначення собівартості кожного виду продукції обчислені витрати розподіляються між окремими видами оприбуткованої продукції пропорційно її вартості за реалізаційними цінами.

При розрахунку собівартості продукції садівництва необхідно враховувати і одержаний врожай з молодих насаджень, не введених в експлуатацію. Продукцію молодих багаторічних насаджень пропонуємо оцінювати за сумою витрат, пов'язаних з її збиранням та доставкою до місць приймання (зберігання).

Таким чином, побудова обліку витрат і калькуляція собівартості продукції садівництва значною мірою залежать від спеціалізації господарства і видів одержуваної продукції.

Вважаємо, що калькуляційні розрахунки для визначення собівартості продукції мають проводитись не в довільній формі, а бути оформлені спеціально розробленим для цього первинним документом — калькуляційним листом. Застосування єдиних форм калькуляційних листів дало б змогу суттєво поліпшити і впорядкувати саме процес розрахунків, їх документальне оформлення, досягти їх проведення за єдиною методикою, передбаченою самою формою калькуляційного листа.

Яценко Т. В.

Харьковский государственный технический
университет сельского хозяйства
5 курс, факультет менеджмента

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КРЕАТИВНОГО УЧЕТА

В практике зарубежных стран широко распространены креативные методы учета. Систему сознательного использования учетных принципов ради достижения собственных целей именуют креативным учетом (от англ. creative — творческий). Это понятие возникло еще в XIX веке и первоначально означало, в общем-то, вынужденное бухгалтерское творчество в вопросах ничем не урегулированных. Позже понятие креатива распро-

странили и на случаи использования бухгалтерского учета в корыстных целях.

В соответствии с англо-саксонской системой учета практически каждую статью баланса и отчета о прибылях и убытках можно представить так, чтобы получить желаемый результат. Такое переоформление баланса (в рамках существующих законов при соблюдении национальных принципов составления годового отчета) изменяет структуру капитала и размер прибыли для того, чтобы оказать влияние на его основные показатели. Как правило, целью такой «балансовой политики» является преднамеренное занижение размера прибылей, с тем чтобы уменьшить бремя налогов или величину дивидендов акционерам и тем самым расширить резервный капитал. Однако нередко руководство предприятия, наоборот, умышленно увеличивает размер прибылей в балансе, чтобы не показывать плохое финансовое состояние предприятия. Это достигается путем ликвидации скрытых резервов, завышенной оценки складских запасов, отказа от формирования необходимого резервного капитала для покрытия сомнительных долгов дебиторов и т. п. Такой прием именуется «декорацией витрин» (Window-dressing).

Предметом «балансовой политики» всегда является баланс-externis (экстерна-баланс или внешний баланс), то есть баланс, составляемый специально для публикации. Это тот единственный баланс, с которым могут ознакомиться акционеры, кредиторы, сотрудники предприятия, журналисты и общественность.

Внутренние балансы и отчетность по прибылям и убыткам составляются по другим критериям. Они не обязательно соответствуют тому, что требуют от них налоговые законы. Обычно внутренние балансы отражают истинное финансовое положение предприятия и служат информацией для руководства.

К балансовой политике прибегают, когда речь заходит о получении банковского кредита или во время ведения переговоров о повышении цен, заработной платы, «приукрашивая» баланс в том или ином направлении.

Методы проведения в жизнь «балансовой политики» во многом зависят от законодательства конкретной страны. Так, в Австрии и Швейцарии оно предоставляет более широкие, чем в ФРГ, возможности, где действуют более жесткие правила

защиты интересов кредиторов (к примеру, запрет на формирование скрытых резервов).

Использование методов креативного учета в практике отечественных предприятий проблематично. Ведь согласно п.1 ст.3 Закона Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности» целью бухгалтерского учета является предоставление полной, правдивой и непредвзятой информации о финансовом положении, результатах деятельности и движении денежных средств предприятия. Поэтому вряд ли креативные методы отвечают данной цели. Их использование абсолютно соответствующим Закону назвать нельзя.

Секція «Економічний аналіз»

Бовкун О. В.

Дніпродзержинський державний технічний університет
4 курс, економічний факультет

АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ НАРАХУВАННЯ, НАДХОДЖЕНЬ ТА СПЛАТИ ОРЕНДНОЇ ПЛАТИ ВІД ЗДАЧІ В ОРЕНДУ НЕРУХОМОГО МАЙНА (за матеріалами ВАТ «Дніпровський металургійний комбінат ім. Дзержинського)

Орендна плата — це платіж, який вносить орендар орендодавцю незалежно від наслідків господарської діяльності.

Зараховується орендна плата на спеціальні рахунки і використовується для фінансування капітальних вкладень.

Методика розрахунку орендної плати і порядок її використання визначаються Кабінетом Міністрів України. Методика розрахунку залежить від форми власності на орендне майно. Строки внесення орендної плати визначаються договором.

Розмір місячної орендної плати за перший місяць після укладення договору оренди чи перегляду розміру орендної плати розраховується за формулою:

$$\text{ОПм} = \text{ОПр} / 12 \times \text{Іі.р.} \times \text{Ім}, \quad (1)$$

де ОПм — розмір орендної плати за перший місяць, грн;

ОПр — річна орендна плата, грн;

Іі.р. — індекс інфляції за період з початку поточного року (при оренді нерухомого майна — з дати проведення експертної оцінки) до дати укладання договору оренди або перегляду розміру орендної плати;

Ім — індекс інфляції за перший місяць оренди (або за перший місяць після перерахування орендної плати).

Розмір орендної плати за кожний наступний місяць визначається шляхом коригування розміру місячної орендної плати за попередній місяць на індекс інфляції за поточний місяць.

Орендна ставка і орендна плата у разі оренди нежилых приміщень (будівель) розраховується як добуток вартості

орендованого майна на орендну ставку і зональний коефіцієнт. Орендна ставка визначається у процентах до вартості орендованого майна. Її розмір (у межах 5 %) мають визначати місцеві Ради народних депутатів або уповноважені ними органи за місцезнаходженням об'єкта оренди.

Для аналізу та прогнозування нарахування, надходжень та сплати орендної плати від здачі в оренду нерухомого майна скористаємося найбільш поширеною в аналізі лінійною функцією:

$$Y = a + bt. \quad (2)$$

Параметр b називають коефіцієнтом регресії. Він показує, на скільки одиниць власного виміру в середньому змінюється значення ознаки Y при збільшенні значення ознаки t на одиницю, Параметр a — це значення Y при $t = 0$.

Визначення параметрів рівняння регресії проводиться методом найменших квадратів.

Для їх обчислення складають і розв'язують систему нормальних рівнянь:

$$\begin{cases} na + b\sum t = \sum y, \\ a\sum t + b\sum t^2 = \sum ty. \end{cases}$$

Розрахунки викладемо у формі таблиці:

Таблиця 1

РОЗРАХУНОК ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ НОРМАЛЬНИХ РІВНЯНЬ

Місяць	Заборгованість	t	t ²	yt	Yt
1.1.00	62 744,11	−12	144	$\frac{-752}{929,32}$	78289,036
1.2.00	66 845,74	−11	121	$\frac{-735}{303,14}$	78339,838
1.3.00	65 380,75	−10	100	$\frac{-653}{807,50}$	78390,64
1.4.00	69 160,88	−9	81	$\frac{-622}{447,92}$	78441,442
1.5.00	75 826,19	−8	64	$\frac{-606}{609,52}$	78492,244
1.6.00	73 424,60	−7	49	−513	78543,046

				972,20	
1.7.00	69 284,16	−6	36	−415 704,96	78593,848
1.8.00	78 936,07	−5	25	−394 680,35	78644,65
1.9.00	81 529,77	−4	16	−326 119,08	78695,452
1.10.00	82 908,43	−3	9	−248 725,29	78746,254
1.11.00	73 136,52	−2	4	−146 273,04	78797,056
1.12.00	72 464,35	−1	1	−72 464,35	78847,858
1.1.01	69 206,99	1	1	69 206,99	78949,462
1.2.01	78 001,75	2	4	156 003,50	79000,264

Закінчення табл. 1

Місяць	Заборгованість	t	t2	yt	Yt
1.3.01	76 994,11	3	9	230 982,33	79051,066
1.4.01	76 769,61	4	16	307 078,44	79101,868
1.5.01	83 889,24	5	25	419 446,20	79152,67
1.6.01	90 593,46	6	36	543 560,76	79203,472
1.7.01	90 508,27	7	49	633 557,89	79254,274
1.8.01	95 602,51	8	64	764 820,08	79305,076
1.9.01	97 446,75	9	81	877	79355,878

				020,75	
1.10.01	103 985,90	10	100	1 039 859,00	79406,68
1.11.01	103 876,99	11	121	1 142 646,89	79457,482
1.12.01	55 050,73	12	144	660 608,76	79508,284
Разом	1 893 567,88	—	1 300,00	1 355 754,92	1 893 567,84

Розв'язуємо систему нормальних рівнянь і знаходимо параметри:

$$a = 78\,898,66$$

$$b = 50,802$$

$$Y_1 = 78\,898,66 + 50,802 \times (-12) = 78289,036$$

$$Y_2 = 78\,898,66 + 50,802 \times (-11) = 78339,838$$

$$Y_3 = 78\,898,66 + 50,802 \times (-10) = 78390,64$$

.....

.....

.....

$$Y_{24} = 78\,898,66 + 50,802 \times 12 = 79508,284.$$

За результатами розрахунків побудуємо графік надходження орендної плати і її теоретичну пряму (рис. 1).

За результатами прогнозування можна зробити такі висновки:

1. Нарахування орендної плати буде продовжувати збільшуватися і у 2002 році.

2. Надходження орендної плати практично буде на рівні 2000, 2001 років.

3. Заборгованість орендної плати буде продовжувати збільшуватися і у 2002 році.

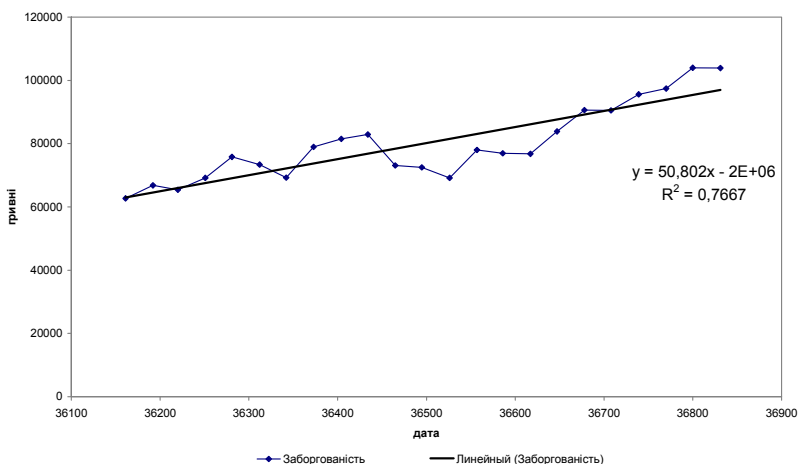

Рис. 1. Заборгованість по орендній платі та її теоретична пряма

Володін Д. С.
 Чернівецький національний університет
 4 курс, економічний факультет

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ФАКТОРНОЇ МОДЕЛІ АЛЬТМАНА (на прикладі заводу «Електропобутприлад» ВО «Чернівцілегмаш»)

Для діагностики ризику банкрутства на підприємствах використовується багато моделей, застосовується велика кількість різних факторів — як зовнішніх, так і внутрішніх. Побудова даних моделей є дуже актуальним питанням практики українського господарювання, бо за наявності зрозумілих і точних розрахунків можна заздалегідь передбачити ризик банкрутства і розробити певні заходи для попередження цього явища. У західних країнах для цієї оцінки широко використовуються дискримінантні факторні моделі відомих економістів Альтмана, Ліса, Таффлера, Тішоу, розроблені з допомогою багатовимірного дискримінантного аналізу. Вперше у 1968 році професор Нью-Йоркського університету Альтман дослідив 22 фінансових коефіцієнти і обрав з них 5 для

включення у кінцеву модель виявлення кредитоспроможності суб'єктів господарювання:

$$Z = 1,2x_1 + 1,4x_2 + 3,3x_3 + 0,6x_4 + 1,0x_5,$$

де X_1 — власний оборотний капітал/сума активів;

X_2 — нерозподільний (реінвестований) прибуток / сума активів;

X_3 — прибуток до сплати відсотків / сума активів;

X_4 — ринкова вартість власного капіталу / позиковий капітал;

X_5 — виручка / сума активів.

Якщо значення $Z < 1,81$, то це ознака високої вірогідності банкрутства, тоді як значення $Z > 2,7$ і більше свідчить про його малу вірогідність.

Треба зазначити, що використання даної моделі потребує великих застережень. Тестування українських підприємств по даній моделі показало, що вони ще не зовсім підходять для оцінки ризику банкрутства наших суб'єктів господарювання, бо не враховують специфіку структури капіталу в різних галузях.

Відповідно до моделі Альтмана підприємства, які не можуть відповідати за власними зобов'язаннями і які мають високий рівень четвертого показника (власний капітал / позиковий капітал), отримують дуже високу оцінку, що не відповідає дійсності. Ця невідповідність виникає у зв'язку з недосконалою методикою переоцінки основних фондів, коли старим зношеним фондам надається таке саме значення, як і новим, тобто збільшується частина власного капіталу за рахунок фонду переоцінки.

Прикладом даної ситуації є розробка факторної моделі Альтмана для одного з підприємств Чернівецької області: заводу «Електропобутприлад», ВО «Чернівцілегмаш». Дане підприємство знаходиться у кризовому стані, показники господарської діяльності за останні роки є невтішними.

Для розрахунку вірогідності банкрутства використаємо формулу Альтмана для підприємств, акції яких не котируються на біржі:

$$Z = 0,717x_1 + 0,847x_2 + 3,107x_3 + 0,42x_4 + 0,995x_5,$$

де X_4 — балансова вартість власного капіталу / позичений капітал. Граничне значення тут рівне 1,23.

Наведемо розрахунки:

$$X_1 = 718,4 \text{ тис. грн} / 45003 \text{ тис. грн} = 0,0159$$

$$X_2 = -1761,3 \text{ тис. грн} / 45003 \text{ тис. грн} = -0,039$$

$$X_3 = 354,5 \text{ тис. грн} / 45003 \text{ тис. грн} = 0,0078$$

$$X_4 = 2582,2 \text{ тис. грн} / 465,5 \text{ тис. грн} = 5,547$$

$$X_5 = 571,3 \text{ тис. грн} / 45003 \text{ тис. грн} = 0,012$$

$$Z = 0,011 - 0,033 + 0,024 + 2,329 + 0,011 = 2,34.$$

Тобто згідно з даними розрахунами вірогідність банкрутства є малою. Отже, ця модель не відповідає реальній картині. Вихід з цього положення ми вбачаємо у розробці власних моделей для кожної галузі по методиці дискримінантного аналізу, який би враховував специфіку нашої дійсності. Більше того, ці функції повинні тестуватись кожен рік на нових вибірках з метою уточнення їх дискримінантної сили.

Гриппа О. В.

Київський національний економічний університет

Криворізький економічний інститут

5 курс, обліково-економічний факультет

РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ ДЛЯ АНАЛІЗУ ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ

На сучасному етапі розвитку економічних відносин успішність діяльності кожного окремого підприємства залежить великою мірою від гнучкості керівництва в управлінні його виробничою та фінансово-господарською діяльністю, від ефективності використання всіх виробничих ресурсів (матеріальних, трудових, основних фондів). Трудові ресурси є більш мобільними порівняно з іншими. Їм належить особлива роль, оскільки від раціонального та ефективного використання ресурсу живої праці на підприємстві залежить ефективність використання матеріальних ресурсів та основних фондів. Це зумовлює важливість повного та достовірного обліку трудових показників, їх систематичного та обґрунтованого аналізу, метою якого є виявлення резервів підвищення результативності виробництва при кращому використанні трудових ресурсів.

Важливою складовою аналітичної роботи, зокрема аналізу трудових показників, на підприємствах промисловості є аналіз використання робочого часу, в процесі його проведення

з'ясовують рівень виконання окремих виробничих завдань, їх доцільність та обґрунтованість, а також втрати робочого часу (цілоденні, внутрішньозмінні), його непродуктивне використання, причини цього та заходи покращання використання фонду робочого часу в майбутньому. Інформаційною базою аналізу використання фонду робочого часу є статистична форма 3-ПВ «Звіт про використання робочого часу (за квартал, півріччя, 9 місяців, рік)». Проте сучасні умови функціонування підприємств вимагають більш оперативного контролю за використанням фонду робочого часу, вживання більш оперативних заходів по усуненню будь-яких негативних відхилень від запланованих показників, ніж раз на квартал. Це стає можливим в разі активного застосування електронно-обчислювальних машин та персональних комп'ютерів, які мають ряд суттєвих переваг (швидкість обробки даних, точність розрахунків, скорочення кількості паперових документів), в повсякденній праці аналітика.

З метою полегшення проведення аналізу використання робочого часу, підвищення його оперативності доцільно розробити та запровадити такий електронний документ, який би дозволив за даними табельного обліку сформувати вибірку даних, придатну за певних умов групування надати всі необхідні для аналізу показники. У разі існування на певному підприємстві трирівневої локальної обчислювальної мережі автоматизованих робочих місць (АРМ) технічних працівників, спеціалістів, керівників, функції введення даних табельного обліку на машинні носії АРМ I рівня покладатимуться на табельника структурного підрозділу, який повинен формувати вибірку даних стосовно використання робочого часу в міру необхідності (наприклад, на вимогу аналітичного відділу, керівника структурного підрозділу тощо) та наприкінці кожного місяця. Після чого створений електронний документ вже в якості інформаційної бази для аналізу використання робочого часу повинен передаватися через локальну обчислювальну мережу (або у вигляді роздрукованої на паперовому носії машинограми) на АРМ II рівня (АРМ бухгалтерії, АРМ аналітичного відділу, АРМ відділу заробітної плати, АРМ планового відділу тощо) — в усі служби підприємства, де безпосередньо здійснюється аналіз.

Розроблений електронний документ «Інформаційна база для аналізу використання фонду робочого часу (вибірка за даними табельного обліку)» є інформативним, наочним та зручним для заповнення, має пристосовану до аналізу структуру, можливість для групування інформації та отримання проміжних підсумків. Особливістю такого документа є придатність його структури для аналізу використання робочого часу на будь-якому із рівнів узагальнення інформації: в межах певної дільниці, структурного підрозділу, підприємства в цілому.

До структури електронного документа входять такі графи. Графа 1 «Ознака групування» передбачає використання певної ознаки (наприклад, категорій персоналу підприємства, професійного складу тощо) для групування даних табельного обліку; її табельник може заповнювати залежно від того, яку саме інформацію потребують аналітичні служби підприємства для проведення більш обґрунтованого аналізу. Графа 2 «Табельний номер працівника» передбачена з метою контролю правильності введення даних на машинні носії, який здійснюється самим табельником, та є доцільною тільки в межах структурного підрозділу; для аналізу використання робочого часу в масштабах підприємства цю графу можна замінити на графу «Номер структурного підрозділу». Графи 3 та 4 макету документа надають інформацію щодо нормативного чи запланованого рівня використання робочого часу в днях та годинах відповідно (вимірниками підсумкових значень за певний період для певного підрозділу будуть людино-дні для графи 3 та людино-години для графи 4). Графи 5 і 6 містять відомості щодо фактично відпрацьованих у певному звітному періоді днів та годин кожним працівником та людино-днів і людино-годин по підрозділу в цілому (підсумкові значення відповідних граф). Графа 7 «Фактично відпрацьовані понадурочно години» призначена для складання балансу робочого часу, розрахунку втрат робочого часу, для підрахунку резерву економії коштів фонду оплати праці. Графи 8 та 9 «Відхилення» у днях та годинах відповідно допомагають з'ясувати масштаби втрат робочого часу ще до проведення економічного аналізу.

Така побудова електронного документа, яка передбачає наявність планових (нормативних) та фактичних даних, підвищує його аналітичність та дозволяє здійснювати

факторний аналіз використання робочого часу на підставі загальноприйнятої формули залежності:

$$\text{ФРЧ} = \text{ЧП} * \text{Д} * \text{Т},$$

де ФРЧ — фонд робочого часу;

ЧП — чисельність працівників;

Д — середня кількість днів, відпрацьованих одним працівником за звітний період;

Т — середня тривалість робочого дня (зміни).

При цьому показники використання робочого часу, яких не вистачає для аналізу, можна швидко віднайти за допомогою елементарних перетворень підсумкових значень розробленої інформаційної бази: кількість днів, відпрацьованих одним робітником, є результатом від ділення відпрацьованих людино-днів по підрозділу (підприємству) на облікову чисельність працівників цього підрозділу (підприємства); а тривалість робочої зміни визначається відношенням відпрацьованих людино-годин до відпрацьованих людино-днів також по відповідному підрозділу чи підприємству в цілому. Чисельність працівників є відомою у кожному структурному підрозділі та по підприємству (довідкова інформація відділу кадрів). В результаті аналізу встановлюють, зміни яких факторів спричинили загальні відхилення у використанні робочого часу, розмір цілоденних та внутрішньозмінних його втрат.

Таким чином, можна зробити такі висновки. Досягти рівня прибуткової діяльності підприємства можна лише за умов раціонального та ефективного використання всіх виробничих ресурсів, особливо трудових. Саме на підвищення ефективності використання трудових ресурсів, пошук та мобілізацію резервів спрямована така галузь науки, як економічний аналіз. Серед аналізу показників праці важливе місце займає аналіз використання робочого часу, оперативність якого можна підвищити шляхом вдосконалення інформаційної бази аналізу — розробки зручного електронного документа для формування вибірки за даними табельного обліку. Такий документ, проходячи через локальну обчислювальну мережу підприємства від найнижчого рівня АРМ технічного працівника до середньої ланки (АРМ спеціалістів) та вищого рівня управління (АРМ керівників), зумовлює прискорення аналітичного процесу,

систематичне його проведення з метою розробки та впровадження оперативних заходів з ліквідації та попередження в майбутньому втрат робочого часу, його непродуктивних витрат, про що і приймаються на відповідному рівні управлінські рішення.

Дробот Н. В.

Полтавська державна аграрна академія
магістрант, факультет обліку та фінансів

ЗНАЧЕННЯ ТА ПОСЛІДОВНІСТЬ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

Перехід до ринкової економіки посилив значення такого важливого елементу аналітичної роботи, як фінансовий аналіз. В його основу покладений аналіз і управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання.

Зміст і головна мета фінансового аналізу — це оцінка фінансового стану і з'ясування можливостей підвищення ефективності функціонування господарюючого суб'єкта за допомогою раціональної фінансової політики.

Фінансовий стан підприємства — це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Основна мета аналізу фінансового стану підприємства — об'єктивна і комплексна його оцінка та виявлення на цій основі потенційних можливостей підвищення ефективності формування й використання фінансових ресурсів.

Для комплексного аналізу фінансового стану підприємства необхідно оцінити рівень найбільш загальних показників, які характеризують його з різних сторін. Різноманітні методики комплексної (рейтингової) оцінки фінансового стану підприємств використовуються насамперед банками з метою зниження кредитного ризику шляхом проведення всебічного аналізу ефективності фінансової діяльності потенційного позичальника з позиції його кредитоспроможності. Такий аналіз надає керівництву банку інформацію, яка дозволяє оцінити

ймовірність виконання клієнтом своїх зобов'язань перед банком і прийняти відповідні управлінські рішення.

Алгоритм комплексної (рейтингової) оцінки фінансового стану підприємства доцільно розглядати як послідовність ряду взаємопов'язаних етапів.

Етап I. За даними фінансової звітності підприємства (балансу та звіту про фінансові результати) розрахунок системи фінансових показників, які за економічним змістом поділяють на 5 груп:

1. Показники ліквідності — коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності.

2. Показники ділової активності — період оборотності дебіторської заборгованості, період оборотності запасів, період оборотності активів.

3. Показники фінансової незалежності — коефіцієнт фінансової незалежності, питома вага оборотних активів, сформованих за рахунок власних коштів.

4. Показники рентабельності — рентабельність продажу, рентабельність активів, рентабельність капіталу.

5. Інші показники — знос основних засобів, питома вага простроченої дебіторської заборгованості, питома вага простроченої кредиторської заборгованості.

Етап II. За допомогою спеціальних матриць визначення рейтингів фінансових показників на основі значень, одержаних на першому етапі. Рейтинг кожного фінансового показника може приймати значення від 0 (найнижчий рейтинг) до 10 (найвищий рейтинг).

Етап III. Розрахунок величини інтегрованого показника фінансового стану підприємства (ІПФС) за формулою:

$$ІПФС = \sum_{i=1}^{12} (R_i \times (\frac{V_i}{100})),$$

де R_i — рейтинг i -го фінансового показника;

V_i — питома вага i -го фінансового показника в інтегрованому показнику, %.

Інтегрований показник фінансового стану підприємства може приймати значення від 0 до 10. Аналіз динаміки його величини дозволить сформулювати висновок про позитивні (чи негативні) зміни у фінансовому стані підприємства.

Етап IV. Визначення підсумкового рейтингу фінансового стану підприємства на основі величини інтегрованого показника фінансового стану.

Із збільшенням величини ІПФС і відповідно до зростання рейтингу фінансового стану потенційного позичальника знижується кредитний ризик банку.

Проведений за допомогою таблиці 1 комплексний аналіз ефективності фінансової діяльності ВАТ «Полтавське ХПП» дає можливість сформулювати висновок про те, що дане підприємство після зіставлення величини інтегрованого показника фінансового стану зі спеціальною шкалою, підпадає під рейтинг В (величина інтегрованого показника від 2,5 до 4,5). З таблиці також видно, що з роками величина інтегрованого показника зменшується, що свідчить про зниження рейтингу фінансового стану підприємства та підвищення кредитного ризику позикодавця.

Таблиця 1

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ВАТ «ПОЛТАВСЬКЕ ХПІ»

№ п/п	Показники	1999 р.		2000 р.		2001 р.	
		значення	рейтинг	значення	рейтинг	значення	рейтинг
1.	Показники ліквідності						
1.1.	Коефіцієнт поточної ліквідності	1,214	6	1,257	6	1,288	6
1.2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,141	10	0,583	6	0,277	3
2.	Показники ділової активності						

Закінчення табл. 1

№	Показники	1999 р.	2000 р.	2001 р.
---	-----------	---------	---------	---------

п/п		значенн я	рейтин г	значенн я	рейтин г	значенн я	рейтин г
2.1	Період оборотності дебіторської заборгованості , днів	1086,2	0	884,9	0	242	0
2.2	Період оборотності запасів, днів	275,5	1	99,1	8	104,9	7
2.3	Період оборотності активів, днів	1531,8	0	1616,1	0	1544,5	0
3.	Показники фінансової незалежності						
3.1	Коефіцієнт фінансової незалежності, %	58,8	8	56,7	8	58,1	8

3.2 .	Питома вага оборотних активів, сформованих за рахунок власних коштів, %	0	0	4,7	4	6,4	5
4. .	Показники рентабельності						
4.1 .	Рентабельність продажу, %	-3,3	2	-10,3	0	-9,4	1
4.2 .	Рентабельність активу, %	-0,7	4	-2,7	3	-2,6	3
4.3 .	Рентабельність капіталу, %	-2,7	3	-9,6	0	-8,6	0
5. .	Інші показники						
5.1 .	Знос основних засобів, %	67,2	6	69,2	6	71,3	5

5.2	Питома вага простроченої дебіторської заборгованості, %	7,1	8	18,5	6	—	10
	Інтегрований показник фінансового стану	x	3,63	x	3,55	x	3,53
	Рейтинг фінансового стану	x	B	x	B	x	B

Отже, рейтингова оцінка фінансового стану підприємств — один з найважливіших засобів зниження ризику для всіх учасників інвестиційної діяльності та ділових партнерів.

Евсюков Ю. В.

Харьковский институт бизнеса и менеджмента
4-й курс, экономический факультет

АНАЛИЗ НЕМАТЕРИАЛЬНЫХ АКТИВОВ В УПРАВЛЕНИИ ПРЕДПРИЯТИЕМ

Значение учета и анализа нематериальных активов трудно переоценить, так как в последнее время они занимают все большую долю в капитале предприятий, что позволяет снижать затраты на производство, улучшать качество продукции, а, следовательно, обеспечивает повышение уровня конкурентоспособности и возможности получения дополнительных объемов прибыли за счет их использования. Это можно продемонстрировать на примере данных таблицы 1.

Таблица 1

ИЗМЕНЕНИЕ РЕНТАБЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ ПРИ ИЗМЕНЕНИИ ДОЛИ НЕМАТЕРИАЛЬНЫХ АКТИВОВ

Показатели	базисный период	отчетный период	отклонение
Нематериальные активы (НА), тыс. грн	1200	1250	+ 50,0
Прибыль от использования НА, тыс. грн	240	262,5	+ 22,5
Рентабельность НА, %	20	21	+ 1,0
Совокупный капитал, тыс. грн	13200	13300	+ 100,0
Доля НА в общем капитале	0,09	0,093	+ 0,001

Увеличение рентабельности капитала за счет использования НА, %	1,8	1,95	+ 0,15
--	-----	------	--------

Из нее мы можем увидеть, что за счет увеличения доли нематериальных активов на 0,3 % и за счет увеличения их доходности рентабельность совокупного капитала повысилась на 0,15 % и составила 1,95 %.

В ряде случаев без использования нематериальных активов проведение хозяйственной деятельности оказывается вообще не возможным. Все выше сказанное особенно актуально в отношении крупных промышленных предприятий, что обусловлено значительной долей нематериальных активов в их собственном капитале.

Вместе с тем многие руководители не уделяют учету и анализу нематериальных активов должного внимания чаще всего из-за отсутствия специалистов по оценке таких активов и сложностей оформления, вследствие чего происходит неполное отражение нематериальных активов в финансовой отчетности и занижение стоимости активов.

Такое положение дел подтверждается результатами проведенных исследований по использованию данных активов на ГП «Завод им. В. А. Малышева» (см. табл. 2, числовые данные являются условными). К фактически используемым нематериальным активам на этом предприятии можно отнести патенты, права пользования землей и программным обеспечением, но в отчетности предприятия нашло свое отражение только программное обеспечение, что привело к изменению структуры капитала в пользу оборотных активов.

Таблица 2

ВЛИЯНИЕ НА СУММУ И СТРУКТУРУ КАПИТАЛА НЕОТРАЖЕНИЯ НЕМАТЕРИАЛЬНЫХ АКТИВОВ

Показатели	Сумма, тыс. грн.			Структура, %		
	базисный период	отчетный период	отклонение	базисный период	отчетный период	отклонение
1. Необоротные активы в т. ч.:	114000	125800	+ 11800	37,8	40,2	+ 2,4
1.1. Нематериальные активы:	1000	12800	+ 11800	0,33	4,1	+ 3,77
– компьютерные программы	1000	1000	+ 0	0,33	0,32	–0,01
– права пользования землей	0	850	+ 850	—	0,27	+ 0,27
– изобретения	0	7000	+ 7000	—	2,24	+ 2,24

– промышленный образец	0	3950	+ 3950	—	1,27	+ 1,27
1.2. прочие необоротные активы	113000	113000	0	37,5	36,0	–1,5
2. Оборотные активы	187500	187500	0	62,2	59,8	–2,4
Итого	301500	313300	+ 11800	—	—	—

Частичное отражение приводит к неверному определению суммы необоротных активов, а значит к искажению валюты баланса. Как результат, происходит искусственное завышение уровня рентабельности капитала, его оборачиваемости и неадекватности прочих показателей деятельности (см. табл. 3).

Таблица 3

ВЛИЯНИЕ НЕОТРАЖЕНИЯ НЕМАТЕРИАЛЬНЫХ АКТИВОВ НА ПОКАЗАТЕЛИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Показатели	вариант 1	вариант 2
НА, тыс. грн.	1000	12800
Совокупный капитал, тыс. грн.	301500	313300
Прибыль, тыс. грн.	45225	45225
Выпуск продукции, тыс. грн.	331650	331650
Рентабельность капитала, %	15	14,4
Коэффициент оборачиваемости	1,1	1,05

Из выше приведенной таблицы мы видим, что результатами неполного отражения суммы нематериальных активов выступили: завышение рентабельности на 0,6 % (15—14,4) и завышение оборачиваемости на 0,05 (1,1—1,05).

Таким образом, анализ нематериальных активов с точки зрения оценки наличия, динамики и эффективности использования позволяет выявить резервы увеличения их отдачи. Однако в соответствующей литературе вопросы анализа не освещаются должным образом и это является одним из условий затруднения анализа в практике предприятий.

АНАЛИЗ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ РЫНКА

Необходимым условием стабилизации и дальнейшего экономического развития Украины является активизация инвестиционной деятельности отдельных субъектов хозяйствования. При этом главными критериями формирования успешной инвестиционной политики предприятия являются его ориентация в первую очередь на решение долгосрочных задач, а также изменение самого подхода к формированию политики, которая должна быть основана на принципах движения от будущего к настоящему, а не наоборот. То есть определение стратегических перспектив развития должно осуществляться преимущественно из управленческой интуиции, анализа потенциальных возможностей и альтернативных путей развития.

Однако кризисное положение отечественной экономики, трудности перехода к стабильному развитию заставляют предприятия добиваться скорее краткосрочных целей, что также объясняется отсутствием практического опыта формирования инвестиционной политики у руководителей и недостаточной проработанностью методологических вопросов долгосрочной стратегической деятельности фирмы из-за отсутствия в этом необходимости в условиях плановой системы. При этом необходимо перенимать опыт работы предприятий развитых стран, адаптируя его к специфике развития как экономики страны, так и менталитета хозяйствующих субъектов. Этому способствует реализация в Украине государственной Программы реформирования системы бухгалтерского учета с применением международных стандартов (IAS). Так, в соответствии с IAS 25 «инвестиция — это актив, который содержится для увеличения материальных благ посредством распределения полученных средств (процентов и дивидендов), прироста капитала и другими способами».

Реализация инвестиционной деятельности проходит в 4 этапа:

1. Прединвестиционная фаза: определение инвестиционных возможностей; анализ цены инвестируемого капитала; технико-экономическое обоснование (ТЭО).

2. Инвестиционная фаза: разработка проектной документации; строительство или реконструкция; затраты на авторское наблюдение; подготовка эксплуатационных кадров.

3. Эксплуатационная фаза: введение в эксплуатацию; доведение до проектной мощности; затраты на поддержку действующих мощностей; затраты на обновление фондов.

4. Анализ итогов инвестиционного цикла.

Инвестированию капитала предшествует экспресс-оценка, целью которой является предварительное изучение общих условий реализации проекта, основываясь на укрупненных оценках. Окончательное решение относительно целесообразности инвестирования принимается после углубленного ТЭО, в ходе которого могут применяться различные методы расчетов, классифицируемые по ряду признаков. На наш взгляд основным признаком классификации является учет в расчетах фактора времени, в соответствии с которым методы делятся на статические и динамические (денежные потоки приводятся с помощью дисконтирования к единому моменту времени, обеспечивая их сопоставимость). В связи с тем, что статические методы (определение срока окупаемости, анализ точки безубыточности и т. д.) не учитывают изменения стоимости денег во времени, характер распределения денежных потоков во времени, доходы от возможного реинвестирования капитала, фактор инфляции при сравнении денежных потоков, их использование рекомендуется для быстрой оценки проектов на ранних стадиях экспертизы, а также когда руководство предприятия обеспокоено в основном решением проблемы ликвидности и высокой степени риска проекта, а не его прибыльности (чем короче период окупаемости, тем менее рискованым является проект).

Таким образом, в условиях рыночной экономики на первое место выходят динамические методы. В их основе лежит расчет

коэффициента дисконтирования по формуле:
$$D = \frac{1}{(1 + r)^n}$$
, где D — коэффициент дисконтирования для года n , r — ставка дисконтирования, которая определяет пороговую величину относительного дохода от инвестированного капитала в годовом измерении. Следует отметить, что обоснованный выбор ставки дисконтирования дает возможность повысить точность расчетов показателей экономической эффективности проекта. При этом необходимо учитывать влияние как факторов, отображающих общеэкономические условия (уровень инфляции, политические и экономические риски и др.), так и факторов, зависящих от

особенностей конкретного проекта (способы финансирования проекта; цена авансированного капитала; риск, связанный с надежностью участников; риск потери доходов и др.). Так, дисконтные ставки увеличиваются, когда возрастают проценты за кредиты и темпы инфляции (увеличение затрат на финансирование проекта приводит к дисконтированию денежных потоков по более высокой ставке).

На основании коэффициента дисконтирования определяется реальная стоимость денежного потока, полученного в будущем

(FV_d):
$$FV_d = \frac{PV (1 + x)^n}{(1 + r)^n}$$
, где PV — величина первоначальных инвестиций; x — ежегодная доходность. Величина $PV (1 + x)^n$ показывает будущую стоимость «сегодняшней» величины PV при заданной норме доходности.

Метод расчета чистого приведенного эффекта (NPV).

Этот метод основан на сопоставлении величины инвестируемых в течение m лет ресурсов (IC) с общей суммой дисконтированных чистых денежных поступлений в течение

срока k :
$$NPV = \sum_{k=1}^n \frac{P_k}{(1 + r)^k} - \sum_{j=1}^m \frac{IC_j}{(1 + i)^j}$$
, где P — денежные поступления, i — прогнозируемый уровень инфляции. Очевидно, что если $NPV > 0$, то проект следует принять. Достоинство показателя: он является абсолютным и учитывает масштабы инвестирования, т. е. NPV отражает прогнозную оценку изменения экономического потенциала предприятия в случае принятия проекта. Также данный показатель обладает свойством аддитивности во временном аспекте (т. е. NPV различных проектов можно суммировать), что позволяет использовать его в качестве основного при анализе оптимальности инвестиционного портфеля.

Метод расчета индекса рентабельности инвестиций.

$$PI = \sum_k \frac{P_k}{(1 + r)^k} : IC$$
, где PI — индекс рентабельности. Очевидно, что если $PI \geq 1$, то проект следует принять. В отличие от NPV индекс рентабельности является относительным показателем, благодаря чему он удобен при выборе одного проекта из ряда альтернативных, имеющих примерно одинаковые значения NPV , либо при комплектовании портфеля инвестиций с максимальным суммарным значением NPV .

Метод расчета внутренней нормы прибыльности инвестиций.

Под внутренней нормой прибыльности инвестиций (IRR) понимают значение коэффициента дисконтирования, при котором $NPV = 0$. При этом IRR показывает максимально допустимый уровень расходов, которые могут быть ассоциированы с данным проектом. Так, если проект финансируется за счет средств банка, то IRR показывает верхнюю границу допустимого уровня банковской процентной ставки. IRR должна быть выше ставки дисконтирования, в противном случае NPV будет иметь отрицательное значение (чем больше разрыв между IRR и ставкой дисконтирования, тем выше экономическая «прочность» проекта).

Для проведения всесторонней оценки эффективности инвестиционных проектов указанные выше методы должны применяться в комплексе, и только на этой основе можно осуществлять сравнение экономической привлекательности нескольких проектов. В целом следует отметить, что исходя из необходимости ориентации предприятий на долгосрочную стратегическую деятельность, оценка эффективности инвестиционных проектов должна базироваться именно на дисконтной методике (динамических методах), т. к. она учитывает все финансово-экономические процессы, происходящие во время реализации проекта, принимает в рассмотрение различные схемы определения будущей стоимости и временную ценность финансовых потоков, что обеспечивает реализацию расчетов с получением достаточно достоверных результатов. Это должно быть учтено в отечественной практике, в официальных действующих методиках оценки эффективности инвестиционной привлекательности проектов.

Маркова Н. И.

Севастопольский национальный технический университет
5 курс, факультет экономики и предпринимательства

АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ НА ФИНАНСОВОЕ СОСТОЯНИЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

В течение долгих лет кредиторская задолженность как объект исследования была предана забвению. Считалось, что кредиторская задолженность возникает благодаря правилу

двойной записи. Однако переход к национальным стандартам бухгалтерского учета создает предпосылки для формирования иного, более широкого взгляда на данный объект учета. В настоящее время анализ кредиторской задолженности является одной из важнейших составных частей анализа финансово-хозяйственной деятельности предприятия, так как дает возможность обеспечения инвесторов и кредиторов информацией о влиянии кредиторской задолженности на длительность финансового цикла, платежеспособность и ликвидность предприятия.

На сегодняшний день на Украине возникает проблема неплатежеспособности предприятий. Цепочка неплатежей тянется от предприятия к предприятию. Чтобы выжить в условиях рыночной экономики и не допустить банкротства предприятия, необходимо большое внимание уделять факторам, влияющим на финансовое состояние предприятия, одним из которых является кредиторская задолженность.

Продолжительность финансового цикла зависит от трех факторов: оборачиваемость производственных запасов, оборачиваемость дебиторской задолженности и оборачиваемость кредиторской задолженности. Первые два фактора достаточно инерционны, зато оборачиваемость кредиторской задолженности существенно контролируется управленческим персоналом. Управляя именно этим фактором, как раз и можно найти оптимальный вариант оперативного управления финансовой деятельностью предприятия.

Анализируя состояние платежеспособности предприятия, необходимо рассматривать причины финансовых затруднений, частоту их образования и продолжительность просроченных долгов. Исследование структуры пассива баланса позволяет установить одну из возможных причин неплатежеспособности предприятия — слишком высокая доля кредиторской задолженности в источниках финансирования хозяйственной деятельности. Поэтому одной из задач оценки платежеспособности является анализ способности предприятия отвечать по текущим финансовым обязательствам.

Платежеспособность предприятия очень тесно связана с понятием ликвидности. Говоря о ликвидности предприятия, имеют в виду наличие у него оборотных средств в размере, теоретически достаточном для погашения краткосрочных

обязательств. Если величина оборотных активов недостаточно велика по сравнению с краткосрочными пассивами, текущее положение предприятия неустойчивое. Для того чтобы избежать такой ситуации, необходимо периодически проводить анализ факторов, влияющих на ликвидность предприятия, одним из которых является краткосрочная кредиторская задолженность.

Для оценки влияния кредиторской задолженности на финансовое состояние предприятия необходимо провести ее анализ и ответить на следующие вопросы:

- как повлияет оборачиваемость кредиторской задолженности на длительность финансового цикла и что в свою очередь влияет на коэффициент оборачиваемости кредиторской задолженности;

- какое влияние имеет объем кредиторской задолженности, срок оплаты которой уже наступил, на текущую платежеспособность предприятия;

- какой объем кредиторской задолженности может привлечь предприятие сегодня, чтобы в будущем при ее погашении это серьезно не повлияло на ликвидность предприятия.

Для того, чтобы ответить на эти вопросы, анализ должен состоять из следующих этапов:

- на первом этапе проводится анализ динамики оборачиваемости кредиторской задолженности и определяется влияние этого фактора на длительность финансового цикла. Для этого предлагается факторная модель расчета продолжительности финансового цикла:

$$D_{cc} = Inv_d + AR_d - AP_d,$$

где, Inv_d — оборачиваемость средств, омертвленных в производственных запасах (в днях);

AR_d — оборачиваемость средств, омертвленных в дебиторской задолженности (в днях);

AP_d — оборачиваемость кредиторской задолженности (в днях).

- на втором этапе проводится сравнительный анализ объемов денежных средств и краткосрочных финансовых вложений с величиной краткосрочной кредиторской задолженностью, срок оплаты которой уже наступил. На этом этапе необходимо определить, что повлияло на изменение

текущей платежеспособности — снижение объема денежных средств и краткосрочных финансовых вложений в распоряжении предприятия или большой объем кредиторской задолженности.

– на последнем этапе проводится анализ с применением коэффициентов. Этот метод состоит в том, что оценку финансового состояния производят при помощи финансовых коэффициентов, к которым относится коэффициент текущей ликвидности, быстрой ликвидности и абсолютной ликвидности. На все эти коэффициенты имеет свое влияние кредиторская задолженность, так как является составляющей каждого из них. Для более полной и объективной оценки ликвидности и влияния на нее различных факторов предлагается использовать следующую факторную модель:

$$K_{лик} = \frac{\text{Текущие активы}}{\text{Балансовая прибыль}} \cdot \frac{\text{Балансовая прибыль}}{\text{Краткосрочные долги}} = X_1 \cdot X_2$$

где, X_1 — показатель характеризующей стоимость текущих активов, приходящихся на гривну прибыли;

X_2 — показатель, свидетельствующий о способности предприятия погашать свои долги за счет результатов своей деятельности.

Анализ влияния кредиторской задолженности на финансовое состояние предприятия проведен по данным ЗАО ШФ им. Н. Ониловой (г. Севастополя) и будет представлен в тексте статьи.

Петровиц О. В.

Київський національний економічний університет
4 курс, ОЕФ

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ СТАНДАРТИЗАЦІЇ В АНАЛІТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

В загальному розумінні стандарт являє собою певний зразок або модель, що приймаються як база для порівняння з ними інших об'єктів. Отже, під стандартизацією треба розуміти процес визначення і застосування вищезгаданих стандартів. Щодо проведення аналітичного дослідження, то процес стандартизації можна розглядати по двох напрямках:

1. Використання трансформованої відповідно до вимог Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (ПБО) економічної інформації з метою вирішення аналітичних задач.

2. Розробка стандартної бази економіко-математичних моделей по реалізації визначеного кола задач.

В процесі реформування системи бухгалтерського обліку в Україні відповідно до Постанови Кабінету Міністрів від 28.10.98 р. № 1706 «Про затвердження програми реформування систем бухгалтерського обліку із застосування міжнародних стандартів», Закону від 16. 07. 1999 р. № 996-ХІУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та інших нормативних актів створена система ПБО, яка являє собою певну стандартизовану модель щодо виконання облікової роботи і регламентованого переліку економічної інформації по окремих напрямках такої роботи. Такого роду трансформована економічна інформація має формувати систему бази даних у вигляді певного стандарту щодо реалізації процесу аналітичного дослідження. Проблема полягає в уніфікації економічної інформації відповідно до вимог реалізації економіко-математичних моделей аналітичних задач. Так, наприклад, економічний аналіз фінансових результатів певного господарюючого суб'єкта має спиратися на економічну інформацію щодо визначення об'єкта дослідження, що регламентована відповідно до ПБО № 3 «Звіт про фінансові результати». Такого роду інформація систематизована в ф. № 2 звітності «Звіт про фінансові результати». Мова йде про інформацію, яка використовується при вирішенні задач факторного аналітичного дослідження стосовно валового прибутку, а також прибутку від операційної діяльності, від звичайної діяльності до оподаткування, від звичайній діяльності, чистого прибутку. Ця інформація деталізована у вигляді таких показників: дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), податок на додану вартість, акцизний збір, чистий дохід, собівартість реалізованої продукції, інші операційні доходи, адміністративні витрати, витрати на збут та низка інших показників. Значення цих показників за відповідний період часу можуть бути використані не тільки при вирішенні аналітичних задач щодо фінансових результатів, а і в деяких інших економіко-математичних моделях по відповідних

напрямах в аналітичному дослідженні. Тобто мова йде про можливість уніфікації економічної інформації при розробці стандарту стосовно системи бази даних.

Реалізація другого напрямку щодо стандартизації в аналітичному дослідженні передбачає побудову комплексної системи економіко-математичних моделей, що формуються відповідно до регламентованого кола задач. Такі комплексні моделі мають складатися із певної кількості стандартних економіко-математичних моделей, які утворюють базу стандартних моделей. Це забезпечує уніфікований принцип використання такого роду стандартних моделей в дослідженні. Так, наприклад, комплексна модель щодо розрахунку впливу факторів на фондовіддачу основних виробничих фондів передбачає визначення цього узагальнюючого показника як добутку питомої ваги активної частини основних виробничих фондів у загальній їх вартості та значення фондовіддачі активної частини основних виробничих фондів. Отже, комплексна модель в цьому випадку включає певне математичне поєднання (у вигляді добутку) двох стандартних моделей. Перша з них має на меті визначення питомої ваги активної частини основних виробничих фондів у загальній їх вартості шляхом співвідношення вартості активної частини цих фондів до загальної їх вартості. Друга модель передбачає порядок розрахунку фондовіддачі активної частини основних виробничих фондів шляхом співвідношення обсягу виробництва продукції у вартісному вимірі до вартості активної частини основних виробничих фондів. Стандартні моделі, які включаються до комплексної моделі вирішення задачі по впливу факторів на фондовіддачу основних виробничих фондів можуть бути застосовані і при вирішенні якихось інших задач, що надає їм уніфікований характер.

Ефективне поєднання системи бази даних у вигляді економічної інформації, трансформованої відповідно до вимог ПБО і систем стандартизованих економіко-математичних моделей в процесі аналітичного дослідження забезпечується на основі використання комп'ютерної техніки. Це надає можливість виконання багатоваріантних розрахунків з метою визначення оптимального шляху по мобілізації резервів підвищення ефективності виробництва.

ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

З розбудовою економіки України виникла проблема залучення іноземних інвестицій в українські підприємства. Закономірно постала необхідність розробки інтегрованого підходу до оцінки інвестиційної привабливості підприємств, який не повинен бути вузько сфокусованим тільки на діяльності підприємства, а й охоплював би оцінку інвестиційної привабливості макросередовища (країни, регіону, галузі), мікросередовища (аналіз фінансового та технічного стану об'єкта інвестування) та кількісно-якісних параметрів інвестування (аналіз ризиків та ефективності).

Поряд з бездоганною репутацією підприємства аналітик намагається мати науково обґрунтовану кількісно узагальнюючу оцінку фінансового стану, яка забезпечить порівнянність різних підприємств та можливість їх ранжирування.

Залучення іноземних капіталів в Україну відбувається в жорстких умовах конкурентної боротьби на міжнародному та внутрішньодержавному рівнях. Перемогу отримує інвестиційно привабливіший об'єкт. Тому першочерговим завданням є його максимальне підвищення.

У процесі інвестування замовник проводить оцінку як суб'єкта, так і об'єкта інвестування. При цьому кожен з них дбає про свої цілі, які в кінцевому результаті спрямовані на реалізацію можливості перерозподілу та споживання капіталу, тобто інвестування.

Характерна риса успішного інвестування — обов'язкова присутність подвійного ефекту: позитивність наслідків як для суб'єкта інвестування (інвестора), так для об'єкта (реципієнта). Враховуючи багатосторонність впливу вкладення капіталу у привабливі об'єкти, мету залучення іноземного капіталу слід розглядати як комплекс цілей із двостороннім ефектом: політичні, економічні, соціальні, правові, культурні, наукові, технічні, екологічні.

Перехід з 1 січня 2000 року на нові національні стандарти бухгалтерського обліку, які є адаптованими до міжнародної практики, зумовил трансформацію методики оцінки інвестиційної привабливості підприємств. Застосування фінансової звітності, побудованої на міжнародних стандартах привело до коригування фінансово-економічних показників, методології їх розрахунку та трактування.

Відповідно до Закону України від 18 вересня 1991 року №1560 «Про інвестиційну діяльність» та Постанови Кабінету Міністрів України від 25 листопада 1996 року № 1403 «Про положення про реєстр неплатоспроможних підприємств та організацій» для забезпечення організаційної роботи, пов'язаної із залученням вітчизняних та зарубіжних інвесторів до фінансування підприємств, за Наказом голови Агентства запобігання банкрутству від 23 лютого 1998 року № 22 затверджено «Методику інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій». Дана методика використовується не лише для визначення інтегральної оцінки, але й для прискорення реалізації інвестиційних проектів, надання методичної допомоги спеціалістам, які займаються розробкою заходів з проведення оздоровлення виробничої сфери.

Інтегральна оцінка дає змогу поєднати в одному показнику багато різних за змістом і назвою, одиницями вимірювання, вагомістю та іншими характеристиками чинників фінансового стану. Для визначення цих показників використовуються дані бухгалтерської звітності підприємства та ринку цінних паперів. Вони згруповані у шість основних груп, а саме оцінка показників: майнового стану, фінансової стійкості, ліквідності (платоспроможності) активів, прибутковості, ділової активності, ринкової активності.

Особливої уваги заслуговують показники останньої групи, які використовують інформацію фондових бірж. Більшість цих показників трансформовані із практики розвинених країн, де вони відіграють чи не найголовнішу роль при визначенні інвестиційної привабливості підприємств. Однак фондовий ринок та ринок цінних паперів в Україні є неспроможними забезпечити необхідний рівень даних, оскільки знаходяться на початковому етапі свого розвитку, хоча їх теоретичні основи вже закладені.

Інтегральна оцінка інвестиційної привабливості підприємств має цілу низку переваг та недоліків. Безумовно, позитивними моментами є такі:

1. Показники, що обчислюються, задовольняють вимоги міжнародного меморандуму IASC (International Accounting Standards Committee — Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку).

2. Метод інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств сприяє збільшенню кількості потенційних інвесторів в Україні і, відповідно, більш швидкій відбудові виробничої сфери держави.

3. Близько 40 відповідних показників охоплюють практично всі напрями господарської діяльності підприємства.

4. Метод у простому і наочному поданні забезпечує достатньо об'єктивне бачення фінансової ситуації на підприємстві, в яке передбачається вкласти інвестиції.

5. Суб'єктивізм, який супроводжує будь-яку оцінку, особливо при визначенні вагомості показників, практично усувається внаслідок можливості проведення контрольних оперативних розрахунків по декількох підприємствах на підставі розробленого до цього методу програмного комплексу із застосуванням обчислювальної техніки.

6. В одному показнику поєднано велику кількість чинників, що спрощує процедуру оцінки конкретної інвестиційної пропозиції або ж є єдиним можливим варіантом її проведення і надання об'єктивних остаточних висновків.

Негативними наслідками застосування інтегральної оцінки є:

1. Отримані великі масиви значень показників фактично не дають змогу зробити остаточний висновок.

2. Кожний показник, крім цифрового вираження, має ще й значення вагомості, яке у традиційній формі подання матеріалу відсутнє.

3. Для визначення співвідношення вагомості і різних показників інвестору потрібно ці співвідношення зафіксувати і здійснити відповідні розрахунки, залучаючи відповідно підготовлених експертів.

4. Для проведення розрахунків необхідно спеціальне програмне забезпечення INTEGRAL на базі ПК.

5. В методиці не наведена шкала інтегральних показників, за якою можна визначити фінансовий стан підприємства. Тому ми приймаємо за граничний показник 100, який означатиме, що підприємство є банкрутом і його доцільно закрити. Якщо значення більше 100, то є можливість спробувати відновити виробництво шляхом влиття додаткових коштів.

6. Достатня ускладненість розрахунків через наявність значної кількості коефіцієнтів у групах, що не дуже підходять у випадках термінової необхідності розрахунку приблизних значень (напр., в гр. 2 «Показники оцінки фінансової стійкості» наводяться 7 показників, хоча достатньо було б 3—4, таких як коефіцієнт незалежності, фінансової стійкості, фінансового лівериджу).

Таким чином, можна сказати, що застосування інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств в Україні є ключем до процвітання та інтеграції у світове економічне суспільство.

Подзол О. С.

Херсонський економіко-правничий інститут

АНАЛІЗ ВЕКСЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ У СИСТЕМІ РОЗРАХУНКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Недостатнє опрацювання методики обліку вексельних операцій негативно впливає на інформативність бухгалтерської звітності про стан розрахунків підприємства за виданими і отриманими вексями, що утруднює аналіз його фінансового стану. Розширена практика застосування векселів в господарчій діяльності, зростання обсягів вексельних зобов'язань в складі кредиторської і дебіторської заборгованості великої кількості господарчих суб'єктів робить проблему здійснення на практиці цієї частини аналізу фінансового стану надактуальною.

Основним джерелом інформації для зовнішніх користувачів є баланс підприємства. В балансі величина заборгованості за отриманими вексями відображається по рядку 150 активу балансу. Розрахунки з кредиторами по вексях виданих відображаються в пасиві балансу по рядку 520 — «Векселі видані». Таким чином, в балансі по рядках «векселі отримані» та

«векселі видані» показується відповідно дебіторська та кредиторська заборгованість по векселях.

На підприємствах при веденні внутрішнього обліку складається аналітична таблиця, де довідково відображається інформація про рух векселів. Ця таблиця складається на підставі даних аналітичного обліку, побудова якого забезпечує отримання необхідних даних про суми виданих і отриманих векселів та окремо відсотків по них за виданими векселями, строк оплати яких ще не настав; виданими векселями з простроченою оплатою, отриманими векселями, строк оплати яких ще не настав; отриманими векселями з простроченим строком оплати. З даних обліку можна отримати інформацію про залишок заборгованості на початок року, виникнення та погашення зобов'язань по виданих і отриманих векселях за звітній період та залишок заборгованості на кінець року. Таким чином, у внутрішньому обліку підприємства знаходить своє відображення інформація про стан заборгованості за виданими і отриманими векселями.

Маючи в розпорядженні дану інформацію, складно визначити розмір боргу по виданих підприємством векселях. Для аналізу стану розрахунків векселями необхідна інформація не тільки про те, яка частина з суми векселів, отриманих підприємством, відноситься до документів з простроченим строком погашення, але й про те, яка частина прострочених векселів була своєчасно опротестована, оскільки відповідно до законодавства по закінченні строків, встановлених для протесту, векселеотримувач втрачає свої права проти індосаментів та проти інших зобов'язаних перед ними по документу осіб.

На сьогодні бухгалтерська звітність не містить достатньо інформації для аналізу стану розрахунків господарчого суб'єкту за виданими і отриманими векселями. Але слід зауважити, що розрахунки підприємства по векселях відображаються на окремих синтетичних рахунках «Векселі видані та «Векселі отримані». Для аналізу стану розрахунків по виданих і отриманих векселях підприємством необхідно вираховувати питому вагу заборгованості по них у підсумках балансу, величини кредиторської і дебіторської заборгованості в цілому; виявити структуру статей, які відображають вексельні борги підприємства і його дебіторів з точки зору

строку погашення і реальності отримання (здійснення) платежу; визначити обіговість заборгованості за отриманими і виданими документами.

Визначити названі питомі ваги статей «Векселя отримані» та «Векселя видані» необхідно, по-перше, для оцінки їх впливу (значимості показників цих статей) на фінансовий стан підприємства; по-друге, для виявлення відповідних тенденцій (до збільшення чи до зменшення). Порівняння отриманих таким чином даних з аналогічними показниками однорідних підприємств будь-якого регіону, галузі в цілому, господарчих суб'єктів, які належать до різних галузей економіки, дозволить усунути вплив на результати аналізу масштабів діяльності підприємств та інфляційних процесів.

Дані аналізу структури заборгованості по векселях до отримання по строках їх погашення не дуже важливі, оскільки, вексель можна реалізувати до настання строку платежу за ним. Однак визначення такої структури дозволяє встановити суму, яку можна виручити при довгостроковій реалізації цього виду цінних паперів. Виявлення ж структури заборгованості по векселях до сплати, навпаки, дуже суттєво, оскільки для мети аналізу її потрібно розділити на поточну і довгострокову. Зазначимо, що існують веселі, точний строк погашення яких до пред'явлення їх платнику практично встановити неможливо.

Зазначимо, що у зв'язку з реформуванням бухгалтерського обліку і звітності в Україні, відповідно до міжнародних стандартів і принципу обліку в удосконаленні методики аналізу операцій з векселями за напрямками їх використання відокремлюється аналіз розрахункових векселів (векселів комерційного типу) та векселів, які є фінансовим вкладенням (векселів фінансового характеру).

Для повної характеристики результатів аналізу вексельних операцій необхідно їх зв'язати з аналізом дебіторської та кредиторської заборгованості, стан яких, розміри та якість чинять великий вплив на фінансове становище будь-якого підприємства в розрізі отриманих та виданих векселів.

Смолянінова І. А.

Інститут економіки та нових технологій, м. Кременчук
5 курс, економічний факультет

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Розвиток суспільства переконливо свідчить про переваги ринкової економіки над централізованою. Тому Україна майже після 70-річного панування централізованої економіки свідомо зробила крок до когорти високорозвинутих країн, обрала шлях ринкового розвитку своєї економіки. Процеси реформування економіки України вимагають переоцінки і переосмислення багатьох економічних категорій та процесів, що склалися за часів централізованої економіки, і це гостро підняло проблеми адаптації національних економічних наук до міжнародних стандартів. Значною мірою це стосується економічного аналізу.

Наша традиційна методологія, основні теоретичні засади і положення якої закладалися ще в 30-ті роки ХХ сторіччя, вже давно морально застаріла і не відповідає реаліям і вимогам сучасних методів господарювання, динаміці сьогодення. Головною метою економічного аналізу традиційно, ще за часів Радянського Союзу, залишається оцінка досягнутих результатів виконання намічених завдань виробництва і стану господарства на час проведення аналізу.

В основу традиційної методології були закладені не тільки ідеї плановості, а ідеї стабільної діяльності, які довго гордо іменувалися «плановим розвитком». Передбачалося, що підприємство тривалий час випускало в минулому і буде випускати у подальшому одні і ті ж види продукції. Такі умови господарювання ідеально сприяли виникненню чітких статистичних тенденцій та закономірностей, на які можна було впевнено спиратися і використовувати їх при вирішенні задач аналізу господарської діяльності.

Але в світовій економіці набрали чинності інші тенденції розвитку. Можливість широкого доступу до сучасної західної економічної літератури і літератури в галузі менеджменту яскраво свідчить, що західні фахівці більш творчо підходять

до завдань, які ставляться перед економічним аналізом, і оперативно реагують на зміни в господарській діяльності підприємств, які обумовлені інтенсивною зміною видів продукції, напрямків діяльності та досягненнями в сфері інформаційних технологій. В західній літературі велика увага приділяється таким питанням, як експертна діагностика фінансового стану підприємства, прогностичний економічний аналіз. В умовах ринкової нестабільності та комерційного ризику ці проблеми у нашій країні набирають великого значення.

В умовах динамічного розвитку економіки Захід значно раніше усвідомив неактуальність задач аналізу минулої діяльності підприємств і відповідним чином реформував методологію економічного аналізу. Напрямки трансформації йшли від звуження застосування методів «аналізу від досягнутого рівня» і розширення застосування методів, побудованих за принципом «аналіз від поставлених цілей». В зв'язку з цим були розвинені методи аналізу, що дозволяють розглянути та оцінити різні варіанти шляхів досягнення поставлених цілей або варіанти сценаріїв розвитку з метою пошуку оптимальних управлінських рішень.

Кожне підприємство в ринкових умовах починає свою справу з ретельно розробленого і науково обґрунтованого бізнес-плану, в основу якого покладено докладний аналіз самої ідеї справи, з оцінки її розумності, реалістичності, перспективності, фінансової результативності.

Прийняття оптимальних управлінських рішень перетворилося зараз у найважливішу проблему. Теорія прийняття управлінських рішень виходить з багатоваріантності, невизначеності, впливу додаткових факторів на кожен окремо взятий варіант, установлення параметрів оптимальності, використання методу ітерацій. Багатоваріантність в умовах невизначеності і впливу додаткових факторів робить необхідним аналіз різних варіантів управлінських рішень. Прийняття рішень вимагає розробки можливих курсів дій і їхнього обґрунтування шляхом проведення економічного аналізу різних управлінських варіантів.

Господарська система Радянського Союзу мала у своїй основі великі спеціалізовані підприємства масового і серійного

типу виробництва, які десятиріччями випускали одні і ті ж види продукції, причому обсяги випуску були значними. До числа окремих важливих завдань традиційного економічного аналізу можна віднести:

1. Проведення всебічної оцінки досягнутого рівня.
2. Виявлення і вимір впливу різних факторів на показники діяльності.
3. Виявлення резервів підвищення ефективності господарчої діяльності та інші.

Зараз основними за кількістю суб'єктами господарської діяльності стали невеликі за розмірами підприємства. Для прогнозування та моделювання діяльності таких підприємств у більшості ситуацій мало придатні статистичні методи і моделі в силу значної детерміновості процесів і відсутності репрезентативних статистичних вибірок. Загальносвітові тенденції швидкого розвитку «високих технологій» виробництва та зростаючі вимоги споживачів призвели до скорочення тривалості життєвого циклу товарів на ринку, що обумовило необхідність частої зміни видів продукції та видів діяльності підприємств. Причому в силу високої ринкової кон'юнктури нові види діяльності та види продукції часто значно відрізняються від попередніх. Ці тенденції розвитку світової економіки не сприяють формуванню об'єктивних статистичних закономірностей, які були б придатним для управління діяльністю підприємств, а значить, і для цілей економічного аналізу.

Застосування старих засад економічного аналізу можливе лише в тому випадку, коли підприємство на протязі тривалого часу працює стабільно, тобто існує впевненість у закономірності розвитку визначених статистичних показників, які були б придатні для використання в цілях управління підприємством.

На сучасному етапі розвитку економічної науки в цілому економічний аналіз повинен ставити перед собою нове завдання — визначення цілі і розробка багатоваріантних шляхів її досягнення, обґрунтування визначеного напрямку розвитку підприємства.

Ринкові перетворення та інтегрування України до світової спільноти вимагають більш швидкої адаптації методів обліку, аналізу та аудиту до міжнародних стандартів. Особливо слід

зазначити про необхідність використання закордонного досвіду. І в першу чергу потрібно повною мірою запозичити все краще, що є в країнах-сусідах. Обмін передовим досвідом — одна з форм економічного зв'язку між країнами. Але при вивченні досвіду роботи підприємств країн далекого зарубіжжя, природно, повинні бути враховані неоднакові соціально-економічні умови.

Тобілевич І.

Тернопільська академія народного господарства
4 курс, облік і аудит

МЕТОДИКА ФУНДАМЕНТАЛЬНОГО АНАЛІЗУ БАНКРУТСТВА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Оцінка кризових факторів фінансового розвитку та прогнозування можливого банкрутства підприємства здійснюється задовго до прояву його явних ознак. Така оцінка та прогнозування є предметом діагностики банкрутства, яка являє собою систему цільового фінансового аналізу, спрямованого на виявлення параметрів кризового розвитку підприємства, які являють загрозу його банкрутства в майбутньому.

Залежно від цілей та методів здійснення діагностика банкрутства підприємства поділяється на дві основні системи: фундаментальна діагностика банкрутства та експрес-діагностика.

Фундаментальна діагностика банкрутства підприємств характеризує систему оцінки параметрів кризового фінансового розвитку підприємства, яка здійснюється на основі методів прогнозування та факторного аналізу.

Основними цілями фундаментальної діагностики банкрутства є:

- оцінка та прогнозування здатності підприємства до нейтралізації загрози банкрутства за рахунок внутрішнього фінансового потенціалу;
- підтвердження отриманої попередньої оцінки масштабів кризового фінансового стану підприємства;

- поглиблення результатів оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, отриманих в процесі експрес-діагностики банкрутства;

- прогнозування розвитку окремих факторів, спричиняючих загрозу банкрутства підприємства, та їхніх негативних наслідків.

Фундаментальна діагностика банкрутства здійснюється за такими основними етапами:

1. Систематизація основних факторів, що обумовлюють кризовий фінансовий розвиток підприємства.

2. Проведення комплексного фундаментального аналізу з використанням спеціальних методів оцінки впливу окремих факторів на кризовий фінансовий розвиток підприємства.

3. Прогнозування розвитку кризового фінансового стану підприємства під негативним впливом окремих факторів.

4. Прогнозування здатності підприємства до нейтралізації загрози банкрутства за рахунок внутрішнього потенціалу.

5. Остаточне визначення масштабів кризового фінансового стану підприємства.

Факторний аналіз та прогнозування складають основу фундаментальної діагностики банкрутства, тому систематизації окремих факторів повинна бути приділена особлива увага.

Доцільно фактори поділяти на дві основні групи: залежні від діяльності підприємства (внутрішні, або ендегенні) та не залежні від діяльності підприємства (зовнішні, або екзогенні).

Зовнішні фактори кризового фінансового розвитку поділяються при аналізі на три підгрупи:

- ринкові фактори. При розгляданні цих факторів досліджуються негативні для даного підприємства тенденції розвитку товарних і фінансових ринків;

- соціально-економічні фактори загального розвитку країни. В складі цих факторів розглядаються лише ті, які здійснюють негативний вплив на господарську діяльність даного підприємства, тобто формують загрозу його банкрутству;

- інші зовнішні фактори. Їхній склад підприємство визначає самостійно з урахуванням специфіки своєї діяльності.

Внутрішні фактори кризового фінансового розвитку також поділяються при аналізі на три підгрупи:

- фактори, пов'язані з інвестиційною діяльністю;
- фактори, пов'язані з фінансовою діяльністю;
- фактори, пов'язані з операційною діяльністю.

Прогнозування розвитку кризового фінансового стану підприємства слід проводити під кутом негативного впливу окремих факторів. Такий прогноз здійснюється на основі розробки спеціальних багатофакторних регресійних моделей, використання в цих цілях аналітичного апарату СВОТ-аналізу та інших методів. У процесі прогнозування враховуються фактори, що мають найбільший негативний вплив на фінансовий розвиток та являють найбільшу загрозу банкрутства підприємства в майбутньому періоді.

Досвід показує, що в сучасних економічних умовах майже всі аспекти фінансової діяльності підприємства можуть являти загрозу його банкрутства. Тому система спостереження «кризового поля» повинна будуватися з врахуванням цієї загрози шляхом виділення найбільш істотних об'єктів за цим критерієм. З цієї позиції система спостереження «кризового поля» може бути представлена такими основними об'єктами: склад поточних витрат підприємства; чистий грошовий потік підприємства; склад активів підприємства; ринкова вартість підприємства; склад фінансових зобов'язань підприємства за термінами погашення; структура капіталу підприємства; рівень концентрації фінансових операцій в зонах підвищеного ризику.

Система таких індикаторів формується по кожному об'єкту спостереження «кризового поля». В процесі формування всі показники-індикатори поділяються на об'ємні (виражені абсолютною сумою) та структурні (виражені відносними показниками).

З цією метою при прогнозуванні здатності підприємства до нейтралізації загрози банкрутства за рахунок внутрішнього потенціалу проводиться попередня оцінка масштабів кризового фінансового стану підприємства. Така оцінка дається на основі аналізу окремих сторін кризового розвитку підприємства за ряд попередніх періодів.

Узагальнюючу оцінку здатності підприємства до нейтралізації загрози банкрутства в короткостроковому перспективному періоді дозволяє отримати прогнозований в

динаміці коефіцієнт можливої нейтралізації поточної загрози банкрутства, який розраховується за такою формулою:

$$\text{КНЗб} = \text{ЧДП} / \text{ФО}$$

де КНЗб — коефіцієнт можливої нейтралізації загрози банкрутства в короткостроковому перспективному періоді;

ЧДП — очікувана сума чистого грошового потоку;

ФО — середня сума фінансових зобов'язань.

Проаналізувавши вищезгадані методи діагностики банкрутства підприємства, доходимо висновку, що саме фундаментальна діагностика банкрутства дозволяє отримати найбільш чітку картину кризового фінансового стану підприємства, спрогнозувати розвиток окремих факторів, що являють загрозу банкрутства, та їх негативні наслідки, а також конкретизувати форми і методи майбутнього фінансового оздоровлення за рахунок внутрішнього фінансового потенціалу, якщо таке можливо. За умови, якщо таке оздоровлення є неможливим, а масштаб кризового стану підприємства визнаний як фінансова катастрофа, то підприємство визнається банкрутом.

Усиченко Е. В.

СевНТУ

5 курс, учет и аудит

ВЫБОР СИСТЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ МАЛОГО БИЗНЕСА

С целью поддержки малого бизнеса в Украине законодательно было разрешено субъектам малого предпринимательства применять упрощенную систему налогообложения, учета и отчетности в соответствии с Указом Президента «Об упрощенной системе налогообложения, учета и отчетности субъектов малого предпринимательства» № 746 и Закона Украины «О государственной поддержке малого предпринимательства» № 2063. Поэтому разнообразие форм налогообложения требует от субъекта малого предпринимательства самостоятельного, обоснованного и мотивированного выбора в пользу одной системы. Перед принятием решения необходимо провести сравнительный анализ существующих альтернатив. Прежде всего,

необходимо выяснить, имеет ли предприятие право перехода на упрощенную систему, состоящую в уплате единого налога (по ставке 6 % и 10 % на выбор налогоплательщика). Такая система имеет ряд преимуществ.

При уплате единого налога вместо заполнения различных форм по исчислению суммы налогов и сборов, от уплаты которых освобожден субъект малого предпринимательства в соответствии с Указом № 746, требуется заполнить всего одну форму, что во многом снижает трудоемкость подготовки отчетности и избежания ряда ошибок, а также исчезает необходимость в своевременном перечислении этих сумм. Положительным моментом является факт снижения вероятности применения финансовых санкций и административных штрафов за нарушение законодательства в сфере налогообложения. При уплате единого налога у субъектов хозяйственной деятельности возникает возможность снижения сумм платежей по налогам и сборам, то есть, вероятно, получение экономической выгоды от применения упрощенной системы налогообложения, учета и отчетности. Такую выгоду возможно рассчитать в количественном выражении как сумму неуплачиваемых налогов и сборов. Результат разницы между выгодой и рассчитанной суммой единого налога дает ответ относительно целесообразности перехода на упрощенную систему. Существует два основных показателя, оказывающих влияние на принятие решения — объем выручки от реализации продукции и уровень рентабельности продаж. Для определения предельного значения этих показателей может быть использована модель «точки безразличия». Значения экономических показателей, при превышении которых переход на упрощенную систему будет для предприятия эффективным, и будут являться такой точкой.

Главным критерием, влияющим на окончательное решение, является экономическая целесообразность, измеряемая уменьшением налоговых платежей вследствие изменения системы налогообложения.

Важным моментом при выборе является изучение недостатков такой системы. При появлении спорных вопросов может возникнуть неоднозначная трактовка законодательных актов вследствие отсутствия упоминания в законах по

вопросам налогообложения понятия «единый налог». Плательщики налога вне зависимости от избранной ставки не имеют права осуществлять расчеты за отгруженную продукцию в любой форме, кроме денежной, что может негативно сказаться на объеме продаж субъектов малого предпринимательства.

Одним из серьезных факторов, сдерживающих развитие упрощенной системы, является боязнь руководителя предприятия столкнуться с кардинальной перестройкой существующей системы налогообложения, учета и отчетности. Сложным процессом является пересмотр целей предприятия, их доведение до работников, что возлагает на экономическую службу особые функции. Такая работа требует, как правило, дополнительных усилий и времени, а также дополнительных расходов.

Все перечисленные негативные моменты могут отпугнуть несклонных к риску и новым изменениям плательщиков. Однако, если в ходе проведения сравнительного анализа систем учета, налогообложения и отчетности на предприятиях, имеющих возможность перехода на упрощенную форму, было выявлено больше положительных моментов, то руководству необходимо объективно оценить такую вероятность перехода на уплату единого налога. Не следует забывать и дополнительные факторы, не включенные ранее в расчет, но имеющие значимость для каждого конкретного предприятия. Кроме того, субъекты малого предпринимательства должны самостоятельно выбрать ставку единого налога 6 % или 10 % на основе расчета их экономической целесообразности.

Таким образом, весь процесс принятия решения о возможности применения упрощенной системы налогообложения, учета и отчетности можно подразделить на этапы. На каждом из них решается задача получения дополнительной прибыли за счет минимизации суммы налогов и сборов, которые являются затратами предприятия. Не всегда проведенный сравнительный анализ работы по единому налогу и общей системе дает положительные результаты, что зависит от вида деятельности и специфики работы каждого конкретного предприятия.

АНАЛІТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОТРЕБИ У ФІНАНСОВИХ РЕСУРСАХ

Для підвищення обґрунтованості перспективних управлінських рішень керівництво підприємства використовує результати аналізу фінансового стану, основою якого є дані минулих періодів. Тому прогнозування фінансових показників є логічним завершенням аналізу. Воно забезпечує керівників інформацією про майбутній фінансовий стан підприємства, що складається під впливом:

- теперішнього фінансового стану підприємства (що склався як результат минулих подій);
- рішень керівництва щодо фінансово-господарської діяльності підприємства;
- факторів зовнішнього середовища (ринкової кон'юнктури, політичної ситуації у країні).

Прогнозування фінансових показників здійснюється з метою отримання відповіді на два запитання:

- якими можуть бути фінансові показники, якщо не будуть прийняті радикальні заходи щодо їх зміни;
- якими повинні бути фінансові показники для того, щоб фінансовий стан підприємства забезпечував його високу конкурентну позицію на ринку.

Результати прогнозування фінансових показників є основою для планування фінансових потреб підприємства та джерел їх забезпечення.

Джерелами забезпечення потреб підприємства є власні і позичені фінансові ресурси та ресурси, мобілізовані з позабалансових джерел.

Планування потреб забезпечує узгодження, збалансованість потреб та джерел, що забезпечує досягнення поставлених стратегічних завдань розвитку підприємства.

Існує кілька методів оцінки фінансових потреб підприємства. Хоча жоден із них не здатен точно передбачити майбутні потреби, проте їх варто використовувати для оцінки потреб у фінансових ресурсах.

До складу цих методів відносять:

- метод проєктованого фінансового звіту;
- кореляційно-регресійний аналіз.

Метод проєктованого фінансового звіту — це метод прогнозування фінансових потреб, в основі якого лежать прогнозовані фінансові звіти. Використання цього методу передбачає, що на рух активів підприємства впливають зміни в обсязі реалізованої продукції, причому співвідношення активи—обсяг реалізації залишається стійким постійно.

Зростання товарообігу вимагає від підприємства збільшення величини активів, що використовуються для виробництва зростаючої кількості продукції. Застосування даного методу передбачає поділ активів на змінні відповідно до обсягу реалізації (спонтанні активи), та активи, що не залежать від змін в обсязі реалізації. Більша частина активів, наприклад, дебіторська заборгованість, запаси товарно-матеріальних цінностей залежить від обсягу реалізації. Поряд із зростанням активів також відбувається зростання пасивів. Таким чином, для забезпечення зростання обсягу реалізації керівникам підприємства слід спочатку спроектувати потреби в активах на поточний період, потім спроектувати зобов'язання та власний капітал, що будуть утворені за нормальних умов функціонування підприємства. Після цього шляхом віднімання спроектованих зобов'язань та власного капіталу від необхідних активів розраховується величина додатково необхідних фондів. Додатково необхідними фондами є фінансові ресурси, які слід залучити для підтримання зростання обсягу реалізації продукції.

У випадку зміни співвідношення активи—обсяг реалізації (через економію масштабу, надлишок потужності, паушальні активи та інші) для прогнозу потреб у додаткових фінансових ресурсах застосовують інші методи. Одним із таких методів є кореляційно-регресійний аналіз.

За допомогою кореляційно-регресійного аналізу на основі вивчення коефіцієнта кореляції між товарно-матеріальними запасами й реалізацією та рівняння регресії можна розрахувати суму додатково необхідних фінансових ресурсів для фінансування росту обсягу реалізації продукції.

Керівники підприємства з огляду на стратегію та спираючись на показники ліквідності і фінансової стійкості

можуть спробувати залучити необхідні фінансові ресурси за допомогою реалізації таких заходів:

1. Прискорення оборотності капіталу підприємства.
2. Здійснення більш агресивної політики щодо повернення сум простроченої дебіторської заборгованості.
3. Зміни дивідендної політики.
4. Залучення фінансових ресурсів за рахунок випуску довгострокових облігацій.
5. Залучення фінансових ресурсів за рахунок отримання довгострокових кредитів банків.
6. Залучення фінансових ресурсів за рахунок отримання короткострокових кредитів банків.
7. Залучення фінансових ресурсів за рахунок отримання комерційного кредиту.
8. Залучення фінансових ресурсів за рахунок збільшення кредиторської та іншої короткострокової заборгованості.
9. Залучення фінансових ресурсів із позабалансових джерел фінансування та інші.

Слід зазначити, що використання фінансових ресурсів, залучених за допомогою останніх шести способів, недоцільне у разі незадовільних показників фінансової стійкості, а використання останніх чотирьох — недоцільне у випадку незадовільних показників ліквідності.

Секція «Статистика»

Борисенко В. С.

Київський національний економічний університет
5 курс, обліково-економічний факультет

АНАЛІЗ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ

Зовнішньоекономічна діяльність кожної країни приводить до виникнення двох зустрічних потоків іноземної валюти. Інтегральним показником цих потоків слугують баланси міжнародних розрахунків як співвідношення грошових вимог і зобов'язань, надходжень і платежів однієї країни по відношенню до інших. Статистичний звіт про підсумки всіх економічних операцій резидентів даної країни з рештою світу у формі систематизованих облікових записів за певний період називається *платіжним балансом*.

Платіжний баланс є інструментом відображення збалансованості макроекономічних зв'язків країни. Він дає змогу робити висновки про стан міжнародної заборгованості країни, її платоспроможність, а також про зв'язок між операціями із закордонними партнерами і національною пропозицією грошей та показує співвідношення платежів за кордон і надходжень з-за кордону за певний період часу (рік, квартал, місяць) і завжди знаходиться в рівновазі. Проте за підсумками його основних розділів може мати місце або *активне* сальдо — якщо надходження перевищують платежі, або *пасивне* — коли платежі перевищують надходження. Тому платіжний баланс — це не тільки рахунок міжнародних операцій країни, дві сторони якого урівноважують одна одну, а й певний стан цих операцій, що включають якісні і структурні характеристики основних елементів.

Динаміка даних платіжного балансу дає можливість простежити за розвитком зовнішньої торгівлі даної країни товарами та послугами, визначити форми й обсяги іноземного інвестування, з'ясувати стан її офіційних золотовалютних резервів і зовнішньої заборгованості.

Платіжний баланс є одним з основних інструментів макроекономічного аналізу та прогнозування, формування податкової та грошово-кредитної політики, заходів з

регулювання зовнішньої торгівлі, внутрішнього валютного ринку і валютного курсу. Як агрегований монетарний показник платіжний баланс безпосередньо пов'язаний з такими макроекономічними показниками, як валовий внутрішній продукт (ВВП), національний дохід (НД), сукупні заощадження та інвестиції, бюджетний дефіцит. Користувачами статистики платіжного балансу є уряди, міжнародні економічні організації, господарюючі суб'єкти всіх рівнів. Платіжний баланс складається за стандартними схемами, розробленими Міжнародним валютним фондом.

Порушення рівноваги платіжного балансу вимагає певних змін рівнів цін, доходу, валютних курсів та інших макроекономічних показників. На стан платіжного балансу впливають такі фактори, як нерівномірність економічного і політичного розвитку країн, міжнародна конкуренція, циклічні коливання економіки, зростання закордонних державних витрат, пов'язаних із мілітаризацією економіки і військовими витратами, посилення міжнародної фінансової взаємозалежності, зміни в міжнародній торгівлі, вплив валютно-фінансових факторів, негативний вплив інфляції.

Аналіз рівноваги платіжного балансу ґрунтується на визначенні стану балансу поточних платежів, базового балансу та балансу офіційних розрахунків. Результати записів підраховуються за традиційним методом «підведення ризику» під кожною із зазначених частин платіжного балансу. З поняттям рівноваги платіжного балансу тісно пов'язане поняття фінансування сальдо платіжного балансу.

Особливе значення платіжний баланс має для України, адже він сприяє досягненню внутрішньої (низький рівень інфляції, загальна зайнятість трудових ресурсів) і зовнішньої (стабільний курс національної валюти, торгова та фінансова збалансованість) рівноваги.

За 9 місяців 2001 року сальдо за **рахунком поточних операцій** платіжного балансу мало позитивне значення і становило 1,2 млрд дол. США, що складає 4,4 % ВВП. Але протягом року ситуація змінювалася. В I та II кварталах сальдо рахунку поточних операцій було позитивним та зростало, в III — від'ємним. Збереження позитивного сальдо в першому півріччі зумовлено насамперед високими темпами зростання експорту та суттєвим скороченням енергетичного імпорту.

Сальдо **фінансового рахунку** за 9 місяців 2001 року було негативним і складало 1,0 млрд дол. США. Чисті вкладення в зарубіжні активи, без урахування змін валютних резервів, зросли на 1,0 млрд дол. США. Збільшилися і зобов'язання України перед іншими країнами на 1,2 млрд дол. США. Це відбулося за рахунок збільшення негарантованих урядом запозичень та зростання обсягів короткострокового капіталу.

Обсяг прямих іноземних інвестицій в III кварталі 2001 року збільшився на 101 млн дол. США, загальна заборгованість за іноземними середньо- та довгостроковими кредитами становила 8,8 млрд дол. США, в тому числі 1,4 млрд дол. США, або 16,1 % — за негарантованими кредитами. Загальна сума зобов'язань за портфельними інвестиціями зменшилася за 9 місяців поточного року на 567 млн дол. США, а міжнародні валютні резерви збільшилися на 1195 млн дол. США, у тому числі в III кварталі — на 813 млн дол. США

Основне джерело надходжень інвестицій в Україну складають грошові внески (78 %), а також рухоме та нерухоме майно (21 %). З 112 країн світу, які інвестували економіку України, майже половину залученого капіталу складає капітал 5 країн: США (17 % від загального обсягу інвестицій), Великобританія (8 %), Нідерланди (8 %), Росія (8 %) та Німеччина (6 %). За видами економічної діяльності пріоритетними для капіталовкладень були харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів — 18 % від загального обсягу, оптова торгівля та посередництво в торгівлі — 13 %, фінансова діяльність — 8 %.

Значно збільшилися обсяги кредитування від міжнародних фінансових інститутів та організацій: усього отримано 589 млн дол. США (порівняно з I півріччям — 121 млн дол. США), у тому числі 375 млн дол. США — від МВФ в рамках програми розширеного фінансування. Надзвичайно високий профіцит за поточними операціями та стійке перевищення пропозиції іноземної валюти над попитом на внутрішньому валютному ринку дозволили суттєво поповнити **міжнародні валютні резерви**. Сформований на кінець вересня рівень резервних активів забезпечував фінансування імпорту товарів та послуг на 7,1 тижня.

Оскільки жодна країна в світі не живе ізольовано від усіх інших, то її економічний та політичний стан може

змінюватися під впливом різних економічних, політичних, соціальних факторів та змін у природі. Саме вплив таких факторів порушує збалансованість надходжень у країну чи її виплат іншим країнам. В такій ситуації платіжний баланс стає одним з об'єктів державного регулювання. Державне регулювання платіжного балансу — це сукупність економічних, в тому числі валютних, фінансових, грошово-кредитних заходів держави, які спрямовані на формування основних статей балансу, а також покриття отриманого сальдо. Методи регулювання платіжного балансу спрямовуються або на стимулювання експорту, або на обмеження зовнішньоекономічних операцій залежно від стану міжнародних рахунків.

За умови активного платіжного балансу державне регулювання спрямовано на усунення небажаного надто активного сальдо, держава намагається розширити імпорт, стримати експорт товарів, збільшити експорт та обмежити імпорт капіталів. Якщо сальдо пасивне, то тимчасовими методами є пільгові кредити, кредити банків чи міжнародних організацій, але тривале використання таких методів покриття дефіциту може призвести до ще більшої заборгованості країни. Остаточним методом балансування платіжного балансу слугує використання офіційних валютних резервів.

Щодо України, то в останні роки коефіцієнт покриття імпорту експортом перевищує одиницю, а профіцит балансу поточного рахунка уможливив нарощення валютних резервів і зменшення зовнішньої заборгованості.

За результатами аналізу платіжних балансів можна зробити висновки, що повільними темпами Україна починає виходити з економічної кризи, але, на жаль, існує ще багато проблем економічного, соціального та політичного змісту, які потребують швидкого вирішення.

Грушко О. О.

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
5 курс, економічний факультет

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ СВІТОВОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗРАХУНКУ ЧИСЕЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ ТА

ОБСЯГІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ ТА СУПУТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Відповідно до рекомендацій Світової туристичної організації (СТО) туризмом вважається тимчасовий виїзд людини з місця постійного проживання з оздоровчою, пізнавальною або професійно-діловою метою без зайняття оплачуваною діяльністю на термін від 24 годин до 6 місяців. Таке визначення відрізняється від традиційного розуміння туризму як поїздки виключно з пізнавальною метою або на відпочинок. Необхідність розширити поняття туризму за його традиційні межі була викликана ростом інтенсивності сучасних міжнародних в'їзних-виїзних процесів та глобалізацією їхнього впливу на економіки держав світу. Мільйонні за чисельністю в'їзні та виїзні потоки відвідувачів тягнуть за собою і мільйонні обсяги обміну коштів, спричинені споживанням різноманітних послуг та товарів, пов'язаних із організацією та здійсненням поїздок.

Визначення ролі туризму як галузі у формуванні ВВП країни є складним завданням, оскільки ця галузь є синтетичною — в обслуговуванні туристів задіяні підприємства транспорту, зв'язку, сфери послуг, сільського господарства, фінансові установи тощо. З метою вирішення цього завдання був розроблений СТО і схвалений ООН комплект Рекомендацій по статистиці туризму, які використовуються на міжнародному рівні.

З 1997 року в Україні розрахунок обсягів наданих послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю, також проводиться за методикою СТО. Вивчається придатність та коректність методики для нашої країни, де існують історичні та економічні особливості, що значно відрізняють її від більшості країн, розвинутих в економічному та туристичному плані.

Розглянемо, що передбачає дана методика, та проведемо аналіз щодо її слабких місць.

На першому етапі проводиться розрахунок чисельності туристичних потоків за даними Держкомкордону. Окремо проводяться розрахунки в'їзних, виїзних та внутрішніх туристичних потоків. Відразу виникає зауваження — дана методика не враховує неорганізований внутрішній туризм.

Другий та третій етапи передбачають визначення середньої тривалості поїздки та середньої вартості послуг за добу, що

надаються на території України одній особі протягом організованого туру (в дол. США). За основу беруться дані анкетування.

Четвертий етап — це розрахунок обсягів послуг, наданих в Україні протягом звітного року. Цей обсяг являє собою результат суми доходів, отриманих за рахунок в'їзного туризму, організації зарубіжних турів та внутрішнього туризму.

П'ятий етап — це розрахунки обсягів послуг, які надаються за межами митної території України громадянам України при здійсненні ними туристичних подорожей.

Найбільш вразливим місцем в розрахунках за цією методикою є застосування показників середньої вартості послуг, що надаються різним категоріям туристів протягом поїздки. Попереднє анкетне обстеження, на підставі якого визначались ці показники, проводилось в Україні в 1997 році. Зміни, які відбулись з того часу в цінах на послуги, не враховані в зазначеній методиці, що вносить елемент некоректності в кінцеві результати розрахунків. Виходом з цієї ситуації є постійний (принаймні шоквартальний) моніторинг цін на основні та додаткові туристичні послуги Державною туристичною адміністрацією. Щодо анкетування тривалості поїздки, тут також необхідно застосовувати постійну систематизацію та аналіз даних Держкомкордону щодо дат в'їзду/виїзду іноземців, а також даних підприємств, задіяних у внутрішньому туризмі.

Задля отримання більш точних даних щодо внутрішнього туризму, зокрема за рядком «Приватні засоби розміщення», необхідно розробити і впровадити в життя дієві програми легалізації та розвитку сільського туризму в нашій країні.

Викликає подив незавершеність методики СТО, оскільки за логікою останнім етапом має бути порівняння доходу, отриманого Україною від надання туристичних послуг, з доходом, які отримали країни від надання туристичних послуг нашим громадянам. Дана методика такого розрахунку не містить. Як пропозицію слід розглянути можливість трансформації даної методики СТО у баланс, аналогічний платіжному.

Для пристосування Методики СТО до особливостей розвитку туризму в Україні і забезпечення в подальшому

достовірності визначення частки туризму у ВВП слід врахувати всі вищенаведені зауваження та пропозиції. Потрібно визначитись з обсягами та структурою туристичних потоків і пакета послуг окремо по кожному регіону України, розглянути їх в динаміці та провести науково обґрунтований аналіз отриманих результатів.

Коробка О. С.

Київський національний економічний університет
5 курс, обліково-економічний факультет

ВИКОРИСТАННЯ ІНДЕКСІВ СЕЗОННОСТІ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Про те, наскільки неналагоджена податкова система та підходи до державних позик, свідчить чимало фактів: вкрай нестабільна податкова політика, коливання на ринку державних цінних паперів і головне — повна неузгодженість політики позикових і податкових фінансів. Податки є важливим важелем, за допомогою якого держава має можливість впливати на виробництво, стимулюючи або стримуючи його розвиток. В теперішній час в Україні проводиться комплекс заходів по вдосконаленню системи оподаткування. Податки мають значно більше аспектів, ніж ті, що розглядаються в Україні.

Найголовнішою умовою виходу України з кризи є розробка та реалізація такої стратегії соціально-економічного розвитку, яка б відповідала загальносвітовим нормам, закономірностям і принципам та виходила із державних інтересів. Державна політика України в контексті концепції стійкого розвитку має всебічно враховувати інтереси та можливості регіонів, тобто передбачати регіоналізацію суспільного життя в усіх його основних проявах.

Фактичні рівні динамічних рядів під впливом різного роду чинників варіюють, відхиляючись від основної тенденції розвитку. В одних рядах коливання мають систематичний, закономірний характер, повторюються через певні інтервали часу, в інших — не мають такого характеру і тому називаються

випадковими. У конкретному ряду можуть поєднуватися систематичні та випадкові коливання.

Окремим соціально-економічним процесам притаманні внутрішньо-річні, сезонні піднесення і спади. Сезонність дуже негативно впливає на економіку, бо це пов'язано з нерівномірністю використання устаткування, робочої сили, нерівномірним завантаженням транспорту, необхідністю створювати резерви потужностей і т. д.

Аналіз сезонних коливань має за мету, якщо можна, усунути ці коливання або пом'якшити їх вплив, а якщо не можна, то враховувати цей факт при плануванні випуску або споживання продукції.

Сезонні коливання виявляються і аналізуються на основі рядів щомісячних або щоквартальних даних. Характер сезонних коливань описується «сезонною хвилею», яку утворюють індекси сезонності. У динамічних рядах, які не виявляють чіткої тенденції розвитку, *індекси сезонності* є відношенням фактичних місячних (квартальних) рівнів $\bar{y}_t$ до середньомісячного (середньоквартального) за рік $\bar{y}$, %:

$$I_c = 100 \frac{\bar{y}_t}{\bar{y}}$$

Порядок обчислення сезонної хвилі розглянемо на прикладі фактичних надходжень податків в Черкаській області за 2000 рік (табл. 1). Середньомісячний обсяг надходжень $\bar{y} = 709378,8 : 12 = 59114,91$ (грн). Індеси сезонності коливаються від 122,5 % у грудні $((72435,2 : 59114,91) * 100)$ до 64,7 % у січні $((38226,5 : 59114,91) * 100)$. Амплітуда сезонних коливань становить $R_t = 122,5 - 64,7 = 57,8$ п. п.

Оскільки сезонні коливання з року в рік не лишаються незмінними, виявити сталу сезонну хвилю можна за допомогою середніх індексів сезонності за кілька років:

$$\bar{I}_c = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n I_{ci}, \text{ де } n \text{ — число років.}$$

Для порівняння інтенсивності сезонних коливань різних явищ чи одного й того самого явища в різні роки використовуються узагальнюючі характеристики варіації індексів сезонності:

середнє лінійне відхилення $\bar{l}_c = \frac{1}{12} \sum_1^{12} |I_c - 100|$;

або середнє квадратичне відхилення $\sigma_t = \sqrt{\frac{1}{12} \sum_1^{12} (I_c - 100)^2}$.

У динамічному ряду фактичних надходжень податків в Черкаській області за 2000 р. середнє квадратичне відхилення становить 18,2 п. п.

Якщо спостерігається тенденція розвитку, попередньо проводиться згладжування чи вирівнювання динамічного ряду, визначаються теоретичні рівні для кожного місяця (квартала) року, а індекс сезонності обчислюється як відношення фактичних рівнів ряду y_t до теоретичного Y_t ,

тобто $I_c = 100 \frac{y_t}{Y_t}$. Розрахунок сезонної хвилі за наявності тенденції подано в табл. 2 на прикладі щоквартальної динаміки фактичних надходжень податків. Тенденція ряду описується рівнянням $Y_t = 162193.75 + 790.9t$, де t змінюється в межах від $t_1 = -9.5$ до $t_n = +9.5$.

Середньозважені індекси сезонності (для яких ваги — середньорічні обсяги надходжень податків) становлять:

Для першого кварталу $I_1 = \frac{109 * 133897 + 84 * 161650.3 + 76 * 155049 + 90 * 183027.8 + 84 * 177344.7}{810968.8} = 87.95$.

Аналогічно розраховані індекси для другого кварталу $I_2 = 99,32$; для третього $I_3 = 95,45$; для четвертого $I_4 = 120,08$.

Скоригований на сезонність тренд наведено в останній графі табл. 3. Для першого кварталу 1996 р.: $\hat{Y}_t = 154680,07 * 0,88 = 136041,12$.

Поряд з абсолютною мірою випадкових коливань використовують відносну — коефіцієнт варіації $V_e = 100 \frac{s_e}{\bar{y}}$, де $\bar{y}$ — середній рівень динамічного ряду. Щодо випадкових коливань обсягів фактичних надходжень податків, то

$$V_e = \frac{26770.32}{162193.75} 100 = 16.51\%$$

Різницю $100 - V_e$ використовують для оцінки сталості динаміки. У нашому прикладі ця різниця наближається до 100 %, що свідчить про сталий характер тенденції і сезонних коливань фактичних надходжень податків у Черкаській області за 1996—2000 рр.

Таким чином, регіоналізація, як і інтернаціоналізація суспільного життя, є суттєвою функцією будь-якої держави. Вона особливо важлива для України з її великими територіально-природними відмінностями, із структурою промислового та сільськогосподарського виробництва, характером спеціалізації господарства тощо. Під регіоналізацією слід розуміти доцільність для кожного регіону мати свою модель стратегії стійкого розвитку, яка виходила б із загальнодержавної стратегії й інтересів, властивостей самого регіону.

Тому перехід України до ринкової економіки, її подальший соціально-економічний розвиток у контексті концепції стійкого розвитку потребує обґрунтування і здійснення регіональної політики. Регіональна політика стає пріоритетною за наявності значних територіальних відмінностей у природних, соціально-економічних, етнічних та інших аспектах. Саме тому в Україні (особливо в умовах економічної кризи) така політика набуває актуальності.

Однією із складових механізму подолання дефіциту бюджету регіонів може бути надання їх владним структурам права самостійно вводити територіальні надбавки до місцевих податків виходячи з особливостей галузевої і територіальної структури виробництва, екологічного стану в регіонах у цілому. Удосконалення системи місцевого оподаткування, безпосередньо пов'язане з науково-обґрунтованою його структуризацією, сприятиме підвищенню ефективності регіональної податкової політики, стимулюватиме соціально-економічний розвиток усіх регіонів з урахуванням їх потенційних можливостей, зокрема податкоспро-можності.

Таблиця 1

ЩОМІСЯЧНА ДИНАМІКА ФАКТИЧНИХ НАДХОДЖЕНЬ ПОДАТКІВ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗА 2000 р.

Місяць року	Факт. надходження податків, y_t , грн	Індекс сезонності I_c , %	$I_c - 100$	$(I_c - 100)^2$
січень	38226,5	64,7	-35,3	1248,6
лютий	43388,6	73,4	-26,6	707,7
березень	59305,2	100,3	0,3	0,1
квітень	63389,8	107,2	7,2	52,3
травень	61769,6	104,5	4,5	20,2
липень	64293,8	108,8	8,8	76,8
червень	58450,5	98,9	-1,1	1,3
серпень	44436,5	75,2	-24,8	616,5
вересень	63995,4	108,3	8,3	68,2
жовтень	71564,3	121,1	21,1	443,5
листопад	68123,5	115,2	15,2	232,2
грудень	72435,2	122,5	22,5	507,7
Разом	709378,9	1200,0	0,0	3975,1

Таблиця 2

ЩОКВАРТАЛЬНА ДИНАМІКА ФАКТИЧНИХ НАДХОДЖЕНЬ ПОДАТКІВ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗА 1997—2000 рр.

Рік	Квартал	грн, y_t	Зміна часу	$y_t t$	$Y_t = 162193,75 + 790,9t$
1996	1	168384	-9,5	-1599648	154680,07
	2	124225	-8,5	-1055913	155470,98
	3	129968	-7,5	-974760	156261,9
	4	113011	-6,5	-734572	157052,81
1997	1	132000	-5,5	-726000	157843,72

	2	148193	-4,5	-666869	158634,64
	3	147527	-3,5	-516345	159425,55
	4	218881	-2,5	-547203	160216,47

Закінчення табл. 2

Рік	Квартал	грн, y_t	Змін а часу	$y_t t$	$Y_t = 162193,75 + 790,9t$
1998	1	122670	-1,5	-184005	161007,38
	2	149646	-0,5	-74823	161798,29
	3	137270	0,5	68635	162589,21
	4	210610	1,5	315915	163380,12
1999	1	147374	2,5	368435	164171,03
	2	184090	3,5	644315	164961,95
	3	187442	4,5	843489	165752,86
	4	213205,2	5,5	1172629	166543,78
2000	1	140920,3	6,5	915982	167334,69
	2	189453,1	7,5	1420898	168125,6
	3	166882,5	8,5	1418501	168916,52
	4	212122,9	9,5	2015168	169707,43
Разом		3243875		2103831	3243875

Таблиця 3

**ТРЕНД І СЕЗОННІ КОЛИВАННЯ ФАКТИЧНИХ НАДХОДЖЕНЬ
ПОДАТКІВ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗА 1996—2000 рр.**

Рік	Кварта л	грн, y_t	Тренд Y_t	Індекс сезонност і	Тренд, скоригован ий на сезонність, Y_t $I_t = Y_t$
199	1	16838	154680,0	1,09	136041,12

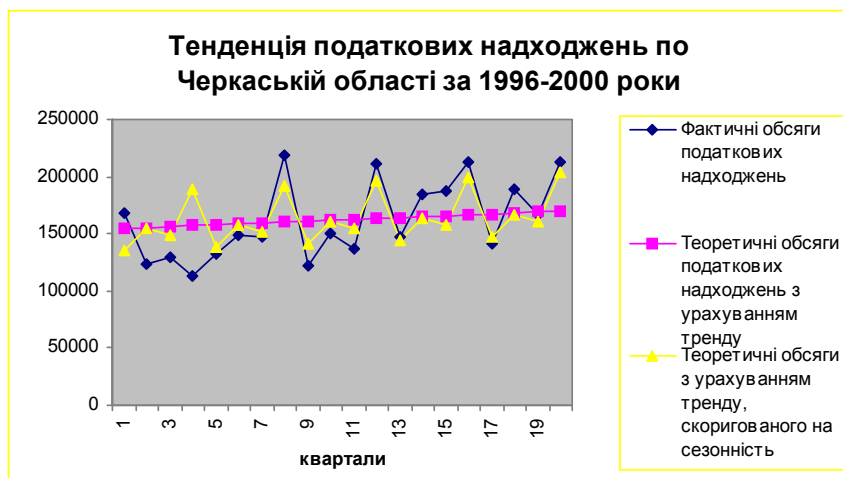
6		4	7		
	2	12422 5	155470,9 8	0,8	154413,78
	3	12996 8	156261,9	0,83	149151,98
	4	11301 1	157052,8 1	0,72	188589,01
199 7	1	13200 0	157843,7 2	0,84	138823,55
	2	14819 3	158634,6 4	0,93	157555,92
	3	14752 7	159425,5 5	0,93	152171,69
	4	21888 1	160216,4 7	1,37	192387,94
199 8	1	12267 0	161007,3 8	0,76	141605,99

Закінчення табл. 3

Рік	Кварта л	грн,	Тренд	Індекс сезоннос ті	Тренд, скориговани й на сезонність,
	2	149646	161798,2 9	0,92	160698,06
	3	137270	162589,2 1	0,84	155191,4
	4	210610	163380,1 2	1,29	196186,85
1999	1	147374	164171,0 3	0,9	144388,42
	2	184090	164961,9 5	1,12	163840,21

	3	187442	165752,8 6	1,13	158211,1
	4	213205, 2	166543,7 8	1,28	199985,77
2000	1	140920, 3	167334,6 9	0,84	147170,86
	2	189453, 1	168125,6	1,13	166982,35
	3	166882, 5	168916,5 2	0,99	161230,82
	4	212122, 9	169707,4 3	1,25	203784,68
Разом		324387 5	3243875	20	3243875

Малюнок 1

НАЯВНА ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА ДЛЯ РОЗРАХУНКУ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ З ТОЧКИ ЗОРУ НЕОБХІДНОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОРАХУНКІВ «ТІНЬОВОГО», ПРИХОВАНОГО ВИРОБНИЦТВА

В силу великої специфіки проявлення «тіньової», прихованої економічної діяльності в галузях економіки і на різних стадіях економічного циклу, а також через відмінності інформаційної бази не існує універсального методу розрахунку її показників. Є загальні підходи, які рекомендується використовувати для розрахунків, і наявна інформаційна база, яка дозволяє проводити ті чи інші дорахунки.

Для здійснення дорахунків «тіньового», прихованого виробництва у сільському господарстві відповідно до методичних підходів пропонується проведення вибірових обстежень з метою отримання середніх показників виходу сільськогосподарської продукції для господарств неформального сектору, які не подають статистичної звітності, і застосування непрямих методів, таких як метод розрахунку по відомих параметрах, експертних оцінок та ін. для сільськогосподарських підприємств (з 2000 року в тому числі фермерські господарства), які подають статистичну звітність. Оцінку прихованого або заниженого обсягу сільськогосподарського виробництва за допомогою непрямих методів здійснюють виходячи з середніх витрат кормів на одиницю продукції, норм годівлі на 1 голову худоби, висіву насіння на 1 га посівної площі та ін.

Опишемо, як проводиться розрахунок продукції сільського господарства і оцінимо наявну інформаційну базу з точки зору можливості та необхідності проведення дорахунків обсягів «тіньового», прихованого сільськогосподарського виробництва.

Розрахунок продукції сільського господарства у фактично діючих цінах по кожній категорії господарств здійснюється шляхом оцінки вироблених у звітному році основних

сільськогосподарських продуктів по середній ціні їх реалізації. Першочергово виконуються розрахунки обсягів виробництва сільськогосподарських продуктів в натуральному виразі.

Почнемо з господарств неформального сектору. Облік посівних площ, поголів'я худоби і обсягів виробництва у неформальному секторі здійснюється на основі суцільних та вибіркових переписів, що проводяться періодично, 1 раз у 5—10 років. Для визначення обсягів виробництва у період між переписами діюча система статистичних спостережень передбачає погосподарський облік сільськими радами щорічно (станом на 1 січня) даних про площі, структуру посівів основних сільськогосподарських культур та чисельність поголів'я худоби та птиці в домогосподарствах сільської місцевості. На рівні областей та районів складається статистична форма № 4-сільрада «Посівні площі сільськогосподарських культур в господарствах населення на території сільської ради». По господарствах, що розташовані в містах та селищах міського типу, де не ведеться погосподарський облік, площі посівів, чисельність худоби та птиці визначаються розрахунково на підставі періодичних вибіркових та суцільних переписів. Дані про зміни площ сільськогосподарських угідь по категоріях господарств наводяться Держкомземом України — форма № 6-зем «Звіт кількісного обліку земель України станом на 01.01.20__ р. Розрахунки виробництва сільськогосподарської продукції базуються на показниках щомісячних даних обстежень домогосподарств в сільській місцевості — форма № 02-сгн. Цей запитальник складається з трьох розділів. В першому розділі запитується інформація про фактично зібраний урожай по зернових та зернобобових, технічних, кормових культурах, овочах, плодах, ягодах та про зібрану площу. У другому розділі — інформація про кількість продуктів, що отримані від тварин і птиці за останній місяць, а також про зміни, що відбулися в чисельності худоби та птиці. У третьому розділі заповнюється інформація про продаж продуктів свого виробництва або своєї худоби, птиці. В обстеженні беруть участь 32 тисячі господарств. На підставі даних обстеження про вихід продукції в середньому на одну голову худоби та врожайність сільськогосподарських культур органами статистики визначаються обсяги виробництва

сільськогосподарської продукції в господарствах населення, які офіційно не подають звітів про наслідки своєї виробничої діяльності. Отримані обсяги включаються як дорахунки до ВВП.

Відомо, що господарства населення не подають статистичної звітності про наслідки своєї діяльності, не сплачують податки і тому менш схильні приховувати результати своєї діяльності, ніж сільськогосподарські підприємства, які є платниками податку. Задача статистиків тут полягає в тому, щоб правильно оцінити сільськогосподарське виробництво у цій категорії господарств. Розрахунок сільськогосподарського виробництва в господарствах населення України проводиться на підставі даних щомісячного вибіркового обстеження про середні показники врожайності сільськогосподарських культур і насаджень та виходу продукції тваринництва, а методи розрахунку прихованого виробництва в неформальному секторі якраз і потребують застосування такого вибіркового обстеження, тому дані про сільськогосподарське виробництво, які отримують в результаті розрахунків по господарствах населення, з точки зору методології можна оцінити як відображаючі реальний стан. Не має сенсу започатковувати нове щомісячне вибіркове обстеження, але, можливо, має сенс проводити вдосконалення вже існуючого вибіркового обстеження на предмет включення у запитальник нових показників, наприклад, про витрати кормів і насіння, підвищувати репрезентативність вибірки.

Обсяги виробництва сільськогосподарських підприємств та фермерів (у натуральному виразі) у поточних розрахунках визначаються на підставі відомостей форм державного статистичного спостереження. По тваринництву основна статистична форма № 24 «Звіт про стан тваринництва на 1 січня 2002 р.», по рослинництву основна статистична форма № 29-сг «Звіт про збір урожаю сільськогосподарських культур на 1 грудня 200_ року».

Опишемо кожну з цих форм.

Форма № 24 складається з дев'яти розділів, в яких наводяться дані про вироблену продукцію тваринництва за рік, вирощену худобу та птицю, чисельність та рух поголів'я худоби та птиці, наявність кормів та стан звірівництва.

Форма № 29-сг складається з двох розділів. В першому розділі наводиться інформація про зібраний урожай та площі по сільськогосподарських культурах, а в другому розділі зібраний урожай і площі по садах, ягідниках і виноградниках.

Дані про сільськогосподарське виробництво, отримані з статистичної звітності, зводяться на рівні областей і районів, а потім зведення проводиться на рівні країни.

Сільськогосподарські підприємства і фермери є платниками податку і подають статистичну звітність. Існує психологічний момент, згідно з яким таким господарствам властиво приховувати реальне виробництво, тому, хоча дані про виробництво сільськогосподарської продукції, які ми отримуємо з статистичної звітності, містять вичерпну інформацію з точки зору охопту різних сторін сільськогосподарського виробництва; однак з точки зору правдивості і повноти ці дані потребують перевірки. По таких сільгоспвиробниках пропонується проведення додаткових розрахунків на підставі експертних оцінок, середніх норм висіву насіння, витрат кормів та інше. Експертні оцінки можуть бути отримані з додаткового вибіркового обстеження.

На мій погляд, додаткові вибіркові (можливо анонімні) обстеження відносно середніх показників урожайності сільськогосподарських культур і насаджень та виходу продукції тваринництва у сільськогосподарських підприємствах та фермерських господарствах дали б можливість отримати потрібні експертні оцінки.

Так, вважаємо, що дані про сільськогосподарське виробництво по господарствах населення, які отримують на підставі щомісячного вибіркового обстеження, відповідають вимогам діючої методології і повинні відображати реальне становище, а по сільськогосподарських підприємствах необхідно робити дорахунки «тіньового», прихованого виробництва. З цією метою потрібно проводити додаткові, вибіркові обстеження.

ПРОБЛЕМИ СТАТИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА

Для вирішення найважливіших питань державного управління економікою одне з провідних місць відведено аналізу явищ, що відбуваються в конкурентному середовищі нашої країни та наданню їм кількісних оцінок для подальшої розробки стратегії управління.

Вирішення проблем забезпечення конкурентоспроможності національної економіки потребує вивчення стану конкуренції з метою:

- забезпечення сприятливих умов для підприємницької діяльності насамперед у реальному секторі економіки;
- узгодження економічної політики держави з потребами підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва;
- підтримка розвитку пріоритетних галузей, виробництв і видів продукції, що мають або можуть отримати в короткостроковій та довгостроковій перспективі конкурентні переваги на світовому ринку;
- інформаційно-аналітичне та інституційне забезпечення функціонування вітчизняного виробництва, правова підтримка конкурентоспроможних вітчизняних виробників на зовнішніх ринках.

Суттєву роль у забезпеченні успішної конкуренції відіграє активна державна політика, спрямована на підтримку потенційно конкурентоспроможних підприємств, які ще не набули стійких позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Статистичний аналіз конкуренції необхідний для здійснення контролю за проведенням конкурентної політики, а саме такими її напрямками:

- ліквідація бар'єрів, що обмежують доступ суб'єктів господарювання на існуючі ринки, та створення економічних умов для входження нових суб'єктів господарювання на монополізовані ринки;

- захист інтересів підприємців та споживачів від неправомірних обмежень конкуренції та впливу «тіньового» сектору економіки;

- удосконалення державного регулювання та контроль у сфері діяльності суб'єктів природних монополій;

- контроль за станом дотримання антимонопольного законодавства керівниками державних органів і органів місцевого самоврядування у відповідних галузях та регіонах;

- обмеження можливостей поєднання функцій органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування з господарськими функціями;

- виявлення прояву монополізму під час ціноутворення на монополізованих і олігопольних ринках. У разі потреби тимчасове застосування державного регулювання цін на продукцію монопольних утворень;

- запровадження заходів щодо запобігання безпідставному розширенню керівниками державних адміністрацій повноважень у сфері ціноутворення, що стримує встановлення реальних цінових співвідношень, створення ефективної структури господарювання;

- поступове скасування регулювання цін (тарифів) на товари (роботи, послуги) монопольних утворень, що діють на загальнодержавних та регіональних ринках, за винятком суб'єктів природної монополії та тих, що створені з метою виконання покладених на них законодавством функцій, а також казенних підприємств;

- недопущення необґрунтованого роздрібнення цілісних виробничо-технологічних комплексів і таких, що визначають експортний потенціал країни;

- стимулювання нарощення випуску товарів на підприємствах, що здатні ефективно конкурувати на ринках, де домінує продукція іноземного виробництва, не допускаючи при цьому негативного впливу на розвиток негативної конкуренції;

- встановлення ліміту на ввезення на територію України окремих видів іноземних товарів та сировини у разі, коли це загрожує конкурентоспроможності українських виробників на внутрішньому ринку.

Крім того, результати економіко-статистичного дослідження конкуренції можуть широко застосовуватись для

вирішення проблем, пов'язаних із застосуванням конкурентного законодавства, контролю за економічною концентрацією ринкової влади тощо.

Зважаючи на зазначене, перед статистикою постають такі завдання:

1. Створення інструментів для узагальненої оцінки конкурентного середовища.

2. Економіко-статистичний аналіз стану конкуренції на певних товарних ринках

3. Забезпечення інформацією щодо діяльності суб'єктів господарювання з визначенням монопольного становища суб'єктів господарювання та групвань на товарних ринках.

4. Розробка механізму вивчення домінуючих суб'єктів господарювання на окремих сегментах ринку.

5. Економіко-статистична оцінка ефективності державних заходів щодо розвитку конкуренції.

6. Економіко-статистичний аналіз соціально-економічних заходів з підтриманням вітчизняних учасників ринку, надання їм господарських, фінансових, податкових та інших пільг.

7. Оцінка розмірів шкоди, нанесеної економіці країни від порушень конкурентного законодавства.

Важливість наведених завдань означає, що перед статистикою України постає нагальна потреба створення в її структурі нового напрямку, який може бути визначений як статистика конкуренції.

Для цього необхідно здійснити цілий ряд заходів. Серед них є і такі, вирішення яких можливе найближчим часом.

- Визначити завдання статистики обліку та аналізу конкурентного середовища

- Адаптувати економіко-статистичні методи аналізу для вивчення стану та динаміки конкурентного середовища в цілому та на окремих товарних ринках

- Розробити та удосконалити систему показників стану конкуренції

- Виокремити існуючі бази даних для визначення конкуренції

- Організувати спеціальні статистичні спостереження за станом конкуренції на пріоритетних для економіки України ринках за державним замовленням органів влади і управління.

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОПТИМАЛЬНОГО РІВНЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ

На думку багатьох підприємців і економістів, один з головних факторів, що стримує у в Україні зростання виробничої активності, — нераціональна фіскальна політика, що проводиться державою протягом практично всіх 90-х років. Вважається, що той податковий тягар, що установлений державою, є явно надмірним і не дозволяє виробничим структурам проводити нормальну економічну діяльність. Такий фіскальний тиск спричинив цілий ряд негативних явищ. Починаючи зі стримування підприємницької активності до стимулювання ухиляння від податків та розвитку тіньового сектору економіки.

Оцінити ефективність фіскальної політики можна з різних позицій, а саме з позиції економічного суб'єкта (джерела оподаткування) і держави (одержувача податків). При оцінці фіскальної політики з погляду держави можливі два аспекти аналізу: оцінка ефективності фіскальної політики, що впливає на виробничу активність економічної системи і на наповненість дохідної частини державного бюджету. Як правило, ці дві оцінки вступають у протиріччя, і фіскальна політика, ефективна з погляду другого критерію, може бути зовсім неефективною з погляду першого.

Концепція кривої Лаффера займає центральне місце в сучасній теорії фіскального регулювання. При цьому конкретні дослідження в цій області йдуть, як правило, по двох напрямках. Перший (теоретичний) передбачає моделювання виробничих і фіскальних процесів і теоретичне виведення з побудованих моделей параболічної залежності Лаффера. У роботах подібного роду акцент ставиться на доведення наявності «ефекту перегину» на фіскальній кривій і виявлення умов його виникнення, що саме по собі має велике значення для економічної теорії. Другий (прикладний) напрямок пов'язаний із практичними розрахунками величин так званих точок Лаффера (точок перегину на фіскальній кривій) стосовно до окремих країн і, по суті, являє собою

специфічний розділ теорії макроекономічного оцінювання. У цьому випадку функціональні особливості економічної системи поступаються місцем обчислювальним алгоритмам і роботі з конкретними статистичними даними. У ряді випадків теоретичні моделі супроводжуються емпіричними розрахунками, чим забезпечується поєднання першого і другого підходів. Однак таких досліджень надзвичайно мало і схоже, що при всій своїй привабливості цей шлях малопродуктивний.

У рамках кожного з двох напрямків також є розходження в підходах до аналізу проблеми. Умовно їх можна розділити на дві групи. У першій групі досліджень, як правило, передбачає мікроекономічний підхід до опису системи. Результати, отримані для окремого господарського суб'єкта, екстраполюються на всіх економічних агентів, чим досягається необхідний ступінь спільності проведеного аналізу. В другій групі використовуються принципово агреговані конструкції, що дозволяє виконувати макроузагальнення і не удаватися у внутрішню будову економіки. Спроби об'єднати обидва підходи, як правило, виявляються малоефективними.

Останнім часом проводиться багато досліджень, у яких робиться спроба оцінки ефективності фіскальної системи за допомогою знайдення точок Лаффера для конкретних видів податкових зборів. У різних роботах розглядаються податки на додаткову вартість і прибуток, нарахування на заробітну плату, податок на майно, прибутковий податок і т.п. Разом з тим концепція кривої Лаффера створювалася для сукупного податкового навантаження, тобто всієї маси податкових відрахувань. Дотримуючись саме такого розуміння проблеми, нами був проведений аналіз взаємозв'язків між величиною податкової ставки, податковими надходженнями бюджету та обсягом виробництва.

Провівши власні дослідження, були побудовані регресивні моделі взаємозв'язків між реальним ВВП, податковими надходженнями бюджету та часткою доходів бюджету у ВВП. Запропонований власний метод розрахунку параметрів для рівняння кривої Артура Лаффера.

Використання класичних статистичних методів не дало очікуваних результатів. Побудовані лінійні регресійні моделі не володіли достатніми апроксимуючими властивостями, тому

й не могли свідчити про існування функціональних зв'язків між податковими надходженнями держбюджету та величиною податкової ставки. Спроби побудови нелінійних залежностей також не давали відповідних результатів. Це зумовило пошук нових шляхів до визначення методів розрахунку параметрів рівняння кривої А. Лаффера.

Цей функціональний зв'язок можна описати рівняннями полінома степеня n (парабола) чи тригонометричних (синусоїда) функцій.

Рівняння параболи має вигляд:

$$Y = c + ax + bx^2,$$

де Y — величина податкових надходжень,

x — податкова ставка (доходи бюджету у ВВП, %)

Дослідивши графік кривої, можна визначити такі обмеження:

$$\left\{ \begin{array}{l} x \in [0; 100 \%], \\ Y \in [0; \text{ВВП}], \\ c = 0, \\ a > 0, \\ b < 0. \end{array} \right.$$

Оскільки між залежною та незалежною змінною фактично не може існувати стовідсоткова функціональна залежність, тому через вплив інших факторів, не врахованих у моделі, необхідно враховувати залишки ε . В такому випадку рівняння буде мати вигляд:

$$Y = ax + bx^2 + \varepsilon.$$

Максимальний рівень апроксимації моделі буде досягатися лише при умові, коли $\varepsilon \rightarrow 0$. Згідно з однокроковим методом найменших квадратів ця умова набуває вигляду:

$$SST = SSR + SSE, \quad SSE \rightarrow 0,$$

де SST — загальна сума квадратів відхилень,

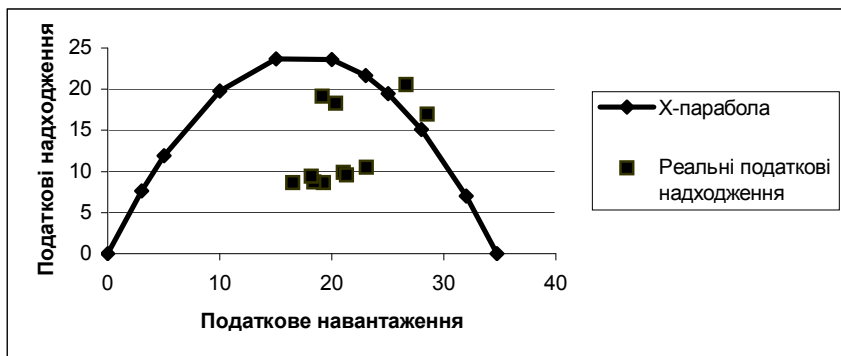
SSR — сума квадратів відхилень, що пояснюється регресією,

SSE — сума квадратів відхилень залишків моделі.

Параметри моделі можна обчислити, виконавши ряд ітераційних підстановок, тому нами був розроблений відповідний алгоритм.

Користуючись даним алгоритмом, були визначені параметри моделі і розраховані оптимальні податкові ставки для економіки України на основі статистичних даних за 1991—2000 роки та зроблені відповідні висновки. Проведений

порівняльний аналіз з подібними розрахунками проведеними російськими економістами. Побудована нами модель зображена на малюнку 1.

Мал. 1. Фіскальна крива економіки України

Цвірко-Годицький І. С.

Київський національний економічний університет
5 курс, обліково-економічний факультет

СТАТИСТИЧНИЙ МОНІТОРИНГ ВАЛЮТНОГО РИНКУ

Валютний ринок є світовою ареною міжнародних відносин, його дослідження і моніторинг є важливим елементом функціонування економіки кожної країни світу. Для України ця проблема є особливо нагальною, оскільки вона намагається інтегруватися у Європу та вступити до міжнародних організацій, зокрема в СОТ.

Ключовим параметром валютного ринку є валютний курс, тобто ціна національної валюти відносно іншої. В сучасному світі валютний курс є важливим показником економічного розвитку, дійовим інструментом здійснення державної фінансової політики, розглядається як один з важливих чинників стабілізації економіки. Саме це визначає основні задачі статистичного аналізу валютних курсів.

Розрізняють два напрями аналізу: *фундаментальний* і *технічний*.

Фундаментальний аналіз — це аналіз економічного стану країн походження валюти, а також політичних подій, форс-мажорних обставин: стихійні лиха, неврожаї тощо. Основне завдання фундаментального аналізу — це аналіз і прогноз курсоутворюючих факторів, оцінювання їхнього впливу на динаміку валютних курсів з позиції причин виникнення тенденцій.

Технічний аналіз, за визначенням Джона Мерфі — це метод прогнозування цін на основі динаміки курсів. Абстрагуючись від причинного механізму курсоутворення, технічний аналіз за допомогою графіків і графічних фігур відстежує траєкторію динаміки курсів, виявляє пануючі настрої суб'єктів ринку.

Під терміном *руху ринку* аналітики розуміють три основні види інформації:

- ✓ ціна;
- ✓ обсяг;
- ✓ відкритий інтерес.

Загальні принципи технічного аналізу, а інакше кажучи, аксіоми технічного аналізу:

Аксіома 1. Рух ринку враховує все.

Аксіома 2. Ціна рухається направлено.

Аксіома 3. Історія повторюється.

Треба зазначити, що технічний аналіз ґрунтується на двох постулатах:

1. Валютний курс як ціна грошей в t -й момент є наслідком взаємодії комплексу економічних, політичних і психологічних факторів.

2. Динаміка цін завжди має певний напрям руху — тренд, сила якого залежить від фази життєвого циклу.

Існує багато методів прогнозування на основі технічного аналізу, зокрема:

1. Графічні методи.
2. Методи, які використовують фільтрацію або математичну апроксимацію.
3. Теорія циклів.

В таблиці наведено порівняльну характеристику основних видів графіків (чартів) руху цін.

Таблиця

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ВИДІВ ГРАФІКІВ РУХУ ЦІН

Тип цінового чарту	Лінійний	Гістограма	Хрестики- нулики	Японські свічки
1. Вихідні дані для побудови	Будь-які ціни одних і тих параметрів	Ціна відкриття, закриття, вища і нижча за певний період	Те саме, що й для лінійного	Те саме, що й для гістограми

Закінчення

Тип цінового чарту	Лінійний	Гістограма	Хрестики- нулики	Япо сві
2. Вісь абсцис (одиничний відрізок)	Час (хвилини, години, дні, місяці, роки тощо)	Те саме, що й для лінійного	НЕМАЄ	Те сам для лі
3. Вісь ординат: шкала цін	Арифметична, іноді логарифмічна (відсоткова)	Арифметична, рідко логарифмічна	Арифметична	Арифм
4. Знаки, які складають графік	Точка	Вертикальна паличка- стовпчик (гістограма)	Хрестик або нулик	Свічки (підсв

Цінові графіки відтворюють усю гамму цінових коливань, але не надають узагальнюючої характеристики кон'юнктури ринку. Таке завдання покладається на статистичні індикатори та осцилятори, які відносяться до методів фільтрації. Індикатори тенденцій підтверджують наявність тренду, осцилятори сигналізують про розвороти тренду. Термін «фільтри» говорить про те, що ці методи намагаються відділити трендовий ціновий рух від нетрендових, екстремуми ринку від його рівномірного розвитку. Що стосується ковзних

середніх, то їх сигнали точні і недвоєкі. Постає лише одна проблема — вибір порядку ковзної середньої, яка підходила б під аналіз необхідного періоду кожного цінового тренду, тобто скільки послідовних значень цін необхідно взяти для побудови середньої. Головна перевага при використанні ковзних середніх: вибираємо певну лінію, після цього думати не треба, сигнали подаються автоматично.

Найчастіше в моніторингу валютного курсу використовують ковзну середню з експоненційно розподіленими вагами. При розрахунку експоненційної ковзної середньої надаються вагові коефіцієнти. Вона відрізняється від простої ковзної середньої тим, що включає в себе всі ціни попереднього періоду, а не тільки того відрізка, який задан при встановленні періоду. Отже, формула має вигляд:

$$Y_t = \sum_{r=0}^t a(1-a)^r y_{t-r},$$

де Y_t — експоненційна середня на момент t ; $a(1-a)^r$ — вага $(t-$

$r)$ -го рівня; a — параметр згладжування: $a = \frac{2}{(n+1)}$.

Загальний принцип подання сигналів експоненційними середніми формулюється таким чином: *якщо лінія ковзної знаходиться нижче цінового графіка, то ціновий тренд є висхідним, а якщо вище, то тренд — низхідний. При перехрещенні графіка ціни з експоненційною середньою ціновий тренд змінює напрям.*

За допомогою експоненційних середніх (12-денної швидкої з $a = 0,15$ та 26-денної повільної з $a = 0,075$) здійснено моніторинг валютного курсу євро/гривня за період з грудня 2001 р. по квітень 2002 р. Розрахунки здійснені за процедурами модуля *Time Series / Forecasting* пакету *Statistica* (опції *Exponential Smoothing & forecasting*). За результатами моніторингу визначено напрям до зростання валютного курсу EUR/UAH, що свідчить про зародження зростаючого тренду. Такі тенденції на валютному ринку можуть призвести до дестабілізації економіки країни в цілому.

Різноманітність, швидкість застосування і легкість методів технічного аналізу, який ґрунтується на статистичних методах, дозволяє швидко зорієнтуватися у ситуації, яка склалася на ринку, і вчасно скоригувати свою стратегію діяльності на

валютному ринку, прийняти оптимальне рішення щодо оперування валютними ресурсами.

Пасека Ю. В.

Київський національний економічний університет
4 курс, обліково-економічний факультет

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Одним із найважливіших проявів рівноправ'я є рівність на ринку праці, оскільки саме тут реалізується творчий і трудовий потенціал, забезпечується належний добробут. Рівність прав і свобод людини і громадянина незалежно від статі визначається і гарантується Конституцією України, іншими законодавчими актами.

Загальна економічна криза, випереджуючі темпи падіння виробництва (відповідно до рівня оплати праці й попиту на робочу силу) в тих галузях промисловості, де в складі зайнятих переважали жінки, нестача бюджетних коштів і неминуче скорочення соціальних програм, зокрема зорієнтованих на потреби сім'ї, постійні затримки виплати заробітної плати об'єктивно ускладнюють становище на ринку праці України.

Державним комітетом статистики України були проведені дослідження, які виявили помітне гендерне нерівноправ'я на ринку праці. Основними індикаторами нерівноправ'я є рівень оплати праці, рівень зайнятості та ін.

За даними Державного комітету статистики жінки України отримують меншу заробітну, ніж чоловіки, плату при вищому освітньому рівні. В 1999 році найвищий рівень заробітної плати жінок був зафіксований в галузях промисловості, зокрема в паливній, атомній та електроенергетиці, в яких більшість працівників (65%, 73%) — чоловіки. У цих галузях вона була в 2.2—3.6 раза вища ніж у працівників соціальної сфери, де більшість працюючих жінки. Слід також зазначити, що в жодній з галузей заробітки жінок не перевищують заробітків чоловіків. Найменшу заробітну плату порівняно із чоловіками (57,2%) отримували жінки в таких галузях, як фінансування, кредитування та страхування, де працює 71,4% жінок; зв'язок (60,2) — серед працюючих 63,9% жінок. Рівень

оплати праці жінок є надзвичайно низьким. У 1999 році середньомісячна зарплата жінок зайнятих у галузях економіки становила 148,89 грн (майже 30 дол. США).

На розмір заробітної плати впливає багато чинників: загальний трудовий стаж, умови праці, посада, освітній та кваліфікаційний рівень тощо. Проблема полягає в тому, що незважаючи на високу професійну та освітню підготовку, жінки обіймають посади менш престижні, менш оплачувані та отримують заробітну плату в середньому на 27,6% меншу ніж чоловіки. Розрив в оплаті праці не можна віднести тільки на рахунок факторів прямої дискримінації. З одного боку, законодавство забороняє використання праці жінок на шкідливих роботах, при цьому чоловіки, які працюють на таких виробництвах, отримують пільги і компенсації, що підвищує їхню заробітну плату. Проте, з другого — у поліграфічній, медичній та легкій промисловості 57—69% зайнятих на шкідливих виробництвах — жінки.

Загальний стан ринку праці України в аспекті гендерних відмінностей показано в таблиці 1.

Дана таблиця показує наявність гендерного нерівноправ'я на ринку праці України.

Рівень економічної активності серед жінок протягом останніх років був значно нижчий ніж у чоловіків, і в середньому за 1999 рік становив відповідно 57,2% і 67,9%.

Таблиця 1

**ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ ЧИСЕЛЬНОСТІ ТА
СЕРЕДНЬОМІСЯЧНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В ЕКВІВАЛЕНТІ
ПОВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ**

Галузь економіки	Питома вага жінок у складі працюючих	Рівень оплати праці у 1996 р., грн		Співвідношення заробітної плати жінок і чоловіків, %
		Жінки	Чоловіки	
Усього	53,4	123,34	190,21	64,84
Промисловість	43,0	142,68	218,32	65,35
Сільське господарство	40,8	78,51	96,15	81,65
Лісове господарство	18,8	63,17	108,36	58,30
Транспорт	33,0	144,08	202,86	71,02
Зв'язок	65,9	154,22	221,29	69,69
Будівництво	28,2	143,22	204,96	69,88
Торгівля	76,6	92,99	126,88	73,29
Громадське харчування	84,4	63,33	85,25	74,29
Матеріально-технічне постачання і збут	43,6	141,11	176,67	79,87
Охорона здоров'я	82,0	109,55	172,6	63,47
Освіта	75,2	109,48	151,45	72,29
Культура	72,8	89,42	116,53	76,74
Наука	49,9	132,58	190,65	69,54

Апарат управління	55,3	143,91	197,47	72,88
-------------------	------	--------	--------	-------

Це певною мірою пояснюється меншою тривалістю трудового активного віку у жінок (до 55 років), ніж у чоловіків (до 60 років). За цей період частка жінок зменшилась не тільки в структурі робочої сили, а й у структурі зайнятості. Рівень зайнятості жінок був нижчий ніж у чоловіків. Рівень зайнятості зменшився з 60% у 1995 році до 50,7% у 1999 році і за середніми показниками у 1999 році був нижчий, ніж у чоловіків, на 8,9%.

У сфері зайнятості спостерігаються такі тенденції, як висока концентрація жінок серед зайнятих у галузях невиробничої сфери, в легкій, харчовій, медичній промисловості (від 57,4% в харчовій до 86,6% у сфері соціального забезпечення); велика частка жінок-робітниць на роботах, які не вимагають високої кваліфікації; переважання жінок серед незайнятого працездатного населення (62,1%).

Становище жінок на зареєстрованому ринку праці характеризується значним вивільненням їх з підприємств, установ, організацій, більшим навантаженням на одну вакансію, ускладненням процесу працевлаштування. Жінки мають більше проблем, ніж чоловіки, як при звільненні, так і при працевлаштуванні. Жінки виявляють активність в усіх заходах, що сприяють працевлаштуванню, в тому числі щодо набуття або зміни професій, які користуються попитом на ринку праці. У 1999 році пройшли перепідготовку 72,8 тис. жінок, або 57,5% загальної чисельності направлених на профпідготовку.

Одним із шляхів подолання гендерної нерівності на ринку праці України є прийняття та виконання стандартів МОП щодо рівноправ'я чоловіків і жінок. Основними положеннями МОП щодо рівноправ'я чоловіків і жінок є:

1. Дискримінація в праці і зайнятті.
2. Рівна винагорода.
3. Працівники із сімейними обов'язками.
4. Інші документи.

Крім того, існують спеціальні стандарти МОП по захисту:

1. Стандарти, які захищають репродуктивну функцію жінок.

2. Інші стандарти.

З 1975 року відбулось значне зрушення акцентування уваги з особливого захисту до сприяння рівноправ'ю в діяльності щодо прийняття стандартів МОП стосовно жінок. В МОП, як і в країнах — її членах, стандарти, в яких йдеться про особливі захисні заходи через причини, які не пов'язані з материнством і репродуктивною функцією жінок, зараз критично переглядаються. Вони вважаються перепорою на шляху повної інтеграції жінок в економічне життя і вираженням традиційного поняття про роль і здібності жінок.

Одним із засобів виявлення та дослідження гендерної нерівності на ринку праці є застосування статистичних методів.

Сучасне суспільство набуває змін не лише в системі політичних режимів, нових технологій, способів організації економіки, а й у традиційних уявленнях про місце та роль жінки і чоловіка, про форми самоорганізації життя, про зміни в їхніх характеристиках як феноменів культури.